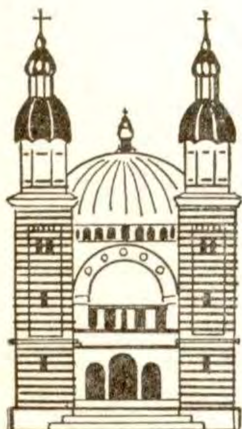
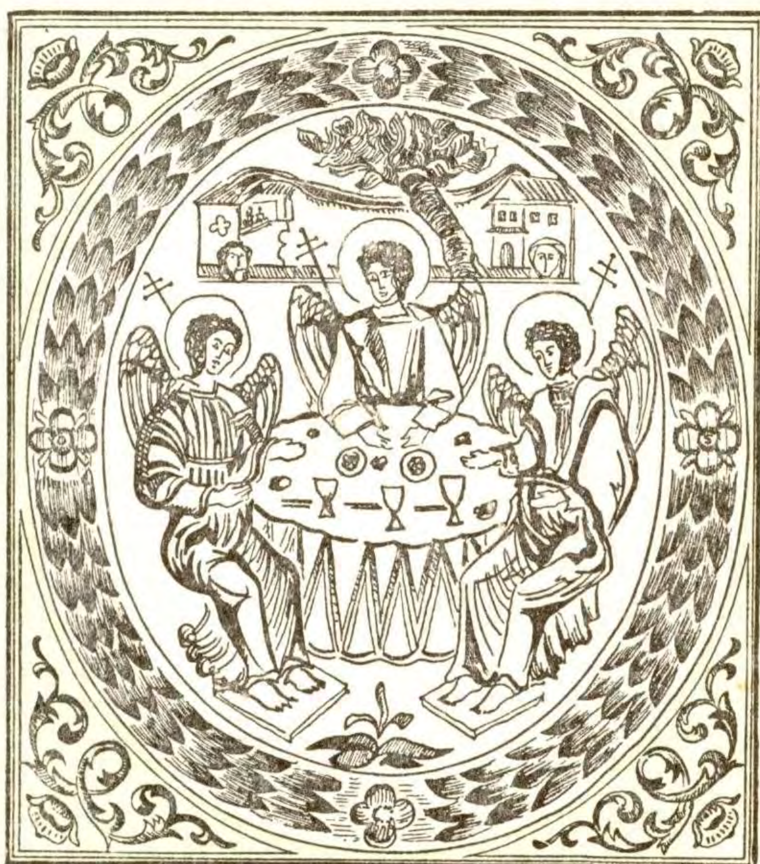

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

4

IULIE—
AUGUST
1986
ANUL XXXI
SIBIU

ex 3

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI,
ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI,
EPISCOPIEI ALBA IULIEI și EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

MOMENT DE SEAMĂ ÎN VIAȚA NAȚIUNII

Pag.

STUDII ȘI ARTICOLE

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ DE CREDINȚĂ A BISERICII

DIN SFINȚII PĂRINȚI

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

VIAȚA BISERICEASCĂ

imu'a9

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI
EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXI, Nr. 4 IULIE—AUGUST 1986

Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Moment de seamă în viața națiunii

LA CEA DE A XLII-A ANIVERSARE A REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTE ȘI ANTIIMPERIALISTE

1944 — 23 August — 1986

Este un adevăr axiomatic întemeiat pe realitatea obiectivă, că omenirii, din toate timpurile și din toate locurile, i-au fost scumpe acele idealuri care au o însemnătate general-umană și printre care, la loc de frunte se înscriu dreptatea, libertatea socială și națională, independența și unitatea tuturor fiilor aceluiași neam. Asemenea obiective au însemnat permanențe dominante și active ale întregii istorii a poporului român, de la nașterea sa și pînă astăzi. Neamul nostru românesc s-a afirmat pe drumul devenirii sale istorice multimilenare mai ales ca un popor al aspirațiilor spre ținte superioare. Vicisitudinile istoriei au făcut ca mărețele aspirații ale vrednicilor noștri înaintași să fie deosebit de scump plătite ca ele să fie realizate chiar și numai vremelnic. Începînd cu nemuritorii luptători ai lui Burebista și Decebal și pînă la oștenii lui Ștefan cel Mare și Sfînt sau ai lui Mihai Viteazul — și de la aceștia pînă la sutele de mii de eroi anonimi ale căror vieți stinse prematur stau la temelia României moderne și contemporane — pe tot traseul istoriei noastre zbuciumate se aliniază în front de nemurire, eroica paradă a numeroaselor jertfe cu sîngele cărora este sfințit acest pămînt de către strămoși, în neostoita noastră aspirație obștească la o viață demnă, liberă și independentă.

Actul istoric de la 23 August 1944 se înscrie, în drumul ascendent al națiunii române, pe această linie a continuității luptei poporului român pentru libertate și independență, pentru o viață luminoasă și fericită. 23 August 1944 este un act istoric crucial, cu deosebite semnificații, a căror obiectivare a avut menirea de a schimba din temelii făgașul istoriei Patriei noastre. Acest eveniment reprezintă încununarea istoriei multimilenare a poporului nostru și 23 August este sărbătoarea noastră națională.

Stăpîniți de emoție și recunoștință se cuvine să rememorăm în acest an — pentru a 42-a oară — jertfele și evenimentele înaintașilor care au pus temelii vieții celei noi în țara noastră.

Este demn de reţinut că România a fost ultima ţară europeană care a fost aruncată în orbita Germaniei naziste, dar s-a numărat printre primele care au ieşit din Axă, aceasta avîndu-şi sursa în concepţia de viaţă a poporului nostru căruia i-a fost întotdeauna străină tendinţa de a acapara bunuri şi teritorii străine. În 1944, lupta maselor populare din ţara noastră împotriva fascismului avea deja o lungă tradiţie. Încă din anul 1936 luase fiinţă la noi un Comitet Naţional Antifascist, al cărui scop era să realizeze unitatea tuturor pentru a stăvili „triumful unui curent care poartă în el germenul distrugerii a tot ceea ce este izvor de muncă şi gîndire". În primii ani ai războiului s-a creat Frontul Patriotic Antifascist, iar la 1 mai 1944 Frontul Unic Muncitoresc. Deci în vara anului 1944 se realizase o largă coaliţie a tuturor forţelor antifasciste. Forţele progresiste au intuit planul comandamentului hitlerist care începuse să ia măsuri pentru a transforma teritoriul României în teatrul unui război pustiitor. Astfel în aceste împrejurări, salvarea ţării de la dezastrul unui război nimicitor şi total, a devenit sarcina imediată a întregii naţiuni române.

Actul de la 23 August 1944 a fost pregătit îndelung cu măiestrie, cu luarea în considerare a tuturor factorilor interni şi externi. Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, favorizată de desfăşurarea operaţiunilor militare pe frontul de est, unde Armata Roşie declanşase o puternică ofensivă, a fost de la început şi pînă la sfîrşit expresia deplină a voinţei poporului român. Armata română sprijinită de întregul popor la chemarea guvernului format în după-amiaza zilei de 23 August, la îndemnul forţelor progresiste muncitoreşti, a întors armele împotriva adevăraţilor ei duşmani. Acest fapt a determinat ca balanţa să încline în favoarea cauzei aliate. Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944 constituia prin ea însăşi o deosebit de puternică lovitură dată Germaniei hitleriste. Trecerea României alături de coaliţia antifascistă a contribuit substanţial la scurtarea războiului în Europa.

Într-o primă etapă a războiului antihitlerist, între 23 şi 31 august 1944, armata română, cot la cot cu formaţiunile de luptă patriotice, cu sprijinul întregului popor, a eliberat prin propriile sale forţe circa 150.000 km.p. (adică două treimi din teritoriul naţional). Comandamentul suprem naţional a conceput şi condus operaţiunile strategice ale armatei române care aveau ca scop eliberarea întregului teritoriu naţional. România s-a angajat plenar şi total în războiul împotriva Germaniei naziste şi a Ungariei horthyste urmărind obiectivele naţionale fireşti. Jertfele pe care poporul român le-a dat în luptă nu au fost zadarnice. Ele au însemnat eliberarea şi reîntregirea Patriei noastre, ciuntită mişeleşte în acel sumbru an 1940 prin nedreptul dictat de la Viena. În lunile următoare armata română alături de care se afla întreaga naţiune română, a desăvîrşit, printr-o cooperare strînsă cu armata sovietică, eliberarea teritoriului naţional.

Armata română a participat apoi, în modul cel mai activ, la înfrîngerea inamicului, acţionînd pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei. Efectivul total al trupelor române angajate în lupte s-a ridicat la circa 540.000 de militari. De reţinut că efectivele româneşti care au

înfruntat inamicul în Ungaria s-au ridicat — între 4 octombrie 1944 şi 15 ianuarie 1945 — la 210.000 de oameni, iar pierderile cifrîndu-se la 42.000 de morţi, răniţi şi dispăruţi. Între 23 August 1944 şi 12 mai 1945 oştirea noastră a străbătut prin lupte grele un spaţiu uriaş cuprins între Marea Neagră şi Boemia. Ea a străbătut 1700 de kilometri, escaladînd 20 de masivi muntoşi, forţînd 12 cursuri importante de apă, eliberînd 3.831 localităţi dintre care 53 de oraşe importante. Pe acest traseu al luptei şi al onoarei armata română a pierdut aproape 170.000 de oameni (morţi, răniţi şi dispăruţi). Acestor sacrificii umane România le-a adăugat o însemnată contribuţie economică estimată la un miliard de dolari (cursul valutar din 1938). Ţara noastră a ocupat pe drept locul al patrulea în cadrul coaliţiei antifasciste, după Uniunea Sovietică, S. U. A. şi Marea Britanie.

Toţi cei care au luptat pentru eliberarea ţării de sub jugul fascist sînt obiectul recunoştinţei noastre netrecătoare. Eroii români căzuţi pe cîmpul de luptă pentru acelaşi ideal naţional, au intrat triumfal şi definitiv în panteonul cinstirii întregului neam românesc.

Momentul 23 August 1944 a întruchipat vechile aspiraţii româneşti de eliberare naţională şi socială, reprezentînd punctul culminant al luptei de veacuri a neamului nostru pentru apărarea fiinţei naţionale, pentru păstrarea plaiurilor noastre străbune şi pentru libertate. Actul istoric de la 23 August 1944 a deschis calea instaurării puterii democratice populare, cu toate valenţele sociale pe care le-a impus mersul revoluţiei conduse de cei mai vrednici fii ai clasei muncitoare în alianţă cu ţărănimea şi cu intelectualitatea progresistă. Acesta este punctul de plecare al unor mari transformări revoluţionare, care au condus la dobîndirea adevăratei independenţe, acest eveniment şi act istoric crucial este filă de început şi temelie a unei noi ere.

*

Aniversăm 42 de ani de la Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă într-un moment în care poporul român se află angajat plenar în înfăptuirea măreţelor programe de dezvoltare multilaterală a ţării, de perfecţionare şi modernizare a activităţilor productive, a structurilor organizatorice, de materializare deplină a potenţialului de muncă şi de creaţie ce-l deţinem. Au trecut 42 de ani de istorie glorioasă. Momentul de răscruce de la 23 August 1944 şi-a dovedit tot mai intens înrîurirea determinantă în construirea României noi, liberă, prosperă, conştientă de valoarea şi locul ei între ţările lumii, de răspunderile faţă de propriul său viitor, de puterea de a şi-l înfăptui la cele mai înalte cote.

Evenimentele din August 1944 reprezintă în istoria noastră începutul unui proces de înnoire totală a vieţii sociale şi politice, au fost izvorul unor mari prefaceri revoluţionare în Patria noastră, al unor remarcabile realizări economico-sociale în opera de făurire a unei noi orînduiri. În procesul amplu de transformări radicale în cei 42 de ani, o deo-

sebită importanță a avut-o alegerea Excelenței Sale, Domnul Nicolae Ceaușescu în fruntea destinelor țării, eveniment prin care idealurile de la 23 August au cunoscut suprema lor traducere în viață. În ultimele două decenii — de cînd la cîrma țării se află Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu — decenii de mari izbînzi pe care le numim cu îndreptățită mîndrie patriotică „Epoca Nicolae Ceaușescu" societatea românească în noul său ev social și-a pus temelii de granit. Această perioadă este cea mai fertilă epocă din istoria noastră căci s-au realizat „progrese deosebite", poporul este stăpînul și beneficiarul bogățiilor sale.

Și în acest an în care poporul român a pășit în cel de-al 8-lea cincinal, sărbătoarea de la 23 August constituie un adecvat prilej de bilanț. „Drumul pe care am pornit la 23 August 1944, și, o dată cu aceasta trecerea la făurirea socialismului în patria noastră — arăta magistral Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită cu prilejul jubileului din 8 mai a. c. — a asigurat dezvoltarea puternică a forțelor de producție, ridicarea nivelului de civilizație al întregului popor, demonstrînd cu puterea faptelor de netăgăduit, că numai un popor deplin stăpîn pe destinele sale își poate făuri viața așa cum dorește, în deplină libertate și independență". În această etapă istorică, relativ scurtă — 42 de ani — România a străbătut mai multe etape istorice de dezvoltare. Dintr-o țară agrară, cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată țara noastră s-a transformat într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică, modernă, dotată în cea mai mare parte cu tehnica cea mai avansată, cu o agricultură socialistă în plin progres.

Dar pentru că cifrele spun în graiul lor sintetic mai mult decît orice demonstrație să dăm cuvîntul cifrelor: în comparație cu 1944, producția industrială a fost în 1985 de peste 100 ori mai mare. Din aceasta, circa 80% s-a realizat în ultimii 20 de ani. Producția agricolă a crescut de peste patru ori, iar venitul național de peste 32 de ori. S-a dezvoltat puternic avuția națională, iar fondurile fixe productive au ajuns la 2.200 miliarde de lei, din care 82% s-au realizat în perioada 1965—1985.

Știința, învățămîntul și cultura au cunoscut, de asemenea, o puternică dezvoltare.

Noul plan cincinal 1986—1990 marchează o nouă etapă de dezvoltare economico-socială a Patriei. Obiectivul strategic al noului cincinal îl reprezintă trecerea pînă în 1990 a României de la țară în curs de dezvotare la un stadiu superior, de țară mediu dezvoltată, iar pînă în 2000 să devină o țară socialistă multilateral dezvoltată. Un accent deosebit se pune — potrivit îndrumărilor înțelepte ale Conducerii superioare de Stat — pe dezvoltarea intensivă a industriei și a agriculturii.

Poporul român — cunoscînd din propria experiență atît binefacerile păcii cît și vitregiile războiului — este vital interesat în consolidarea păcii și securității internaționale, în statornicirea unui climat internațional de destindere, încredere, bună vecinătate și colaborare reciproc avantajoasă în edificarea unei noi ordini internaționale. Inițiativele românești pentru instaurarea unui climat de pace și bună-înțelegere între toți oamenii și popoarele au fost bine sintetizate de opinia internațională în expresiile „România — Țară a păcii" și „Ceaușescu — Erou al păcii". România — prin glasul de înaltă autoritate al Președintelui ei, Domnul

Nicolae Ceauşescu, prin Declaraţia-Apel a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste ca şi prin Declaraţia Marii Adunări Naţionale, cu privire la Anul Internaţional al Păcii (documente recent adoptate, la 28 martie şi 3 aprilie 1986) — militează şi propune dinamizarea tuturor energiilor de pace ale planetei. Conducătorul ţării noastre arăta, la Plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, că nimic nu poate justifica continuarea experienţelor nucleare, iar spaţiul extraterestru, ca şi întinderile de apă şi de pămînt ale Terrei să fie folosite numai în scopuri paşnice. Iar în una din recentele cuvîntări, Domnia Sa — adresîndu-se conştiinţelor umane — spunea: „Indiferent de concepţiile politice, ideologice sau religioase, trebuie să acţionăm în deplină unitate pentru apărarea omenirii de la distrugerea nucleară, pentru asigurarea păcii pe planeta noastră".

Societatea noastră este pătrunsă de umanismul socialist. Este un umanism în acţiune, concret şi practic corelat cu imperativul calităţii în ordinea obiectelor, a produselor tehnice, dar mai ales la nivelul conştiinţei, al vieţii spirituale a oamenilor. În acest umanism se depăşesc astfel unele antinomii fundamentale între dezvoltarea economică şi dezvoltarea morală, între mediul tehnic şi tabla de valori ideală, între tehnicizarea omului şi umanizarea tehnicii.

România contemporană se bucură de un deosebit prestigiu pe plan mondial. Ţara noastră prin Preşedintele ei, Domnul Nicolae Ceauşescu, s-a afirmat puternic pe planul vieţii internaţionale. Este cunoscută ampla deschidere internaţională a României: dacă în 1965 ţara noastră avea relaţii diplomatice cu 67 de ţări, în prezent România întreţine relaţii diplomatice şi economice cu peste 150 de state de pe toate continentele. Preşedintele României, Domnul Nicolae Ceauşescu, a purtat peste 450 de dialoguri la nivel înalt cu şefi de stat şi de guvern din numeroase ţări ale lumii. Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Marea Adunare Naţională, organizaţiile de masă şi obşteşti au legături cu peste 1700 formaţiuni politice, organe legislative, uniuni sindicale, asociaţii profesionale şi de creaţie, organizaţii de femei, tineret, studenţi şi copii, mişcări pentru pace, precum şi cu 120 de organizaţii internaţionale neguvernamentale. Ca o expresie a interesului deosebit faţă de gîndirea şi ideile novatoare ale preşedintelui Republicii într-un mare număr de ţări din toate continentele au fost editate peste 150 de lucrări consacrate operei şi personalităţii Domnului Nicolae Ceauşescu, în 21 de limbi.

*

Pentru că istoria Ortodoxiei româneşti este totodată istoria acestui neam binecuvîntat, statornicit pe aceste plaiuri mioritice de milenii — neam care a primit învăţătura creştină din însăşi propovăduirea Sfinţilor Apostoli şi a ucenicilor lor — Biserica Ortodoxă Română şi-a împletit întotdeauna destinul ei cu viaţa poporului.

Biserica noastră strămoşească a fost alături de poporul român şi în evenimentele de acum 42 de ani cînd s-au pus temelii noi societăţii noastre pentru înnoirea chipului ţării. Slujitorii Bisericii noastre au înţeles şi atunci — ca şi înaintaşii lor — suflul primenitor al vieţii.

Fericitul întru pomenire Patriarhul Nicodim, în ziua de 24 august 1944, a trimis şefului statului, preşedintelui Consiliului de Miniştri şi Ministrului Cultelor, telegrame în care spunea că: „În acest ceas hotărîtor pentru destinul Neamului românesc... Biserica noastră strămoşească stă ca totdeauna alături de poporul român" şi că se roagă Bunului Dumnezeu „pentru biruinţă şi izbîndă deplină".

Tot cu acest prilej Patriarhul Nicodim a adresat clerului şi credincioşilor Bisericii Ortodoxe Române o Pastorală din care reţinem doar cîteva idei semnificative: „Mai mulţi ani în scumpa noastră Ţară, a domnit un regim care a înăbuşit, de fapt, libera manifestare a gîndurilor şi simţămintelor neamului nostru. Dictatura este străină de sufletul şi firea poporului român. Ea s-a strecurat de pe meleaguri străine în Ţara noastră, învăţată să trăiască numai cu aşezăminte constituţionale şi democratice, cărora cetăţenii se supun din libera lor voinţă. Dictatura e străină şi de spiritul şi învăţătura Bisericii creştine, care de aproape două mii de ani propovăduieşte şi cere afirmarea drepturilor personale şi a libertăţilor naţionale şi democratice. Prin glasul Sf. Ap. Petru, Biserica ne îndeamnă să trăim „ca oameni liberi, temîndu-ne de Dumnezeu şi iubind unirea dintre fraţi" (I, 2, 16). Din primul ceas ne-am arătat adînca noastră bucurie pentru actul istoric săvîrşit... Binecuvîntarea Noastră se îndreaptă, întru biruinţă şi izbîndă deplină, asupra tuturor celor săvîrşite cu atîta înţelepciune şi smerit implorăm ajutorul Bunului Dumnezeu... Actul istoric de la 23 August... ne-a redat libertăţile democratice. Fără acestea, un popor se veştejeşte şi moare asemenea unei plante lipsite de lumină. Aceste libertăţi ne sînt scumpe şi fiindcă, în cea mai mare măsură, ele sînt rodul învăţăturii Mîntuitorului: „Daţi Cezarului cele ce sînt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu" (Mt. 22, 21). Cuvintele acestea formează temeiul şi sînt izvorul libertăţilor individuale, politice şi religioase, bunul cel mai scump şi floarea patrimoniului popoarelor civilizate.

Hotărîrea din 23 August 1944 a pornit din inimă şi din adîncă convingere. Ea a ajutat, în măsură poate neaşteptată, să ne facă să întrezărim ziua cea mare a păcii... În nestrămutată convingere că măreţul act de la 23 August este un act de îndurare al Providenţei faţă de mult încercatul popor românesc, dăm arhipăstoreasca noastră binecuvîntare tuturor acelora care muncesc cu suflet şi cu foc pentru propăşirea neamului românesc, întru dreptate şi libertate".

În epoca cea nouă inaugurată de 23 August 1944 Bisericii Ortodoxe i s-au creat condiţii pentru a-şi desfăşura activitatea sa. Actul istoric de acum 42 de ani a avut urmări fericite şi pentru viaţa şi lucrarea Bisericii noastre. De aceea la acest popas aniversar — împreună cu toţi fiii Patriei — slujitorii şi credincioşii Bisericii strămoşeşti îşi exprimă lămurit hotărîrea de a conlucra, în strînsă unitate, şi de acum înainte, pentru înfăptuirea binelui comun, pentru fericirea şi prosperitatea întregii naţiuni.

Datori sîntem toţi credincioşii şi slujitorii Bisericii străbune să slujim Patria — căci este darul părinţilor pe care trebuie să-l oferim urma-

șilor noștri — să slujim idealurile ei în acest timp nou și măreț în realizări prestigioase. De binele țării — știm — depinde binele și fericirea fiecăruia dintre noi. De aceea slujba noastră să ne-o facem deplin atît față de Dumnezeu, cît și față de Patrie, să sprijinim cu cuvîntul și cu fapta noastră orice lucrare folositoare poporului român. Numai așa vom fi bineplăcuți înaintea lui Dumnezeu și folositori semenilor noștri.

La această a 42-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a Patriei noastre, slujitorii și credincioșii Bisericii străbune își îndreaptă gîndurile spre Milostivul Dumnezeu, rugîndu-L fierbinte să-și reverse darurile Sale cele bogate asupra neamului românesc, asupra acestei Patrii binecuvîntate.

Redacția

Studii şi articole

HA 4/86

INTEGRITATEA CREAŢIEI PE BAZA REFERATULUI BIBLIC

Mai înainte de a trata despre integritatea creaţiei îmi îngădui să cred necesar a vorbi, în cîteva cuvinte, despre funcţionalitatea şi natura substantivului adjectival integritate.

Cuvîntul conţine ideea de a fi unitar, integru. În procesul de românizare latinescul integritas şi-a păstrat structura iniţială şi nu a fost afectat de evoluţia obişnuită în lingvistică, la mutaţia cuvintelor, tocmai pentru a se păstra valoarea intrinsecă a cuvîntului şi-a ilustra mai deplin structura calităţii.

Verbul integro, care este sursa substantivului integritas, are înţelesul de a aduce în vechea stare, a restabili, a reface, iar adjectivul integer (de la tango) înseamnă neatins, nevătămat, curat, de unde in integrum restituere" a pune în starea de mai înainte, a reda valoarea iniţială.

Aceasta, vrem noi s-o adeverim, valoarea neschimbată a textului biblic, a căuta să aflăm ceea ce autorul a voit să spună şi nu ceea ce vrem să înţelegem noi. Pentru a înlesni găsirea adevărului vom merge la izvor, unde apa e mai curată, căci de ce apa se îndepărtează de izvor, acumulează tot mai multe impurităţi, tot aşa şi în cele biblice, textul original e reflexul real al gînditorului ca forma cea dintîi şi cea mai complexă a ideilor înveşmîntate. E vorba de textul ebraic, original al Genezei şi de originalul grecesc al Septuagintei.

Numai concluziile ştiinţifice rămîn afirmaţii necontestabile şi definitive.

Raportul biblic despre creaţie porneşte de la premiza că Dumnezeu este creatorul şi susţinătorul lumii.

Biblia e cartea scrisă sub impulsul inspiraţiei divinei. Geneza, care face parte din Biblie conţine un referat despre creaţie, arată, adică, în linii mari cum a decurs opera de creare. Raportul din capitolul întîi al Genezei este o Cosmogonie (biblică), care descrie originea lumii.

El se găseşte la Geneza 1, 2—2, 2. Problema integrităţii creaţiei este atît de importantă încît ni se pare util să facem exegeza sumară a textului, pentru a constata relaţia în sine şi cu alte referate biblice, despre creaţie.

Referatul biblic despre creaţie începe cu vorbele: „La început a făcut Dumnezeu cerul şi pămîntul" (Gen. 1, 1).

Substantivul „început" traducerea lui bereşit de la roş, Cap, are un sens derivat indicînd începutul lumii, al timpului, începutul vieţii şi al omului.

Textul are caracter real, această structură rezultă din realităţile descrise şi e de cuprins general, pentru că din el derivă mai multe sensuri speciale: lumea spirituală şi materială, îngerii, oamenii, „Toate printr-însul s-au făcut" (In. 1, 3).

Este cu totul semnificativ că verbul *bara*, a face, a crea, se aplică numai la Dumnezeu. Cînd omul înfăptuieşte ceva se zice *asah*, a face. După ce materia fu creată, în versurile următoare se foloseşte cuvîntul asah, pentru că bara are înţelesul de: a crea din nimic, a aduce ceva la existenţă, cîtă vreme *asah* înseamnă a face ceva avînd date elementele de bază, înseamnă mai mult a modela; Verbul *bara* presupune puteri nelimitate. Cuvîntul e o premiză la adevărul că Dumnezeu este atotputernic.

Textul spune că „lumea a fost creată în timp şi are existenţă limitată, conform logicii că orice început are un sfîrşit.

Începutul timpului coincide cu începutul lumii. Lumea a fost creată, ea nu este produsul întîmplării, nu s-a creat automat, cum zice Sfîntul Vasile (în Exaimeron, omil. I Migne P. G. tom. 29, col. 4) ci este „efectul unei cauze primordiale, înţelepte, inteligente şi puternice".[1]

Dumnezeu este traducerea substantivului nominal Elohim, care derivă de la eloah = a fi tare, puternic. Deşi stă la plural are un înţeles singular dovadă (1, 1) că se construieşte cu singular.

Numele are înţeles intensiv şi s-ar putea reda cu Cel atotputernic. „E numele care se întîlneşte mai des în Vechiul Testament, de 219 ori în Geneză şi de 260 ori în Vechiul Testament".[2]

Subiectul frazei e Dumnezeu, autorul şi urzitorul cerului şi al pămîntului. „Ceriul şi pămîntul" este o expresie populară pentru ceea ce noi numim în termeni ştiinţifici univers.

Se indică aici o prioritate în ordinea creării, adică mai întîi a fost creat cerul, lumea spirituală şi apoi pămîntul, lumea fizică.

Opera creării este integră. Versul 1 din Gen. face o privire generală a integrităţii creaţiei, căci specificarea operei de creare se face în cele ce urmează, de la 1, 2 pînă la 2, 4, care încheie cu vorbele: „Aceasta este istoria cerului şi a pămîntului".

Din v. 1 al referatului biblic rezultă că lumea are un început, dar şi un sfîrşit pentru că „chipul acestei lumi trece" (I Cor. 7, 31), că ea nu este rezultatul hazardului, că Dumnezeu, cel atotputernic şi atotînţelept a urzit-o şi „ceea ce s-a produs de către un singur urzitor este obiectul unei cauze înţelepte, inteligente şi puternice", cum zice *Sfîntul Vasile*.[3]

Dacă lumea ar fi fost urzită de mai mulţi, sau dacă ar fi opera hazardului n-ar avea integritatea pe care o are.

1 Justin Suciu, *Ermineutica biblică*, Arad, 1933, p. 50.
2 Claus Westermann, *Theologische Handwörterbuch zum Alt Testament*, München, Zürich, 1971, p. 154.
3 Iova Firca, *Cosmogonia biblică*, Caransebeş, 1943, p. 225.

Versul 2 arată că „pămîntul era netocmit și pustiu", era un „tohuvabohu", cum zice textul original, lipsea flora și fauna, și „Era întuneric deasupra adîncului", pentru că soarele nu fusese creat, „Și Duhul lui Dumnezeu se purta deasupra apelor".

Duhul lui Dumnezeu este voința creatoare a lui Dumnezeu, gata oricînd să intre în activitate.

Versul 3 descrie crearea luminii: „Să fie lumină". Lumina de aici este independentă de cea a corpurilor cerești, ea a existat independent de soare și era rezultatul vibrațiunii eterului.

Textul 1, 4 afirmă că: „a văzut Dumnezeu că lumina este bună", pentru că din opera de creație se exclude răul, iar opera lui Dumnezeu corespunde intenției cu care se creează.

Versul 5 informează că deosebirea între zi și noapte o mijlocește lumina.

„Tăria" din versul 6 este atmosfera, care ca o boltă încercuiește pămîntul. Menirea tăriei este să separe apele din atmosferă de apele terestre.

Intenția Creatorului devine realitate iar planul creației se desfășoară progresiv (vers 7).

În ziua a treia (versurile 9 și 10) se produce separarea apelor de uscat.

În versul 11 ia naștere lumea vegetală „după soiul lor". Această nouă creație este tot bună.

Versurile 14, 15, 16, 17, 18 indică crearea luminătorilor, soare, lună, stele, și funcțiunea lor: separarea zilelor de nopți și prevestirea de evenimente extraordinare (furtună, fulgere).

Întrebarea ce se pune este: Nu cumva integritatea creației este știrbită de relația dintre 1, 3 și 1, 14.19?

Nu, deoarece cugetul Urzitorului putea fi acesta: că, lumina aprinsă la 1, 3 s-a revărsat asupra pămîntului abia după crearea soarelui, descris la 1, 14 și următoarele.

În favoarea acestei interpretări pledează faptul că la 1, 3 se folosește substantivul or = lumină și nu maor = luminător, cum este cazul în 1, 14—19. Schimbarea dintre întuneric și lumină, din 1, 4 poate fi considerată o anticipație care putea fi posibilă și fără acțiunea soarelui. Această poziție o aflăm și în Iov 26, 16 și 38, 12; 38, 19.

I, 3 nu contrastează cu 1, 14—19, ci formează mai degrabă etapele unui progres unitar.[4]

Versurile 20—24 descriu apariția vietăților din apă și văzduh și crearea ultimelor specii de viețuitoare, vite, tîrîtoare, fiare . . .

Versul 26 descrie apariția omului pereche, „după chipul lui Dumnezeu": cu natură spirituală, nemuritor după suflet, și stăpîn peste lumea văzută.

Versul 28 înzestrează pe om cu puterea de reproducere. Regalitatea omului în lume, în urma căreia toate creaturile îi sînt supuse, este tot o îndrumare cerească (29, 30).

Din mîna Creatorului au ieșit toate bune, iar calificativul foarte bun (din versul 31) se referă la ultima și cea mai nobilă ființă, la om.

4 Eduard König, *Die Genesis*, Gütersloh, 1925, p. 174.

Opera de creaţie sfîrşeşte în ziua a şasea. În ziua a şaptea „s-a odihnit (Urzitorul), a încetat a mai crea (2, 1—3).

Durata unei zile de creaţie poate fi lungă, căci „la Dumnezeu o mie de ani înaintea ochilor Săi sînt ca ziua de ieri" (Ps. 89, 4).

Adevărurile care rezultă din tratatul biblic sînt următoarele: Existenţa lumii începe deodată cu timpul. Creatorul a tot ce există e Dumnezeu, care este imaterial şi veşnic. În fruntea tuturor creaturilor stă omul, fiinţă raţională şi socială, îndrumat spre forma de căsătorie monogamă. Omul a ieşit curat din mîna Urzitorului, se exclude răul din opera de creare.

Al doilea referat cosmologic este Gen. 2, 4 şi următoarele. El începe cu vorbele: „Aceasta este istoria cerului şi a pămîntului". În această istorie se poate încadra atît cap. I din Geneză şi I 4 şi următoarele.

Un element nou este aici (în v. 5) introducerea ploii şi titulatura ce se dă Urzitorului, care este numit Domnul Dumnezeu (Iahve Elohim) şi nu Dumnezeu (Elohim) ca în Exaimeron (din cap. 1).

Între cele două referate cosmologice există atît o dosebire de formă cît şi de fond, care însă menţin totuşi integritatea textului. Al doilea referat biblic 2, 4 numeşte pe Urzitor (Iahve Elohim). Această nouă titulatură a lui Dumnezeu nu afectează integritatea creaţiei ci constituie mai degrabă o întregire în sensul că: Domnul (Iahve, în care este imperfect Kal de la verbul haia, a fi viu, înseamnă Cel ce este) este acela căruia ne închinăm, este unul şi acelaşi cu Dumnezeu (Elohim plural al majestăţii, de la eloah), care înseamnă = Cel puternic), care ne-a urzit.

Moise stabileşte unitatea între Elohim (Dumnezeu) şi Iahve (pe care îl traducem cu Domnul), la Exod 6, 2 unde citim: „şi Dumnezeu (Elohim) a vorbit cu Moise şi a zis: „Eu sînt Iahve (Domnul).

Alteraţia Elohim Iahve îşi are cauza ei.

Tertulian discutînd însemnarea numelui Elohim şi Iahve afirmă că cel dintîi ar însemna însăşi substanţa divinităţii, cel de al doilea (Iahve) potestatea.[5]

Aparte trebuie să spunem ceea ce *Sfîntul Grigorie de Nazianz* afirmă, în una din cuvîntările sale despre Dumnezeu: Dumnezeu nu poate fi exprimat cu vreun nume. Atît cît stă în putinţa noastră de înţelegere „Cel ce este" şi „Dumnezeu" sînt mai mult oarecum denumiri ale substanţei lui Dumnezeu".[6]

Alteraţia e frecventă şi în alte texte din Cartea Facerii: Elohim Gen. 31; 3, 3; 3, 5; Iahve 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4,6; 5, 1; 5, 25; Fiii lui Elohim 6, 3; 6, 4; Fiii lui Iahve 7, 1; 7, 5 etc.

În Geneză apare Elohim de 219 ori, Iahve de 143 ori şi Iahve-Elohim de 20 ori".[7]

Referatul Creaţiei nu-şi pierde integritatea pe tema aceasta mai degrabă aduce o contribuţie preţioasă la lămurirea cuvîntului Elohim-Dumnezeu „din care şi prin care sînt toate" (Rom. 11, 36).

5 Vasile Tarnavschi, *Introducere în Sfintele cărţi ale Vechiului Testament*, Cernăuţi, 1928, p. 244.

6 Gh. Tilea, *Cele cinci cuvîntări ale Sfîntului Grigorie de Nazianz despre Dumnezeu*, Bucureşti, 1947, p. 63.

7 Cornely-Merk, *Manuel d'Introduction I An. Testament*, Paris, 1925, p. 421.

O deosebire între referatele despre Creaţie ar putea consta în faptul că după Geneză 1, 1—2, 3 omul e creat în urma plantelor, iar după 2, 4 şi u. situaţia este inversă.

Nici critica biblică şi nici unitatea literară a textului nu rezolvă mulţumitor toate aspectele ce se pun.

În tot cazul aceste două referate biblice despre creaţie sînt în armonie pe o temă esenţială, ele lasă să se vadă relaţia între lumea văzută şi Urzitorul ei universal.

Între cele două referate biblice sînt deosebiri, dar astfel de deosebiri, care ţin seamă unele de altele, şi astfel lasă să se întrevadă o integritate a planului.[8]

În ce priveşte ploaia, virtual ea este cuprinsă în Exaimeron „Pămîntul a odrăslit verdeaţă", ori nu există efect fără cauză, verdeaţa este efectul umezelii şi al luminii.

Creaţia nu vorbeşte nici despre aer, tot aşa necesar vieţii, ca şi apa şi lumina, şi totuşi el există.

Lumea, cu tainele ei, este sfera de acţiune a înţelepciunii lui Dumnezeu.

Cu atotştiinţa sa, Dumnezeu a hotărît vînturilor putere cu care să sufle spre binele omenirii şi la fel a hotărît cantitatea apelor care au să curgă pe pămînt şi care au să izvorască din pămînt spre a forma izvoare, rîuri, mări ş. a.

Înţelepciunea lui Dumnezeu se vede, din legile naturii, integritatea creaţiei din însuşirile Creatorului.

Într-un entuziasm sărbătoresc Creaţia lumii o descrie şi psalmul 103 (104) vorbind despre: „Cel ce a întemeiat pămîntul pe temeliile lui", „cel ce a îmbrăcat lumina ca un veşmînt, cel ce a întins cerul ca un cort, a ridicat munţi, a coborît văi, cel ce a trimis izvoare în văi, care curg printre munţi, cel ce a făcut să răsară iarba, a făcut luna şi soarele spre vremi. Cît de multe sînt lucrările Tale, Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut. Plin este pămîntul de făpturile Tale".

Rezultă şi din acest referat biblic că, creatorul cosmosului e Dumnezeu, care a descoperit adevărurile de creaţie omului. Dumnezeu a creat lumea conform planului său unitar. Unitatea operei de creare garantează integritatea ei.

Armonia şi frumuseţea creaturilor mărturisesc pe Dumnezeu în calitate de Urzitor şi confirmă integritatea referatului biblic.

În cosmologia psalmistului întîlnim aceleaşi adevăruri ale Exaimeronului, însă expuse patetic şi poetic.

Psalmistul a omis unele detalii pentru a stărui mai mult la altele, care cadrează mai bine cu planul său, ce era „de a celebra măreţia", atotputerea şi mai ales dragostea Urzitorului pentru făpturile Sale, cu bunătatea cu care le-a privit după ce le-a adus la existenţă din neant".[9]

---

8 Dr. Arthur Allgeier, *Über Doppelgeschichte in der Genesis*, Freiburg în Breisgau, 1911, p. 19.

9 Cl. Fillion, *Histoire d'Israël* tom. I, Paris, 1927, p. 22.

Consideraţii cosmogonice are şi cap. 43 din cartea lui Isus Sirah, Ecclesiasticul, care laudă pe Dumnezeu pentru măreţia lucrurilor Sale şi înfăţişează un tablou al cerului înstelat, care nu-şi schimbă rînduiala statornicită, încît ori cîte am spune nu reuşim să-l preamărim deplin pe Dumnezeu.

În ce priveşte Iov 28, el este un elogiu al înţelepciunii lui Dumnezeu care întrece valoarea tuturor mărgăritarelor de mare preţ. Înţelepciunea lui Dumnezeu se înţelege din legile naturii, din armonia şi frumuseţile ei.

Raportul biblic despre creaţie constituie un fel de unicat. Important ca fond, excepţional ca formă practică: ritm, rimă, el a fost obiectul multor analize privind caracterul structurii metrice. Şi din acest punct de vedere apare referatul biblic ca un bloc desprins din aceeaşi stîncă, opera de creare.

Între Creaţie şi cosmogoniile vechi, babiloniene, egiptene, feniciene sînt elemente comune creaţiei biblice. Aceasta nu afectează integritatea şi credinţa în caracterul inspirat al referatului biblic.

Opera de creaţie este o acţiune spontană rezultată din atotînţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu.

Toate făpturile create sînt bune iar această bunătate nu trebuie alterată ci susţinută şi desăvîrşită pentru a se vedea în ea chipul lui Dumnezeu. Sinteza tuturor perfecţiunilor este omul, cununa creaţiei divine.

Integritatea raportului biblic despre creare este piatra de temelie pe care se construiesc acţiunile externe şi transitive ale lui Dumnezeu, în special ale mîntuirii şi ale dogmelor creştine ce stau în legătură cu ea.[10]

Caracterul integrităţii rezultă din însuşirile intelectuale ale lui Dumnezeu. Lipsa integrităţii ar altera caracterul absolut al lui Dumnezeu.

Opera lui Dumnezeu nu poate fi cugetată decît ca un tot întreg şi armonios, ce progresează şi se perfecţionează treptat. Ordinea progresivă a creaţiei de la inferior la superior, de la firicelul de iarbă la om, viaţa plantelor şi a animalelor, mersul astrelor, toate produc o integritate absolută.

Frumuseţile lumii, legile ei estetice şi etice, toate elementele componente ale cosmosului sînt esenţiale numai în legătură cu necesitatea de a deservi omul pe calea devenirii sale.

Problema fericirii, a mîntuirii cum am zice noi, este problema cheie a creaţiei. Abia înmulţindu-se şi stăpînind pămîntul omul asociază elementele cosmice scopului său, de a făuri din acest pămînt, un colţ de rai, inaugurînd astfel o nouă lume cea rezultată din biruinţa binelui asupra răului.

Lumea creată este arena pe care se desfăşoară viaţa realizărilor umane. Toate cele văzute trebuie să slujească dezvoltarea pămîntească a omului.

---

10 Hr. Andrutsos, *Dogmatica*, în româneşte de D. Stăniloae, Sibiu, 1949, p. 102.

Creaţia are un scop unic, aceasta rezultă din structura internă a cap. I şi II din Geneză, căci e aşa de solidă integritatea că nu se observă diferenţe de stil şi limbă.

Exaimeronul formează o lucrare completă compusă de un singur autor, un autor iscusit. Nu există nici o contrazicere între părţi, prin cuprinsul şi ordinea lor stihurile stau în legătură cu scopul.

Origen spunea: [11] „Precum trupul unul este deşi are mădulare multe (I Cor, 12, 12) tot aşa cred că trebuie să concepem şi universul ca pe un organism viu şi uriaş, care e cîrmuit de înţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu, „Cine a dat greierului lira din piept?" De unde au albinele hărnicia şi dibăcia? Multe s-ar putea filozofa despre vederea omului, despre memoria sa, despre raţiune. Priveşte prin cîte a trecut acest mic univers. omul: [12] idealurile lui, tendinţa spre perfecţiune, virtuţile lui: iubirea, binele, adevărul, pacea şi dreptatea, îi sînt sădite în fiinţă de marele autor şi arhitect minunat al lumii, scria Sfîntul Vasile [13] care „nici nu începe nici nu sfîrşeşte" (citim la Gr. Teologul),[14] căci „Tu Doamne trăieşti neîncetat" (Fer. Augustin).[15]

Marea idee despre demnitatea omului, psalmistul (cap. 8) o scoate din raportul biblic despre creaţie. Ea se temeiniceşte pe trăsăturile chipului divin al omului; Antropologia este o problemă cheie a creaţiei biblice şi prin faptul că avea să deschidă omenirii cheia de succes în înfrăţire în temeiul că neamul omenesc are ascendenţi comuni în persoana primei perechi de oameni.

Omul considerat în raport cu Dumnezeu, este şi om deplin în poziţia sa cu semenii, pentru că indicînd originea comună se afirmă fraternitatea şi egalitatea şi se nivelează deosebirile.

Ideea aceasta este mare, cugetată în sens religios şi mare pentru toţi oamenii pentru că ea şterge privilegii, nu creează favoruri, generează condiţiile îmbunătăţirii pentru a realiza o făptură nouă, un om care să fie lumină în lume.

Referatul creaţiei face pe om capabil de rolul de asociat al lui Dumnezeu. Edenul din opera de Creaţie trimite spre construirea unui rai pămîntesc, a unei creaţii noi.

Raportul biblic despre originea omului este un argument istoric pentru refacerea unităţii „ca toţi oamenii să fie una" (In. 17, 21).

Creaţia este un act de viaţă care stimulează reîntoarcerea la unitate. Drumul e lung. Cuvîntul lui Dumnezeu ajută pe oameni pentru refacerea unităţii destrămate, dacă Bisericile vor găsi formele şi modalităţile pentru realizarea ei.

Toţi ne-am botezat întru Hristos dar nu toţi ne-am şi îmbrăcat întru Hristos printr-o nouă creaţie. Avem o maximă răspundere pentru creşterea rapidă a celor mai eficiente mijloace de realizare a unităţii.

---

11 *Despre principii* (la Părinţi şi scriitori bisericeşti, publicate de P. F. Patriarh Iustin) Origen, III, de T. Bodogae, Bucureşti, 1982, p. 111.

12 Gh. Tilea, *op. cit.*, p. 25.

13 Stanislas Giet, *Basile de Cesarea, Homélies sur L'Hexaemeron,* Paris, 1949, p. 247.

14 Iova Firca, *op. cit.*, p. 266.

15 Iova Firca, *op. cit.*, p. 266.

Fiecare ar trebui să fie un mesager care acţionează în această direcţie. Filozofia vieţii noastre trebuie să fie o filozofie a păcii şi a înfrăţirii, a perfecţionării.

Dorinţa de perfecţionare este, neîndoios, o realitate organică, o valoare intrinsecă a naturii umane şi unul din atributele funcţionale ale ideii de om. Fructificînd necontenit valorile morale şi intelectuale ale trecutului ca şi toate bunurile civilizaţiei materiale, omul munceşte, gîndeşte, luptă pentru schimbarea şi supunerea naturii şi în acest proces măreţ şi eroic, se schimbă pe sine însuşi şi se perfecţionează neîntrerupt".[16]

Anul 1986 este un an internaţional al păcii (proclamat de Adunarea generală O. N. U.) numai dacă toţi îndrumătorii reprezentativi ai neamurilor şi oamenii de pretutindeni acţionează împreună pentru a da creaţiei, calitatea pe care i-a implantat-o Urzitorul.

Centralitatea lui Dumnezeu aduce cu sine unitatea oamenilor. Iubirea dintre oameni, care este totdeauna constructivă, se concentrează prin universalitatea în Hristos, care doreşte ca toţi cei ce cred în El „să fie una" (In. 17, 21).

Creaţia include atitudinea faţă de lumea înconjurătoare, sferă în care omul îşi înfăptuieşte desăvîrşirea.

Scopul imediat al lumii este fericirea omului. Dacă lumea a ieşit bună din mîna Urzitorului, omul trebuie să păstreze calitatea ei, s-o ferească de stricăciune, să conserve lumea şi să formeze obiectul unei deosebite atenţii.

Ideea iubirii porneşte de la Creaţie.

„Naţiunile şi popoarele sînt realităţi voite de Dumnezeu (F. A. 16, 16) avînd menirea de a se dezvolta liber şi independent, după specificul lor, în armonie, întreolaltă".[17]

Dacă avem un singur Tată nu ne poate fi indiferent să vedem pe fraţii noştri roşi de ravagiile foametei, răpuşi de armele ucigătoare sau sugrumaţi de cametele insuportabile ale creditorilor, sau purtînd greaua povară a poluărilor care scad calitatea vieţii şi macină fericirea omului, fac viitorul planetei din ce în ce mai nesigur, ca sfîrşitul lumii să devină tot mai inevitabil.

„Avem urechi, dar zgomotele violente ne asurzesc, respirăm aerul insalubru, care este nefast pentru noi, avem ochi şi ceea ce este urît ne întristează".[18]

Iată ce afectează integritatea armonioasă a creaţiei!

Dar dimensiunile fundamentale ale Creaţiei sînt prezente în mijlocul lumii, în toate organizaţiile supranaţionale, care cheamă la progresul luminos pe toţi oamenii pămîntului, care înfruntă cu îndrăzneală ravagiile şomajului, marile decalaje, care accelerează cursa înarmărilor, care vor ca omenirea să trăiască şi care nu se mulţumesc cu insinuarea lui Cain: „oare sînt eu păzitorul fratelui meu?"

---

16 Ioan Dodu Bălan, *Artă şi ideal*, Bucureşti, 1975, p. 286.

17 Aurel Radu, *Temeiuri morale creştine pentru apărarea naturii*, în rev. „Studii Teologice" nr. 9—10, 1984, p. 655.

18 Bertran Jouvenel, *Progresul în om*, în rom. de Ana Gabriela Apostol, Bucureşti, 1983, p. 8.

În această situaţie a omenirii actuale, Biserica fiind în lume pentru lume, are un rol soteriologic, trebuie să fie prezentă în slujba omului.

Dreptatea, adevărul, pacea, buna înţelegere, convieţuirea cu natura, frumuseţile inestimabile ale naturii care acoperă planeta noastră, fac parte din obiectivele misionare ale Bisericii.

Prin preoţii şi credincioşii ei, Biserica este chemată să ducă lumea spre desăvîrşirea concepută de actul Creaţiei, s-o apere de desfiinţare şi să redea omului demnitatea cu care l-a înzestrat Dumnezeu cînd a zis: „Să facem om după chipul nostru şi să fie lumină".

Creaţia declanşează dimensiunile fiinţei omeneşti îndrumînd pe omul făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu spre frăţietatea ontologică a tuturor făpturilor lui Dumnezeu, spre a fructifica acest pămînt spre binele şi desăvîrşirea sa.

Prin Hristos omul este în stare să inaugureze o nouă creaţie, pentru ca „Chipul acestei lumi să treacă" (I Cor. 7, 31), pentru ca omul să devină o făptură nouă.

Răstingnind pe omul cel vechi şi nimicind păcatul, aşa încît să nu mai fim robi păcatului, vom fi „după chipul lui Dumnezeu", aşa cum Creatorul ne vrea.

Trăind în ascultarea de Dumnezeu, în virtute, în Hristos, „care este pacea noastră" (I Efes. 2, 14), ne vom asocia operei de creaţie a aceluia care e stăpînul autentic al tuturor celor văzute şi nevăzute.

Dacă trăieşte cineva în Hristos, este o făptură nouă, atunci cele vechi trec şi toate se fac noi (II Cor. 5, 17).

Înnoindu-se omul pe sine, se înnoieşte şi lumea, şi toate vor fi unite în Hristos, „cele din ceruri şi cele de pe pămînt" (Col. 1, 10), pentru că sîntem zidiţi spre fapte bune, ca să rămînem întru ele (Efes. 2, 20). Desfiinţînd vrăjmăşia se zideşte un om nou şi se întemeiază pacea (Tes. 2, 15).

Lepădîndu-ne de deşertăciunile vieţii, pentru a trăi în libertate, frăţietate şi într-ajutorare, putem spune împreună cu psalmitul „Să se termine cu păcatele pe pămînt!" (Ps. 103, 36), pentru ca împreună cu Apostolul să zicem: „Iată un pămînt nou" (Apoc. 21, 1i.

Problema omului şi a pămîntului nou are un aspect sacramental şi un aspect moral. Desăvîrşirea se reliefează prin credinţă şi fapte bune. Pentru desăvîrşire Biserica condiţionează lepădarea de necuviinţele care se săvîrşesc: omucidere, nedreptate, viclenie, ucidere (Rom. 1, 29—31), certări, desfrînare, necumpătare (Gal. 5, 20—21) şi să se desprindă cu ajutorul virtuţilor, de ele, pentru trai în iubire frăţească şi dragoste (II Petru 1, 7).

Învăţătura creştină nu este una individuală, ci una comunitară. Virtuţile noastre se răsfrîng binevoitor asupra altora, precum se răsfrîng păgubitor şi necuviinţele.

Biserica oferă condiţiile de înnoire ale omului şi ale lumii înconjurătoare.

Înnoirea creaţiei trebuie să aducă stăpînirea naturii de către om, umanizarea firii.

Îndrumarea: „stăpîniţi pămîntul" (Gen. 1, 28) indică poziţia omului faţă de creaţie.

Dezvoltarea Bisericii tinde spre o stare de desăvîrşire, precum într-o permanentă mişcare spre perfecţionare este şi lumea.

În recuperarea acestui viitor, natura cu frumuseţile ei va fi un izvor de viaţă şi de sănătate şi nu un depozit de poluare şi de rachete ucigătoare, şi în acelaşi timp oceanele de resursă de prosperitate economică şi nu un amplasament distrugător, progresul ştiinţific şi tehnic un asociat al securităţii, dar şi un cadru înnoitor de viaţă durabilă.

„Pămîntul nu va mai fi cotropit, el nu va mai cunoaşte tragedii, arestări, bătăi, schingiuiri, omor şi masacre de tineri şi bătrîni, copii şi femei".

Şi atunci putem spune împreună cu Ecclesiastul: (7, 8) „Mai bun este sfîrşitul decît începutul", şi va fi bucurie înaintea lui Dumnezeu (Deut. 16, 18) cum a fost în faptul creaţiei cînd a zis: „Şi a văzut Dumnezeu că sînt bune".

Cunoaştem, deci, o singură creaţie, pasibilă de toată integritatea, dar ea are două aspecte: creaţia biblică şi noua creaţie. Cele două aspecte ale creaţiei se raportează una la cealaltă cum se leagă ziua de noapte. Prima creaţie, este o realitate, noua creaţie, o necesitate posibilă pe întinderea noastră planetară.

Pr. prof. Dr. *Nicolae Neaga*

TAINA SFINTEI SPOVEDANII ŞI TAINA SFINTEI EUHARISTII ÎN LUCRAREA MÎNTUIRII OMULUI *

Teologia ortodoxă, moştenitoarea bogatei tradiţii patristice urmăreşte înaintarea creştinului pe drumul desăvîrşirii în Hristos, prin curăţirea de patimi şi prin dobîndirea virtuţilor, în scopul comuniunii desăvîrşite cu Iisus Hristos. Credinciosul nu îşi cîştigă mîntuirea fără contribuţia proprie, fără încordarea întregii fiinţe în scopul perfecţiunii. Încadrarea voinţei pe calea înaintării spre Dumnezeu are nevoie de ajutorul harului divin. Prin harul Sfintelor Taine efortul spre virtute al credinciosului depăşeşte limitele naturalului şi este obiectivizat, iar prin viaţa ascetică credinciosul este din ce în ce mai conştient de realitatea vieţii sacramentale.[1] Pentru ca această colaborare a omului cu harul divin să fie un lucru cu scop precis, ea trebuie să-şi găsească încununarea în această viaţă, în unirea tainică şi deplină cu Dumnezeu în Sfînta Euharistie.

Înaintarea noastră în virtute spre unirea cu Hristos nu este însă lipsită de eşecuri, de nenumărate căderi, determinate de condiţia noastră de oameni supuşi păcatului (I Ioan 1, 8—9), fapt care presupune dezlegarea de păcat, iertarea, şi deci restaurarea în curăţenie în vederea reluării efortului întrerupt de păcat şi în vederea împărtăşirii cu Trupul şi Sîngele Domnului.

Accentuînd consecinţele căderii în păcat a omului şi văzînd în mîntuire un dar exclusiv al lui Dumnezeu făcut omului, Protestantismul de diverse nuanţe a respins capacitatea de căinţă a omului, precum şi posibilitatea reînnoirii şi ştergerii păcatelor personale ale omului prin harul Sfîntului Duh. „El nu vede necesitatea şi posibilitatea unei recîştigări a forţei de actualizare a comuniunii omului cu Hristos pentru unirea deplină cu El în Euharistie".[2] Dar ştergerea păcatelor personale nu se obţine doar crezînd cuvîntul promisiunii făcute de Hristos, ea este mult mai mult decît un act declaratoriu. Iertarea presupune o Taină specială în acest sens, care să cuprindă mărturisirea păcatelor, un efort de căinţă şi voinţa de a descoperi păcatul, renunţarea la rău şi hotărîrea spre bine. Iar acestui act de voinţă îi răspunde în Taina Spovedaniei lucrarea harului lui Dumnezeu iar prin rugăciunea preotului, Dumnezeu restabileşte prin iertarea harică pe penitent în comuniunea cu Sine şi cu Biserica. Astfel, Taina Spovedaniei redeschide credinciosului calea spre

---

* Lucrare de seminar întocmită şi susţinută în cadrul cursurilor pentru pregătirea doctoratului în Teologie la specialitatea Teologie Dogmatică şi Simbolică, sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, care a dat şi avizul pentru publicare.

1 P. Evdokimov, *L'Orthodoxie*, Neuchâtel et Paris, 1965, p. 95.

2 Pr. Prof. Dumitru Gh. Radu, *Sfintele Taine în viaţa Bisericii*, în „Studii Teologice", XXXIII (1981), nr. 3—4, p. 191.

împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Domnului, cale care fusese închisă de păcat, dar de asemenea, prilejuieşte contribuţia proprie a credinciosului în scopul mîntuirii, contribuţie pecetluită apoi în Taina Sfintei Euharistii. Taina Sfintei Spovedanii şi Taina Sfintei Euharistii sînt astfel legate între ele în procesul mîntuirii şi desăvîrşirii creştinului dar numai întrucît sînt indisolubil legate între ele.

Pentru a avea o idee justă şi completă asupra unităţii celor două taine în lucrarea mînuirii omului este necesar să analizăm temeiurile care stau la baza acestei colaborări, adică elementele care le fac interdependente în procesul mîntuirii.

I. *Realitatea şi gravitatea păcatului*

Prin Botez, adică prin scufundarea în apă în numele Sfintei Treimi se produce moartea omului vechi şi renaşterea lui la viaţa adevărată a lui Hristos. Odată cu aceasta omul se spală de păcatul strămoşesc şi de toate păcatele săvîrşite mai înainte şi se imprimă chipul lui Hristos în el. Prin aceasta, omul unindu-se cu Hristos, este introdus în Biserică.[3] Omul cel vechi, stăpînit de păcat este dezbrăcat de faptele lui cele rele (Colos. 3, 9; Efes. 4, 22—24) iar omul cel nou refăcut „după chipul Celui ce l-a zidit“ (Colos. 3, 10) îi ia locul, rezultînd „făptura cea nouă“ (Gal. 6, 15; II Cor. 5, 17), îmbrăcată în Hristos (Gal. 3, 27). Relaţia personală cu Hristos în Duhul Sfînt realizată de Botez are drept consecinţă „pătrunderea şi sălăşluirea lui Hristos în adîncul fiinţei noastre înainte şi creşterea noastră în Hristos prin Duhul Lui“.[4] După Botez se cere o continuă creştere, o continuă înaintare în viaţa harică dobîndită prin Botez, pînă „la starea de bărbat desăvîrşit, la măsura deplinătăţii lui Hristos“ (Efes. 4, 13). De aceea Sf. Apostol Pavel îndeamnă ca „cei ce au crezut să aibă grijă să fie în frunte la fapte bune“ (Tit 3, 8).

Deşi păcatul strămoşesc este desfiinţat total în cel botezat, rămîne totuşi o oarecare înclinare spre păcat, care însă nu contrazice faptul ştergerii păcatului, „căci această aplecare nu mai are caracter de păcat decît dacă voinţa o aprobă şi consimte s-o urmeze“.[5] Prin efort, această înclinare poate fi folosită de om ca imbold de exercitare a propriilor forţe morale, pentru ca prin stăruinţa în bine, treptat, să fie atenuată înclinarea spre rău; dimpotrivă, lipsa unei încordări a firii în vederea săvîrşirii binelui, nestăruinţa în virtute, înseamnă abandonarea luptei cu păcatul, care, în lipsa binelui se instalează în viaţa omului, punînd stăpînire pe acesta, căci „oricine săvîrşeşte păcatul este rob păcatului“ (Ioan 8, 38). Această luptă cu păcatul este o realitate în viaţa credinciosului; „Că după omul cel lăuntric, mă bucur de legea lui Dumnezeu. Dar văd în mădularele mele o altă lege, luptîndu-se împotriva legii minţii mele...“ (Rom. 7, 22—23). Într-adevăr, „legea duhului vieţii în Hristos ne-a

3 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Bucureşti, 1978, p. 39.

4 Pr. Prof. Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine şi problema comuniunii*, teză de doctorat, în „Ortodoxia“, XXX (1978), nr. 1—2, p. 182.

5 *Teologia Dogmatică şi Simbolică*, manual pentru Institutele Teologice, vol. II, Bucureşti, 1958, p. 702.

liberat de legea păcatului și a morții" (Rom. 8, 2), dar „nesocotind poruncile Celui ce ne-a curățit pe noi, sîntem purtați de păcat" — spune Sfîntul Marcu Ascetul.[6] „Căci dacă după Sfîntul Botez, măcar că putem împlini poruncile, nu le împlinim, chiar dacă nu vrem, sîntem ținuți sub păcat pînă ce, împlinind toate poruncile, vom ruga pe Dumnezeu prin pocăință să șteargă păcatul necredinței noastre".[7]

Alunecarea în păcat este, așadar, un rod al slăbiciunii firii omenești și al voinței noastre libere de a împlini sau nu poruncile. De aceea, de păcat nu este scutit nimeni dintre muritori, fiind supuși, în condiția prezentă, păcatelor de tot felul. Această realitate a fost confirmată de Sf. Ioan Evanghelistul care spune: „De vom zice că păcat nu avem ne mințim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi" (I Ioan 1, 8—9), și de Fericitul Augustin care afirmă că „viața drepților și a sfinților poate să fie lipsită de crime, dar nu de păcate".[8]

Păcatul este însă mai mult decît o simplă realitate în viața omului: el este o realitate cu repercusiuni grave asupra credinciosului însuși, precum și asupra relației sale cu Dumnezeu și cu aproapele. „Păcatul reprezintă refuzul de a se lăsa purtat de Hristos și de a purta pe Hristos prin extrapolarea reciprocă a eului personal, o repliere egoistă asupra lor înșile, prin care credincioșii se iau ca centre de gravitate ale întregii existențe în locul lui Dumnezeu și al aproapelui, care alienează profund ființa lor".[9] Păcătuind, creștinul strică sau răcește relația sa cu cei ce sînt în comuniunea credinței și a Tainelor cu Hristos în Biserică... Căci păcatul nu-l situează numai împotriva lui Dumnezeu ale cărui porunci el le calcă, ci și împotriva Bisericii a cărei misiune de sfințenie el nu o împlinește.[10]

Păcatul are consecințe grave și asupra omului însuși, căci el distruge, macină și risipește ființa umană, introduce în viața omului fenomenul de dezordine, dezmembrează unitatea facultăților sufletești, ducînd omul la limita de jos a decăderii umane. Fericitul Augustin definește păcatul ca o iubire egoistă, „iubirea de sine pînă la disprețul față de Dumnezeu" [11] și desigur, pînă la disprețul față de semen. Tocmai această concentrare egoistă asupra sa însăși face ca păcatul să fie o experiență gravă și dureroasă în viața omului, prin faptul că omul se lipsește de iubirea în comuniune care face parte din condiția existenței sale.

Deși este o realitate gravă în viața creștinului, păcatul nu este o realitate ontologică și nu reprezintă o existență de sine-stătătoare, un fenomen de neînlocuit. El este obstacolul care intervine în calea înaintării omului spre unirea cu Dumnezeu, zădărnicind la un moment dat această

6 Sf. Marcu Ascetul, *Despre Botez*, în *Filocalia*, vol. I, trad. rom. de Pr. D. Stăniloae, Sibiu, 1947, p. 277.

7 *Ibidem*, p. 279.

8 *Manual către Laurențiu*, cap. LXIV, 17, P. L. 40, 262, apud Magistrand Ștefan C. Alexe, *Concepția Fericitului Augustin despre păcat și har*, în „Studii Teologice", VIII (1956), nr. 5—6, p. 335.

9 Pr. Asist. D. Popescu, *Pocăința ca refacere a legăturii credinciosului cu Dumnezeu și cu semenii*, în „B. O. R., LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 1022—1023.

10 Pr. Prof. Dumitru Gh. Radu, *Preotul ca săvîrșitor al Tainei Spovedaniei*, în „B. O. R.", C (1982), nr. 9—10, p. 818.

11 *De civitate Dei*, P. L. XLI 436, la Magistrand Ștefan C. Alexe, *op. cit.*, p. 331.

înaintare. Mai mult decît atît, păcatul răpeşte omului însuşi ţelul suprem al creşterii sale în Hristos, împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Domnului în Taina Sfintei Euharistii, căci aceasta trebuie să fie încununarea efortului, iar unde este paralizată voinţa pentru efort este pierdută şi încununarea. De aceea, „nu ne putem apropia de Sf. Euharistie decît după ce ne-am curăţit de toată fărădelegea şi prin mărturisirea greşelilor, a datoriilor neîmplinite şi a păcatelor, şi iertarea tuturor acestora de către Hristos însuşi în Taina Spovedaniei".[12] Realitatea păcatului şi gravitatea urmărilor sale fac ca primirea Trupului şi Sîngelui Domnului în Taina Sfintei Euharistii să fie condiţionată de eliberarea omului de păcat, de iertarea harică, act împlinit cu ajutorul lui Dumnezeu, în Taina Pocăinţei, instituită de Hristos însuşi (Ioan 20, 21—22).

II. *Spovedania, Taină restauratoare*

Puterea de a rezista în lupta împotriva răului ne este dată prin harul Sfintelor Taine, împărtăşit nouă în Biserică. Dar „biruinţa şi mîntuirea însăşi trebuie să fie şi a noastră înşine, colaborînd cu harul dumnezeiesc".[13] Se cere după botez un început de afirmare a persoanei, de opţiune personală pentru ridicarea peste păcat. Lupta pe care o dă credinciosul în continuare împotriva slăbiciunilor firii care îl duc uşor la păcat, e o întărire în continuare a caracterului personal al omului; este acea acţiune de personalizare a omului care înseamnă o imprimare tot mai deplină a Ipostasului lui Hristos în persoana omului în vederea unirii lor.[14]

Dovada afirmării persoanei se găseşte în împlinirea poruncilor. „Drept aceea, o, omule, care-ai fost batezat în Hristos — îndeamnă Sfîntul Marcu Ascetul — dă numai lucrarea pentru care ai luat puterea şi te pregăteşti ca să primeşti arătarea celui ce locuieşte întru tine. Şi astfel ţi se va arăta ţie Domnul, potrivit făgăduinţei, în chip duhovnicesc, precum însuşi ştie. Iar Domnul este Duhul; şi unde este Duhul Domnului acolo este libertatea (II Cor. 3, 17). Atunci vei înţelege ceea ce s-a spus că: Împărăţia cerurilor înlăuntrul vostru este" (Lc. 17, 21).[15] Dacă credinciosul ar înainta constant pe această cale încă începînd din momentul Botezului prin necontenit efort, punîndu-şi permanent în acord voinţa proprie cu harul divin primit la Botez, această statornicie în bine precum şi lipsa totală a vreunui păcat personal l-ar învrednici de împărtăşirea cu Sfintele Taine. Dar noi „sîntem datori să aducem în fiecare zi lui Dumnezeu atîta evlavie, cîtă poate aduce firea noastră în baza puterii ce i s-a dat" — zice Sfîntul Marcu Ascetul. Iar din faptul că virtutea de azi este mai mare decît cea de ieri „te-ai dovedit dator pentru ziua de ieri, făcînd arătată puterea firii. Fiindcă prin sporul de azi s-a dovedit

12 Pr. Prof. Dumitru Gh. Radu, *Preotul ca săvîrşitor*..., p. 818.

13 Idem, *Caracterul ecleziologic*..., p. 298.

14 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică*..., vol. II, Bucureşti, 1978, p. 351—352.

15 Sfîntul Marcu Ascetul, *op. cit.*, p. 290.

că nu există un spor sau un scăzămînt al firii, ci al voinței și de aceea sîntem biruiți de păcat".[16]

Astfel, slăbiciunea voinței face biruitor păcatul, iar acesta paralizează voința, așa încît păcătuind, creștinul nu mai poate înainta în viața duhovnicească. Ar fi trebuit să rămînem în starea de jertfă de la Botez, murind păcatului și trăind lui Hristos, căci sacrificiul și moartea noastră sînt o renunțare și o distrugere a oricărei tendințe spre păcat, spre egoism, iar între umanitatea lui Hristos care s-a jertfit și e mereu în poziție de jertfă și umanitatea noastră personală trebuie să existe un contact „crucial", o rană deschisă de ambele părți, pentru ca sîngele lui Hristos să pătrundă în organismul omenesc.

Acum, odată cu teama pentru neîmplinirea vreunei porunci apare și sentimentul înstrăinării lăuntrice a credinciosului de lumina și iubirea lui Dumnezeu prin patimile pe care păcatul le-a produs în ființa sa,[17] precum și setea după acea stare de fericire realizată prin împlinirea poruncilor și pierdută prin păcat, iar acestea, cu ajutorul harului generează căința, care realizează primul pas în scopul obținerii iertării. Căința ca act personal este recomandată de toți marii duhovnici, dar ea este o lucrare cu totul subiectivă ce nu se poate ridica la lucrarea harică a Tainei Pocăinței.[18]

Prin căință, păcatul este „țintuit la pămînt", dar abia prin mărturisirea acestuia el este cu totul alungat din împărăția sufletului nostru.[19] Desigur, și simpla căință exprimă adeziunea noastră și dorința de înaintare spre Hristos, dar ea nu ne poate scoate din subiectivitate și nesiguranță, nu ajunge singură căința ca act subiectiv pentru restaurarea în curățenie. Ea este doar unul din elementele care constituie contribuția credinciosului în Taina Pocăinței. Din căința profundă trebuie să rezulte mărtursirea sinceră și deplină a păcatelor săvîrșite, ura față de păcatele comise, hotărîrea de îndreptate, împlinirea epitimiei, postul și rugăciunea ca manifestări văzute ale căinței, dar toate acestea nu rămîn elemente disparate ci toate fac parte din Taina Pocăinței, care prin harul lui Dumnezeu asigură împlinirea scopului lor și le scoate din subiectivitate. Astfel, constituită din efortul subiectiv al credinciosului, Taina Pocăinței prin harul iertării dăruit de Hristos prin preotul Bisericii ne dă „semnul vădit, obiectiv de iertare, comunicat nouă de Dumnezeu prin persoana care înalță cererile Bisericii către El și obține împlinirea lor".[20] Aportul subiectiv al credinciosului adus de el în Taina Pocăinței reprezintă în procesul mîntuirii sale efortul propriu depus în vederea înaintării în viața duhovnicească, adeziunea sa liberă și conștientă la unirea cu Iisus Hristos în Sfînta Euharistie iar prezența preotului mărturisitor asigură controlul asupra acestui progres moral, conferă certitudinea ier-

---

16 *Ibidem*, p. 297.

17 Pr. Asist. D. Popescu, *op. cit.*, p. 1024.

18 Pr. Prof. Dumitru Gh. Radu, *Sfintele Taine ale Bisericii după Tradiția Apostolică din punct de vedere ortodox*, în „B. O. R.", XCVIII (1980), nr. 11—12, p. 1135.

19 Pr. Prof. N. Balca, *Etapele psihologice ale mărturisirii*, în „Studii Teologice", VII (1955), nr. 1—2, p. 36.

20 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „Studii Teologice", XVIII (1966), nr. 9—10, p. 552.

tării şi reintrării în comuniune cu Dumnezeu şi cu semenii şi deci a redeschiderii drumului spre Hristos.

În acest sens, putem spune că Taina Spovedaniei devine „o adevărată asceză prin care noi ne exersăm vigilenţa asupra păcatului şi ispitelor noastre, asupra rîvnei, asupra adevăratei bucurii şi păci în siguranţa... iubirii lui Hristos".[21] Numai după aceste străduinţe prin care ne-am exprimat dorinţa şi rîvna noastră de unire deplină cu Hristos cel jertfit şi înviat sîntem chemaţi să ne apropiem „cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste...". După cum observă Nicolae Cabasila, „agoniseala aceasta pe care ne-o dă ospăţul cel minunat, nu ne poate veni pe degeaba şi pe nemuncite, ci după grele strădanii. Căci dacă Sf. Pavel îndepărtează pe cei leneşi chiar şi de la mîncarea obişnuită, spunîndu-le: „Cine nu lucrează, nici să nu mănînce" (II Tes. 3, 10), apoi cîte strădanii nu va trebui noi să depunem spre a ne învrednici de o masă sfîntă ca aceasta"?[22] De aceea „se cuvine ca întru sudoarea frunţii să ne cîştigăm această Pîine (Sfînta Împărtăşanie) ce pentru noi s-a frînt şi numai pentru fiinţele cuvîntătoare s-a rînduit; căci Domnul a zis să ne sîrguim pentru hrana nepieritoare care durează pentru viaţa veşnică (Ioan 6, 27). S-a poruncit adică să ne apropiem de această cină nu fără nici o grijă şi fără a face nimic, ci străduindu-ne".[23]

Numai astfel pregătiţi — prin eforturi şi renunţări, prin căinţă şi hotărîre, prin actul voluntar şi bărbătesc al mărturisirii, iertaţi de Dumnezeu prin rugăciunea preotului duhovnic — ne aflăm în stare de jertfă curată gata pentru întîlnirea cu Hristos cel jertfit, pentru că numai Taina Pocăinţei realizează începutul restaurării credinciosului în comuniunea cu Dumnezeu şi cu Biserica. Starea de jertfă a lui Hristos pe care ne-o însuşim şi noi este o moarte tainică a omului cu Hristos, o îngropare în El. Fiind o scufundare în izvorul infinit al vieţii, moartea tainică cu Hristos este în acelaşi timp şi înviere sau primire de viaţă nouă, inalterabilă, din Hristos sau din Duhul lui Hristos care îmbibă Trupul şi Sîngele Său euharistic.[24]

Păcatul a făcut imposibilă jertfirea în comun a celor ce doresc să se împărtăşească, identificarea totală cu Hristos şi întreolaltă în credinţă, pentru că prin el credinciosul s-a rupt de comuniunea de credinţă a Bisericii. Prin Taina Spovedaniei credinciosul este restabilit în această comuniune de credinţă şi deci în comuniunea Sfîntului Duh, pentru ca să poată lua parte la aducerea jertfei lui Hristos şi să se împărtăşească de ea.[25]

În Taina Spovedaniei aducem acest mănunchi de fapte bune desigur în scopul dobîndirii acelei adaptabilităţi cu starea de jertfă a lui Hristos, dar implicit în aceste eforturi se dezvăluie năzuinţa noastră spre perfec-

---

21 Max Thurian, *La Confession, sacrament de la Reconciliation,* Taizé, 1968, p. 116.

22 Nicolae Cabasila, *Dinspre viaţa în Hristos,* trad. rom. de Pr. Prof. Dr. T. Bodogae, Sibiu, 1946, p. 102—103.

23 Apud Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Împărtăşirea la Sf. Liturghie privită sub aspectul spiritualităţii creştine,* în „B. O. R.", LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 974.

24 Pr. Prof. Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic...,* p. 274.

25 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. III, p. 137.

ţiune şi se realizează înaintarea noastră în virtute spre Hristos. Căci atunci cînd omul credincios primeşte graiurile iertării în Sfînta Taină — te iert şi te dezleg — el devine dezlegat în cer şi deschis în el iertarea sărbătorească a harului, iar conştiinţa deodată se simte curată împlinind iarăşi cu veselie faptele sfinte ale iubirii, dreptăţii, păcii, credincioşiei, bucuriei etc. (Gal. 5, 22).[26]

Aici începe lucrarea Sfintei Euharistii, căci înaintarea noastră spre Hristos are drept scop unirea cu Hristos, iar Sf. Euharistie prilejuieşte atragerea noastră în starea de jertfă dobîndită de noi în Taina Pocăinţei şi întîlnirea cu jertfa lui Iisus Hristos.

III. *Împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Domnului şi obligativitatea vredniciei*

Necesitatea Tainei Spovedaniei înainte de Sfînta Împărtăşanie este determinată însă şi de faptul că ceea ce primesc credincioşii în Sfînta Împărtăşanie nu este un har sau o putere oarecare, ci însuşi Trupul şi Sîngele Domnului. Dacă în celelalte Taine Hristos este prezent prin lucrarea Sa, în Euharistie este prezent prin însuşi Trupul şi Sîngele Său. Prezenţa reală a Domnului în Euharistie este o urmare a prefacerrii darurilor de pîine şi vin în Trupul şi Sîngele Său, act împlinit prin Duhul Sfînt invocat de preot împreună cu comunitatea credincioşilor în numele lui Hristos. Despre aceasta spune Sf. Chiril al Ierusalimului: „Noi rugăm pe Dumnezeu cel iubitor de oameni ca să trimită pe Sfîntul Duh peste darurile ce sînt puse înainte, pentru a face pîinea Trup al lui Hristos, iar vinul Sînge al lui Iisus. Într-adevăr, s-au sfinţit şi s-au prefăcut acelea de care s-a atins Sfîntul Duh".[27]

Această prefacere are loc în momentul epiclezei, punct central al jertfei euharistice. „Duhul Sfînt preface Agneţul oferit de comunitate în Trupul lui Hristos, dar totodată strînge şi preface şi comunitatea însăşi, reprezentată prin Agneţ, într-un mod reînnoit în Trupul lui Hristos. Între aceste două lucrări este o legătură foarte strînsă, nu numai pentru că sînt săvîrşite de acelaşi Duh în Trupul aceluiaşi Hristos (Trup personal şi Trup bisericesc), ci şi pentru interacţiunea dintre Trupul personal şi Trupul bisericesc, datorită aceluiaşi Duh ...".[28] De aceea, epicleza ca mister al prefacerii Darurilor şi comunităţii, cere comuniunea de credinţă şi iubire a celor ce participă şi a celor ce se împărtăşesc.

Prefacerea Darurilor în Trupul şi Sîngele lui Hristos şi sfinţirea credincioşilor, sînt cele două roade ale coborîrii Duhului Sfînt în momentul epiclezei. Duhul Sfînt este chemat de comunitate ca prefăcînd Darurile oferite să le transforme ca fiind oferite şi de ea, să o asimileze şi pe ea în mod reînnoit în Trupul Domnului, în legătură cu prefacerea celor oferite de ea şi prin aceasta să o înalţe mereu.[29] Epicleza euharistică îşi împli-

---

26 Pr. magistr. Constantin Galeriu, *Pronie, har şi libertate după Teofan, fostul episcop de Vladimir*, în „Ortodoxia", XI (1959), nr. 3, p. 412.
27 *Cateheza V Mistagogică, 10*, P. G. XXXIII, 1117 A.
28 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental...*, p. 547.
29 Pr. Prof. Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic...*, p. 294.

neşte întru totul lucrarea de sfinţire şi înălţare a comunităţii participante la aducerea jertfei nesîngeroase numai dacă aceasta posedă acea sfinţenie prealabilă, rod al iertării harice din Taina Pocăinţei, întărită prin efortul propriu depus în continuare de credincios. Propriu-zis, după restabilirea sa în comuniunea cu Dumnezeu şi Biserica, în Taina Pocăinţei, credinciosul se aduce pe sine şi darurile sale ca jertfă curată lui Hristos în comuniune cu Biserica, este sfinţit şi întărit în această comuniune prin coborîrea Duhului Sfînt la epicleză, iar apoi primeşte în sine pe Hristos — sub forma pîinii şi vinului, prefăcute în cadrul aceleiaşi epicleze în Trupul şi Sîngele Domnului — desăvîrşindu-se astfel încorporarea sa în Hristos ca mădular al Bisericii.

Prezenţa epiclezei euharistice impune deci necesitatea unei „vredniciei" care nu se poate dobîndi obiectiv decît în Taina Spovedaniei.

Prefacerea darurilor în Trupul şi Sîngele Domnului în momentul epiclezei este actul de o importanţă fundamentală în ce priveşte problema împărtăşirii şi condiţiile acestei împărtăşiri. Dacă această prefacere îl face pe Hristos real prezent şi face posibilă unirea adevărată cu noi după cuvîntul Domnului: „Cel ce mănîncă Trupul Meu şi bea Sîngele Meu rămîne întru Mine şi Eu întru el" (Ioan 6, 56) — înseamnă că tocmai această prefacere obligă pe credincios la actul „cercetării de sine".

Pe baza prezenţei reale a Domnului Hristos în Sfînta Euharistie, Ortodoxia afirmă că prin actul împărtăşirii, Hristos intră în atingere şi unire atît cu trupul cît şi cu sufletul, deci cu omul în integritatea fiinţei sale, căci ceea ce primim este materia Trupului şi Sîngelui, nu spirit sau o putere oarecare. Acest adevăr are profunde implicaţii asupra curăţeniei trupeşti şi sufleteşti necesare celui ce se apropie de „focul cel dumnezeiesc". De aceea Biserica nu împărtăşeşte pe toţi cu această dumnezeiască Taină, oricum şi fără cercetare, ci pe cei care sînt pregătiţi pentru împărtăşire.[30]

Sfîntul Apostol Pavel precizează mai întîi prezenţa reală sau realitatea prefacerii repetînd cuvintele Mîntuitorului rostite la Cina cea de Taină: „Luaţi, mîncaţi, acesta este trupul Meu care se frînge pentru voi"... Acest pahar este legea cea nouă între sîngele Meu. Aceasta să faceţi... spre pomenirea Mea. Căci de cîte ori veţi mînca această pîine şi veţi bea acest pahar, moartea Domnului vestiţi pînă cînd va veni" (I Cor. 11, 24—26). Iar apoi, legat de această realitate a prefacerii, îndeamnă pe credincios să reflecteze la măreţia darurilor pe care le va primi ca mîncare şi băutură: „Oricine va mînca pîinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat faţă de trupul şi de sîngele Domnului. Să se cerceteze însă omul pe sine şi aşa să mănînce din pîine şi să bea din pahar. Căci cel care mănîncă şi bea cu nevrednicie, osîndă îşi mănîncă şi bea, nesocotind trupul Domnului. De aceea mulţi dintre voi sînt neputincioşi şi bolnavi şi mulţi au murit" (I Cor. 11, 27—30). Ni se descoperă aici ca limită de jos realitatea nevredniciei noastre cauzate de păcat, iar ca limită de sus, prezenţa reală a lui Hristos în Sfînta Împărtăşanie prin

30 *Mărturisirea lui Mitrofan Kritopoulos*, apud Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Sfînta Împărtăşanie în spiritualitatea creştină*, în „Studii Teologice", V (1953), nr. 5—6, p. 401.

prefacerea darurilor de pîine și vin. Unirea noastră cu Hristos nu se poate face însă în această stare de nevrednicie. Posibilitatea depășirii acestei distanțe este dată în acea „cercetare" de sine, adică în Taina Mărturisirii: „Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea" (I Ioan 1, 9).

Plecînd de la aceste premise, Biserica Ortodoxă a acordat întotdeauna Sfintei Euharistii importanța cuvenită, condiționînd administrarea ei de primirea în prealabil a Tainei Pocăinței: „Căci mare fiind prețul dumnezeiesc al mîntuirii noastre, care e jertfa lui Iisus Hristos, mare trebuie să fie și dorința și rîvna noastră de a ne învrednici de dumnezeiasca jertfă dăruită nouă de Hristos, prin continua noastră îndreptare și întărire sufletească, prin continua cercetare, curățire și îmbunătățire sufletească".[31]

IV. *Unitatea lucrării celor două Taine*

O serie de mărturii din perioada apostolică, postapostolică și patristică vin să confirme legătura organică dintre cele două taine în lucrarea mîntuirii credinciosului. Astfel, Învățătura celor doisprezece Apostoli spune: „Duminica adunați-vă, frîngeți pîinea și săvîrșiți Sfînta Euharistie, după ce mai întîi v-ați mărturisit greșelile, pentru ca să fie curată jertfa voastră. Iar oricine este certat cu aproapele său, să nu vină la un loc cu voi, pînă ce nu se vor fi împăcat amîndoi, pentru ca să nu se pîngărească jertfa voastră".[32] Iar Epistola Sfîntului Barnaba poruncește: „Să-ți mărturisești păcatele. Să nu vii la rugăciune cu cugetul rău".[33] Sinodul din Laodiceea în canonul 9 poruncește păstorilor Bisericii să primească la împărtășire pe toți cei care se pocăiesc și se mărturisesc, dacă au greșit.[34] Sfîntul Simion, Arhiepiscopul Tesalonicului († 1430) recomandă credincioșilor mireni ca „adesea", prin spovedanie cu zdrobirea inimii și cucernicia sufletului, să se cuminece".[35] Sfîntul Atanasie al Antiohiei precizează că numai după ce ne-am curățit și eliberat de toată fapta vrăjmașă se cuvine să ne apropiem de dumnezeiasca slujbă tainică, pentru ca nu cumva primirea ei să ne fie spre pieirea sufletului și a trupului.[36]

Referindu-se la cuvintele Sfîntului Apostol Pavel de la I Cor. 11, 29, Sfîntul Ioan Gură de Aur se întreabă de ce spune Apostolul că cel ce nesocotește Trupul Domnului „își mănîncă și bea lui osîndă"? Cu privire la aceasta el observă că a nesocoti cineva Trupul Domnului înseamnă a nu aprecia, cum ar trebui s-o facă, la justa valoare, măreția bunurilor care ne sînt oferite. „Dacă însă vă veți da osteneala să înțelegeți cine este

---

31 Pr. Prof. Teodor M. Popescu, *Despre pocăință,* în „B. O. R.", XCVIII (1980), nr. 5—6, p. 573.

32 Cap. XIV, 1—2; în vol. *Scrierile Părinților Apostolici,* trad. rom. de Pr. D. Fecioru, București, 1979, p. 31.

33 Cap. XIX, 12; în vol. *Scrierile Părinților Apostolici,* p. 136.

34 Silvestru, Episcop de Canev, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* trad. rom. de arhim. Gher. Miron și Prof. T. Gliga, vol. V, București, 1906, p. 42.

35 *Despre slujba îngropării,* cap. 360, P. G. XLV, 672, apud Pr. Prof. Petre Vintilescu, *op. cit.*, p. 395.

36 Cf. Prot. Nicodim Belea, *Funcțiunea soteriologică și educativă a Tainei Spovedaniei,* în „B. O. R.", C (1982), nr. 5—6, p. 491.

cel ce se dă, nu veţi mai avea nevoie de alt argument. Această reflexie va fi suficientă pentru a vă pune în gardă ca să nu cădeţi într-o amorţeală şi mai profundă".[37] De aceea — învaţă acelaşi Sfînt Părinte — în faţa dumnezeieştii Euharistii trebuie să se vină cu iubire de Dumnezeu. Trupul şi Sîngele Domnului trebuie mîncat şi băut numai de iubitorii Lui şi iubitori ai Lui nu pot fi cei care urăsc şi trec cu vederea pe aproapele lor.[38] Fiind jertfă de împăcare între Dumnezeu şi oameni, dumnezeiasca Euharistie cere de la primitorii ei jertfă de pace şi de iubire: „să lepădăm orice mînie şi cu conştiinţa curată, cu toată blîndeţea şi buna cuviinţă să ne apropiem de Masa lui Hristos".[39] Întrucît Domnul nu se poate lipi de noi în momentul cînd în sufletul nostru mai trăieşte păcat, pentru că tocmai acesta este cel care ne deosebeşte de El,[40] Sfîntul Ioan Gură de Aur observă că Sfîntul Apostol „nu recunoaşte decît un timp în care se cuvine a ne apropia pentru ca să ne împărtăşim: atunci cînd conştiinţa noastră este curată".[41]

La Cuviosul Nichita Stithatul găsim antiteza dintre împărtăşirea cu vrednicie şi împărtăşirea cu nevrednicie: „Drept aceea — zice el — dacă ne vom apropia să mîncăm din pîinea aceasta şi să bem din potirul acesta prin cele două puteri ale firii, după ce ne-am făcut cercaţi întru ostenelile virtuţilor şi ne-am curăţit prin lacrimi, Cuvîntul îndoit se amestecă cu noi întreg, întru blîndeţe, prefăcîndu-ne în ai Săi, ca unul ce e întrupat şi de-o fiinţă cu noi, după omenitate... Dar dacă se apropie de noi, aflîndu-ne amestecaţi cu conţinutul patimilor şi pătaţi de întinăciunea păcatului, ne arde şi ne topeşte întregi cu focul care mistuie în chip firesc păcatul şi taie viaţa noastră nu cu voia bunătăţii Sale, ci silit de dispreţul nesimţirii noastre".[42]

Hristos nu sălăşluieşte decît în omul golit de păcat, de egoism, de părerea mîndră de sine şi slava deşartă, în omul care renunţînd la toate acestea se redeschide prin voinţă proprie harului lui Dumnezeu. „Să nu te apropii, deci, o, omule, aducînd cu tine paie, lemne şi fîn, ca nu cumva să măreşti focul... Apropie-te aducînd pietre preţioase, aur, argint, lucruri prin care să faci tot mai curată materia acestui loc", spune Sfîntul Ioan Gură de Aur.[43]

Avînd conştiinţa nevredniciei sale şi cunoscînd măreţia ospăţului dumnezeiesc de care trebuie să se împărtăşească, credinciosul nu este totuşi copleşit de imensitatea drumului care trebuie străbătut, nu se consideră un infirm — care nu mai poate fi în stare decît „să dorească şi să aştepte să primească pe Duhul Sfînt" [44] din cauza lipsei oricărei vrednicii — ci, deşi îndurerat de nevrednicia sa, este atras totodată de măre-

---

37 Saint Jean Chrysostome, *Oeuvres-complètes*, trad. en français, Bar-Le-Duc, 1863, vol. IX: *Homélie XXVIII sur la I-ère épitre aux Corinthiens*, p. 481.
38 *Ibidem*, p. 481.
39 Sf. Ioan Gură de Aur, *De proditione Judae* I, 6, P. G. XLIX, 381, apud Pr. Gh. Tilea, *Evlavia euharistică după Sfîntul Ioan Gură de Aur*, în „Studii Teologice", IX (1957), nr. 9—10, p. 640.
40 Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 91.
41 Saint Jean Chrysostome, *Homélie sur...*, p. 480.
42 *Filocalia* vol. VI, trad. rom. de Pr. Prof. D. Stăniloae, Bucureşti, 1977, p. 299.
43 *De beato Philogonia* VI, 3, P. G. XLVIII, 755—756, apud. Pr. Gh. Tilea, *op. cit.*, p. 643.
44 Karl Barth, *Dogmatique*, t. III, Genève, 1967, p. 5.

ţia bunurilor făgăduite şi, încrezător în „iubirea lui Dumnezeu care se înclină spre pămînt şi însoţeşte elanul omului care urcă",[45] face primul pas spre întîmpinarea acestei iubiri. Acum credinciosul îşi canalizează voinţa în direcţia creşterii în virtute spre Hristos. Fiecărui act de voinţă i se adaugă harul Duhului Sfînt şi astfel, treptat, omul este pătruns de lucrarea lui Dumnezeu, realizînd astfel un şir de nevoinţe şi eforturi al căror scop este unirea cu Hristos în Taina Sfintei Euharistii.

Pe această bază putem afirma că Taina Sfintei Euharistii este un puternic imbold, temeiul cel mai învederat al progresului duhovnicesc al credinciosului în vederea mîntuirii. Fără perspectiva euharistică însăşi, Taina Spovedaniei — de care se leagă toate eforturile voinţei — apare ca un lucru fără scop precis. Comuniunea realizată în Taina Pocăinţei se cere prelungită şi desăvîrşită în comuniunea deplină euharistică, cel mai intim mod de unire a noastră cu Hristos în această viaţă. Cel ce se străduieşte să se elibereze de păcat are în mod actual puterea harului, dar este atras şi de ţinta spre care aleargă. Căci „Hristos cel cu care ne împărtăşim nu este numai o putere curăţitoare şi împreună luptătoare cu noi, ci şi o răsplată pe care o luăm numai după mari străduinţe" — zice Nicolae Cabasila.[46]

Lucrarea de transformare a credinciosului începută în Taina Pocăinţei este continuată şi desăvîrşită în Taina Sfintei Euharistii, unde „fiind amestecaţi cu Trupul şi Sîngele lui Hristos prin împărtăşire noi „sîntem prefăcuţi din ceea ce e mai mic în ceea ce e mai mare şi uniţi în chip îndoit cu Cuvîntul îndoit..., ca să nu mai fim ai noştri, ci ai Celui ce ne-a unit pe noi cu Sine, prin hrana nemuritoare şi ne-a făcut să fim prin lucrare ceea ce este El prin fire" — spune Cuviosul Nichita Stithatul.[47] Printr-un adevărat transfer de energie îndumnezeitoare „noroiul care primeşte vrednicie de împărat nu mai este noroi, ci se preface în însuşi Trupul împăratului".[48]

Ajuns la ţinta năzuinţelor creşterii sale în Hristos, credinciosul mărturiseşte asemenea Sfîntului Apostol Pavel: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine" (Gal. II, 20) şi asemenea Sfîntului Simeon Noul Teolog: „Eu ştiu că nu voi mai muri, deoarece am în mine viaţa, simţind-o deja deplin pulsînd în mine".[49] Aceasta este — în condiţia pămîntească — suprema răsplată dată de Hristos celor ce au alergat spre ţintă prin efort şi încordare duhovnicească, urmînd în Biserică drumul lui Hristos prin Sfintele Taine.

*

Întrucît nu există om care să nu greşească, sau să dezvolte deplin puterile ce i s-au dat odată cu încorporarea lui în Hristos prin Botez, Mirungere şi Euharistie,[50] în viaţa omului intervine păcatul cu urmări grave asupra credinciosului însuşi şi asupra relaţiei sale cu semenii şi

45 P. Evdokimov, *Les ages de la vie spirituelle*, Paris, 1964, p. 266.
46 *Op. cit.*, p. 105.
47 *Filocalia*, vol. VI, p. 298.
48 Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 81.
49 Apud Olivier Clement, *Life in the Body*, în „The ecumenical review" 33, nr. 2, 1981, p. 146.
50 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. III, p. 122.

cu Dumnezeu. Datorită păcatului, împărtăşirea credinciosului cu Trupul şi Sîngele Domnului în Taina Sfintei Euharistii este condiţionată de mărturisirea păcatelor şi iertarea acestor păcate prin preot sau episcop în Taina pocăinţei.

Împreună-lucrarea celor două Taine în procesul mîntuirii credinciosului este determinată însă şi de faptul că înainte de împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Domnului este necesară adeziunea liberă şi conştientă a credinciosului spre unirea cu Hristos, iar aceasta se realizează în Taina Spovedaniei. Contribuţia subiectivă a credinciosului (căinţa pentru păcatele săvîrşite, mărturisirea acestora, hotărîrea de îndreptare, împlinirea epitimiei, postul şi rugăciunea) exprimă această adeziune şi constituie efortul real al credinciosului de înaintare spre Hristos, efort care defineşte Taina Pocăinţei ca taină a creşterii noastre în Hristos.

Necesitatea iertării harice ca urmare a păcatului şi această creştere în Hristos realizate în Taina Spovedaniei sînt cele două inele prin care Taina Pocăinţei şi Taina Sfintei Euharistii, sînt strîns legate între ele în lucrarea mîntuirii credinciosului.

Privită de jos în sus, această legătură este cerută de condiţia noastră de oameni supuşi păcatului şi de necesitatea contribuţiei proprii la mîntuirea personală, iar privită de sus în jos, această legătură este determinată de faptul că ceea ce primim în Sfînta Împărtăşanie este Trupul şi Sîngele Domnului.

Dar şi Taina Pocăinţei are nevoie în lucrarea ei de Taina Sfintei Euharistii pentru că starea de curăţie şi comuniunea cu Dumnezeu şi cu Biserica dobîndite în cea dintîi se cer desăvîrşite în cea de a doua. Altfel, roadele primite în Taina Pocăinţei ar rămîne nedepline. Taina Spovedaniei reprezintă un şir de nevoinţe care exprimă cinstea ce se dă Trupului şi Sîngelui Domnului, iar Taina Sfintei Euharistii este încoronarea nevoinţelor, cinstea arătată de Hristos nouă. Cea dintîi este mijlocul de progres duhovnicesc al credinciosului, cea de-a doua este însuşi scopul acestui progres, împlinirea năzuinţelor spre Hristos manifestate de credincios prin strădanii.

În Taina Pocăinţei are loc moartea omului vechi ţinut în îngustimea păcatului, în Taina Sfintei Euharistii înviem la o viaţă nouă, care este viaţa lui Hristos, intrăm din nou pe calea spre slavă.

Această împreună-lucrare are loc în Biserică a cărei viaţă o dinamizează, o întreţine şi îmbogăţeşte continuu, pentru că permanent Biserica are nevoie de înnoire şi înviorare a vieţii sale în Duh şi din Duh.

Lucrarea unitară a celor două taine este esenţială în procesul mîntuirii şi desăvîrşirii credinciosului şi nu ia sfîrşit decît la moartea lui trupească, pentru că ori de cîte ori „apa neînfrînată a gîndurilor pătimaşe ale minţii va fi stăvilită de venirea Sfîntului Duh şi sărătura cugetărilor necuviincioase şi adîncul prăpăstios al amintirilor va fi astupat prin înfrînarea gîndurilor morţii, Duhul dumnezeiesc al pocăinţei va sufla şi se vor coborî apele umilinţei cu care Dumnezeu şi Stăpînul, vărsîndu-le în vasul de spălat al pocăinţei, va spăla picioarele noastre cele cunoscute cu mintea şi le va face vrednice să calce în curtea Împărăţiei Sale" (Cuviosul Nichita Stithatul).

Pr. drd. *Vasile Citirigă*

PRINCIPII CANONICE ORTODOXE DE ORGANIZARE BISERICEASCĂ ÎN OPERA LUI PETRU MAIOR

I. *Scurtă prezentare a vieții și operei lui Petru Maior. Opere cu conținut canonic*

Începutul secolului al XVIII-lea a inaugurat un nou capitol de suferință și jertfă în istoria atît de frămîntată a Transilvaniei. Această provincie și așa numitele Partium, care fuseseră eliberate treptat de sub puterea otomană, ajung sub stăpînirea habsburgică, schimbînd astfel „jugul de lemn al turcilor, cu cel de fier al nemților".[1]

Odată cu noua stăpînire, pe lîngă exploatarea economico-socială, românii transilvăneni au fost supuși unei continue acțiuni de violentare a conștiinței religioase prin prelungite presiuni, începute încă din secolul precedent, pentru aderarea la catolicism. Toate aceste silnicii au dus în cele din urmă la dezbinarea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania prin unirea unei părți a clerului ortodox cu Biserica Romano-Catolică,[2] născîndu-se astfel „așa-zisul uniatism român cu un compromis artificial și hibrid între presiunile exercitate asupra poporului român din Transilvania și între forța lui de rezistență".[3]

Este un lucru cunoscut și dovedit, că pentru atingerea scopului urmărit, iezuiții s-au folosit de mijloace necinstite ca falsul în acte publice, șantajul, făgăduielile care nu au fost îndeplinite etc.

Urmările acestui act au fost cît se poate de dureroase: Biserica românească din Transilvania și-a pierdut independența; episcopul unit era controlat și supraveghiat de un „teolog" unit impus în acest scop; viitorii episcopi erau numiți de către împărat; tipografia mitropolitană din Alba Iulia și-a încheiat activitatea; s-au rupt legăturile culturale-bisericești cu Mitropolia Ungro-Vlahiei; s-a produs dezbinare, ură și neîncredere între fiii aceluiași popor român.[4]

---

* Această lucrare de seminar, susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, a fost alcătuită sub îndrumarea D-lui Prof. Dr. Iorgu D. Ivan, care și-a dat avizul să fie publicată.

1 Pr. Prof. Șt. Lupșa, *Biserica ardeleană și „unirea în anii 1697—1701"*, în „Biserica Ortodoxă Română", LXVI (1948), nr. 9—10, p. 466.

2 În problema uniatismului a se vedea: Pr. Prof. Ștefan Lupșa, *art. cit.;* Prof. S. Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, Sibiu, vol. I, 1920; vol. II 1930; Idem, *Românii din Transilvania și unirea cu Biserica Romei*, în „Biserica Ortodoxă Română", LXXX (1962), nr. 9—10 și în special Pr. Prof. D. Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania, încercarea de dezmembrare a poporului român*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1973.

3 Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 11.

4 Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, vol. II, p. 312.

Dar obştea cea mare a românilor transilvăneni, conştientă de pericolul pe care îl reprezenta uniatismul pentru fiinţa lor etnică cît şi pentru credinţa strămoşească, au reacţionat în masă împotriva acestei silnicii, dînd glas simţirii româneşti şi acţionînd sub diferite forme pentru apărarea „Legii" şi a independenţei Bisericii ortodoxe române din Transilvania.

Pentru apărarea conţinutului spiritual tradiţional şi pentru independenţa Bisericii, s-a angajat cu toată hotărîrea mai întîi însuşi episcopul Inocenţiu Micu Clain şi după el, cei trei fruntaşi ai Şcolii ardelene: Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior.

Între cei trei, Petru Maior este „personalitatea cea mai complexă şi care a avut cea mai mare influenţă asupra contemporanilor şi posterităţii".[5] Vremurile pline de evenimente nu dintre cele mai fericite pentru poporul transilvănean, au umbrit copilăria lui Petru Maior. Acţiunea generalului de cavalerie, Nicolae Adolf Bukow, trimis de curtea din Viena să pacifice pe românii ardeleni cu tunurile (1761), nu a putut să treacă ca un fapt neremarcat de către Petru Maior şi care să nu determine întreaga sa atitudine de viitor.

Anul naşterii lui Petru Maior este controversat. După ultimele cercetări se pare că acesta s-a născut în anul 1760. Asupra locului de naştere părerile, de asemenea, sînt împărţite: Căpuşul de Cîmpie (o localitate lîngă Tg. Mureş), sau chiar în Tg. Mureş.[6]

Familia tatălui său îşi avea originea în localitatea Diciosînmărtin, bunicul Gheorghe Maior aparţinînd nobilimii formată din oameni liberi, titlu moştenit şi de Petru Maior şi exprimat prin atributul „de Dicio-Sînmărtin". Mama sa era fiica preotului din Iclandul Mic. Petru Maior a avut şase fraţi.

Tatăl său a fost protopop (1751—1762) al districtului Niraşteu, apoi la Iclandul Mare, cu scaunul la Căpuşul de Cîmpie (1762—1782), unde Petru Maior şi-a petrecut primii ani ai copilăriei.

Petru Maior îşi face studiile, mai întîi trei clase elementare, la Căpuşul de Cîmpie, apoi la gimnaziul romano-catolic din Tg. Mureş. A mai studiat la gimnaziile din Cluj şi Blaj. În ultimul an şcolar de la Blaj, intră în ordinul călugăresc Sf. Vasile cel Mare, primind numele de Paul. Pleacă apoi la Roma la institutul „De propaganda fide", împreună cu Gheorghe Şincai şi Ioachim Pop, unde între anii 1774—1779 studiază teologia, dreptul canonic, filozofia şi istoria. În anul 1775 depune jurămîntul de intrare în Congregaţie.

În perioada 1779—1780, împreună cu cei doi colegi, urmează cursuri de drept canonic la Colegiul greco-terezian de la Sfînta Barbara, cursurile Şcolii normale „Sf. Ana" şi ale Facultăţii Juridice din Viena, după care se întoarce în ţară, instalîndu-se la mănăstirea „Sfînta Treime" din Blaj. Apoi, timp de patru ani (1780—1784), predă logica, metafizica şi dreptul

5 D. Macrea, *Lingvişti şi filologi români*, Bucureşti, 1959, p. 48.

6 Pentru documentare, a se vedea: N. Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. II, Bucureşti, 1901, p. 234; Pr. Dr. Gr. T. Marcu, *Procanonul lui Petru Maior*, ediţia a II-a, Sibiu, 1948, p. XX; D. Macrea, *Lingvişti şi filologi români*, Bucureşti, 1959, p. 47; Mag. Armand Munteanu, *Opera canonică a lui Petru Maior;* Maria Protase, *Petru Maior*, Bucureşti, 1973, p. 19—20; Florea Fugariu, *Petru Maior — Scrieri*, Bucureşti, 1976, vol. I, p. XLVII.

natural la Şcoala superioară teologică din Blaj. După multe frămîntări, solicită Congregaţiei să fie hirotonit. Primeşte hirotonia în preot la data de 2 iulie 1785, devenind paroh al Reghinului Unguresc, slujind din cînd în cînd şi în Reghinul Săsesc, iar începînd cu 15 august acelaşi, an este numit protopop al Gurghiului. Din 1792 a funcţionat şi ca profesor la Seminarul teologic din Blaj, iar în anul 1808 primeşte funcţia de cenzor şi corector al cărţilor româneşti la Tipografia din Buda. Moare la 14 februarie 1821, în suburbia sîrbească din Buda, fiind înmormîntat în cimitirul parohiei catolice la 16 februarie anul respectiv.[7]

Despre activitatea sa cărturărească, Sextil Puşcariu ne spune că „mai puţin omul izvoadelor, Petru Maior este mai mult omul argumentelor izvorîte dintr-o minte genială.[8] Dedicîndu-şi studiile sale vechimii poporului român pe meleagurile transilvănene, precum şi ridicării din punct de vedere cultural al românilor ardeleni, Petru Maior a dus o luptă susţinută pentru apărarea credinţei noastre strămoşeşti împotriva catolicizării şi pentru întărirea unităţii sale naţionale. El a abordat în scrierile sale aspecte din domeniul bisericesc, istoric, filologic şi al dreptului canonic.

În cele ce urmează vom face o prezentare foarte succintă a operelor în care Petru Maior tratează despre principiile canonice de organizare bisericească, şi anume:

PROCANONUL — este prima lucrare a lui Petru Maior, scrisă în anul 1783, cu un titlu întreg „Procanon ce cuprinde în sine cele ce sînt de lipsă spre înţelesul cel deplin şi desăvîrşit al canoanelor şi a toată tocmeala bisericească, spre folosul mai cu seamă al românilor, alcătuit şi întocmit de Petru Maior. Anul de la Hristos 1783“.[9]

Cuvîntul „Procanon“ vine de la grecescul προκανων care înseamnă „tratat despre canoane. Procanonul tratează în mare despre dreptul Bisericii de a pune legi, fiind o societate cu înfăţişare văzută şi înfiinţată de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Petru Maior pledează, de asemenea, pentru separarea puterii laice de cea bisericească. De asemenea, autorul, aducînd numeroase argumente din Sfînta Scriptură, combate primatul papal susţinut de Biserica Romano-Catolică.

Importanţa majoră a lucrării constă în aceea că Petru Maior a găsit cele mai propice mijloace pentru autonomizarea vieţii spirituale politice a poporului transilvănean şi pentru afirmarea existenţei sale ca naţiune, în cadrul instituţiilor legale.[10]

7 Pentru date biografice a se cerceta lucrările citate mai sus.

8 Sextil Puşcariu, *Părerile lui Petru Maior despre limba română*, Cluj, 1921, p. 36.

9 Manuscrisul se găseşte la Biblioteca Academiei R. S. R. S-a şi tipărit în două ediţii: prima cu titlul „*Procanonul lui Petru Maior*, după manuscrisul autograf existent la Academia Română, transcris şi publicat de C. Erbiceanu în Bucureşti, la 1894“; a doua ediţie a apărut sub îngrijirea P. C. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu, cu titlul „*Procanonul lui Petru Maior*, după ediţia din 1894, publicată în Bucureşti de Constantin Erbiceanu, confruntată cu manuscrisul autograf existent în Biblioteca Academiei Române“, Sibiu, 1948; Florea Fugariu, în opera citată, publică unele capitol după manuscrisul menţionat şi anume capitolele: 1, 7, 12, 15, 16, 17, 19, 20 din titlul I; capitolul 4 din titlul II; capitoll 1 şi 3 din titlul III şi capitolele 2, 3, 4 şi 6 din titlul IV.

10 Florea Fugariu, *op. cit.*, vol. I, p. 1—5; Maria Protase, *op. cit.*, p. 80—88; Armand Munteanu, *op. cit.*, p. 793.

PROTOPOPADICHIA, tipărită în întregime, a fost alcătuită în anul 1795.[11]

„Protopopadichia" este un cuvînt grecesc pe care Petru Maior îl traduce cu „drepturile sau privilegioanele protopopești". Lucrarea tratează în prima parte despre horepiscopi, iar în cea de a doua parte despre protopopi și drepturile lor. Această operă a lui Petru Maior, constituie o reacție la schimbările intenționate de episcopul Bob în cadrul vechilor rînduieli bisericești, autorul dorind cu orice preț păstrarea tradiției ortodoxe în Biserică.[12]

ISTORIA BISERICII ROMÂNILOR, cu titlul complet: „Istoria Bisericii Românilor atît acestor din coace, precum și a celor din colo de Dunăre. Întocmită de Petru Maior de Dicio-Sînmărtin, Protopop și la Înălțatul Crăescul Consilium Locumtenentiale al Ungariei Crăesc a cărților revizor. La Buda. În crăiasca Typografie a Universității din Peșta. Anul Domnului 1813".[13]

Istoria Bisericii Românilor — este o lucrare prin excelență istorică, dar cuprinde într-o bună parte și probleme de ordin canonic. Afirmînd apartenența poporului ardelean la credința răsăriteană, cu argumente doveditoare, Petru Maior arată că Biserica unită trebuie să urmeze rînduielile Bisericii răsăritene grecești, adică ale Bisericii Ortodoxe.[14]

II. *Vechimea și forma de organizare a Bisericii creștine pe teritoriul de astăzi al Republicii Socialiste România*

Învățătura creștină a fost cunoscută în Dacia încă din primele trei secole ale erei noastre, adusă prin coloniști, militari și negustori sau captivi aduși de goți în Dacia. În teritoriile dintre Dunăre și Mare ea a fost propovăduită de Sf. Apostol Andrei, generalizarea creștinismului făcîndu-se pe cale lentă în secolul al IV-lea.

Terminologia noastră bisericească, cît și mărturiile arheologice, arată că la începutul secolului al IV-lea, creștinismul era adînc înrădăcinat pe teritoriul Daciei și că exista deja o organizare bisericească temeinică, cu episcopi, preoți, diaconi. Astfel, procesul formării poporului român a mers paralel cu procesul încreștinării lui și, de aceea, se poate spune că poporul român s-a născut creștin.

Chiar din secolul al IV-lea, în istorie este întîlnită episcopia Tomisului, a cărei jurisdicție, desigur s-a extins și peste teritorii de dincolo de Dunăre, adică în sudul Moldovei și în răsăritul Munteniei.[15]

Pînă la sfîrșitul secolului al VI-lea, pe teritoriul Patriei noastre a existat o puternică viață bisericească cu episcopi (Tomis), horepiscopi,

11 La îndemîna noastră a fost numai ediția tipărită de Gheorghe Silaghi în gazeta „Sionul românesc" din Viena, nr. 10—11/1865 și nr. 2, 4—6 și 9—16/1866.

12 Maria Protase, *op. cit.*, p. 341; Mag. Armand Munteanu, *op. cit.*, p. 801.

13 Pentru această scriere ne-am folosit de ediția publicată de Florea Fugariu în *op. cit.*, vol. II, p. 94—197.

14 Mag. Armand Munteanu, *art. cit.*, p. 811.

15 A se vedea Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. I, p. 51—143; Prof. Emilian Popescu, *Organizarea eclesiastică a provinciei Scythia Minor*, în „Studii Teologice", XXXII (1980), nr. 7—10, p. 591—605.

preoţi, călugări (călugări sciţi) şi credincioşi, unii dintre ei fiind oameni învăţaţi, autori de lucrări teologice (Dionisie Exiguul, Ioan Casian), lăcaşuri de rugăciune, cu obiecte de cult etc.

Odată cu secolul al VII-lea s-au pus bazele primelor alcătuiri politice sub forma cnezatelor şi voievodatelor, din care s-au născut apoi cele trei state feudale: Transilvania, Ţara Românească şi Moldova. În secolele VII—X viaţa creştină a continuat să dăinuiască, prin biserici de lemn, în care slujeau preoţi de neam român, îndrumaţi de episcopi sau horepiscopi, prin sihaştrii care trăiau retraşi în schiturile codrilor, prin credincioşii care se rugau şi se mărturiseau preoţilor în limba română, deşi în cult s-a introdus limba slavă. Şi după aceste secole viaţa bisericească a cunoscut o puternică manifestare, existînd scaune episcopale proprii, în care au păstorit vlădici de neam român şi care hirotoneau pe preoţi.[16]

Începînd cu secolul al XIV-lea au luat fiinţă statele feudale româneşti şi „corespunzător acestora, organizaţii bisericeşti bine închegate, cu statornice tradiţii canonice-bisericeşti pe întreg teritoriul locuit de români de o parte şi de alta a Carpaţilor, şi, în acelaşi timp strîns legate cu acelea ale bisericilor mari unite în jurul Bisericii-Ecumenice din centrul Imperiului Bizantin din Constantinopol".[17]

După întemeierea statelor independente Ţara Românească şi Moldova, a urmat şi organizarea bisericească a acestora prin întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei, recunoscută de Patriarhia Ecumenică în anul 1359 şi Mitropolia Moldovei, în anul 1401—1402.[18] În aceeaşi perioadă exista şi în Transilvania o mitropolie românească ortodoxă.

A urmat o perioadă de consolidare şi organizare treptată a Bisericii Ortodoxe Române, culminînd cu obţinerea, în anul 1885, a autocefaliei, iar în anul 1925 cu ridicarea la rang de patriarhat.

III. *Principii canonice ortodoxe de organizare bisericească în opera lui Petru Maior*

Preocupat de unitatea poporului român şi de unitatea Bisericii, în „Istoria Bisericii Românilor. . .",[19] Petru Maior a ţinut să scoată în evidenţă permanenta legătură între cele trei provincii româneşti, afirmată şi de principiul unităţii bisericeşti, ale cărei vechi orînduiri, au fost dintotdeauna şi niciodată legea strămoşească nu a fost înlăturată de vreo altă rînduială.[20]

Principiile canonice ortodoxe de organizare bisericească, conţinute în opera lui Petru Maior, nu sînt altele decît cele pe care Biserica românească le-a păstrat dintru începuturi şi pe care le-a apărat cu sfinţenie.

1. *Principiul ierarhic*

Întemeind Biserica, Mîntuitorul a lăsat drept rînduială ca lucrarea sfinţitoare a Duhului Sfînt să fie exercitată prin mijlocirea ierarhiei, adică

16 Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 145—236.

17 Ioan N. Floca, *Originile dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română*, teză de doctorat în teologie, în „Mitropolia Ardealului", XIV (1969), nr. 1—3, p. 39.

18 Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 240—267.

19 *Ibidem*, p. 282.

20 *Ibidem*, p. 25 şi 93.

a acelor persoane promovate prn taina hirotoniei ca subiecte ale puterii bisericeşti.

Toate lucrările sfinte nu pot fi săvîrşite decît de membrii ierarhiei de drept divin: episcop, presviter (preot) şi diacon „rînduiţi canonic şi legal prin hirotonie validă şi îndreptăţită să exercite puterea primită prin hirotonie, în baza unui act jurisdicţional dat de autoritatea competentă".[21]

Puterea bisericească deplină, Mîntuitorul a transmis-o mai întîi Sfinţilor Apostoli, în mod egal, pe care la rîndul lor au dat-o prin succesiune urmaşilor lor pînă astăzi. De aceea, numai acel episcop are hirotonie validă, care poate face dovada succesiunii apostolice. Iar preoţii sau diaconii sînt hirotoniţi canonic numai primind hirotonia de la episcop cu succesiune apostolică.

Ca urmare, principiul ierarhic implică existenţa unor oficii bisericeşti, cu competenţă deosebită fiecare, dar în strînsă dependenţă unele de altele. Între aceste oficii, eparhia şi parohia s-au dovedit indispensabile în organizaţia bisericească.

În Biserica Ortodoxă, principiul ierarhic mai este afirmat prin dependenţa episcopului de mai mulţi episcopi cu privire la alegerea şi hirotonia lui, precum şi prin necesitatea ca preoţii şi diaconii să fie aleşi şi hirotoniţi de episcopii respectivi. Iar aplicarea lui, se întinde la toţi membrii Bisericii, clerici şi mireni şi la toate instituţiile care au luat fiinţă şi funcţionează în organizaţia Bisericii, îndeplinind anumite atribuţiuni din conţinuatul puterii bisericeşti".[22] În acest context se înscrie şı faptul că episcopul nu-şi poate extinde activitatea în afara limitelor eparhiei, de asemenea şi preotul şi diaconul, în afara parohiei sale.

Totodată, principiul ierarhic impune ascultarea canonică, care constă în respectul şi ascultarea pe care şi le datorează membrii Bisericii.

În opera sa canonică, Petru Maior afirmă cu destulă claritate acest principiu ierarhic, în felul în care este cunoscut de Biserica Ortodoxă.

Invocînd texte scripturistice (Faptele Apostolilor 16, 4; Tit 2, 14), Petru Maior arată că Biserica are putere rînduită de Mîntuitorul de a pune legi pentru păstrarea, trăirea şi transmiterea învăţăturii dumnezeieşti şi că arhiereii care fac parte din Biserică şi au deci succesiune apostolică, au dreptul de a exercita puterea Bisericii şi de a pune, de asemenea, legi.[23] Petru Maior conchide că puterea deplină bisericească s-a dat numai prin intermediul Apostolilor, în mod egal lor, şi tuturor urmaşilor din sfera de putere a Apostolilor.[24]

Concluzia lui Petru Maior este aceea că dreptul de a lega şi dezlega pe pămînt, a fost dat tuturor Apostolilor, în mod egal.

---

21 Prof. Dr. Iorgu D. Ivan, *Importanţa principiilor fundamentale canonice de organizaţie şi administraţie pentru unitatea Bisericii*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", XLV (1969), nr. 1—2, p. 156.

22 *Ibidem*, p. 158.

23 *Procanonul*, p. 3, 4.

24 *Ibidem*, p. 119—120.

2. *Principiul sinodal*

Un alt principiu fundamental în organizaţia şi forma de conducere a Bisericii, oglindit în opera canonică a lui Petru Maior, este principiul sinodal cu toate aspectele pe care le implică.

În baza autorităţii lor proprie şi deplină, Sfinţii Apostoli au organizat şi condus primele comunităţi creştine în strînsă legătură unii cu alţii, adunîndu-se, discutînd şi hotărînd împreună asupra problemelor. Apostolii n-au lucrat izolat unii de alţii, comportîndu-se în toată activitatea pe care au desfăşurat-o, cu acel sentiment de egalitate în putere între ei, întreaga putere bisericească putînd fi exercitată numai de toţi, împreună.

Canonul 34 apostolic, afirmă principiul egalităţii în putere a episcopilor, fiecare conducîndu-şi în mod independent eparhia şi că în Biserică nu poate fi unitate decît numai dacă toţi episcopii se pun de acord. Şi canonul 37 apostolic, prevede că puterea deplină, bisericească, o deţine şi o exercită întreg episcopatul adunat în sinod. Acelaşi conţinut îl au şi canoanele 5 al Sinodului I Ecumenic, 19 al Sinodului IV Ecumenic, 8 al Sinodului VI ecumenic, 6 al Sinodului VII Ecumenic, 20 al Sinodului local din Antiohia, 40 al Sinodului din Laodiceea, 18, 73, 76 ale Sinodului din Cartagina etc.[25]

Învăţătura că puterea deplină trebuie exercitată de către ierarhia bisericească, întrunită în sinoade, ierarhii fiind egali întreolaltă precum altădată Sfinţii Apostoli ai căror urmaşi sînt, este de asemenea, susţinută de Petru Maior, afirmînd că Mîntuitorul a dat tuturor Apostolilor aceeaşi putere în mod egal.[26]

Această egalitate a fost transmisă episcopilor care numai întruniţi în sobor, exercită puterea centrală în Biserică aşa cum permanent s-a exercitat începînd de la Apostoli. El citează în sprijinul acestei afirmaţii, faptul că în disputa privitoare la obligativitatea legii mozaice s-a apelat la sinod şi nu la vreun alt Apostol. Acelaşi lucru s-a făcut şi pentru serbarea Paştelui şi botezului ereticilor.[27]

Petru Maior prescriind principiul sinodal arată că sinoadele sînt necesare şi singure sînt investite cu puterea de a lua hotărîri în probleme de dogmă religioasă. El înţelege prin sobor „adunarea arhiereilor" şi că acesta are însuşirea infailibilităţii, primită de la Biserică.[28]

Afirmînd practica sobornicităţii, Petru Maior remarcă necesitatea ca hotărîrea sinodului să fie luată în conformitate cu Sfînta Scriptură şi Sfînta Tradiţie. De asemenea, el arată că autoritatea sinodului este condiţionată de unanimitatea hotărîrilor şi de lipsa de constrîngere sau înşelăciune.[29]

În contextul egalităţii episcopilor şi al exercitării puterii depline numai de către întreg episcopatul, Petru Maior arată că deşi Sfîntul Petru apare de nenumărate ori la locul întîi în listele Sfinţilor Apostoli,

25 Prof. Dr. Iorgu Ivan, *art. cit.*, p. 161—162.
26 *Procanonul*, p. 18—19, 21, 24, 25, 26.
27 *Ibidem*, p. 57, 59.
28 *Ibidem*, p. 62, 92.
29 *Ibidem*, p. 82, 119—120, 122.

nu constituie un argument în sprijinul primatului şi al întîietăţii în cuvînt.[30] El dovedeşte istoric faptul că papii n-au avut un primat în Biserică şi nici n-a fost necesar un asemenea primat, combătînd teoria latină că primatul papii ar fi fost aşa, cînd se ivea vreo dispută dogmatică în Biserică, creştinii ar fi alergat la papă. Dar acest lucru nu se întîmpla, sinodul fiind acela care hotăra. El afirmă că de la rînduiala stabilită în Biserica Creştină, latinii s-au abătut odată cu preluarea de către papă şi a puterii politice.[31] Din pricina acestei învăţături „blestemate", s-a ajuns la despărţirea Bisericii în 1054. Biserica ortodoxă românească a respins şi ea, împreună cu toată Biserica răsăritului, această învăţătură.

Petru Maior admite pentru papă o întîietate onorifică, o întîietate frăţească între episcopi egali cu el. „Unitatea e menţinută de această frăţietate a episcopilor nu de papă. Faptul că unul are o întîietate de onoare e numai semnul unităţii între episcopi sau al unităţii Bisericii; nu acela e creatorul şi susţinătorul unităţii. Din această întîietate nu rezultă nici măcar un rol de preşedinte al papii în sinod".[32] Pretenţia papei de a sta numai el pe scaunul cel mai întîi în sobor, nu poate fi astfel întemeiată.

3. *Principiul autocefaliei*

Acest principiu stabileşte independenţa ierarhiei unei Biserici Ortodoxe, organizată în cuprinsul unui stat suveran, putînd exercita puterea bsericească deplină în toate laturile ei de manifestare, fără nici un amestec din partea ierarhiei altei Biserici. Singura autoritate superioară este sinodul ecumenic. Bisericile autocefale sînt egale între ele. Întîietatea recunoscută episcopilor titulari ai scaunelor din oraşele mari, importante, cît şi întîietatea acordată unor Biserici autocefale, nu înseamnă recunoaşterea unor drepturi în plus, ci numai o precădere de onoare. Aceste criterii sînt fixate prin canoanele apostolice 34 şi 37 şi alte canoane ale sinoadelor ecumenice sau locale.[33]

Petru Maior, conducîndu-se după principiile Bisericii Ortodoxe, a scos în evidenţă tot aşa de clar şi principiul autocefaliei Bisericii, potrivit căruia fiecare naţiune are dreptul să se organizeze şi administreze, respectînd doctrina, cultul şi canoanele stabilite ca obligatorii de sinoadele ecumenice, prin ierarhia Bisericii sale, fără amestecul altei Biserici naţionale.[34]

În contextul principiului autocefaliei, Petru Maior contestă o întîietate jurisdicţională a episcopului Romei asupra întregii Biserici. Invocînd pe unii dintre Sfinţii Părinţi şi scriitori bisericeşti, italienii, cum îi numeşte Petru Maior în general pe romano-catolici, sprijină supremaţia papei pe expresii ca „episcop al episcopilor", „părinte al părinţilor". Petru Maior atrage atenţia că atunci cînd scriau arhiereii la Roma, unii îi dădeau

---

30 *Ibidem*, p. 36, 51.

31 *Ibidem*, p. 47.

32 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Comemorarea a 150 de ani de la moartea lui Petru Maior*, în „Biserica Ortodoxă Română", LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 180.

33 Pr. Prof. Dr. Iorgu Ivan, *art. cit.*, p. 162—163.

34 *Istoria Bisericii Românilor*, p. 315.

titluri mari papei fie pentru că Roma acelea le poftea şi le aştepta şi Sfinţii Părinţi nu se puneau împotrivă ca să nu se împiedice alte lucruri mai mari, fie pentru că uneori unii i le dădea pentru că papa era om cu viaţă sfîntă şi viteješte în problema ereticilor".[35] „El osîndeşte apoi în repetate rînduri categorisirea de schismatici sau eretici a creştinilor care nu admit primatul jurisdicţional al papei,[36] în primul rînd al oamenilor care nu aveau să admită acest primat el se declară în chestiunea aceasta solidar cu românii neuniţi şi vrea ca toţi românii să gîndească la fel".[37]

În „Istoria Bisericii Românilor...", Petru Maior afirmă că românii „alipiţi cu inima de strămoşeasca lege", socoteau că mai bine ar fi de cu bună vreme să rupă unirea făcută cu Biserica Romei, decît strămoşeasca lege şi rînduielile ei să sufere schimbare. De aceea, deşi la început numai unii s-au împotrivit unirii, mai pe urmă numărul adversarilor acesteia a devenit foarte mare.[38]

4. *Principiul autonomiei*

Principiul canonic al autonomiei se referă la raporturile Bisericii cu celelalte societăţi omeneşti, inclusiv statul. „Deosebită de acestea, prin origine, scop şi mijloacele de realizare a scopului pentru care a fost înfiinţată, Biserica este autonomă, în sensul că în cadrul statului în care-şi desfăşoară activitatea, ea îşi reglementează, conduce şi administrează în mod independent, prin organe proprii, chestiunile sale religioase, culturale, fundaţionale şi epitropeşti".[39]

În acest înţeles, autonomia este numită externă, spre deosebire de autonomia numită internă în virtutea căreia unităţile bisericeşti de acelaşi grad se administrează în mod independent una de alta ca egale (eparhia cu altă eparhie, parohia cu altă parohie), dar toate sub îndrumarea şi controlul autorităţii ierarhic superioare.[40]

Examinînd tendinţele de supremaţie politică ale papalităţii, Petru Maior se declară partizan hotărît al principiului separaţiei puterilor, stabilit de Mîntuitorul (Matei XXII, 21). El zice că trebuie să facem deosebire între hotarele puterii bisericeşti şi hotarele puterii laice.

În capitolul III al Procanonului, Petru Maior pledează pentru dreptul Bisericii „de a hotărî numai în problemele de ordin bisericesc. Nu este îngăduit Bisericii de a se amesteca în treburile vremelnice, deoarece acest lucru poate duce la neînţelegeri şi pricini dăunătoare".[41]

De asemenea, Petru Maior afirmă principiul autonomiei eparhiale, prin aceea că episcopii, horepiscopii sau preoţii au îndatorirea de a se

---

35 *Procanonul*, p. 82.
36 *Ibidem*, p. 51.
37 Pr. Prof. D. Stăniloae, *art. cit.*, p. 180.
38 *Istoria Bisericii Românilor...*, p. 93.
39 Pr. Prof. Dr. Iorgu Ivan, *art. cit.*, p. 163—164.
40 *Ibidem*.
41 *Procanonul*, p. 98—99, 100, 110.

îngriji numai de turma încredințată lor, adică de eparhia sau parohia respectivă, păstrînd o independență în problemele administrative.[42]

5. *Principiul colaborării mirenilor la exercitarea puterii bisericești*

Acest principiu s-a afirmat în Biserică încă de la început și s-a păstrat neîntrerupt de-a lungul vremurilor. Mirenii pot participa la exercitarea puterii învățătorești și de conducere, alături de clerici, sub îndrumarea și controlul permanent al acestora din urmă. Mirenii formează elementul cel mai numeros de al căror sprijin este nevoie efectivă.[43] Petru Maior afirmă participarea mirenilor la exercitarea puterii bisericești, dar insistă în a atrage atenția că ei nu pot și nu trebuie să fie implicați în probleme de ordin dogmatic, sau cu atît mai mult să slujească alături de preoți. Biserica nu trebuie să îngăduie acest lucru mirenilor, care nu au această menire de la Dumnezeu și al căror rol în Biserică este bine determinat. Biserica este cea care stabilește locul mirenilor în Biserică, dar ei nu trebuie să fie considerați ca un element adiacent ci ca un element de bază în componența ei teandrică.

Petru Maior nu exclude rolul mirenilor în Biserică dar atrage atenția că Biserica trebuie să-l definească și să-l stabilească cu claritate.[44]

6. *Principiul dreptului de control al statului*

Acest principiu își are ca bază învățătura trasată de Mîntuitorul cînd a spus: „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta“ (Ioan XVIII, 36); „dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu“ (Matei XXII, 21).

Dintotdeauna, Biserica Ortodoxă a recunoscut că statul are dreptul de a recunoaște orice organizație sau asociație care activează pe teritoriul său, pentru garanția ordinei și siguranței acestuia. „Dar acest drept de control nu se poate întinde la chestiunile strict interne ale Bisericii, fiindcă pe acestea și le rezolvă Biserica singură în virtutea autonomiei, prin organe proprii.

Petru Maior afirmă acest drept menționînd datoria puterii laice de a realiza fericirea și liniștea vremelnică a oamenilor și de a îndepărta orice fapt sau lucru care ar dăuna acestor idealuri.

De aceea, Petru Maior, în Procanon, afirmă că puterea laică are dreptul, nu ca să hotărască asupra dogmelor ci ca să ia aminte de cele hotărîte și să fie vestite întocmai.[45]

Rezultă că și Petru Maior, în opera sa, conform principiilor Bisericii Ortodoxe, afirmă dreptul puterii laice de a supraveghea și controla cultele de pe teritoriul său în vederea păstrării liniștei și ordinii.

---

42 *Protopopadichia*, p. 113 ș. u.
43 Prof. Dr. Iorgu Ivan, *art. cit.*, p. 164.
44 *Procanon*, p. 98—99, 100, 110.
45 *Ibidem*, p. 136.

IV. *Contribuţia operelor lui Petru Maior pentru păstrarea concepţiei canonice ortodoxe în organizarea şi funcţionarea Bisericii fostă Greco-Catolică*

Analizînd opera canonică a lui Petru Maior, se constată străduinţa autorului de a apăra „tocmelele" de demult ale Bisericii strămoşeşti, considerînd-o în epoca lui ca un mijloc de apărare a independenţei poporului român".[46] De asemenea, el se dovedeşte un „adînc cunoscător al rînduielilor canonice ortodoxe, un om de vastă cultură şi luptător pentru drepturile poporului din care s-a ridicat şi pentru păstrarea ferită de inovaţii a fiinţei şi lucrării Bisericii române din Ardeal".[47]

Petru Maior este preocupat permanent de unitatea Bisericii, de apărarea împotriva inovaţiilor papalităţii şi de păstrarea independenţei Bisericii strămoşeşti. Prin toate acestea Petru Maior viza şi apărarea drepturilor şi a fiinţei naţionale. „Dacă am fi atacaţi numai în ceea ce priveşte religia poate că Biserica ar trebui să se încredinţeze capului lui Hristos (evident, e vorba de Biserica „românească", nu de cea dispusă să se catolicizeze; aceasta nu era ameninţată cu distrugerea de puterile străine, ci ajutată să se dezvolte) şi noi am fi scutiţi de sarcini private (speciale); însă sîntem atacaţi ca valahi".[48]

Petru Maior îndeamnă la stăruinţa în „legea românească", ca „să păzim, să apărăm, să senţim, nici robi nimănui să nu ne facem că spre slobozenie ne-a chemat Dumnezeu şi fii şi moşteni sîntem".[49]

Pr. drd. *Gheorghe I. Roşescu*

46 Pr. Prof. D. Stăniloae, *art. cit.*, p. 186.
47 Mag. Armand Munteanu, *art. cit.*, p. 815.
48 Niculae Albu, *Petru Maior. Scrieri şi documente inedite*, 1968, p. 29.
49 *Procanon*, p. 75.

PREOŢIA GENERALĂ ŞI SLUJIREA CREDINCIOSULUI ÎN LUME

Preoţia Noului Legămînt prezintă un întreit aspect. Este vorba în primul rînd de preoţia Mîntuitorului, care a înlocuit preoţia Legii Vechi. Iar preoţia Mîntuitorului se actualizează în Biserică prin preoţia de hirotonie şi prin preoţia împărătească a tuturor credincioşilor.

În primul rînd, Mîntuitorul Iisus Hristos este „preot în veac după rînduiala lui Melchisedec". El este Arhiereul desăvîrşit Care, prin jertfa Sa cu deplină eficienţă mîntuitoare, a intrat în Sfînta Sfintelor cea nefăcută de mînă, în ceruri. Preoţia sau arhieria este una dintre cele trei slujiri prin care Fiul lui Dumnezeu întrupat a mîntuit neamul omenesc. Preoţia lui Hristos, corespunzătoare Noului Legămînt al lui Dumnezeu cu oamenii — pecetluit prin sîngele jertfei de pe Cruce — a pus capăt preoţiei levitice, care avea caracter nedesăvîrşit şi trecător (vezi „Mitropolia Ardealului", XXVI, 1981, nr. 10—12, p. 769 urm.).

În al doilea rînd, Noul Testament ne arată că Biserica creştină şi-a avut de la început preoţii săi. Mîntuitorul Hristos a ales pe cei doisprezece Apostoli precum şi grupul celor şaptezeci de ucenici, pe care i-a deosebit de mulţimea credincioşilor, conferindu-le o misiune specială. După Pogorîrea Sf. Duh, Sf. Apostoli au întemeiat biserici creştine, rînduind în fiecare din ele slujitori bisericeşti prin taina „punerii mîinilor" sau prin hirotonie. Noul Testament ne oferă mărturii suficiente că în epoca apostolică Biserica avea o preoţie specială sau sacramentală, cu trei trepte: episcopi, preoţi (prezbiteri) şi diaconi (vezi „Mitropolia Ardealului", XXVIII, 1983, nr. 1—2, p. 37 urm.).

În al treilea rînd, în Noul Testament se vorbeşte şi de o preoţie a tuturor credincioşilor creştini, de o „preoţie împărătească". Membrii preoţiei sacramentale primesc o consacrare specială prin Taina Hirotoniei. Această consacrare este însă precedată de consacrarea preoţiei împărăteşti. Sf. Ioan Gură de Aur relevă aceeaşi succesiune în viaţa Mîntuitorului, cînd zice: „Întîi este cea împărătească şi numai după aceea cea sacerdotală (ieratică) după cum s-a petrecut şi cu Hristos. Căci El e împărat de-a pururi, pe cînd Arhiereu a devenit cînd a luat trup; şi a exercitat preoţia Sa cînd S-a adus jertfă" (*Omilia XIII la Evrei*, traducere de Theodosie Athanasiu, Bucureşti, 1923, p. 187).

1. *Preoţia generală sau „împărătească"*

Toţi membrii Bisericii posedă o chemare şi o demnitate deosebită, vieţuind în strînsă comuniune cu Iisus Hristos Cel proslăvit. Mîntuitorul ilustrează această comuniune prin alegoria viţei şi a mlădiţelor: „Rămîneţi în Mine şi Eu în voi. Precum mlădiţa nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămîne în viţă, tot aşa nici voi, dacă nu rămîneţi în Mine. Eu sînt viţa, voi sînteţi mlădiţele. Cel ce rămîne în Mine şi Eu în el, acesta aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteţi face nimic" (In. 15, 4—5; cf. Rom. 11, 16—18). Credincioşii creştini sînt membre ale Trupului lui Hristos, care este Biserica (Rom. 12, 4—5; I Cor. 6, 15—17; 12, 12 u; Ef. 1, 22—23; 5, 23.30; Col. 1, 24), fii ai lui Dumnezeu (Rom. 8, 16; Gal. 4, 6—7) şi temple ale Duhului Sfînt (I Cor. 6, 19; cf. Rom. 8, 9).

Toate aceste expresii ale demnităţii deosebite a credincioşilor creştini se cuprind în denumirea de „preoţie împărătească".

Cinci texte din Noul Testament vorbesc despre această preoţie. Sf. Apostol Petru zice despre credincioşi: „Şi voi înşivă, ca pietre vii, să fiţi zidiţi casă duhovnicească, spre *preoţie sfîntă* (εις ιερατευμα αγιον), ca să aduceţi jertfe duhovniceşti, plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos" (I Pet. 2, 5) şi: „Iar voi sînteţi seminţie aleasă, *preoţie împărătească* (βασιλειον ιερατευμα), neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiţi în lume bunătăţile Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată" (I Pet. 2, 9). Celelalte trei texte sînt din Apocalipsă: „Şi ne-a făcut pe noi împărăţie, preoţi lui Dumnezeu şi Tatălui Său" (Apoc. 1, 6); „Şi i-ai făcut (pe cei răscumpăraţi prin jertfa de pe Cruce) Dumnezeului nostru împărăţie şi preoţi..." (Apoc. 5, 10); „Peste aceştia moartea cea de-a doua nu are putere, ci vor fi preoţi ai lui Dumnezeu şi ai lui Hristos şi vor împărăţi cu El..." ,Apoc. 20, 6).

Toate aceste texte afirmă acelaşi lucru: toţi cei ce se împărtăşesc de harul răscumpărării lui Hristos, în Biserică, posedă o „preoţie" şi formează împreună o „preoţie împărătească", adică o împărăţie de preoţi, un nou popor al lui Dumnezeu.

Dacă expresia „preoţie împărătească" din I Pet. 2, 9 poate fi interpretată în sens colectiv, în schimb textele citate din Apocalipsă aplică direct credincioşilor, denumirea de „preoţi". „Preoţia împărătească" are astfel atît sens colectiv, aplicîndu-se Bisericii în ansamblu, cît şi sens individual, caracterizînd pe fiecare dintre membrii Bisericii.

Textele citate preiau, din perspectiva plinirii în Hristos, unele expresii cu caracter profetic din Vechiul Testament. Legea Veche vorbea despre o „împărăţie preoţească" la timpul viitor: „Îmi veţi fi *împărăţie preoţească* (Septuaginta: βασιλειον ιερατευμα) şi neam sfînt" (Ieş. 19, 6); „De vei asculta cu luare aminte glasul său..., îmi veţi fi popor ales dintre toate neamurile, că al meu este tot pămîntul, iar voi îmi veţi fi *preoţie împărătească* (βασιλειον ιερατευμα) şi neam sfînt" (Ieş. 23, 22).

Dacă israeliţii posedau alegerea ca popor sfînt şi preoţia împărătească în mod nedesăvîrşit, în sens tipic (prefigurativ), acestea apar desăvîrşit realizate de Hristos şi aparţinînd în mod real şi deplin Bisericii şi credin-

cioșilor ei. După Sf. Apostol Pavel, Biserica este „Israelul lui Dumnezeu" (Gal. 6, 16) sau Israelul după Duh (cf. I Cor. 10, 18), iar credincioșii ei sînt adevărații fii ai lui Avraam, prin credință (Gal. 3, 7.29; 4, 31 ș. a.), și adevărata tăiere împrejur (Rom. 2, 28—29; Fil. 3, 3; Col. 2, 11; cf. Rom. 9, 6). *Epistola lui Barnaba* (XIV, 4) și Sf. Iustin Martirul (*Dialogul cu iudeul Trifon*, c. 119) precizează că Biserica este „poporul moștenirii". În acest cadru, apare firească aplicarea la Biserică și la membrii ei, a afirmațiilor din Vechiul Testament referitoare la „preoția împărătească". Dacă israeliții posedau această preoție numai ca pe o făgăduință, credincioșilor creștini ea le este conferită în mod real. Hristos Cel proslăvit și-i asociază pe credincioșii Săi la exercitarea preoției și a împărăției Sale, făcînd din ei „poporul lui Dumnezeu" (λαος θεου), de unde și denumirea de „laici", adică membri ai poporului lui Dumnezeu, dată creștinilor; deși astăzi sînt numiți „laici" cei nehirotoniți, după sensul etimologic al termenului sînt „laici" toți membrii Bisericii, inclusiv preoții).

Despre consacrarea sau sfințirea credincioșilor spre a fi „preoție sfîntă" vorbește Mîntuitorul în Rugăciunea arhierească: „Pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însumi, ca și ei să fie sfințiți întru adevăr" (In. 17, 19). Arhiereul Hristos se sfințește pentru jertfă și conferă credincioșilor sfințirea, ca rod al acestei jertfe.

Actualizarea sfințirii lui Hristos în viața credincioșilor se realizează prin Tainele de inițiere: Botezul, Mirungerea și Euharistia. Prin Botez ne îmbrăcăm în Hristos (Gal. 3, 27), devenim una cu El în moarte și înviere (Rom. 6, 3 u). Taina Mirungerii este pentru cei botezați ungere împărătească și preoțească. Un teolog ortodox remarcă: „De fapt singura consacrare preoțească prin ungere este aceea a ungerii harismale a preoției împărătești" (Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie*, Paris, 1959, p. 15). Prin Mirungere, cei botezați devin „unși" și se pot numi în sens propriu „creștini". Aceste două Taine sînt însă nedespărțite de Euharistie. De aceea în Ortodoxie, Botezul și Mirungerea sînt urmate imediat de împărtășirea celui ce a primit primele două Taine, cu Sf. Euharistie. Succesiunea celor trei Taine este subliniată și în rugăciunea de la Taina Mirungerii în care, după ce se arată că Dumnezeu a născut din nou pe cel ce s-a botezat, dăruindu-i iertare de păcate, se cere pentru el să i se dăruiască" și pecetea darului Sfîntului și întru tot puternicului și închinatului Tău Duh și cuminecarea Sfîntului Trup și a scumpului Sînge" al lui Hristos. Prin aceste trei Sfinte Taine primește creștinul „preoția împărătească" și devine „iconom al harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu" (I Pet. 4, 10), fiind consacrat spre a sluji lui Dumnezeu și semenilor (vezi Pr. Ioan Mircea, *Preoția harică și preoția obștească*, în „Ortodoxia", XXXI, 1979, nr. 2, p. 241).

Sf. Irineu evidențiază caracterul trinitar al consacrării credincioșilor. Consacrarea preoției împărătești se face în numele lui Hristos; dar „în numele lui Hristos se subînțelege Cel care este uns și ungerea însăși pe care o primește. Tatăl a uns, Fiul a fost uns, în Duhul Sfînt, Care este Ungerea" (Sf. Irineu, *Adversus haereses*, III, XVIII, P. G. VII, 934).

În general, Sf. Părinți confirmă realitatea „preoției împărătești" a credincioșilor. Origen zice: „Preoția împărătească este dată tuturor creș-

tinilor, adică întregii Biserici a lui Dumnezeu", ea exercitîndu-se în multe chipuri, pînă la martiriu (*Omilia IX la Levitic*, P. G. XII, 509 și 521—522). Sf. Ambrozie al Milanului zice: „Noi toți sîntem preoți după dreptate, căci am fost sfințiți prin ungerea bucuriei pentru împărăție și pentru preoție" (*In Luc.*, V, 33; P. L. XV, 1645). Sf. Ilarie din Pictavium scrie: „Cuvîntul întrupat locuiește în noi, care sîntem și frații Săi și casă duhovnicească și seminție împărătească". Sfinții Părinți „întemeiază și explică această preoție ca una reală și accentuează cu deosebire jertfa sau jertfirea, putința și datoria de a jertfi, ca notă caracteristică a preoției laice. Dumnezeu nu primește jertfele decît prin preoți, ori mirenii înșiși Îi aduc jertfe și El le primește, deci sînt și mirenii preoți. Mirenii sînt apoi preoți adevărați ca părtași preoției lui Hristos" (Pr. prof. dr. Liviu Stan, *Mirenii în Biserică. Studiu canonic-istoric*, Seria Teologică, nr. 13, Sibiu, 1939, p. 49).

2. *Preoția împărătească și preoția sacramentală*

Preoția împărătească nu anulează preoția sacramentală.

Mîntuitorul a conferit Sf. Apostoli harul preoției sacramentale, cu întreita putere de a învăța Evanghelia, de a săvîrși lucrările sfințitoare și de a conduce pe credincioși la mîntuire (Mt. 28, 18—20; Mc. 16, 15—16; In. 20, 21—23). Sf. Apostoli, la rîndul lor, deși au afirmat realitatea preoției împărătești sau universale, totuși au rînduit în Biserică diaconi (F. Ap. 6, 3; Fil. 1, 1; I Tim. 3, 8), preoți (F. Ap. 14, 23; I Tim. 3, 1 u; Tit 1, 5 u; cf. F. Ap. 11, 30; 15, 2.4.6.22.23; 21, 18; Fil. 1, 1; I Tim. 5, 17.19; Iac. 5, 14; I Pet. 5, 1) și episcopi (cum au fost: Sf. Iacov la Ierusalim, cf. F. Ap. 15, 13 u; 21, 18; Timotei în Efes, cf. I Tim. 3, 1 u; și Tit în Creta, cf. Tit 1, 5 u). Acestora li s-a conferit harul preoției speciale sau sacramentale prin Taina Hirotoniei (F. Ap. 14, 23; I Tim. 4, 14; 5, 22; II Tim. 1, 6).

Deși toți credincioșii posedă „preoția împărătească", totuși în Noul Testament se face distincție între aceștia și membrii preoției ierarhice. Credincioșii sînt numiți „ucenici", „frați" sau „sfinți", dar întotdeauna se face deosebire între ei și diaconii, preoții și episcopii Bisericii. Credincioșilor li se dă denumirea de „preoți" (ιερεις), Apoc. 1, 6; 5, 10; 20, 6) și de „preoție" (I Pet. 2, 5.9), dar niciodată nu li se aplică denumirea de „prezbiteri" (πρεσβυτεροι), folosită pentru membrii preoției ierarhice. Vorbind despre diferitele categorii de membri ai Bisericii, autorul cărții Faptele Apostolilor zice: „Apostolii și preoții, cu toată Biserica" (15, 22) sau „Apostolii și preoții și frații" (15, 23; cf. 15, 2.4.6). Sf. Apostol Pavel face distincție netă între păstori și turmă, între preoți și credincioși, cînd, adresîndu-se preoților din Efes, zice: „Drept aceea, luați aminte de voi înșivă și de toată *turma*, întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi, *ca să păstoriți* Biserica lui Dumnezeu, pe care a cîștigat-o cu însuși sîngele Său" (F. Ap. 20, 28). Textul acesta este important nu numai pentru distincția menționată, ci și pentru afirmarea clară a originii divine a preoției ierarhice: „Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi". Preoții nu sînt delegați ai credincioșilor, cum susține protestantismul, ci sînt rînduiți în

slujba lor de Duhul Sfînt. Aceeaşi distincţie între păstori şi păstoriţi o face şi Sf. Apostol Petru: „Pe preoţii cei dintre voi îi rog ca unul ce sînt împreună preot şi martor al patimilor lui Hristos...: *Păstoriţi turma lui Dumnezeu,* cea dată în paza voastră..." (I Pet. 5, 1—2).

Distincţia între preoţia împărătească şi preoţia sacramentală nu trebuie să ducă însă la minimalizarea locului şi rolului laicilor în Biserică. Biserica nu o constituie ierarhia singură, precum nu o poate constitui nici poporul credincios singur. Biserica este constituită deopotrivă din clerici şi laici şi este de neconceput fără unul dintre aceste două elemente. Ierarhia nu are nici un sens, nici o raţiune de a fi fără credincioşi; ea există pentru credincioşi şi împreună cu credincioşii. Ca element constitutiv al Bisericii, laicii nu pot fi socotiţi simplu obiect pasiv al lucrării preoţiei ierarhice. Laicii sînt factor viu, element activ, care participă intens la viaţa bisericească, avînd atît îndatoriri cît şi drepturi în Biserică (vezi Pr. prof. dr. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 24 urm.).

Reprezentarea Bisericii ca Trup al lui Hristos şi a celor ce compun Biserica, preoţi şi credincioşi, ca membre ale acestui Trup, evidenţiază pregnant rolul activ al tuturor la viaţa şi creşterea Bisericii (I Cor. 12, 12 u). De altfel, chiar textele neotestamentare care vorbesc despre preoţia împărătească relevă aportul dinamic al tuturor credincioşilor la buna desfăşurare a vieţii bisericeşti. Ei sînt chemaţi să aducă jertfe duhovniceşti (I Pet. 2, 5), să vestească în lume bunătăţile lui Dumnezeu (I Pet. 2, 9); ei sînt ca nişte „pietre vii" care se zidesc pe Piatra-Hristos, spre a fi împreună casă duhovnicească (I Pet. 2, 4—5).

Credincioşii nu sînt oaspeţi în Biserică. Biserica nu este numai a preoţilor, ci şi a credincioşilor; şi unii şi alţii sînt chemaţi la conlucrarea cu Dumnezeu (I Cor. 3, 9), la zidirea Trupului lui Hristos (Ef. 4, 12).

Între toţi membrii Bisericii, preoţi şi credincioşi, trebuie să existe unire deplină. Sf. Ignatie Teoforul relevă temeiurile acestei uniri cînd zice: „Sînteţi, aşadar, cu toţii tovarăşi de drum şi purtători de Dumnezeu şi purtători de temple şi purtători de Hristos şi purtători de cele sfinte, în toate împodobiţi cu poruncile lui Iisus Hristos" (*Epistola către Efeseni,* IX, 2, în „Scrierile Părinţilor Apostolici", trad. de Pr. D. Fecioru, col. „Părinţi şi scriitori bisericeşti", 1, Bucureşti, 1979, p. 160). Aceste caracteristici comune nu anulează însă distincţia dintre preoţi şi credincioşi. „Preoţia sacramentală, primită prin Taina Hirotoniei săvîrşite de episcop, constituie o vocaţie distinctă şi unică, dar ea nu se exercită ca o slujire autonomă. Preoţia generală, primită în Tainele de iniţiere — Botezul, Mirungerea şi Euharistia — este de asemenea o răspundere esenţială pentru ansamblul Bisericii. Fiecare are locul şi slujirea sa: preotul nu poate să înlocuiască pe credincioşi, după cum aceştia nu pot să celebreze în locul preotului. Există deci o singură responsabilitate de ansamblu, care se realizează în mod solidar" (Pr. prof. dr. Ion Bria, *Curs de teologie şi practică misionară ortodoxă,* Genève, 1982, p. 47).

3. *Slujirea preoţiei împărăteşti*

Ca şi preoţia sacramentală, preoţia împărătească posedă şi desfăşoară, la nivelul ei, o întreită slujire. Credincioşii laici participă la întreaga

activitate a ierarhiei de propovăduire a Evangheliei, de liturghisire şi de îndrumare duhovnicească.

Slujirea învăţătorească a credincioşilor se arată în rîvna lor de a cunoaşte, a mărturisi şi a apăra — prin cuvînt şi faptă — învăţătura ortodoxă. Canonul 64 al Sinodului VI ecumenic interzice laicilor să predice în Biserică. Iar Sf. Grigorie Teologul atrage atenţia asupra faptului ca în Biserică „unul să fie auz, altul limbă, ... unul să înveţe, iar altul să se înveţe" (*Omilia 26*, cit. la Pr. prof. dr. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 85). Prin aceasta nu se neagă însă credincioşilor laici orice rol la propovăduirea Evangheliei. Toţi credincioşii mărturisesc adevărul dumnezeiesc în Biserică, rostind Simbolul credinţei. Mărturisirea lor nu se restrînge însă la contextul liturgic. Cuvintele „Cu pace să ieşim — întru numele Domnului", de la sfîrşitul Sf. Liturghii, înseamnă trimiterea credincioşilor la mărturisirea credinţei în afara zidurilor Bisericii. „Liturghia nu se termină cu distribuirea anaforei şi miruirea, ci ea continuă, în altă formă, cu plecarea credincioşilor în lume, imitînd faptele Apostolilor. Se remarcă deci două mişcări în liturghie: una centripetală, de revenire, din lume, a Bisericii, în sine, în jurul Potirului; şi o alta, centrifugală, de ieşire în lume. „Cu pace să ieşim", adică poporul adunat se răspîndeşte în lume ca martor al Evangheliei, nu pentru a rămîne în lume, ci pentru a aduce lumea în Biserică" (Pr. prof. dr. Ion Bria, *op. cit.*, p. 43).

Slujirea sfinţitoare este exercitată de credincioşii laici atît prin participarea la slujbele sfinte, la întreaga viaţă sacramentală a Bisericii, cît şi prin „jertfele duhovniceşti" (I Pet. 2, 5) pe care le aduc lui Dumnezeu.

Toate slujbele ortodoxe şi în primul rînd Sf. Liturghie apar ca un dialog între preot şi credincioşi. Chiar şi în ce priveşte formulele sacramentale, pe care numai preoţii sînt îndreptăţiţi a le rosti, le revine un rol şi credincioşilor, care se asociază preotului zicînd sau cîntînd *Amin* (=aşa este, aşa să fie). Lucrările sfinţitoare sînt săvîrşite de preot, dar în unire cu credincioşii. Pe de altă parte, credincioşii sînt beneficiari ai lucrărilor sfinţitoare, ei se împărtăşesc cu Sf. Taine, primesc harul Tainelor. Un teolog ortodox zice: „Laicii nu au acces la săvîrşirea mijloacelor harului; dar sfera lor este viaţa harului, penetrarea ei în lume" (Paul Evdokimov, *Sacrament de l'amour*, Paris, 1962, p. 122). Ca preot împărătesc şi luînd putere din jertfa adusă de preotul slujitor la Sf. Liturghie, credinciosul „continuă acest act *extra muros*, oficiind liturghia prin viaţa de toate zilele... Prezenţa lui în lume e ca o epicleză perpetuă. E o chemare a Duhului Sfînt peste el şi peste ziua care începe, peste munca sa şi roadele pămîntului" (*Ibidem*, p. 124).

Sensul slujirii sfinţitoare a preoţiei împărăteşti este evidenţiat şi de înconjurarea pe care o face preotul cu pruncul, după Botez şi Mirungere, în jurul analogului. „Dacă candidatul la preoţie înconjoară Sfînta Masă, arătînd hotărîrea lui de a aduce toată viaţa lui pe Hristos ca jertfă pentru credincioşi şi de a săvîrşi Tainele şi de a învăţa în Biserică, mireanul sau membrul preoţiei generale e închinat slujirii neîntrerupte a lui Hristos în afara altarului, în lume, prin alte mijloace decît prin

săvîrşirea Tainelor, dar căutînd să ţină şi el lumea în jurul lui Hristos, ca pe sine însuşi" (Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Bucureşti, 1978, p. 161).

Tocmai în această slujire continuă a lui Dumnezeu, în această oferire de sine lui Dumnezeu constau „jertfele duhovniceşti" de care vorbeşte Apostolul (I Pet. 2, 5). Despre ofranda persoanei şi a vieţii proprii ca o jertfă lui Dumnezeu vorbeşte şi Sf. Apostol Pavel: „Vă îndemn, deci, fraţilor, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfăţişaţi trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfîntă, bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească" (Rom. 12, 1). Iar Origen zice: „Toţi aceia care au fost imprimaţi de ungerea cu Sfîntul Mir au devenit preoţi... Fiecare poartă în el însuşi arderea cea de tot şi el însuşi aprinde focul pe altar..., ca să se consume fără sfîrşit. Dacă eu renunţ la tot ce posed, dacă eu port crucea mea şi urmez lui Hristos, am adus o ardere de tot pe altarul lui Dumnezeu... Dacă eu iubesc pe fraţii mei pînă la a-mi dărui viaţa mea pentru ei, dacă lupt pentru dreptate şi adevăr pînă la moarte, dacă mă mortific..., dacă lumea s-a răstignit mie şi eu lumii, am oferit o jertfă lui Dumnezeu şi mă fac preotul propriei mele jertfe" (P. G., XII, 521—522; cit. după Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 160).

Slujirea împărătească o exercită creştinii prin dominarea patimilor, prin lupta biruitoare împotriva păcatului şi a diavolului (Ef. 6, 11—18; Evr. 12, 4; I Pet. 5, 8—9), precum şi în conlucrarea cu ierarhia bisericească la bunul mers al vieţii Bisericii. Sf. Ioan Gură de Aur, vorbind de pecetea Mirungerii care dă „arvuna în inimi" (II Cor. 1, 21—22), zice: „Şi tu (creştine) devii prin Botez (şi Mirungere) şi împărat şi preot şi prooroc; împărat devii aruncînd jos toate faptele cele rele şi jertfind păcatele; preot, aducîndu-te pe tine însuţi lui Dumnezeu şi jertfindu-ţi trupul şi pe tine însuţi; iar prooroc devii aflînd cele viitoare, devenind entuziasmat şi insuflat de Dumnezeu şi pecetluit" (*Omilia III la II Corinteni,* trad. de Theodosie Athanasiu, Bucureşti, 1908, p. 48).

De slujirea împărătească a credincioşilor ţine şi grija lor pentru binele sufletesc şi trupesc al aproapelui, responsabilitatea pentru alţii. Sf. Ioan Scărarul insistă asupra acestei responsabilităţi a tuturor creştinilor, cînd zice: „Izbăveşte şi tu, cel ce ai fost izbăvit de Dumnezeu. Mîntuieşte, tu cel ce ai fost mîntuit, pe cel dus la moarte şi nu cruţa nimic ca să răscumperi pe cei omorîţi de draci. Că aceasta e marea luptă înaintea lui Dumnezeu, mai presus de toată lucrarea şi contemplarea oamenilor şi a îngerilor. Cel ce spală şi curăţă, cu curăţia dată lui de la Dumnezeu, întinăciunea altora şi, din cele prihănite, face daruri neprihănite pe care le aduce lui Dumnezeu se dovedeşte împreună-lucrător al Puterilor netrupeşti şi înţelegătoare" (*Scara*, Cuvîntul XXXI: *Către Păstor*, XIII, 76—77, în „Filocalia", vol. IX, traducere de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti, 1980, p. 449).

Slujirile preoţiei împărăteşti nu se pot exercita decît în deplină unire cu ierarhia bisericească. Dependenţa preoţilor şi a credincioşilor de episcop şi comuniunea dintre episcopii diferitelor eparhii asigură desfăşurarea unitară a vieţii Bisericii, potrivit învăţăturii evanghelice.

*

În concluzie, preoţia lui Hristos se actualizează în Biserică prin preoţia ierarhică şi prin preoţia împărătească.

După învăţătura ortodoxă, întemeiată pe cuvîntul Sf. Scripturi, toţi membrii Bisericii posedă demnitatea preoţiei împărăteşti, astfel încît se poate vorbi de o preoţie universală a credincioşilor creştini. Această preoţie se conferă în Biserică, prin Tainele de iniţiere (Botezul, Mirungerea şi Euharistia). Din faptul că aceste Sfinte Taine pot fi săvîrşite numai de membrii preoţiei sacramentale rezultă dependenţa preoţiei universale de preoţia de hirotonie.

Preoţia împărătească implică un rol activ al credincioşilor laici la buna desfăşurare a vieţii bisericeşti, la „zidirea" Bisericii lui Hristos pe toate planurile. Se poate astfel vorbi, pe drept cuvînt, de un apostolat al laicilor, de dreptul inalienabil al credincioşilor mireni de a participa la misiunea integrală a Bisericii. Slujirea preoţei împărăteşti sau universale trebuie însă să se desfăşoare în deplină armonie cu slujirea preoţiei sacramentale. Astfel, afirmarea preoţiei universale nu înseamnă negarea preoţiei ierarhice. Între cele două există deplină coordonare, rosturile uneia definindu-se în raport cu rosturile celeilalte.

Slujirea preoţiei sacramentale întemeiază şi determină slujirea preoţiei universale, sub aspectul ei întreit de promovare a adevărului revelat, de sfinţire şi de îndrumare pe calea mîntuirii. Ţinînd strîns la unitatea Trupului lui Hristos, garantată prin ierarhia bisericească de succesiune apostolică, toţi credincioşii creştini, îmbrăcaţi cu demnitatea preoţiei împărăteşti, pot şi trebuie să-şi aducă contribuţia „la desăvîrşirea sfinţilor, la lucrul slujirii, la zidirea Trupului lui Hristos, pînă vom ajunge toţi la unitatea credinţei şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos" (Ef. 4, 12—13).

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

SFÎNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL
EPISTOLE DUHOVNICEŞTI

(ep. 28—31, 8, 21, 25)

— prezentare şi traducere —

Chiar şi la o lectură superficială, *ep. 28—31 şi 8* [1] din ediţia princeps a operelor maximiene datorată dominicanului Fr. Combefis (Paris, 1675), reluată de J. P. Migne în „Patrologia Greacă" 91 (1865), 620 C—625 D şi 440 C—445 B, constituie — în baza circumstanţelor relatate, a conţinutului şi tonului general comun — o evidentă unitate, fiind adresate cu probabilitate maximă aceluiaşi corespondent. Numele lui este indicat expres însă numai în suprascrierea a două dintre ele (ep. 28 şi 30) — celelalte purtînd doar suprascrierea stereotipă „a aceluiaşi către acelaşi"; este vorba de „episcopul Kyrisikios" (ep. 28) şi de „Ioan episcopul" (ep. 30). Unitatea generală a celor cinci epistole ne obligă să recunoaştem în cele două suprascrieri manuscrise diferite un acelaşi personaj. Aşa cum sugera încă Combefis [2] — sugestie acceptată în epoca noastră de „maximologi" avizaţi ca V. Grumel, H. U. von Balthasar, P. Sherwood, etc. — „Kyrisikios" trebuie considerat ca o lectură manuscrisă coruptă a lui „Kyzikinos" şi în misteriosul episcop „Ioan" „Kyrisikios" trebuie recunoscută personalitatea episcopului Ioan al Cyzikului în a cărui comunitate monahală Maxim a vieţuit între 624—626 şi căruia ulterior — între 628—630 — i-a şi dedicat partea a II-a,[3] cronologic însă prima, şi cea mai voluminoasă din celebrele sale „Ambigua" destinate respingerii origenismului, cel mai profund opus speculativ maximian.

În toate cele cinci epistole menţionate, Maxim apare ca vieţuind într-o comunitate monahală de dincolo de mare, pe care a traversat-o de teama incursiunilor barbarilor, şi dorind în mod arzător reîntoarcerea din exilul forţat la mănăstirea sa, sub conducerea spirituală încercată a episcopului Ioan. Ori circumstanţele acestea sînt verificate doar o singură dată în viaţa Sf. Maxim. Ele se referă la fuga precipitată şi împrăştierea comunităţii monahale Sf. Gheorghe din Cyzik (625 C). Aici între 624—626, Maxim petrecuse o perioadă de intensă activitate duhovnicească şi teologică în discuţii continue cu arhiepiscopul Ioan,[4] discuţii din care au rezultat ulterior pătrunzătoarele sale tratate teologico-spirituale din „Ambigua" II.

1 Pentru prezentare utilizăm observaţiile şi cronologia aproximativă a scrierilor maximiene, general acceptată pînă acum de specialişti, propusă de P. Sherwood, *An Annotated Date-List of the Works of Maximus the Confessor* (Studia Anselmiana 30), Roma, 1952, p. 27—30 (nr. 16—20).

2 Vezi notele (m) şi 99, P. G. 91, 619 sq şi 624.

3 *Ambigua* II, 6—71, P. G. 91, 1961—1417, trad. rom. de prof. D. Stăniloae, P. S. B. 80, Bucureşti, 1985, p. 65—353; primele 5 capitole, *Ambigua* I, 1—5, P. G. 91, 1032—1060; tr. rom. p. 45—64 redactate ulterior, între 634—635, sînt dedicate avei Toma şi sînt consacrate în principal respingerii monoenergismului hristologic.

4 Cf. *Amb. II, prolog.* P. G. 91, 1064 B; tr. rom. cit., p. 65.

Dispersarea comunității Sf. Gheorghe din Cyzik trebuie pusă în legătură cu marele atac conjugat al avarilor și perșilor asupra Constantinopolei din anul 626. Epistolele 28—31 și 8 se întind așadar pe o perioadă ce cuprinde anii imediat următori: 626—632. Ultima dată apare explicit în finalul inedit al ep. 8, păstrat numai în cîteva manuscrise, și publicat acum cîteva decenii de Devreese;[5] din el se constată că, scriind ep. 8, Maxim se află la Rusaliile anului 632 la Cartagina. Datat și localizat precis, finalul ep. 8 reprezintă prima atestare documentară, certă și directă, a prezenței Sf. Maxim în Africa proconsulară, ședere ce se va prelungi pînă după iulie 645, data marii sale dispute publice cu Pyrrhus, expatriarhul monotelit al Constantinopolei, după care va pleca la Roma.

Ordinea cronologică reală a ep. 28—31 și 8 pare perturbată în colecția manuscrisă editată de Combefis. Pe baza criteriilor interne, evidente la o lectură atentă, ea a fost restituită de Sherwood după cum urmează: 28, 30, 29, 8, 31. Într-adevăr, în vreme ce ep. 28 și 30 conțin doar cereri de acceptare a permisiunii de reîntoarcere (la Cyzik), în ep. 29, episcopul Ioan reprimește deja o parte a comunității exilate sub conducerea avvei Gheorghe preotul (624 A). Ep. 29 prezintă, în plus, paralele literale cu ep. 8 — aceleași aluzii la „lupii" eretici (444 A, 621 D) și la „trestia învățăturii" (441 D, 521 C) — fiind redactate probabil la un interval de timp relativ scurt între ele. Mai elaborată, conținînd o interpretare teologică a oficiului pastoral al preoției sub forma unei exegeze anagogice a Ps. 22, ep. 8 conține, în finalul inedit menționat mai sus, și o relatare despre botezul forțat din ordin imperial al iudeilor și samarinenilor din Cartagina și Africa preconsulară, eveniment petrecut la Rusaliile anului 632 și comentat cu vădită amărăciune și dezaprobare de Maxim. În manuscrise, ep. 8 poartă suprascrieri diferite: redacția scurtă, fără final, pare adresată aceluiași Iordanes căruia îi e adresată și ep. 7 (P. G. 91, 433—440); versiunea lungă, cu final, indică drept corespondent pe Sofronie Eukratas, iar două manuscrise (Barroc. 128, sf. sec. 11; Marc. 136, sec. 13) pe Ioan preotul. Date fiind însă data și conținutul, este imposibil ca ep. 8 să fie adresată lui Sofronie, și cu totul problematic să-i fi fost adresată lui Iordanes, adresantul ep. 7, epistolă cu o cu totul altă problematică și tonalitate. Singura alternativă verosimilă și care întrunește toate condițiile verificabile indică, ca și corespondent la Sf. Maxim în ep. 8 pe Ioan episcopul. Circumstanțele la care face aluzie ep. 8 se verifică din plin doar în cazul lui Ioan al Cyzikului și deloc în cazul lui Sofronie; apoi, ep. 8 este probabil o amplificare, la o dată relativ apropiată, a ep. 29, mai telegrafică și concisă, amplificare justificată parțial și de prezența finalului referitor la botezul forțat al iudeilor la Cartagina, 632, final omis în manuscrise de mulți copiști, fiind considerat probabil ca un colofoniu mult prea circumstanțial și contextual. Ep. 31 încheie grupajul celor 5 epistole adresate lui Ioan al Cyzikului: Ioan apare ca reprimind recent, pe lîngă comunitatea de monahi a avvei Gheorghe, și comunitatea de monahii a maicii Eudokia (625 B); dezolat, Maxim este obligat de împrejurări necunoscute mai îndeaproape, să rămînă departe de Ioan și de Cyzik, tonul scrisorii arătînd un grad mai mare de resemnare și de acceptare de către Maxim a exilului ca pe o realitate irevocabilă a existenței sale.

Într-adevăr, părăsind Cyzikul în 626, după cîțiva ani de peregrinări *(xeniteia)* — care l-au dus probabil prin Creta, unde a avut o dispută cu episcopii severieni,[6] Cipru, unde l-a cunoscut pe Marin monahul[7] și Libia unde a făcut cunoștință cu preotul și egumenul Talasie Libanul,[8] căruia îi va dedica între 630—632 celebrele 65 de exegeze spirituale din *„Răspunsuri către Talasie"*[9] — Maxim s-a stabilit, pe cît se pare, în Africa proconsulară, viețuind cîțiva ani — cc. 630—633 — sub experimentata călăuzire spirituală a bătrînului Sofronie Eukratas (550—698), viitorul patriarh al Ierusalimului și luptător contra monoenergismului, într-o comunitate monahală bizantină de exil de lîngă Cartagina, cunoscută sub denumirea de *„hoi Eukratades"*,[10] de la supranumele lui Sofronie. În toți acești ani Maxim

5 R. Devreese, *La fin inedite d'une lettre de S. Maxime le Confesseur* „Revue des Sciences Religieuses", 17 (1937), p. 23—35, inaccesibilă însă nouă.

6 Cf. *Op. Th. Pol.* 3, P. G. 91, 49 C.

7 Cf. *Ep. 20*, P. G. 91, 597—604; cf. și *Op. Th. Pol.* 1—3, 7, 19, 20; *ibid* col. 9—56, 69—89, 216—228, 228—245 și Sherwood, *op. cit.*, p. 34 (nr. 33).

8 *Ep. 9*, P. G. 91, 445—449; cf. Sherwood, *op. cit.*, p. 33 (nr. 31).

9 P. G. 90, 241—785; tr. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia III*, Sibiu, 1947.

10 *Ep. 12*, P. G. 91, 461 A.

a fost un discipol fidel al lui Sofronie, a cărui influenţă spirituală şi teologică asupra sa, mai cu seamă în perspectiva apropiatelor controverse hristologice, pare a fi fost considerabilă.[11] Cu toate acestea, el nu pare a fi părăsit în aceşti ani nici gîndul reîntoarcerii la Cyzik, la arhiepiscopul Ioan, căruia acum şi de aici îi dedică „*Ambigua*" II, fructul discuţiilor lor din anii 624—626. În 633, Sofronie pleacă la Alexandria şi Constantinopol spre a-i convinge pe patriarhii Cyr şi Serghie să renunţe la formula şi doctrina monoenergistă, iar în 634, devenit patriarh al Ierusalimului (634—638), le adresează celebra sa „Epistolă sinodală" [12] în care combate explicit dar nepolemic monoenergismul hristologic. Probabil ca urmare a morţii arhiepiscopului Ioan şi a declanşării controverselor hristologice. Maxim renunţă definitiv la revenirea la Cyzik, chiar şi după plecarea lui Sofronie din Africa, acceptînd resemnat exilul african ca pe o realitate irevocabilă în condiţiile date.

Ep. 25 (P. G. 91, 613 AD) [13] ni-l arată pe Maxim sub conducerea spirituală a preotului şi egumenului Conon. După Sherwood acest Conon este probabil conducătorul comunităţii bizantine în exil din Africa după plecarea lui Sofronie la Alexandria în 633. Epistola 25 este o scurtă notă prin care Maxim se scuză şi justifică în faţa avei Conon pentru imposibilitatea în care se afla de a reveni la timp în comunitate, fiind reţinut de o boală. Nostalgia reîntoarcerii la Cyzik, evidentă în ep. 28—31 şi 8 este absentă; pe această bază, Sherwood sugerează ca dată anul 633 sau puţin după aceasta.

Ep. 21 (P. G. 91, 604 B—605 B) [14] este adresată unui nenumit episcop al Kydoniei, important oraş al Cretei. Episcopul poate fi o cunoştinţă a lui Maxim de pe vremea peregrinărilor care l-au dus după 626 în Africa, şi în care a trecut şi prin Creta. Prin urmare scrisoarea poate fi datată ipotetic în anii imediat următori: 627—633. Ocazia acestei scurte note, ce ilustrează pregnant geniul epistolar maximian, pare a fi fost o cerere a episcopului cretan prin care acesta solicita de la Maxim cuvînt de învăţătură sau un tratat doctrinar, cerere pe care, pe cît se pare, Maxim n-a satisfăcut-o. Epistola este „un exemplu remarcabil de artă fină de a întoarce un compliment ce are cu toate acestea, un solid conţinut teologic".[15]

Valoroase surse istorice pentru reconstituirea datelor biografice, destul de sumare, ale biografiei Sf. Maxim, şi a relaţiilor sale duhovniceşti cu personalităţile spirituale ale vremii sale, şi excelente ilustrări ale virtuozităţii stilistice şi frumuseţii artistice a corespondenţei maximiene, epistolele incluse în prezentul grupaj se disting în acelaşi timp nu mai puţin printr-un profund conţinut teologic, prezent invariabil sub forma unor excelente digresiuni doctrinare ca valoare generală principală, rapid schiţate şi inserate într-un mesaj personal şi contextual. Reţin astfel atenţia în special valoroasele excursuri teologice referitoare la:

— itinerarul vieţii spirituale autentice desfăşurate sub călăuzirea oficiului pastoral al preoţiei sacramentale şi prezentat sub forma unor exegeze anagogice ale unor texte şi paradigme iconomice veterotestamentare, mai ales a Ps. 22, în ep. 8;

— credinţa dezvoltată etic-ascetic în viaţa fiecăruia ca o realizare existenţială personală a misteriului pascal [16] al Crucii, Morţii, Mormîntului şi Învierii lui Hristos, în ep. 25;

— relaţia dintre iconomia pastoral-duhovnicească a preoţiei sacramentale şi Iconomia misterului lui Hristos, în ep. 21 şi 31:

---

11 În scrierile maximiene există 3 importante referinţe la Sf. Sofronie: *ep. 13*, P. G. 91, 532 D; *Op. Th. Pol. 12*, 143 CD; *disp. c. Pyrrho*, 333 AB. cf. discuţia lor la Sherwood, *op. cit.*, p. 28—29, şi mai pe larg în monografia lui Chr. von Schönborn, *Sophrone de Jerusalem. Vie monastique et confession dogmatique* (Theologie historique 20), Paris, 1972, pp. 72—78.

12 P. G. 87, 3148—3200.

13 Cf. Sherwood, *op. cit.*, p. 40 (nr. 45).

14 *Ibid.*, p. 30 (nr. 45).

15 *Ibidem.*

16 Cf. *Amb. II*, 47—65; P. G. 91, 1357—1393, tr. rom. cit., p. 305—335; *Cent. gnost.* I, 59—67; P. G. 90, 1104 D—1108 A tr. rom. *Filoc.* II, Sibiu, 1947, p. 145—147 şi H. U. von Balthasar, *Kosmische Liturgie. Das Weltbild des Maximus des Bekenners*, 2. Aufl., Einsiedln, 1961, p. 624—631.

Ep. 21: preoţia *(hierosýne)* prin hirotonie este orînduită de Dumnezeu pe pămînt în locul Lui *(anth'heautou)* pentru ca întru ea şi lucrările iconomiei ei, misterele Iconomiei Sale să poată fi văzute trupeşte *(somatikôs)*. Ori misterul lui Hristos este misterul unirii şi manifestării paradoxale a infinitului divin prin finitul uman şi a finitului uman prin infinitul divin, misterul manifestării înălţimii neînţelese a slavei divine prin adîncul incomprehensibilei Sale pogorîri iconomice şi invers, în identitatea şi egalitatea de Sine a Aceluiaşi Subiect divin. Prin modurile divine *(theoîs trópois)* de existenţă a acestui unic şi identic Subiect divin în două firi, umanitatea lui Hristos s-a supus cu docilitate lui Dumnezeu ca o ceară unei peceţi devenind prin întipărirea *(ektýposis)* integrală a Acestuia întru sine, asemănare exactă *(arídelon mímema)* a fericirii divine. În mod înţelept *(sophôs)*, Hristos a amestecat astfel prin Virtute *(di' aretês)* în smerenia firii înălţimea vredniciei, iar prin Gnoză *(dià gnóseos)* a înălţat împreună cu înălţimea vredniciei şi smerenia firii. Misterul Iconomiei lui Hristos, mister al înălţării şi îndumnezeirii omului prin Kenoza smereniei — întru care se manifestă cele două direcţii aparent contradictorii ale Iubirii agapice divine — constituie modelul fundamental al iconomiei oficiului pastoral al preoţiei sacramentale a Bisericii ca actualizare sacramental-existenţială a misterelor Iconomiei lui Hristos.

Ep. 31: preoţia este efigie (*charakter*, cf. Evr. 1, 3) terestră a dumnezeirii. Ea are drept ţel şi sfîrşit *(télos)* al lucrărilor iconomiei sale, aceea de a fi îndumnezeită şi de a îndumnezei *(tò theopoieîsthai te kaì theopoieîn)*. Ca şi o rază de soare *(hósper aktís)* preoţiei i se comunică *(metadidosi)* Gnoza *(gnósis)*, Pacea *(eiréne)* şi Iubirea agapică *(agápe)* divine. Harismele gnozei, păcii şi iubirii divine împlinesc ţelul divin al cercetării *(zétesis)*, dorul *(póthos)* şi luptelor *(agónes)* omului, ce reprezintă la rîndul lor lucrările naturale *(energeíai)* corespunzătoare celor 3 facultăţi psihice fundamentale: raţională *(logiwè)*, irascibilă *(thymiké)* şi concupiscentă *(epithymetike)*.

II.

EPISTOLA 28

A aceluiaşi către episcopul Cyzicului

Hărăzit potrivit harului arhieriei dat ţie, cinstite Părinte, să fii imitator al bunătăţilor dumnezeieşti pe pămînt, nu ai lăsat neîmplinit nici unul din modurile (de comportare) ce o caracterizează pe aceasta, ci, avîndu-le pe toate însoţite între ele unul după altul, te-ai străduit să înfrumuseţezi misterul arhieriei prin cămaşa virtuţilor cea ţesută de sus de către Duhul, cămaşă pe care nu o pot nicicînd sfîşia prin mulţimea ispitelor demonii ce Vă răstignesc (cf. In. 19, 23—24). Străduieşte-te deci, „să aduni laolaltă în una pe fiii lui Dumnezeu cei împrăştiaţi" (In. 11, 52) — căci şi aceasta este o notă caracteristică a bunătăţii dumnezeieşti — şi — în caz că aşteptarea (şi teama incursiunilor) vrăjmaşilor, pentru care ne-am înstrăinat atît de departe de pămîntul patriei, a fugit şi a pierit cu totul — ca unul ce ai ajuns cap al cinstitului trup al sfintei lui Dumnezeu Biserici, potriveşte bine la un loc şi întreolaltă mădularele (lui) prin arhitectura Duhului, iar ca unul ce eşti vestitor al dumnezeieştii învăţături, cheamă cu glas mare atît pe cei de departe cît şi pe cei aproape, şi leagă-i de tine însuţi cu legătura indisolubilă a Iubirii agapice, pentru ca şi tu să poţi spune în mod vrednic, ca Hristos: „Iată Eu şi pruncii pe care mi i-a dat mie Dumnezeu (Is. 8, 18; Evr. 2, 13)". Ci învredniceşte sfinte Părinte, în cinstitele tale scrisori, de lucrul acesta şi pe smeritul şi nevrednicul tău rob şi rugător, şi nu privi ca pe ceva nevrednic faptul de a-l încredinţa şi pe el, atunci cînd aduci jertfa laudei, prin rugăciuni lui Dumnezeu.

EPISTOLA 30

A aceluiaşi către Ioan Episcopul

Zic cei ce cercetează raţional natura celor ce sînt că focul are puterea de a atrage întreg substratul (materiei lui). Cu acesta comparîndu-l în mod simbolic exegeţii dumnezeieştilor mistere pe Dumnezeu, zic că şi El are puterea de a atrage la Sine pe toţi cei ce vor să asculte de legile Lui şi se ataşează a îmbrăţişa vieţuirea în chip cuvios. Zicînd apoi că preoţia este ca o icoană ce poartă înscrisă

întru ea imitaţia lui Dumnezeu mai afirmă că şi aceasta are, prin legea egală a compasiunii după har, puterea de a atrage la sine pe toţi cei aflaţi sub aceeaşi fire. Hărăzit aşadar şi tu sfinte Părinte, să porţi această icoană a lui Dumnezeu pe pămînt, cheamă la tine însuţi prin cuvîntul şi modurile (de comportare) ale compasiunii pe cei ce doresc să revină la tine şi poftesc potrivit cu voturile lor a fi păstoriţi de tine, şi — în caz că a trecut aşteptarea (şi teama) rău mirositoare a (incursiunilor) vrăşmaşilor, pentru care cei ce au socotit a urma neclintit legea lui Dumnezeu, care strigă lămurit: „Dacă vă urmăresc pe voi în cetatea aceasta, fugiţi în cealaltă" (Mt. 10, 23) au răbdat o asemenea fugă preferînd îndrăznelii teama cea lăudată — încredinţează (şi adevereşte) prin cinstitele tale scrisori, cu făgăduinţe adevărate, purtarea ta de grijă (pronia) cu Dumnezeu faţă de ei întru toate, pentru ca, crezînd ei după Dumnezeu cuvintelor tale, neînfricoşată să li se facă întoarcerea şi să afle ca lăsare (şi mîngîiere) a chinurilor cu care au fost apăsaţi în această înfricoşată înstrăinare pentru virtute şi ascultarea de Dumnezeu, Care porunceşte să fugim de cei ce ne urmăresc, milostiva ta asistenţă în jurul lor întru toate. Nu privi aşadar ca pe ceva nevrednic, sfinte Părinte, faptul de a primi pe rugătorul şi robul tău, ci cinsteşte cu scrisorile tale, ca un cinstit, pe cel ce nu este vrednic de nici o cinste, şi încredinţează-l prin rugăciunile tale lui Hristos, Cel singur vrednic de cinste Care a cinstit prin Sine Însuşi cu multă cinste pe omul cel lipsit de cinste, pe Care Stăpîn şi Domn imitîndu-l întru toate, te-ai făcut prin harul Duhului pe tine însuţi pentru cei ce văd un alter-ego al Aceluia.

EPISTOLA 29

A aceluiaşi către acelaşi

Dumnezeu, căutînd oaia cea pierdută, a pogorît din cer, iubindu-o s-a îmbrăcat în ea, şi astfel mîntuind-o a întors-o cu compasiune, purtînd-o pe umerii Lui, la tovarăşele ei. Iar tu, preasfinte Părinte şi păstorule, umplînd numai trestia cu învăţătura Duhului, ai întors înapoi la tine însuţi deplină turma oilor celor raţionale cea izgonită fără de voie din patrie şi (iarăşi) de bună voie alergînd (înapoi) la glasul tău, al păstorului celui bun şi iscusit, ca una ce are cunoştinţă desăvîrşită de ceea ce îi este de folos. Căci n-a trecut întinsul lung al mării rătăcindu-se ori nesocotind păşunea dumnezeiască, ci de dragul salvării în siguranţă a dumnezeieştilor ofrande din suflet. Primeşte dar, o turmă ce nu numai că a rămas neatinsă de lupi dar s-a făcut şi pierzanie lupilor şi s-a îmbogăţit cu multe lucruri bune în suflet, şi „întinde, propăşeşte şi împărăţeşte pentru adevăr, blîndeţe şi dreptate" (Ps. 44, 5—6) ca un învăţător al dumnezeieştilor dogme ale evlaviei, ca un călăuzitor al vieţii curate şi conduitei venerabile, ca un leguitor al dreptului discernămînt întru toate, primind împreună cu mai sus zisa sfîntă turmă mai cu seama pe sfinţitul domn avvă Gheorghe preotul, om sfînt, ce şi-a cîştigat viaţa egală cu cuvîntul şi prin amîndouă acestea (prin viaţă şi cuvînt) este nimicitor al puterii celei rele (a diavolului). Ci întrucît sînt mistuit de o mare tristeţe nesuportînd despărţirea de aceştia, fie primiţi-mă, şi odihniţi-mă şi pe mine sub aripile Voastre, fie întăriţi-mă prin rugăciuni în a purta cu vitejie durerea pentru despărţirea de cei iubiţi.

EPISTOLA 8

A aceluiaşi către acelaşi

Dorul (afecţiunea) după trup se vestejeşte în mod natural în timp la cei ce prin el îşi au unirea unii cu alţii, părăsind deopotrivă şi pe cei despărţiţi în mod spaţial. Căci constituţia sa este centrată în jurul simţirii, care nu poate nicidecum sesiza pe cei ce nu sînt prezenţi de faţă. Dar dorul (afecţiunea) după duh pururea are prezenţi împreună unii cu alţii în mod mintal pe cei uniţi prin el, chiar dacă trupeşte sînt despărţiţi unii de alţii, neadmiţînd circumscrierea după timp sau loc. Căci existenţa sa este centrată în jurul minţii care nicidecum nu e împărţită sau ferecată jur împrejur împreună cu trupurile împărţite unele de altele în mod spaţial. Învrednicit fiind dintru început să am acest dor (afecţiune) faţă de Preasfinţia Voastră, pururea mi se pare a Vă vedea prezent de faţă şi a Vă simţi grăind împreună şi nu este vreme sau loc care să mă poată depărta de amintirea

Voastră, care, arătîndu-Vă pururea prezent în mod spiritual, toate gîndurile cele rău-mirositoare dintru mine sînt alungate nesuferind multa bună-mireasmă a dumnezeiescului har care este întru Voi. Şi sînt convins că amintirea nu Vă închipuie doar pur şi simplu pe Preasfinţia Voastră ci vă simte cu adevărat prezent de faţă, faptele însăşi oferind certitudinea exactă a prezenţei Voastre. Căci puterea eficace dintru Voi potrivit harului lui Dumnezeu, alungînd deodată cu amintirea şi demonii tulburători, oferă o evidenţă foarte limpede a prezenţei Voastre. Şi nu e nimic de mirare, dacă Dumnezeul semnelor şi al lucrurilor minunate — şi, precum Insuşi ştie, şi cei puşi în lucrare de El în mod vrednic de Dumnezeu să facă unele ca acestea — face pe cei absenţi trupeşte să fie prezenţi în mod mintal, şi mai mult încă decît prezenţa trupurilor unele cu altele în mod spaţial. Şi dacă numai prin simpla amintire a Voastră, cinstiţi Părinţi venind în mod nevăzut în duhul, oferiţi atîta pedeapsă gîndurilor mele lipsite de cinste, cu cît mai mult fiind prezenţi înaintea ochilor, sfinţind auzul meu prin viu grai cu dumnezeieşti cuvinte şi învăţînd în mod strălucit virtutea prin modurile voastre (de comportare)?

De aceea, merg plîngînd şi întristîndu-mă, dorind şi căutîndu-te pe tine, păstorul şi învăţătorul cel bun, cel care ştie să mă „sălăşluiască" pe mine oaia cea rătăcită „la loc cu păşune" (Ps. 22) zic adică la deprinderea Virtuţii ce depărtează prin Făptuire arşiţa patimilor; cel care poate să mă „hrănească" „la apa odihnei", zic adică la harul Cunoştinţei care stropeşte mintea prin Contemplaţie; cel care „întoarce sufletul meu" de la răutate la virtute prin dumnezeieşti cuvinte şi exemple şi „(mă) povăţuieşte pe căile dreptăţii" arătînd modurile (de comportare) mîntuitoare potrivit evlaviei, şi cel care „mîngîie" în mod înţelept cu „toiag" şi cu „vargă", adică depărtînd de la răutate pe cel începător prin amintirea pedepselor veşnice ca şi cu o „vargă" şi întărind pe cel ce înaintează prin nădejde spre virtute cu impulsul bunătăţilor viitoare ca şi cu un „toiag", lucru pe care l-a sugerat, pe cît socot, în mod simbolic şi Domnul şi Mîntuitorul turnînd peste rănile celui căzut întru tîlhari „vin" şi „untdelemn" (cf. Lc. 10, 34 şi Ps. 22, 6). Căci dorul Împărăţiei cerurilor fiind amestecat cu frica de gheena focului veşnic, păzeşte sufletul nevătămat legîndu-l strîns de Iubirea Creatorului, şters fiind el prin contracţie de toată cugetarea împătimită.

Ci umple, cinstite Părinte, şi tu însuţi trestia cu învăţătura dumnezeiescului Duh şi cheamă, ca un păstor şi iubitor de oameni, oaia rătăcită, lipsită de păstor fiind, pe munţii neştiinţei şi pe dealurile răutăţii şi fă-o să fie sub dreapta ta; leagă cu compasiune pe cel sfîşiat de multe muşcături ale „lupilor Arabiei" (Avac. 1, 8), adică ai „Apusului",[17] căci „Apus", arată, după cum se zice, tîlcuit în graiul elin, numele „Arabiei". Potrivit însă raţiunilor anagogice, prin „Arabia" înţeleg, şi poate nu în mod greşit, trupul acesta, cel ce tiranizează întru cele ale mele dumnezeieştile legi ale duhului, cel care hrăneşte cu adevărat mulţi lupi neruşinaţi şi cruzi, cel ce se face în mod real şi este numit cu adevărat din pricina păcatului „apus" (al duhului). Asupra lui „a venit" (Ps. 67, 4) ca un bun şi iubitor de oameni, „Păstorul cel bun" (cf. In. 10, 11 şi Ps. 22, 1) Dumnezeul „Cel ce paşte pe Israel" (Ps. 79, 1) şi Cuvîntul lui Dumnezeu, „Cel ce şade pe Heruvimi" (Ps. 79, 2), luînd aminte adică şi privind primejdia noastră şi pentru aceasta arătîndu-se pe Sine Însuşi şi sculînd puterea Sa şi venind în trup ca să mîntuiască pe cei ce pier şi să omoare fiarele cele rele ce se hrăneau cu el şi să-l facă ţinut al păcii şi păşune pentru oile raţionale întoarse prin făptuire spre Dumnezeu. Legea lui (a trupului) eu n-am depăşit-o încă prin Contemplaţie spirituală ca şi Israel muntele Seir (cf. Dt. 1, 2), nici n-am străbătut în mod nepătimaş poftele lui prin Făptuire gnostică, precum cei din neamul lui Iacob pe fraţii lor, fiii lui Esau cei ce locuiau în Arabia, prin Moise, ci locuiesc încă în Arabia potrivit fiilor lui Esau, în apus, adică în trup — nemaiaşteptînd din pricina poftelor trupului, după viaţa pre-

---

17 „Septuaginta" (LXX) are pt. Avac. 1, 8 expresia *„tôn lýkon tês Arabias"*, „lupii Arabiei", textul ebraic şi „Vulgata" au în loc „lupii de seară", „lupos vespertinos", cf. nota (m) a lui Combefis, col. 413 sq: „sic LXX lupos Arabiae reddiderunt quod Vulg. „lupos vespertinos"; hommonymia scilicet vocis, tantisper mutatis punctis, communique radice quae, „miscere, confundere, obscurare" significat, et si quid ejusmodi est".

zentă, altă (viaţă) — pe care nu este îngăduit a-l locui nici un Israelit adevărat, adică cel care vede pe Dumnezeu, zorind să iasă din trup prin Virtuţi, şi doritor să iasă prin Cunoştinţă la Domnul, Cel care este în mod real şi e numit în mod tainic „pămînt al făgăduinţei" bunătăţilor negrăite, „în care curge lapte şi miere" (Ieş. 3, 17). Căci Domnul este hrănitor al celor ce sînt prunci potrivit Lui, şi îmbucurător al celor ce sînt bărbaţi potrivit Lui, ca Unul ce hrăneşte pe cei ce se tem El cu Virtuţi prin Făptuire ca şi cu nişte „lapte", şi îndulceşte pe cei ce-L iubesc pe El cu Cunoştinţe tainice prin Contemplaţie spirituală ca şi cu nişte „miere".

Aşadar, nu lipsi, cinstite Părinte, a mă păstori cu compasiune şi cu cuvinte dumnezeieşti pe mine cel prins de fiare; nu înceta, a mă izbăvi de patimile cele din trup împreună şi de duhurile răutăţii care le iscă şi care mă mănîncă şi devoră cu răutate omul meu cel din afară; cheamă-mă la tine şi sălăşluieşte-mă sub aripile tale, în caz că a trecut cu adevărat toată frica de barbarii cei din afară (sensibili) — din pricina cărora am străbătut atîta distanţă a mării pe cît de iubitor de viaţă sînt — lucru despre care mai cu seamă rog pe Preasfinţia Voastră ca, după însemnarea consacrată a preastrălucitei mele întăriri de către Voi potrivit lui Dumnezeu, să-mi arate foarte exact şi toată starea (lucrurilor) care domneşte în prezent acolo, cum este, şi să mi-o înfăţişeze prin scrisori. Căci neputincios cu gîndul şi slăbit foarte, şi cu anevoie putînd fi cu trezvie şi în pace fie şi într-o mică parte şi a-mi aduna mintea cea scindată în jurul multor lucruri, vreau să fac călătoria în siguranţă întrucît sînt nedesăvîrşit în cugetare, şi nu sînt în stare a intra în raţiunile Providenţei celui ce conduce totul cu înţelepciune, ca nu cumva, istovit fiind din ignoranţă gîndul întru cele ce se întîmplă şi lăsînd din slăbiciune luptele răbdării, să fiu păgubit de cununile care vin de la ele, ca unul ce a ajuns dezertor în încercarea celor ce se cuvin. Îmbrăţişez prin scrisoare ca fiind prezent de faţă pe Preasfinţia Voastră şi pe toţi cei împreună cu Voi, cerînd să fiu încredinţat prin sfintele şi bineprimitele Voastre rugăciuni, lui Hristos, Dumnezeului şi Mîntuitorului a toate.

EPISTOLA 31

A aceluiaşi către acelaşi

Precum o rază (de soare) atrage la sine în mod plăcut privirea sănătoasă, care prin fire se bucură de lumină, şi îi împărtăşeşte strălucirea ei, aşa şi adevărata preoţie, fiind pentru cei de pe pămînt întru toate o efigie a fericitei Dumnezeiri, atrage la sine tot sufletul iubitor de Dumnezeu şi dumnezeiesc în deprindere şi îi împărtăşeşte Cunoştinţa, Pacea şi Iubirea (agapică) proprie, pentru ca, purtînd fiecare din facultăţile sufletului spre capătul lucrării ei, să înfăţişeze pe cei iniţiaţi (în taine) de ea lui Dumnezeu îndumnezeiţi întru toate. Căci sfîrşitul (şi ţelul) lucrării Raţionale a sufletului este Cunoştinţa adevărată, al celei Poftitoare (concupiscente) este Iubirea agapică, iar al celei Irascibile este Pacea, după cum cel al preoţiei adevărate este aceea de a fi îndumnezeită şi de a îndumnezei prin acestea. Căci prin natură (în mod natural) posedăm facultatea de a raţiona pentru a căuta pe Dumnezeu, am primit pofta pentru a-L dori numai pe El şi ni s-a dat iuţimea numai pentru a ne lupta pentru El. Iar sfîrşitul căutării este Cunoştinţa adevărată, al doririi Iubirea agapică necontenită şi înflăcărată, iar al luptelor dumnezeieşti este „Pacea care covîrşeşte toată mintea" (cf. Filip, 4, 7).

Cunoscîndu-Vă pe Voi, Preasfinte şi Preafericite, a fi făcător şi dascăl al acestor bunuri supreme, roaba lui Dumnezeu cu adevărat, fiica şi maica, doamna Eudokia cea închisă, împreună cu sfînta ei turmă, a revenit la Voi, arătîndu-Vă pe Voi, de Dumnezeu preţuitule, biruitor asupra tuturor celorlalţi Părinţi ce rîvneau să o aibă pe lîngă ei. Căci este cu adevărat roabă, ca una ce este plinitoare a poruncilor dumnezeieşti; fiică, ca una ce are prin deprindere identică întru toate asemănarea cu Dumnezeu; şi maică, ca una ce naşte deprinderea în virtute şi în ceilalţi. În rest, bucuraţi-Vă şi Vă veseliţi primind înapoi cea mai cinstită parte a sfintei Voastre turme, şi mai cu seamă primind şi pe sfinţitul meu domn Gheorghe preotul, ogorul cel cu adevărat dumnezeiesc şi cultivator al marelui şi dumnezeiescului (Mucenic) Gheorghe, îndeajuns de încercat în faptă şi cuvînt, înaintea lui Dumnezeu şi a întregului popor, în ştiinţa cultivării sufletelor, şi pentru aceasta preaiubit tuturor celor ce iubesc pe Domnul. Ci întrucît, smuls din

tovărăşia lor folositoare, am ajuns pînă acum deja pe jumătate mort şi pe jumătate tăiat, fie primiţi-mă şi pe mine şi mă îngrijiţi ca pe un mădular bolnav, fie încurajaţi-mă prin rugăciuni şi convingeţi-mă să suport separaţia cu nepătimire. Căci şi acest lucru este propriu preoţiei dumnezeieşti şi adevărate.

EPISTOLA 25

A aceluiaşi către Conon, preotul şi egumenul

Cred, precum am primit şi am fost învăţat, că „Dumnezeu este iubire" (1. In. 4, 16) şi că, precum Însuşi este unul neîncetînd vreodată a fi unul, tot aşa şi pe cei ce vieţuiesc potrivit Iubirii lui agapice îi face una şi le dăruie „o inimă şi un suflet" (F. A. 4, 32) măcar de sînt mulţi, pentru ca să-şi cunoască inimile unii altora, ca unii ce au un suflet, şi să nu sufere de neştiinţă cercetînd despre cele nu apar cu evidenţă, ci fiecare intuind dispoziţia aproapelui faţă de el însuşi. Pentru aceasta crezînd, sfinte Părinte, prin harul lui Hristos care se mişcă întru tine, că nu eşti în neştiinţă de lucrurile din inima mea, după cum deopotrivă, măcar că este lucru cutezător a o zice, nici eu nu (ignor) cele dintru tine, îndrăznesc să refuz pînă acum sosirea mea la Voi, ştiind că nu credeţi că refuzul este din neascultare, ci întrucît o pătimire trupească mă împiedecă cu de-a sila de la drum şi nu-mi îngăduie să traduc rîvna sufletului în faptă. Dar măcar că sînt pururea prezent în duhul şi nicicînd separat de Voi după suflet, fiind absent (acum) cu trupul, te îmbrăţişez prin prezenta scrisoare pe tine, părintele şi apărătorul meu după Dumnezeu şi purtătorul de grijă al mîntuirii mele, şi sfînta ta turmă cea vrednică de Împărăţia lui Hristos şi te rog să faci cereri pentru mine la Domnul ca să-mi cîştig credinţa întru El vie şi înfăptuitoare, neomorîtă prin patimi, ci avînd puterea Crucii Morţii, Mormîntului şi Învierii Lui: a Crucii prin nefăptuirea păcatului, a Morţii prin înlăturarea deplină a răutăţii, a Mormîntului prin îndepărtarea închipuirilor din suflet în jurul lucrurilor sensibile şi a Învierii, prin bogăţia Virtuţilor, prisosul Cunoaşterii Lui celei adevărate şi scularea întru înălţime a înţelegerii din cele stricăcioase, ca să devin un trup şi un suflet (concorporal — cf. Ef. 3, 6 — şi conpsihic) cu El, şi, simplu zis, „asemenea Lui" (1. In. 3, 2) întru toate, potrivit făgăduinţei Lui, afară de identitatea cu El după fire. Ca nu cumva, omorînd prin faptele necinstei viaţa cea dăruită de El mie prin cele (mai sus) zise, să am osînda după dreptate a celor ce-şi omoară propria lor viaţă, pe Domnul nostru Iisus Hristos. Căci înfricoşător cu adevărat şi mai presus de orice osîndă este faptul de a omorî de bună voie, prin iubirea faţă de cele stricăcioase, viaţa dăruită nouă de Dumnezeu ca dar al Duhului Sfînt. Cunosc întru totul această frică cei care s-au îngrijit să cinstească mai presus de iubirea (trupească) de sine, Adevărul.

EPISTOLA 21

A aceluiaşi către Preasfinţitul episcop al Kydoniei

Cunoscînd de Dumnezeu-păzitul meu stăpîn, prin cercetare evlavioasă a misterului Iconomiei Lui pentru noi, pe Însuşi Dumnezeu egal cu Sine Însuşi atît în înălţime cît şi în adîncime, şi mirîndu-se în ce mod s-a unit în jurul Lui finitul de infinitate — ce sînt contrarii şi neamestecate — a avut evidenţierea (acestuia) de la una prin cealaltă: infinitatea limitîndu-se în mod negrăit împreună cu finitul, iar finitul dezvoltîndu-se în mod mai presus de fire împreună cu infinitatea. Însuşi Cel în jurul Căruia sînt acestea, identic fiind cu Sine în ambele privinţe şi neabandonînd absolut nimic al Său Însuşi în ce priveşte infinitatea ca unul ce după fire este şi se cunoaşte mai presus de infinit iar după Iconomie incomprehensibil, avînd înălţimea dumnezeieştii sale slave negîndită, iar adîncimea pogorîrii sale iconomice neînţeleasă, de bunăvoie s-a supus pe Sine Însuşi cu bucurie în mod docil, ca o ceară unei peceţi, lui Dumnezeu, pe Care primindu-L întipărindu-se adînc şi în întregime întru Sine s-a făcut pe Sine Însuşi asemănare exactă a fericirii dumnezeieşti. Căci schimbîndu-se pe Sine cu înţelepciune prin modurile dumnezeieşti, în smerenia firii a amestecat prin Virtute înălţimea vredniciei, şi iarăşi, împreună cu înălţimea vredniciei a înălţat prin Cunoştinţă smerenia firii,

şi a făcut ca fiecare să fie contemplată în mod paradoxal în cealaltă.[18] Căci s-a păzit pe Sine identic cu Sine Însuşi în ambele privinţe, neabandonînd în nici una din ele nimic din măreţia (Lui), ci arătînd mai degrabă în mod limpede, prin cele prin care a avut nefalsificată asemănarea cu Dumnezeu, că Dumnezeu a orînduit pe pămînt în locul Lui Însuşi prin hirotonie, preoţia, întru care (Însuşi) este văzut trupeşte şi misterele Lui nu lipsesc a fi arătate celor ce au puterea de a vedea. De aceea şi stăpînul meu, purtat fiind în chip dumnezeiesc de raţiune dimpreună cu modurile ei (de comportare), mi-a dat naştere la multă mîntuire. Căci aşa precum îndemna Domnul pe oameni să se împace cu Dumnezeu Tatăl mai degrabă ca unii ce au suferit decît lucrat greşelile (lor), după cum mărturiseşte dumnezeiescul Pavel zicînd: „Pentru Hristos solim, ca şi cum Dumnezeu v-ar îndemna prin noi. Rugămu-vă deci, pentru Hristos, împăcaţi-vă cu Dumnezeu" (2. Cor. 5, 20), pentru ca, ruşinîndu-se de măreţia facerii (Lui) de bine, să vină la cunoştinţa învîrtoşării proprii; tot aşa şi stăpînul meu, subjugîndu-mă cu iscusinţă prin lăsarea lui de la sine de bunăvoie — în aceea că părea a voi să înveţe el de la mine prin scrisori cele puse înainte a le învăţa el (pe alţii) pentru vrednicia Sa — a ajuns să recunoască, chiar dacă mai tîrziu, propria mea lipsă de învăţătură. Mărturisesc deci, stăpînului meu recunoştinţa mea, mă laud cu modul prin care cu delicateţe a împrăştiat norul părerii mele de sine, şi-i cer ca nicicînd să înceteze a îndruma cu regularitate pe robul lui cu astfel de cuvinte şi moduri (de comportare).

prezentare şi traducere
de
Drd. *Ioan I. Ică*

18 Nota 94 a lui Combefis, col. 604 redă aici scolia marginală: *Mathois hóson pephyken hierosýne*, „învaţă cît stă în firea preoţiei".

CU PRIVIRE LA PREDICĂ

Despre predică s-a discutat și se discută mult, exprimîndu-se opinii dintre cele mai variate. Valoarea ei rezultă din necesitatea întregului conținut al dreptei credințe pentru dobîndirea mîntuirii. Actualitatea predicii este evidențiată și de dorința fierbinte a popoarelor întru a rezolva marile contradicții contemporane, numai prin puterea cuvîntului. Predica trebuie să slujească, prin conținut și formă, și acestui nobil și sfînt țel și să răspundă la întrebările: ce, cum și pentru cine predicăm?

1. Ce este predica? În ce constă rostul și importanța ei? Există, oare, un criteriu de verificare a valorii unei predici? Încercînd să răspundem, ne dăm seama că, de la text și adresă, introducerea, cuprinsul, împărțirea ideilor principale, epilogul, sufletul propovăduitorului, totul este important în reușita unei predici. În limitele acestui articol vom accentua, îndeosebi, unele aspecte privitoare la rolul, fondul, forma și susținerea predicii.

2. În ce constă rolul predicii?

a) În tot trecutul Bisericii, predica a fost unul din principalele mijloace de propovăduire. Ea are, și astăzi, o funcție revelatoare. Rolul ei cel mai caracteristic constă in a arăta locul și rostul pe care-l are omul în lume ca fiu iubit al lui Dumnezeu. Predica face clară, explicită, învățătura de credință spre îndreptarea vieții. Este ilustrativă, în acest sens, formularea diaconului Coresi: „Cartea ce se cheamă Evanghelie cu învățătură să se cetească, către dreptarea sufletului și a trupului".

b) Importanța predicii rezultă, mai ales, din strînsa legătură dintre cunoașterea privitoare la Dumnezeu și mîntuire. Căci „aceasta este viața cea veșnică: să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos, pe care Tu L-ai trimis" (Ioan 17, 3).

Predica mediază cunoașterea lui Dumnezeu prin credință și conturează căile acestei cunoașteri. „Credința vine prin auz, iar auzul vine prin vestirea cuvîntului lui Dumnezeu" (Rom. 10, 17). „Cum vor crede în Acela de care n-au auzit? Și cum vor auzi fără propovăduitori? (Rom. 10, 14).

c) Prin împlinirea înaltului ei scop, predica este drum spre Dumnezeu, poartă spre viața veșnică. Ea este un popas de reculegere, de mîngîiere și de întărire în lupta vieții. În această înțelegere, „învățătorul" este chemat să-și aducă ascultătorul în situația de a-și dezbate destinul, de a înțelege de ce este creștin.

3. Esențialul, în predică, îl constituie fondul, doctrina. Ea dă consistența predicii. De aceea, chiar dacă conținutul unor studii de exegeză a Evangheliei este turnat într-un tipar stilistic depășit de progresul lingvistic, acesta își păstrează valoarea prin fondul de idei.

a) Fondul este substanța, mesajul pe care vrem să-l transmitem ascultătorilor. Acesta trebuie să răspundă la întrebarea: ce am de spus? Ceea ce avem a spune apare ca tensiune spre o finalitate de esență teologică ce deschide drumul comuniunii cu Dumnezeu.

Ascultătorii dornici de răscolire sufletească, de potolire a nostalgiei cerului, urmăresc în primul rînd, învățătura dreptei credințe. Prin însăși misiunea noastră de trimiși ai lui Hristos (Marcu 16, 15) sîntem obligați să-i ajutăm pe oameni să creadă și să viețuiască potrivit adevărului. Iar adevărul este învățătura și viața lui Iisus Hristos. „Eu sînt calea, adevărul și viața", zice Mîntuitorul.

Pentru ca predica să-și ajungă scopul, fondul ei trebuie să se întemeieze pe Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție. Întregul ei conținut, să izvorască din dreapta credință în Dumnezeu. Existența sufletului nemuritor, a vieții celei veșnice, credința într-o răsplată desăvîrșită sub forma a două stări, raiul și iadul, trebuie mereu presupuse în lucrarea de propovăduire. Creștinul este fericit să știe că Dumnezeu, Creatorul tuturor văzutelor și nevăzutelor, este iubire, că Iisus Hristos este Mîntuitorul și că Duhul Sfînt este „Dătătorul de viață".

b) Desigur, în Biserica Ortodoxă, Hristos Domnul „Cel cu cruce" (I Cor. 1, 23), se află în centrul întregei propovăduiri. Prin Tradiția și rînduielile cultului divin, în special Sfînta Liturghie, Biserica susține credința. Ea introduce precizie și siguranță în interpretarea Evangheliei. Biserica dă vrednicia de crezare a adevărului evanghelic. Ea „este stîlp și temelie a adevărului mîntuitor" (I Tim. 3, 15).

c) În esență, predica trebuie să orienteze, în orice împrejurare și în orice loc ar fi rostită, spre Sfintele Taine. Tainele fac, din doctrină, o forță în direcția vieții „din belșug" (Ioan 10, 10). Din punct de vedere ortodox, fondul predicii crește din duhul Tainelor și conduce, la sfințirea vieții omului, prin Taine.

d) În această interpretare, miezul predicii slujește înnobilarea relațiilor dintre oameni. Cînd spunem, de pildă, că Dumnezeu este Ziditorul omului, afirmația aceasta cuprinde și ideea unitățiii ontologice a neamului omenesc. Fraternitatea în Hristos Domnul netezește răspunsul la atîtea întrebări privitoare la dialogul dintre om și societate, dintre state și popoare. În numele Sfintei Treimi, predicatorul îndeamnă la respectul persoanei, la pace și prosperitate cu autoritatea „voinței lui Dumnezeu" (cf. Rom. 12, 2).

4. Puterea predicii nu stă în geniul omenesc, nici în silogisme lingvistice. Cu toate acestea, elaborarea predicii este susceptibilă de o necontenită perfecționare în raport cu progresul culturii, cu mersul înainte al istoriei. De aceea predica, deși importantă prin conținutul ei, nu trebuie neglijată nici sub aspectul formei. Nu numai lucrurile sau adevărul despre care vorbim au însemnătate, ci și chipul în care înfățișăm întreaga învățătură.

a) În predică proclamăm public, „pe față" (Ioan 18, 20), adevărurile Revelației primite prin credință. Prezentarea publică, profesională, a Descoperirii dumnezeiești, este unul din atributele predicii. Din acest motiv predica nu trebuie confundată cu o vorbire întîmplătoare. Ea nu este o discuție oarecare. În predică nu ne putem îngădui folosirea unor cuvinte banale, de toată ziua. Expresiile cotidiene, simpliste, neglijente, transformă predica într-o hiroglifă.

Predica nu este nici verbiaj impresionant în care vorbitorul se lasă copleșit de emoții. Ea trebuie să fie caldă, mîngîietoare, dar nu dulceagă. Ideile, faptele pe care le descriem, să fie alese cu multă grijă, într-o alcătuire verbală clară, bine închegată. În această osteneală trebuie să fim niște neîmpăcați cu noi înșine.

b) Forma predicii este mult mai mult decît o simplă îmbrăcăminte a conținutului ei. Ea este SEMNIFICANTUL, evocatorul fondului. Conținutul predicii tinde firesc spre o anume formă. Ea constă în suma modalităților și procedeelor prin care se exprimă conținutul. Prin formă se răspunde la întrebarea: Cum înfățișăm conținutul predicii?

Între fondul și forma predicii există o tensiune permanentă. Noțiunile, idee și formă sînt, în cadrul predicii, inseparabile. Perfecționarea formelor de exprimare maturizează ideile predicii. Relația strînsă dintre fond și formă impune, în întocmirea predicii, o muncă de sistematizare și organizare în ansamblu și în detalii.

c) Cuvintele, așa cum sînt ele orînduite în dicționar au, oarecum, o valoare neutră. Selectarea presupune respectarea unor metode verificate, o disciplină a cuvîntului. Este necesară o nuanțare, proporție, sinteză pentru a se evita frazeologia goală. Să alegem acele cuvinte care se potrivesc mai bine cu sentimentele noastre, cu preocupările ascultătorilor atît de diferiți sufletește.

d) Fiecare cuvînt trebuie să fie direct la obiect și să se afle în legătură logică cu cel dinainte. Fiecare frază să fie o revărsare a celei precedente, s-o cheme pe cea care urmează și să adauge ceva la aprofundarea ideii în relație cu întregul. Siguranța frazei, concizinnea exprimării, gradația expunerii, respectarea formelor introductive și finale, specifice predicii, denotă unitate. Fără unitate predica apare alcătuită din bucăți așezate una lîngă alta, dar nearticulate între ele. Deviza să fie aceasta: cît mai puține cuvinte, dar mult și esențial înțeles! Esențialul poate fi

spus în aşa fel încît, întregul conţinut, să se constituie într-un singur trup spre îmbogăţire teoretică şi practică.

e) Expresiile sînt lămurite sau întunecate după cum înţelegem noi înşine, ceea ce voim să predicăm. În acest sens, avem datoria să ne îmbogăţim zi de zi, vibraţia, experienţa. Lucrul de mîntuială este incompatibil cu responsabilitatea predicatorului. Mulţumirea de sine anchilozează, superficializează gîndul şi expresia. Pentru prevenirea acestei nedorite ipostaze, sîntem datori să citim şi să replămădim ceea ce citim. Căci, cărţile, scrise cu multă osteneală şi meşteşug, sînt un dar care oferă, „de-a gata multă muncă şi scumpă" (Antologhion 1643). Acestea însă trebuie valorificate în laboratorul propriului nostru suflet. Altcum, cuvintele sînt lipsite de personalitate, şovăielnice, neconvingătoare. Iar dacă faţă de cuvînt, în genere, se cere cinstire, cu atît mai mult pentru cuvîntul lui Dumnezeu. Căci „nu cuvînt omenesc, ci cuvîntul lui Dumnezeu care şi lucrează în noi cei ce credem" (cf. I Tes. 2, 13), încredinţăm oamenilor.

f) Prin predică, sîntem slujitori ai Cuvîntului (Luca 1, 2), colaboratori ai lui Dumnezeu (I Cor. 3, 9). De aceea, exprimarea trebuie să ne fie precisă, pentru a preîntîmpina orice răstălmăcire, deviere sau alterare a adevărului. „Ia aminte la tine însuţi şi la învăţătură, stăruie în acestea, căci făcînd aceasta, şi pe tine te vei mîntui şi pe cei ce te ascultă" (I Tim. 4, 16), zice Sf. Apostol Pavel.

5. În strădania de propovăduire clerul Bisericii noastre, a slujit şi slujeşte frumuseţea limbii române. Să ne gîndim, de pildă, la predicile mitropolitului Antim Ivireanul. Ele sînt, în substanţă şi expresie, un fel de elită a cuvîntărilor bisericeşti şi a literaturii noastre. Autorul Didahiilor dovedea, la sfîrşitul veacului al XVII-lea, că limba română devenise capabilă să exprime gînduri, sentimente, aspiraţii şi atitudini printr-o mare supleţe în utilizarea figurilor de stil.

Cuvîntările ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române se înscriu în aceeaşi edificatoare apreciere. Aşa, spre exemplu, Înalt Prea Sfinţitul nostru Mitropolit Antonie cu liniştea pe care o dă siguranţa în mînuirea cuvîntului, ia de mînă pe ascultător şi răspunde întrebărilor şi căutărilor lui. Cuvîntul său este şi o apologie a ÎNŢELESULUI. Întreaga-i propovăduire este subordonată dorinţei ca „cine citeşte să înţeleagă".

Este indicat să valorificăm conţinutul predicii şi prin mantia terminologiei bisericeşti. Aceasta îmbogăţeşte dreapta tîlcuire a învăţăturii şi reliefează spiritualitatea românească în profunzimea ei. Prea Sfinţitul Episcop Vasile al Oradiei, ca să luăm alt exemplu, antrenează, prin dulceaţa termenilor bisericeşti, concepte de bază ale credinţei strămoşeşti.

6. Reuşita predicii depinde însă, nu numai de ceea ce afirmăm, ci şi de modul cum afirmăm sau reproducem conţinutul predicii.

a) Predicatorul trebuie să ia în considerare cui i se adresează şi să se străduiască să insufle ideile predicii în sufletul ascultătorilor. În această strădanie, o agitaţie neprevăzută, dispoziţia sau indispoziţia sufletească de moment, influenţează calitatea împărtăşirii mesajului divin.

b) Ascultătorii aşteaptă, cu interes, articularea primelor cuvinte. Este prudent ca, rostirea acestora, să fie înceată pentru a produce o atmosferă de acomodare a credincioşilor. Apoi, să se treacă la un ton moderat. Epilogul însă, să fie exprimat printr-o voce plină, energică, menită să angajeze adîncul voinţei. Să nu lăsăm impresia oboselii, ci expresiile să ne fie vii, cu respect pentru valoarea acustică pînă la ultimul cuvînt. Tăria vocii să fie potrivită cu mărimea bisericii, cu locul în care vorbim, cu împrejurarea care ocazionează predica. Să ne modificăm vocea potrivit cu ceea ce anunţăm.

c) Fiecare cuvînt să ţîşnească şi din idealul care ne guvernează convingerile. Convingem prin propria noastră certitudine şi participare spirituală la adevărul pe care-l exprimăm. În cuvîntul pe care-l rostim să fie prezentă şi conştiinţa şi credinţa noastră. Predicatorul transmite ascultătorilor şi nezdruncinata sa certitudine în mesajul prezentat. El comunică, odată cu învăţătura, şi credinţa sa în înţelesul, infinit de bogat, al cuvîntului sacru. Predica ilustrează şi ideile şi sentimentele celui ce comunică şi se comunică.

d) În susţinerea predicii, gesticulaţia trebuie să fie potrivită cu fondul ei. Importantă este şi privirea. În ochi se zugrăvesc sentimentele sufletului: bucuria, tristeţea etc. Este nepotrivit să ţinem ochii închişi sau să avem o privire fixă. Aceasta scade efectul ziditor al predicii.

7. Evident, criteriul de verificare a reuşitei unei predici îl constituie, în final, rezonanţa conţinutului în sufletul ascultătorilor. Gradul în care fiinţa ascultătorilor se orientează spre dreapta vieţuire, reprezintă norma de apreciere a reuşitei sau nereuşitei unei predici. Efectul ziditor în viaţă şi în muncă, în realizarea sensului în această lume, constituie măsura valorii predicii. De aici şi preocuparea de a nu umplea capul ascultătorilor cu noţiuni şi teorii fără legătură cu viaţa. Căci o predică poate fi valoroasă, în sine, cerebrală, dar fără putere de înrîurire a sufletului omenesc. Or, calitatea predicii, constă în brazda pe care o trage ea în ogorul sufletului pentru a aduce conştiinţa creştină în faţa obligaţiilor impuse de numele de om şi de creştin.

8. Din cele prezentate reţinem, sub titlu de concluzii şi deziderate, următoarele:

a) Predica este, în esenţă, o vorbire care constă din ideile desprinse din Revelaţia divină şi din mijloacele de exprimare.

b) Între fondul şi forma unei predici există un raport ca de la cauză la efect. Forma împodobeşte şi însufleţeşte ideile predicii.

c) Îngemănarea competentă, structurală, între fondul de idei şi relieful stilistic al predicii, reclamă muncă, pregătire continuă.

d) Vom face deci, din predică, o misiune de îmbogăţire spirituală şi perfecţionare morală. Procedînd astfel, ne aflăm în duhul sfinţilor Părinţi care, şi prin predică au arătat drumul mîntuirii în Hristos, în Biserica Lui cea sfîntă.

Pr. *Gh. Răţulea*

FRATELE DE DEPARTE

I

Cînd vorbim despre fraţi, ne gîndim în primul rînd la cei născuţi din aceiaşi părinţi.

Într-un înţeles mai larg fraţi sînt şi cei ce aparţin uneia şi aceleiaşi naţiuni, unuia şi aceluiaşi popor. În înţelesul cel mai extins apelativul frate se atribuie tuturor oamenilor, indiferent de spaţiul geografic pe care-l locuiesc, indiferent de naţionalitate, de rasă, de concepţii religioase, filozofice, politice.

Ştim cu toţii că relaţiile dintre fraţi se caracterizează prin accentul de apropiere, de bună înţelegere, de dragoste. Experienţa cea mai comună ne arată că în mod obişnuit fraţii ţin unii la alţii, se preţuiesc, se ajută, se înconjoară cu dragoste. Acelaşi lucru se petrece şi cu conaţionalii. Cei ce sînt de aceeaşi apartenenţă etnică, locuiesc acelaşi teritoriu, cu aceleaşi tradiţii, aceleaşi aspiraţii, îşi dezvoltă relaţiile sub semnul preţuirii, respectului şi al iubirii reciproce.

Dar dacă relaţiile dintre consîngeni şi conaţionali, le putem caracteriza ca fiind în general relaţii de iubire mutuală ce vom putea spune despre legăturile cu cei de dincolo de confiniile etnice?

Care trebuie să fie atitudinea noastră faţă de fraţii de alt neam, de altă rasă, de altă concepţie? Cu alte vorbe, cum trebuie să ne comportăm faţă de străini?

II

Vom spune de la început că nu ne e îngăduit să rămînem indiferenţi faţă de cei ce trăiesc în alte regiuni geografice, cu alte concepţii decît noi. Argumentul că depărtarea spaţială şi apartenenţa la alte etnii şi culturi ne înstrăinează pe unii de alţii, azi nu mai e valabil. Mijloacele de care dispunem azi facilitează în gradul cel mai înalt apropierea dintre populaţiile globului nu numai din punct de vedere geografic, ci şi din punct de vedere cultural spiritual. Mijloacele tehnice care înlesnesc procesul de apropiere fizică, să zicem aşa, între oameni e dublat de un complex de instrumente menite să asigure vehicularea conţinuturilor spirituale dintr-o parte în alta a globului.

Dacă nu ne e permis să fim indiferenţi faţă de străini, şi mai puţin ar putea fi îndreptăţită o atitudine de desconsiderare. Toate popoarele, toate naţiunile, toate rasele sînt în mod egal voite de Dumnezeu. Cincizecimea constituie un argument hotărîtor în această privinţă. Virgulele de foc ale Duhului Sfînt coborîte

separat, dar deodată, asupra reprezentanților atîtor neamuri exprimă, între altele, și aprobarea lui Dumnezeu adresată popoarelor pămîntului (Fapte 2, 1—12).

În calitatea noastră de următori ai lui Iisus Hristos nu numai că nu ne e îngăduit să desconsiderăm pe nimeni oricît de străin ar fi el, dar dimpotrivă avem obligația de a-i cuprinde pe toți în unda caldă a dragostei noastre creștinești.

Noi nu sîntem datori cu iubire numai față de cei din familia și din neamul nostru, dar și față de orice străin de pe întinsul lumii. Sîntem obligați să ne manifestăm dragostea nu numai față de vecinul, consîngen sau conațional, dar și față de fratele care-și duce viața undeva în alt mediu etnic, rasial, geografic, cultural, spiritual.

Vom insista cîteva clipe asupra temeiurilor iubirii față de omul din depărtare, față de fratele străin.

Mai întîi străinul, oricine ar fi și de indiferent ce apartenență și obediență, beneficiază de aceeași origine ca și noi. Precum noi așa și el este creatură a lui Dumnezeu (Fapte 17, 26). Este un unicat, o realitate de neînlocuit prin nimeni și prin nimic din lumea aceasta. Străinul, oricine ar fi el, întruchipează un gînd, un plan, un proiect al lui Dumnezeu, proiect pe care Domnul și-a propus să-l împlinească prin persoana respectivului străin.

Pe de altă parte, semenul străin este și el precum orice om, obiect al purtării de grijă a lui Dumnezeu în sensul că, energii divine se-ndreaptă în permanență și înspre el, nu numai spre noi, în scopul luminării, întăririi și călăuzirii lui. Cu alte cuvinte, toți oamenii, nu numai noi, sînt cuprinși în activitatea proniatoare a Tatălui ceresc.

Punctul culminant al manifestării activității proniatoare îl constituie întruparea Fiului lui Dumnezeu.

Prin întrupare s-a înarticulat ceva cu totul nou în dimensiunea umană a existenței. În adîncurile ființei sale nu numai credinciosul creștin, ci orice om primește prin intermediul elementului corporal al lui Iisus Hristos un spor de lumină și putere necesar dezvoltării pînă la limită a potențialităților pozitive înscrise în individualitatea sa.

Se cuvine să amintim că prin activitatea Sa mîntuitoare, Domnul nu a avut în vedere numai o parte sau numai o categorie de oameni, ci întregul neam omenesc.

Dumnezeieștile Scripturi vorbesc nu arareori despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu îndreptată nu numai spre credincioși, dar și asupra păgînilor. Din Vechiul Testament amintim Cartea Proorocului Iona. Scrierea constituie un exemplu mișcător privind grija acordată de Dumnezeu ninivitenilor.

Primind porunca de Sus să meargă la Ninive, capitala Asiriei, proorocul Iona a vrut la-nceput să se eschiveze, dar încercarea de dezerțiune nu i-a reușit. Prin presiunea unor împrejurări, el a fost oarecum silit să-și asume misiunea de a merge la niniviteni spre a-i determina la o schimbare și o nouă orientare a vieții lor în acord cu legile de bază ale vieții.

Roluri oarecum asemănătoare au împlinit Moise și Iosif între egipteni; Elisei între sirieni, Daniil între caldei și perși.

În Noul Testament se arată limpede că așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, cu toți oamenii ei, încît și pe Fiul Său, cel unul născut l-a dat pentru ea (In. 3, 16; 4, 42). Domnul voiește ca nimeni să nu piară (II Petru 3, 9). În acest scop s-a dat pe sine preț de răscumpărare pentru toți (I Tim. 2, 6) și a pus Harul Său mîntuitor la îndemîna tuturor oamenilor (Tit 2, 11).

Dar Noul Testament ne arată cum Domnul prin însăși atitudinea Sa ne-a indicat ce atitudine să avem față de străini, față de păgîni.

Cînd centurionul îl roagă pe Iisus pentru vindecarea slugii, Domnul nu ezită: îi împlinește cererea adăugînd în auzul tuturor: „Nici întru Israel n-am găsit atîta credință" (Mt. 8, 10).

Aceeași atitudine binevoitoare o arată Domnul și față de femeia canaaneancă, despre care ne-a istorisit pericopa de azi (Mt. 15, 21—28).

Canaaneanca făcea parte dintr-un neam abhorat de evrei, din pricina idolatriei și moravurilor lor laxe. La cererea de a-i vindeca fiica, Domnul nu-i răspunde la început. Gestul își are tîlcul său. Prin tăcere, Domnul a urmărit două lucruri. Întîi, a urmărit să ofere canaanencii prilejul de a-și manifesta tăria credinței,

repetîndu-şi cererea către Iisus. Dacă credinţa i-ar fi fost slabă, femeia nu ar mai fi perseverat în cererea ei şi s-ar fi întors în drama sa. Dar ea a stăruit, formulîndu-şi repetat cererea, răspunzînd cu fermitate obiecţiilor Domnului şi exteriorizîndu-şi astfel marea ei credinţă.

În al doilea rînd, prin tăcerea Sa iniţială Domnul a urmărit a-i determina pe Apostoli ca ei înşişi să ia iniţiativa depăşirii acelei bariere artificiale ridicate între credincioşii evrei şi între păgîni. „Ci venind aproape ucenicii lui îl rugau şi ziceau: slobozeşte-o pe ea, că strigă în urma noastră“ (Mt. 15, 23). Prin glasul Apostolilor evreii înşişi îl rugau pe Iisus să dea ascultare cererii canaanencii. Prin glasul canaanencii, păgînii înşişi respingeau obstacolele ridicate de către evrei în calea intercomunicării dintre ei şi păgîni.

Prin lauda adresată canaanencii: „O, femeie, mare este credinţa ta, facă-se după cum voieşti“ (Mt. 15, 28), Domnul îşi exprimă dorinţa că nu numai cei din apropierea noastră, nu numai cei de o credinţă cu noi ci orice om, toţi oamenii să fie cuprinşi în sfera de manifestare a dragostei noastre creştineşti.

Cum vom face aceasta în concret?
Căile sînt mai multe.

Vom asculta, în primul rînd îndemnului îndreptat spre noi de către marele Apostol Pavel: „Vă îndemn, deci, înainte de toate să faceţi cereri, rugăciuni, mulţumite pentru toţi oamenii... Că acesta este lucru bun şi primit înaintea lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, care voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască şi să vie la cunoştinţa adevărului“ (I Tim. 1, 1, 3—4).

Rugîndu-ne şi pentru străini ne înviorăm şi mai mult conştiinţa obligaţiilor ce avem faţă de ei pe de o parte; pe de alta putem îndupleca pe Dumnezeu să reverse cu şi mai multă îmbelşugare energiile Sale asupra acelora spre a-i face şi mai hotărîţi în încordările lor spre înălţare.

În al doilea rînd avem obligaţia de a stărui în eforturile de a ne informa cît mai temeinic asupra condiţiilor de viaţă ale semenilor străini. Asemenea eforturi ne pot arăta ce imense mulţimi de oameni suferă de foame, de boli, de ignoranţă, de nedreptăţi strigătoare la cer.

Odată cunoscute aceste lipsuri, nu vom încrucişa braţele, ci în măsura posibilităţilor vom căuta să le venim efectiv în ajutor spre a-şi ameliora condiţiile de trai.

Printr-o muncă mai susţinută şi prelungită şi dincolo de orele reglementare; prin reţinere voită de la anumite lucruri; prin contribuţii benevole putem acumula mijloace care prin intermediul factorilor competenţi pot fi îndrumate spre regiunile mai avizate la ajutor.

Un bun sprijin se poate da fraţilor străini prin trimiterea de utilaje şi specialişti în misiunea de a-i iniţia într-o tehnică de muncă mai avansată. De fapt ţara noastră şi face lucrul acesta.

De un indiscutabil folos poate fi şi sprijinirea tuturor acelor mulţimi de semeni străini care se organizează şi iniţiază mişcări menite să înlăture rînduielile învechite şi nedrepte, cu altele mai corespunzătoare aspiraţiilor legitime ale oamenilor la o viaţă mai demnă.

Sînt astăzi în lume mulţimi mari de oameni care sîngerează pentru apărarea drepturilor lor la libertate. Putem rămîne oare indiferenţi faţă de semenii angajaţi în grele încleştări pentru a-şi dobîndi dreptul să respire şi să muncească liber?

Ne-am îngădui calitatea de următori ai lui Hristos dacă am rămîne pasivi faţă de fraţii din depărtare care refuză să mai suporte rînduieli nedrepte. Ca fii ai lui Dumnezeu noi sîntem fii ai libertăţii şi ai dreptăţii şi apărăm libertatea şi dreptatea oriunde aceasta se află în primejdie.

Milioane de oameni suferă din pricina discriminărilor rasiale. N-am mai avea dreptul să purtăm numele de creştin dacă nu ne-am opune cu îndîrjire tuturor încercărilor de a menţine în continuare împărţirea etniilor şi raselor în superioare şi inferioare.

III

Extinzînd calitatea de semen asupra tuturor oamenilor, Domnul ne-a arătat prin însuşi acest fapt că porunca iubirii cuprinde nu numai pe consîngeni şi conaţionali, ci şi pe străini oricare ar fi ei şi de oriunde ar fi ei. Practic însă noi

ne-am manifestat iubirea în chip foarte limitat. Ne-am mărginit s-o practicăm în cadrul familiei și al comunității etnice. A venit vremea să ne dilatăm iubirea pînă la a cuprinde chiar și pe cel din urmă om de pe glob. Niciodată ca acum oamenii n-au avut posibilitatea să vină mai strîns în contact unii cu alții, să-și cunoască lipsurile, calitățile, suferințele, aspirațiile.

Învățîndu-ne că nu numai cei de lîngă noi, dar și cei de departe sînt semenii noștri, Domnul a avut grijă să îndrume desfășurarea evenimentelor în așa fel ca oamenii să se poată apropia tot mai mult unii de alții, să fie tot mai conștienți că alcătuiesc o singură mare familie: familia neamului omenesc.

Dacă în trecut ne socoteam îndeplinită datoria iubirii prin practicarea ei numai față de cei din jur și față de conaționali, acum nici unul dintre noi nu se mai poate limita numai la atît. Pe umerii fiecăruia din noi apasă imensa responsabilitate față de toți frații de pe pămînt.

Gazete, cărți, reviste, radio-ul, televiziunea și alte mijloace ne prezintă zilnic cîte ceva din viața semenilor de pe alte meleaguri.

Să fim cît mai receptivi față de chemarea celor din imediata apropiere, dar și față de glasul fraților din depărtare. Să ne străduim a le cunoaște mai bine lipsurile, suferințele, aspirațiile. Suferințele, lipsurile lor sînt un strigăt de ajutor îndreptat către noi cei care avem privilegiul de a ne afla pe o treaptă mai avansată de viață. Să nu rămînem insensibili la strigătul de ajutor al fraților din depărtare. Să-i sprijinim cu hotărîre prin rugăciunile, prin munca, prin exemplul, prin ajutor direct acordat cu generozitate.

Nu trebuie să uităm că, iubirea noastră creștinească față de oameni o putem practica nu numai individual, de la om la om, dar și în comun, de la colectivitate la colectivitate.

Să-i sprijinim deci, în comun în eforturile lor de a-și birui rămînerea în urmă, lipsurile și suferințele. Să fim alături de ei în încordările lor tinzînd la instaurarea unei ordini sociale mai bune și la înlăturarea structurilor învechite și nedrepte.

Practicînd o iubire activă și față de cei de departe și îndeosebi față de cei ținuți în robie și în stare de înapoiere, îi vom face să înțeleagă mai curînd sau mai tîrziu, că o asemenea iubire consecventă și împinsă pînă la sacrificiul dezinteresat nu-și poate avea izvorul ei cel mai adînc decît în Iisus Hristos Domnul, căruia se cuvine slavă, cinste și închinăciune în veci.

| Pr. prof. *D. Belu* |

PILDĂ DE ADEVĂRATĂ POCĂINȚĂ

În molitva de mărturisire auzim citindu-se: „Dumnezeule... Cela ce prin proorocul Tău Tatan ai dăruit lui David iertare de păcatele sale...“; la rugăciunea dinaintea Sfintei Împărtășiri, auzim reproduse cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „... Care ai venit în lume să mîntuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu“. În aceeași rugăciune, auzim reproduse și cuvintele tîlharului de pe cruce: „Pomenește-mă, Doamne, cînd vei veni întru Împărăția Ta“.

Acestea și multe altele sînt îndemnuri la adevărata pocăință, adică la adevărate întoarceri de pe calea păcatului, de plîngere a păcatelor și trăire a vieții după voia și legea lui Dumnezeu.

Dorind și noi să ajungem la îndreptare în viață, simțim nevoia să avem înaintea ochilor chipul unei persoane pe care s-o avem pildă de felul cum s-a întors de pe calea păcatului, cum a făcut pocăință. Astfel de persoane sînt multe, dar parcă cea mai potrivită este cea a proorocului David, care omenește adînc a căzut, dar care cu mare căință s-a ridicat pînă în rîndul aleșilor lui Dumnezeu.

În fața pildei vieții lui aș dori să ne oprim sufletește și să analizăm trei stări deosebite ale vieții sufletești ale aceluia și anume:

1. Asupra căderii;
2. Recunoașterea căderii;
3. Întoarcerea prin pocăință.

1. *Căderea lui David.*

Poporul evreu condus de regele David, se afla în război cu amoniţii. În acest timp, David se afla la Ierusalim. Într-o zi, stînd pe terasa palatului, văzu în în grădina învecinată o femeie făcînd baie. Frumuseţea acestei femei l-a ispitit, de aceea s-a interesat cine este. Astfel, el a aflat că acea femeie este soţia lui Urie, unul dintre distinşii lui ofiţeri, care se afla în război. Căzînd în mrejele ispitei, el o chemă la sine şi alunecă în păcat. Dar acest păcat era doar începutul călcării poruncilor dumnezeieşti, deoarece în scurtă vreme a fost urmat de altul, tot atît de monstruos: călcarea poruncii a şasea: „Să nu ucizi" (Exod 20, 13).

Prin săvîrşirea păcatului adulterului, David nu numai că se face vinovat de călcarea poruncii a VII-a, dar se face pasibil de pedeapsa cu moartea, consecinţa acestui păcat. Situaţia devine şi mai gravă, cînd Batşeba, femeia lui Urie, îl vesteşte pe rege că va da naştere unui prunc, fructul nelegiuirii lor, şi prin aceasta fapta lor condamnabilă va fi cunoscută de întreg poporul. David abuzînd de puterea sa împărătească, a recurs la o viclenie mîrşavă, a cărei victimă urma să fie Urie, soţul Batşebei.

David îl cheamă pe soţul ei la Ierusalim, sub pretextul că vrea să se informeze asupra mersului războiului şi îi îngăduie să stea cîtva timp acasă (II Regi, 11.5—8). Urie însă, credincios regelui şi poporului, potrviti conştiinţei sale, nu merge acasă la soţie, ci doarme la porţile palatului. Auzind David despre aceasta, îl întreabă de ce nu merge acasă, dar el răspunde: „Chivotul Domnului e pe cîmp de război. Generalul meu Ioab e în tabără, ostaşii stăpînului meu duc greul în război, deci nu mi se cuvine să dorm acasă şi să mă veselesc cu soţia mea" (II Regi, 11, 11).

Orbit de patima sa, David hotărăşte cea mai inumană sentinţă şi anume moartea lui Urie. Această hotărîre nedreaptă, rod al păcatului, îi este dată în mînă lui Urie, într-o scrisoare către generalul Ioab, în care regele cere moartea lui Urie: „Să fie pus în prima linie, în locul cel mai greu, ca să fie lovit şi să moară" (II Regi, 11, 15).

Ioab îndeplineşte porunca primită şi îl anunţă pe David despre moartea lui Urie. David laudă ascultarea şi-i trimite vorbă: „Nu-ţi fie inima grea de această pierdere, căci sabia doboară cînd pe unul, cînd pe altul" (II Regi, 25), ceea ce înseamnă că nu el îl are pe conştiinţă, ci el, regele.

După trecerea zilelor de doliu, Batşeba este chemată la palat şi astfel devine soţia lui David.

2. *Recunoaşterea căderii*

Dumnezeu nu voieşte moartea păcătosului, ci să se întoarcă de la cădere şi să fie viu. Fapta aceasta a lui David a rămas ascunsă de ochii lumii, dar n-a putut fi ascunsă de Dumnezeu. Dumnezeu trimite la David pe proorocul Natan, care îi pune în faţă regelui fapta cea ascunsă. Proorocul nu-l acuză direct, ci îl face ca el singur să-şi judece fapta. Astfel, profetul îi pune în faţă o întîmplare, cu un om bogat care avea o sută de oi, dar care fură singura mieluşea pe care o avea un om sărac şi o taie ca să-şi ospăteze nişte prieteni. David îi zice: „Un asemenea om să fie dat morţii" (II Regi 12, 5). Abia acum proorocul descoperă taina, zicînd: „Tu eşti omul care a făcut aceasta... Pe Urie Heteul tu l-ai lovit cu sabia, pe femeia lui ţi-ai luat-o de soţie, iar pe el l-ai ucis cu sabia amoniţilor" (II Regi 12, 7—9). Şi a răspuns David lui Natan: „Am păcătuit împotriva Domnului"! Şi Natan a zis lui David: „Domnul îţi iartă păcatul, nu vei muri" (II Regi 12, 13).

Iertarea acestui odios păcat al lui David a urmat căinţei sincere pe care a făcut-o împăratul: David şi-a recunoscut păcatul şi l-a mărturisit; întreaga lui fiinţă s-a umplut de căinţă. Cu inima îndurerată, cu conştiinţa împovărată, cu gura rostindu-şi vinovăţia, cu ochii plini de lacrimi, cu trupul încovoiat spre pămînt, îşi cere iertare. Dumnezeu, prin proorocul Natan, îi vesteşte iertarea, dar cu o pedeapsă: copilul, rodul nelegiuirii, va muri. Ceea ce s-a şi întîmplat.

Prin proorocul Natan, Dumnezeu l-a deşteptat pe David ca dintr-un vis deşert. David îşi plînge căderea şi arată căinţă pentru nelegiuirile săvîrşite. În lacrimi alcătuieşte psalmul 50. Ca să te poţi căi, trebuie să-ţi recunoşti păcatele. A păcătui înseamnă a călca legile Domnului, a rupe legătura cu Dumnezeu şi a rămîne sub

robia patimilor. David şi-a dat seama de urîciunea păcatului, de aceea, în sufletul lui s-a născut dorinţa de a fi din nou bineplăcut lui Dumnezeu.

3. *Întoarcerea prin pocăinţă a lui David.*
Psalmul 50 este rodul căinţei turnat în cuvinte omeneşti, fiind stropit cu lacrimi. Cele 20 de versete înseamnă o predică vie despre cădere, pocăinţă şi îndreptare. Să ne gîndim asupra primelor cuvinte: „Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...". El apelează la mila părintească, strigînd: miluieşte-mă, adică fie-ţi milă de starea în care mă găsesc acum. El nu-l numeşte pe Domnul, ca pînă acum, Dumnezeul meu, ci Dumnezeule, deoarece ştie că păcatul a rupt legătura ce era între ei; apelează la mulţimea îndurărilor dumnezeieşti arătate faţă de întreaga lume, ca, din marea Lui iubire şi milostivire, să-l curăţească de fărădelegea lui.

Să ne întrebăm acum: Ce este pocăinţa? Pocăinţa este căinţa adevărată pe care o simte păcătosul pentru păcatele săvîrşite, este sentimentul de nemulţumire, de ruşine, pentru faptele rele pe care le-a făcut şi pe care le condamnă conştiinţa sa, judecata aproapelui şi dreptatea lui Dumnezeu.

Fiecare dintre noi ştim că de Dumnezeu nu te poţi apropia cînd eşti încărcat cu munţi de păcate şi că nici darul tău adus la altar nu este primit, atîta vreme cît sîntem în stare de vrăjmăşie cu aproapele. Ca să te apropii de Dumnezeu, îţi trebuie o inimă curată, o inimă curăţită de păcate. David se roagă ca Dumnezeu să-i zidească întru cele dinăuntrul lui o astfel de inimă şi să-l înnoiască cu un duh drept. Această inimă, curăţită prin pocăinţă şi zidită de Domnul înăuntrul său, s-a străduit David să o păstreze în toată viaţa sa. Aşa şi-a recunoscut David păcatele, s-a pocăit şi s-a înnoit sufleteşte.

O inimă curată e tot ce poate fi mai de preţ pentru om. Ea e veşmîntul curat al sufletului, e liniştea conştiinţei, e ogorul în care semănăm şi cultivăm roadele faptelor bune; e izvorul sfintelor dorinţe, e focul care arde rugina patimilor; e apa curată pe a cărei oglindă se imprimă bolta cerului şi chipul originar al omului. Pentru curăţirea inimii, în psalmul 6 el zice: „Ostenit-am suspinînd. În toate nopţile îmi spăl patul şi ud aşternutul meu cu lacrimi" (Ps. 6, 6), iar în psalmul 101 mărturiseşte: „Inima îmi este rănită şi ca iarba se usucă. Din pricina suspinelor mele mi s-au lipit oasele de piele" (Ps. 101, 5—6).

Iată adevărata căinţă. Pe lîngă jertfa lacrimilor, David aduce ca jertfă propria lui inimă, înfrîntă şi smerită, ca Dumnezeu să nu-l urgisească. E o pildă şi un învăţămînt pentru noi. Fără căinţă, poate oare fi un chin mai mare decît glasul care te întreabă zi şi noapte: Ce-ai făcut? Acest strigăt te face străin în propria-ţi casă, îţi ia dragostea de muncă. E amarnică o astfel de viaţă, încît am voi să fugim de noi înşine, dacă n-am şti că prin căinţă putem dobîndi iertarea.

Avem şi alte pilde de căinţă: să le luăm ca modele. A păcătui e omeneşte; a persevera în păcat e diavoleşte; a te ridica din păcat e dumnezeieşte.

Spre a ne curăţi de păcate, nouă credincioşilor, Sf. Biserică ne pune la îndemînă un mijloc mai eficace decît celor din Vechiul Testament şi anume: Taina Pocăinţei. De aceea, ori de cîte ori ne simţim sufletul împovărat de păcate, să alergăm la biserică, să ne mărturisim păcatele preotului duhovnic, spre a primi dezlegare şi iertare. În acest fel, aducem jertfa cea bineplăcută lui Dumnezeu: duh umilit, inimă înfrîntă şi smerită. Amin.

Arhim. *Serafim Man*

PANEGIRIC [1]

Pe neaşteptate, fulgerător, adormitul în Domnul s-a stins din viaţă şi părăseşte pentru totdeauna meleaguri ce-i erau nespus de dragi, aşa cum acestea ne sînt, de altfel, şi nouă tuturora. Se rupe dintre noi un semen de prestanţă morală deosebită, un prieten sincer şi mult iubit, un credincios creştin bine cunoscut pentru

---

1 Rostit ocazional

atitudinea sa totdeauna demnă şi apreciată pozitiv, fără nici o rezervă, de noi toţi cîţi l-am cunoscut. Este explicabil ca în aceste momente să fim cutremuraţi de durere şi să ne domine adînci regrete deodată cu intervenirea unui fapt, după a noastră socotinţă, destul de rar. Dar chiar prin raritatea lui, acest fapt ne oferă prilej, dureros prilej, însă în acelaşi timp şi oarecum edificator, să apreciem că plecarea dintre noi a unui semen de o rară nobleţe sufletească ne obligă să cugetăm la şubrezenia vieţii noastre pămînteşti, la o viaţă asemenea ceţei ce se destramă şi piere deodată cu ivirea primelor raze ale soarelui; o viaţă asemenea cu roua dimineţii de primăvară ce se usucă la adierea vîntului.

Un prilej dureros, cum ziceam, cum este cel de faţă ne îndeamnă însă la o cît mai atentă şi mai serioasă meditare asupra rostului nostru în înfruntarea vieţii pămînteşti, asupra trăirii noastre cu nimb de provizorat, ca şi mai ales, asupra înţelesului creştin al acestei vieţi.

Cînd ne parvine ştirea, că un semen de-al nostru s-a săvîrşit din viaţă, zicem, cum de altfel zice toată lumea, simplu de tot, că el *a murit*. Dar poate însemna un asemenea caz doar o înregistrare în memoria noastră, o simplă înregistrare ce-şi găseşte spaţiu şi număr într-un registru comun tuturor celor ce trec pragul acestei vieţi? Să considerăm că acesta ar putea fi sfîrşitul tuturor strădaniilor, tuturor năzuinţelor pe care un om, oricare ar fi acela, le-a adunat în întinderea unei vieţi întregi? Ne mulţumeşte, ne poate mulţumi, în mod deosebit pe noi, pe noi creştinii, pe cei care sîntem ai lui Hristos? Adică pe noi, care sîntem arvuniţi Celui care „pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din cer şi S-a întrupat de la Duhul Sfînt şi S-a făcut om?" Cel „care S-a răstignit pentru noi, ... a pătimit şi S-a îngropat, şi a *înviat* a treia zi"? Să nu fie!

Tocmai pentru aceste pricini, nouă, „celor rămaşi", moartea unuia din cei mai iubiţi şi stimaţi semeni de-ai noştri ne este un dascăl, care ne învaţă limpede, în primul rînd, că tot ceea ce este pămîntesc în noi poartă pecetea provizoratului; că, atunci cînd, adesea, nici nu ne aşteptăm, această stare ne aruncă în nefiinţă. Frumuseţea şi podoaba noastră, oricît de lăudată ar fi ea, la momentul sorocit păleşte, se ofileşte ca floarea de primăvară, mai apoi se usucă şi cade în ţărîna pămîntului. Bogăţia, de-ar fi ea asemenea aceleia a dreptului Iov, ori strălucirea şi măreţia înţeleptului Solomon, ca să nu mai amintim şi faima marilor cuceritori ai lumii din toate vremurile, precum şi multe altele asemenea acestora, ... — toate acestea se spulberă, sub pecetea distrugătoare a morţii; ne părăsesc şi alunecă în neant, ca şi cînd, cei care s-au bucurat de ele, nici măcar nu le-ar fi avut în vremea vieţii lor pămînteşti. Ne aflăm astfel, dintr-un asemenea unghi de apreciere, sub puterea distrugătoare a morţii, sîntem sortiţi doar să ne întoarcem în ţărîna din care am fost luaţi, să trecem în stricăciune, cum auzim pe alocurea şi din cîntările prohodului.

Dar tocmai cugetînd la nimicnicie, la lucruri înşelătoare, lucruri atît de neplăcute şi întru totul nemîngăietoare, în conştiinţa fiecăruia din noi, şi chiar din această pricină, în cugetul nostru îşi face loc un glas tainic, protestator, care ne cheamă să privim spre alte meleaguri, tărîmuri mai senine decît cele atît de şubrede şi înşelătoare ale lumii pămînteşti; ne cheamă să nu ne lăsăm robiţi gîndului după care omul, cea mai aleasă făptură zidită de mîna lui Dumnezeu, ar fi menit doar a se bucura de cele pămînteşti. Cea mai adîncă şi specific umană simţire din fiinţa noastră se împotriveşte în a cugeta că ar fi cu putinţă să ne încheiem viaţa aceasta fără a nădăjdui în dobîndirea unei alte vieţi, o viaţă hărăzită alesului lui Dumnezeu: omului.

Este în firea lucrurilor ca pămîntescul din om să se întoarcă în lutul din care a fost plăsmuit; să se întoarcă la maica sa originară. Dar, nu mai puţin firesc lucru este acela ca ceea ce constituie esenţa fiinţei umane, adevărata valoare a omului, care nu este de natură materială, să nu se întoarcă în cenuşă, căci maica sa nu este de esenţa cenuşei. Sf. Scriptură relatează cu limpezime, că Dumnezeu însuşi „a luat ţărînă din pămînt", „a făcut pe om", dar „a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie" (Facere 2, 7), fiinţă destinată vieţii celei veşnice, „luminii celei pururea fiitoare". Cu alte cuvinte „suflarea de viaţă", divinul din om, din fiecare om se întoarce acolo de unde şi-a luat existenţa; se întoarce la izvorul lui.

Două realităţi distincte se împlinesc şi constituie, deocamdată, temporal, ceea ce se cheamă om: OMUL. O asemenea realitate s-a realizat desăvîrşit în per-

soana divin-umană, în Dumnezeu-Omul, în Fiul Omului, în Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. El, Hristos, prin întruparea Sa, a sfințit și sfințește în veșnicie și partea materială din *unitatea om*, din tot omul, acesteia însă rînduindu-i chemamarea să se supună părții spirituale, ca astfel zidirea cea mai aleasă din lume să se apropie, cît mai mult cu putință de Dumnezeu. Primind totul în dar, omul va trebui, tot în chip firesc, să dea cîndva mărturie de felul cum a fructificat, în vremea vieții sale pămîntești, ceea ce i s-a încredințat de Creatorul tuturor. După ce își îndeplinește menirea sa în această lume, partea materială se întoarce, cum mai ziceam, în pămîntul din care a fost luată, rămînînd acolo pînă cînd va suna trîmbița obșteștei învieri și judecății. Partea spirituală, întorcîndu-se la izvorul ei, va sta și ea în așteptarea Judecății celei mari, ca atunci, reunită cu sora ei, să dea mărturie de felul cum a știut să împlinească voia lui Dumnezeu în lume, aci pe pămînt.

Dar acum să zăbovim mai în direct la ceea ce adormitul în Domnul a exteriorizat în vremea vieții sale pămîntești. Să vedem adică în ce fel a gospodărit, a fructificat talanții încredințați lui de Părintele Ceresc. Zicem *talanții*, pentru că acest semen al nostru s-a dovedit a fi fost împodobit cu multe și alese calități de o nedezmințită valoare morală și religioasă; a concretizat, printr-o atitudine constantă, ce înseamnă trăirea virtuților morale, creștine și în general umane mărturisind, în mod cu totul deosebit, un rar simț de omenie și de nefățarnică iubire creștinească către toți semenii săi. Căci vedea în fiecare om un frate al său. Privit dintr-o asemenea perspectivă, am putea zice, pe bună dreptate, că s-a dovedit asemenea unui luptător, care a purtat o adevărată luptă cu sine însuși, realizînd o victorie împotriva oricărui orgoliu și rost mărunt, victorie asupra micimii din om. Dar, în felul acesta, s-a putut bucura de o victorie care îl face pe om strălucitor și demn de viețuirea lui în această lume; a intuit ce înseamnă dragostea omului către oameni, bunătatea răsfrîntă asupra acestora, adică tocmai ceea ce rămîne în veac cea mai autentică față a sufletului omenesc.

Un scriitor de mare talent, auzind de săvîrșirea din viață a unui bun și sincer prieten al său, a ținut să exprime: „Nu mai am nimic, nu mai cer nimic, nu mai doresc nimic. Pot muri mîine; a dispărut singura frămîntare a vieții mele: bunătatea, dragostea, existentă în inima omului". Referind aceste cuvinte la adormitul în Domnul, putem să le completăm prin a zice că a murit omenia. Ori să zicem împreună cu un mare poet al neamului nostru, portretizînd mai întîi o viață de om adevărat, care parcă s-ar referi la omul pe care îl prohodim în momentul de față:

Atunce, împăcat cu rostul
Acestei lumi deșarte,
Să mor, să-mi zică satu-ntreg
Un „Dumnezeu să-l ierte!"

Iar popii nostru-ntîmplător
Vreun oaspe-atunci să-i vie:
„Pe cine-ngropi, părinte, azi?"
„Pe-un om de omenie".[2]

Într-adevăr, semenul pe care-l prohodim azi a vădit, în toată vremea vieții sale pămîntești, trezvie în toate acțiunile și tot timpul, manifestînd, în cercul familiei sale, ca și la locul de muncă, excepțională corectitudine și conștiinciozitate, făcîndu-se pe sine model vrednic de imitat. În societatea prietenilor și cunoscunoscuților, căci mulți și adevărați prieteni și-a cîștigat pe urma ținutei sale umane, a semănat multe clipe roditoare în bine.

Către toți și-a deschis inima sa curată, largă și sinceră, mergînd pînă la cea mai dezinteresată dăruire către semeni. În societatea lui, prietenii și cunoscuții se simțeau înălțați și recreați duhovnicește, mai ales că îi întîmpina cu multă bunătate de suflet, ca și puternica credință în Dumnezeu, credință moștenită de la bunii înaintași. Răposatul în Domnul cucerea și printr-o vervă deosebită, ca și printr-un umor sănătos și constructiv. Către Biserica strămoșească a vădit atașament sincer, ca fiu credincios al ei, cucerit fiind de cuvintele Mîntuitorului: „Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri" (Matei 7, 21) A iubit binele și a arătat puterea binelui către tot omul, exteriorizînd o bunătate de nuanță aproape proverbială. Fără a fi fost

---

2 O. Goga, Dorința

preot, el a intuit totuşi, prin faptă şi vorbă, cele asociate chemării preoţeşti. Astfel, prin viaţa sa a predicat omenia; prin ţinuta sa de fiecare zi a intuit modestia; cu vorba a risipit bune învăţături; cu simpatia şi-a atras stimă şi prietenii adevărate.

Prin toate acestea, acum la dureroasa despărţire, în loc de plîns şi tînguire, să amintim pericopa evanghelică după care Iisus, în drum spre Betania, aflînd de moartea prietenului Său Lazăr, le-a grăit ucenicilor; „Lazăr, prietenul nostru, a adormit; dar merg să-l trezesc... Iar Marta, cum a auzit că vine Iisus, a ieşit în întîmpinarea Lui, iar Maria şedea în casă. Şi a zis Marta către Iisus: Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit. Dar şi acum ştiu că oricîte vei cere de la Dumnezeu, Dumnezeu îţi va da. Iisus i-a zis: Fratele tău va învia. Marta i-a zis: Ştiu că va învia la înviere, în ziua cea de apoi. Şi Iisus i-a zis: Eu sînt învierea şi viaţa; cel care crede în Mine, chiar dacă va muri, va fi viu. Şi oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri niciodată. Crezi tu aceasta? Zis-a Lui: Da, Doamne. Eu am crezut că Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, Care a venit în lume" (Ioan 11, 11; 11, 20—27).

Şi prietenul nostru a crezut cu tărie în Hristos. Iar noi să credem tot cu o asemenea tărie că el a adormit, dar şi că Hristos veni-va în vremea cea de apoi să-l trezească din somnul cel lung, atunci, la răsăritul cel spre viaţa veşnică. Pînă la acel răsărit, Dumnezeu să-l odihnească împreună cu aleşii Săi!

Preot prof. *Dumitru Călugăr*
şi
Preot *Ioan Chioaru*

PREDICĂ LA SCHIMBAREA LA FAŢĂ

Motto:
„Cît timp aveţi lumină
credeţi în lumină ca să fiţi fii
ai luminii" (Ioan 12, 36)

1. Schimbarea la Faţă a Mîntuitorului pe muntele Taborului, este o sărbătoare foarte importantă pentru viaţa noastră creştină, cu toate că în aparenţă s-ar putea crede şi contrariul. Unii ar putea să spună că e mai importantă pentru mîntuirea lumii vindecarea unui bolnav, rostirea unei predici de către Mîntuitorul, sau a unei parabole etc. Totuşi, deşi la prima vedere Schimbarea la Faţă pare un act legat direct şi numai de viaţa şi persoana Mîntuitorului, ea nu este lipsită deloc de implicaţii în viaţa noastră creştină.

2. În primul rînd evenimentul Schimbării la Faţă sau al Transfigurării Domnului, cum obişnuim să mai zicem, este relevant în ceea ce priveşte dumnezeirea persoanei Sale, temei al credinţei noastre prin faptul că în acest eveniment Iisus Hristos se arată îmbrăcat în slava dumnezeiască, în comuniune de natură şi slavă cu Dumnezeu, chiar dacă era coborît la nivelul omului prin luarea naturii omeneşti.

Dumnezeirea Sa, Iisus Hristos şi-a arătat-o, de altfel, „în multe rînduri şi în multe chipuri", cum ar zice Sf. Ap. Pavel. De exemplu prin cuvîntul pe care-l rostea: „El vorbea ca unul care avea putere", ne spun Sf. Evanghelişti. (Matei 7, 29; Luca 3, 32). „Şi toţi se mirau de cuvintele darului care ieşeau din gura lui", sună o altă mărturisire (Luca 4, 22), şi se mai pot da numeroase exemple de acest fel. De asemenea şi-a arătat dumnezeirea prin faptele săvîrşite, mai ales prin minunile făcute asupra oamenilor, a firii înconjurătoare sau asupra propriei sale persoane, categoric în care se înscrie şi evenimentul ce-l sărbătorim azi. Despre minuni, ca şi despre puterea Sa în general se relatează că „Era puternic în lucru şi în cuvînt înaintea lui Dumnezeu şi a tot norodul" (Luca 24, 19).

În toatea ceste feluri de activitate Hristos Mîntuitorul îşi arată pe de o parte deci dumnezeirea Sa, pe de altă parte, mărirea slavei, fapt ce în afară de Înviere, culminează în actul Transfigurării.

3. În contextul celor subliniate pînă acum, se poate remarca legătura ce există între Schimbarea la Faţă a Mîntuitorului şi Învierea Sa. Şi din această legătură reiese şi importanţa praznicului pentru noi cei ce întemeiem credinţa şi viaţa noastră pe faptul Învierii Domnului din morţi.

Schimbarea la Față a Domnului este o prefigurare, o anticipare a Învierii Sale, minune unică în istorie și care a schimbat cursul acesteia. Trupul transfigurat al Mîntuitorului după Înviere a fost văzut pe Tabor de martorii evenimentului de aici, Petru, Iacob și Ioan.

Pe Tabor ucenicii îl văd pe Fiul lui Dumnezeu altfel decît erau obișnuiți a-L vedea, într-un fel care confirmă cuvîntul spus: „Iată eu fac toate lucrurile noi" (Apoc. 21, 5), căci pe Tabor Hristos înnoiește și transformă firea omenească pe care a luat-o pentru noi și pentru a noastră mîntuire.

Dacă Învierea Domnului este pentru creștini o provocare, un imbold la reînviere, la înnoire duhovnicească, la regenerare morală, Schimbarea la Față a Domnului Hristos ne sugerează înainte de Înviere, același lucru: Schimbarea calitativă a vieții noastre, a modului nostru de a fi, de a vedea lucrurile, de a lucra în lume.

4. În același timp, Schimbarea la Față a Domnului este o prefigurare a îndumnezeirii omului, proces început de Fiul lui Dumnezeu, văzut de martirii Taborului și ai celorlalte evenimente din viața lui Hristos, la care lucrare sîntem cu toții chemați să participăm și de care vorbesc atît de frumos Sfinții Părinți ai Bisericii noastre, în special Sf. Atanasie al Alexandriei, încă din sec. IV e. n. Îndumnezeirea nu înseamnă transformarea omului într-un zeu sau dumnezeu. Ea înseamnă redobîndirea de către noi a calității de fii ai lui Dumnezeu, redobîndirea înfierii. Sf. Atanasie cel Mare spunea despre aceasta că „Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să devină dumnezeu", dar dumnezeu în sensul adoptării prin har și nu după natură.

Deci îndumnezeirea sau Theosis, cum spun Sf. Părinți, este echivalentă cu mîntuirea realizată de Fiul lui Dumnezeu prin care firea dumnezeiască a Logosului se unește cu firea noastră omenească, deschizîndu-se astfel posibilitatea transfigurării noastre în Duh, după modelul și normele descoperite nouă de Hristos. Rezultă clar de aici că nu putem vorbi temeinic despre evenimentul Schimbării la Față dacă nu-l punem în legătură cu mîntuirea la care lucrăm căci în această legătură actul Transfigurării își capătă plinătate și sens. Prin aceasta se arată și actualitatea și importanța sărbătorii de azi, întrucît minunea taborică ne amintește mereu de acel: „dincolo" spre care tinde ființa umană, amintește că omul este chemat să se realizeze în ceva care-l depășește și-l înalță dintr-un „dincolo" concret și nu teoretic, căci Schimbarea la Față a Domnului nu este o teorie.

5. Transfigurarea Fiului lui Dumnezeu arată trupul omenesc al Logosului întrupat în istorie, îndumnezeit, plin de slava cerească. Reflectarea slavei lui Dumnezeu în firea omenească este scopul și lucrarea noastră pentru care activăm prin credința și viața noastră spirituală. Omul reflectă slava lui Dumnezeu dar idealul este să o reflecte din ce în ce mai mult, cît mai curat și strălucitor, la modul cel mai înalt. În acest sens Sf. Părinți zic despre om, dînd astfel poate cea mai frumoasă definiție ființei umane: „Chipul slavei Tale celei negrăite sînt cu toate că port rănile păcatului". Deci omul este oglindă, chip al slavei lui Dumnezeu. Păcatul întunecă însă această oglindă și face ca reflectarea să fie palidă, umbrită, întunecată. Prin credință și fapte bune omul se transformă, se transfigurează spre o nouă viață în care oglinda sufletului este curățită, neîmpiedicînd astfel reflectarea slavei lui Dumnezeu. În acest stadiu omul este o ființă dexologică, purtătoare a slavei celei negrăite a lui Dumnezeu deci este participant la slava dumnezeiască, lucru deosebit de important.

6. Schimbarea la Față a Mîntuitorului Iisus Hristos este importantă pentru viața noastră creștină și pentru faptul că ea anticipează și prefigurează un eveniment eshatologic, din vremurile de pe urmă, la care oamenii vor participa în mod direct. Acest eveniment eshatologic constă în propria noastră transfigurare fizică înainte de înfățișare la Judecată, așa cum ne descoperă Sf. Ap. Pavel: „Într-o clipă toți se vor schimba" (I Cor. 15, 51—52).

7. Schimbarea la Față fiind un praznic luminos, noi cei de azi, în comuniune cu creștinii, frații noștri din toate timpurile, ne împărtășim de bucuria și lumina ce se degajează dintr-însul, prin înțelegerea sensurilor, implicațiilor și importanței lui în viața noastră. Este un praznic al luminii pentru că evenimentul însuși s-a produs într-o lumină așa cum Sf. Apostoli nu mai văzuseră niciodată. Este sărbătoare a luminii pentru că se leagă de Sf. Paști, Învierea Domnului, sărbătoarea luminii prin

excelență și de asemenea pentru că se raportează la îndumnezeirea noastră, la mîntuire, la reflectarea de către om a slavei lui Dumnezeu.

Actualizarea momentană a actului Transfigurării se face prin deschiderea noastră și apropierea de lumină, în Biserică, prin rămînerea în dragostea și comuniunea lui Hristos, lumina lumii care luminează tuturor, prin luminarea noastră care vine de la Duhul Sfînt prin trăirea credinței în Fiul lui Dumnezeu întrupat.

În Biserica lui Hristos avem toate posibilitățile de a deveni „fii ai luminii" întrucît tocmai aceasta realizăm prin participarea la Sf. Taine și ierurgii, la toate Sf. slujbe în general, prin care ni se mijlocește o viață nouă, o convertire o schimbare, o înnoire duhovnicească în care abandonăm lucrurile întunericului și săvîrșim faptele luminii. Prin participarea activă la sf. slujbe realizăm în primul rînd o schimbare a ființei noastre interioare care va genera un nou mod de înțelegere a vieții și de aici un nou mod de a fi, de a ne comporta față de noi înșine, de semeni și de Dumnezeu.

Praznicul de azi, Schimbarea la Față a Domnului nostru, sărbătoare a luminii ne amintește încă o dată de cuvîntul de îndemn al Mîntuitorului, simplu dar hotărîtor pentru mîntuirea noastră: „Cît timp aveți lumina, credeți în lumină ca să fiți fii ai luminii". (Ioan 12, 36) Amin!

Pr. *Teodor Damian*

Viața bisericească

TRECEREA LA CELE VEȘNICE A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH DR. IUSTIN MOISESCU

În ziua de 31 iulie, la ora 4 dimineața, s-a mutat la cele veșnice cel care aproape un deceniu s-a aflat la cîrma destinelor Bisericii Ortodoxe Române: Prea Fericitul Părinte Patriarh dr. Iustin Moisescu.

Sosită pe neașteptate, vestea aceasta a umplut de tristețe sufletele ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii noastre, adormitul în Domnul întruchipînd în ființa sa cele mai autentice trăsături de părinte și slujitor bisericesc.

Patriarhul Iustin Moisescu va rămîne în amintirea tuturor celor care l-au cunoscut nu numai prin impunătoarea sa statură, pe care n-au putut să o încovoieze anii care s-au adunat, ci mai ales prin noblețea sufletului său, prin fermitatea și adînca înțelepciune cu care a știut să chiverniseacă treburile bisericești.

*

Pururea pomenitul patriarh Iustin s-a născut în ziua de 5 martie 1910, în satul Cîndești din fostul județ Muscel, din părinții Ioan și Maria Moisescu. Tatăl său — învățător — a murit pe front în timpul primului război mondial, fapt ce a atras după sine durere, suferință și lipsuri în sînul familiei rămase fără sprijin.

Tînărul Iustin a fost înzestrat însă cu alese daruri, care i-au ajutat să depășească toate greutățile. El s-a remarcat încă din primii ani de școală ca un element excepțional. După absolvirea ciclului elementar, s-a înscris, în toamna anului 1921, la liceul „Dinicu Golescu" din Cîmpulung-Muscel, de unde, în toamna anului următor, va trece ca bursier la seminarul teologic „Patriarhul Miron" al orfanilor de război, din același oraș. S-a făcut astfel început unui drum pe care cel menit să fie într-o bună zi întîistătătorul Bisericii neamului său, l-a parcurs cu consecvență și dăruire de sine.

La absolvirea seminarului, Patriarhia Română îi acordă o bursă de studii spre a urma cursurile facultății de Teologie din Atena. Aici a studiat între anii 1930—1934, dînd dovadă de sîrguință la învățătură și aleasă comportare.

Reîntors în țară ca licențiat, i se acordă o nouă bursă de studii de această dată la facultatea de Teologie romano-catolică din Strassbourg — Franța, unde va sta doi ani: din 1934—1936. Concomitent cu audierea cursurilor își adună material pentru teza de doctorat.

În toamna anului 1936 revine în Grecia, unde va rămîne timp de aproape un an și unde își va redacta și susține, în limba greacă, teza de doctorat intitulată: „Evagrie din Pont-viața, scrierile și învățătura". Succesul a fost și de această dată maxim.

În 1937 se reîntoarce în țară și după ce își echivalează titlurile de licențiat și doctor în Teologie obținute la Atena, este numit pentru anul școlar 1937—1938 profesor de limba latină la seminarul „Nifon Mitropolitul" din București.

La cererea Bisericii Ortodoxe din Polonia și cu recomandarea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, tînărul profesor pleacă la Varșovia, unde va preda timp de un an Studiul Noului Testament, la Facultatea de Teologie ortodoxă de pe lîngă Universitatea din capitala acelei țări. Izbucnind însă cel de-al doilea război mondial, revine în țară și după satisfacerea serviciului militar este numit, în toamna anului 1940, ca profesor la catedra de Exegeză a Noului Testament de la

Facultatea de Teologie din Suceava. Va desfășura aici o meritorie activitate pînă în 1 decembrie 1946, cînd va trece la aceeași catedră de la Facultatea de Teologie din București.

În ianuarie 1949, cînd învățămîntul teologic este readus sub directa îndrumare a Bisericii, profesorul Iustin Moisescu este numit titular la catedra Studiul Noului Testament de la Institutul Teologic Universitar din București.

Realizările sale pe plan didactic-educativ au fost pe măsura capacităților intelectuale de excepție cu care a fost înzestrat și a temeinicei pregătiri profesionale pe care și-a agonisit-o. Cuvîntul său de la catedră a fost învestit cu autoritate, profunzime, claritate și frumusețe deosebită.

Cînd în 1955 a devenit vacant scaunul mitropolitan de la Sibiu, prin trecerea la cele veșnice a mitropolitului Nicolae Bălan, profesorul Iustin Moisescu a fost găsit ca cel mai potrivit spre a-i succeda în scaun luminatului ierarh de la Sibiu. În 26 februarie 1956, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îl alege ca mitropolit al Ardealului, funcție în care noul ales se va valida potrivit cu speranțele care se puneau în el. Preluînd o prestigioasă tradiție de slujire arhierească, mitropolitul Iustin Moisescu o va îmbogăți și îi va spori strălucirea.

Providența divină i-a deschis însă la foarte scurtă vreme o nouă arie de activitate. Trecînd la Domnul mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei și Sucevei, întîistătătorul Mitropoliei Ardealului este ales în 10 ianuarie 1957 cîrmuitor al acestei istorice eparhii.

Cele două decenii ale arhipăstoririi sale la Iași au fost o perioadă de reînnoire a vieții bisericești a Moldovei, sub toate aspectele. Mai ales, pentru perlele de arhitectură și pictură bisericească, cum pot fi socotite pe bună dreptate mănăstirile din Moldova, anii de păstorire ai mitropolitului Iustin au însemnat reeditarea vremurilor voievodale.

Remarcabilele împliniri pe plan gospodăresc și pastoral, activitatea excepțională pe plan ecumenic, înaltul prestigiu dobîndit pe linie cetățenească (din 1959 a fost ales deputat în Marea Adunare Națională) l-au purtat pe mitropolitul Iustin Moisescu către o nouă slujire în Biserică, de această dată către demnitatea cea mai înaltă și anume aceea de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cînd în 1977 scaunul patriarhal a devenit vacant, prin trecerea la cele veșnice a patriarhului Justinian.

Pe parcursul aproape al unui deceniu, de cînd patriarhul Iustin Moisescu s-a aflat în fruntea Bisericii noastre strămoșești a înscris, la București, însemnate realizări dintre care la loc de frunte amintim cele cîteva ediții scripturistice apărute cu purtarea sa de grijă și vasta lucrare de traducere și tipărire a scrierilor patristice.

Acum cînd patriarhul Iustin Moisescu pășește peste pragul vremelniciei spre a se înfățișa înaintea Judecătorului suprem, care dă fiecăruia răsplata după ostenelile sale, chipul său deplin conturat ne apare împodobit cu cele mai alese virtuți de părinte și slujitor al Bisericii noastre străbune și al neamului din care a odrăslit.

*

Funeraliile adormitului în Domnul patriarhul Iustin au avut loc Duminică, 3 august a. c., în catedrala patriarhală.

Din partea autorităților de stat au asistat:

— D-l Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat;

— D-l Constantin Arsene, vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste;

— Reprezentanți ai Departamentului Cultelor și ai Consiliului Popular al capitalei.

Au luat parte membrii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, șefii cultelor din țara noastră, profesori de Teologie, alți membri ai clerului și un mare număr de credincioși.

Au participat, de asemenea, reprezentanți ai unor Biserici de peste hotare și ai unor organizații religioase internaționale.

La catafalcul defunctului era depusă o coroană de flori din partea Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu.

D-l Gheorghe Rădulescu, vicepreşedinte al Consiliului de Stat, a prezentat condoleanţe din partea Preşedintelui ţării, a Consiliului de Stat, a guvernului, a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste.

La ora 9 a avut loc, în sala sinodală, o Adunare solemnă de doliu. În cuvîntul de deschidere a Adunării, Î. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei şi locţiitor de patriarh, a omagiat în cuvinte emoţionante personalitatea adormitului în Domnul, patriarhul Iustin. Deşi chipul său pămîntesc se va risipi în ţărîna din care a fost luat — a arătat Î. P. S. Sa, — chipul său lăuntric va rămîne printre noi. Patriarhul Iustin a fost un mare slujitor al Bisericii, un mare şi iubitor fiu al patriei şi poporului său.

Î. P. S. Sa a dat citire apoi scrisorii de condoleanţe adresate Sinodului Bisericii Ortodoxe Române din partea Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România şi a adresat sincere mulţumiri Preşedintelui ţării, Domnul Nicolae Ceauşescu, Consiliului de stat, guvernului, Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, personal delegaţilor acestor foruri pentru încurajatoarele cuvinte exprimate ca şi pentru participarea la doliul Bisericii Ortodoxe Române.

Vorbitorul a dat asigurarea că Biserica Ortodoxă Română va sprijini pe mai departe, de pe poziţia ei şi cu mijloacele specifice, acţiunile întreprinse de conducerea noastră de stat, în frunte cu Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu, pentru propăşirea patriei, pentru înfăptuirea idealurilor de libertate, independenţă şi suveranitate naţională, pentru apărarea păcii şi instaurarea în lume a unui climat de securitate şi colaborare.

În continuare a luat cuvîntul Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, care a spus:

„Cel de al patrulea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Iustin Moisescu, după o activitate prestigioasă ca dascăl de teologie la universităţile din Varşovia, Suceava şi Bucureşti, după o scurtă trecere prin Sibiu ca Mitropolit al Transilvaniei, Crişanei şi Maramureşului, şi apoi după o îndelungată osteneală, de peste 20 de ani, ca Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, a fost chemat în fruntea Bisericii Ortodoxe Române la 12 iunie 1977, pe care a păstorit-o timp de nouă ani, şi din fruntea căreia pleacă astăzi, binecuvîntat de ani îndelungaţi şi de o glorie care, fără îndoială, i-a dat mîngîierea unui „sfîrşit creştinesc", cu încredinţarea în conştiinţa sa, că „lupta cea bună s-a luptat", şi că strădaniile i-au fost încununate, peste tot şi în toată vremea, cu roade bogate şi folositoare Bisericii străbune şi Patriei.

A încerca aici o închegare a bibliografiei sale, începînd cu studiile strălucite făcute în Grecia şi în Franţa, de unde s-a întors cu licenţă şi doctorat, şi a o continua cu opera scrisă, la care ar trebui să adăugăm neapărat şi vocaţia sa deosebită de restaurator de biserici şi mănăstiri, ar însemna să ne lansăm într-o lungă înşirare de titluri de cărţi şi de locuri înnoite, fapte pe care un biograf anume le va aduna fără îndoială, şi le va lăsa judecăţii istoriei care îi va fixa adormitului de astăzi, pentru veşnicie, locul precis şi definitiv în conştiinţa urmaşilor şi a istoriei Bisericii noastre Ortodoxe Române. Din acest punct de vedere, putem spune cu toată încrederea că Patriarhul Iustin „n-a murit, ci doarme", pentru că prezenţa lui în amintirea noastră şi a urmaşilor va fi permanent vie, vorbindu-ne prin tot ce a făcut şi prin toate cele în care şi-a înscris numele, cultura, talentele şi inteligenţa. Căci nu mor decît cei care n-au ştiut să trăiască, cei care au trăit pentru nimic şi pentru nimeni, cei care s-au îngropat, odată cu talantul care li s-a dat şi pe care n-au vrut şi n-au ştiut să-l înmulţească.

Eu aş încerca să-i conturez, cu acest prilej, doar cîteva din aspectele vieţii şi activităţii sale, care îl înscriu printre nemuritori şi, mai ales, să-i prind trăsăturile sufleteşti care l-au făcut să fie stimat şi iubit, aşa cum nu mulţi din cei din tagma noastră au putut fi.

S-a dăruit Bisericii Ortodoxe Române cu credinţă şi cu pasiune, virtuţi egalate de o intuiţie şi o pricepere aproape neverosimile, în domenii dintre cele mai variate: în teologie, în artă şi arhitectura bisericească, în probleme de proiectare şi de execuţie, în pedagogie şi pastorală, în tipărituri şi în grafică, în iubirea trecutului şi actualizarea tradiţiilor. Stau mărturie despre acestea cărţile pe care le-a scris cu o exigenţă care nu îngăduie aproximaţia, restaurarea mănăstirilor din Moldova şi a unora din Muntenia cărora le-a dat o nouă viaţă, rectitorindu-le în cel mai adevărat înţeles al cuvîntului, pe unele din temelie, şi numărul lor

n-a fost mic, precum știe astăzi o lume întreagă care se îndreaptă spre aceste tezaure ale Moldovei și Bucovinei. Eram însumi de față de multe ori, ca ucenic foarte tînăr, cînd își uimea arhitecții și inginerii cu soluții absolut noi, originale și valabile din punct de vedere tehnic, la Voroneț, la Putna, la Moldovița, la Sucevița, la Dragomirna, la Cetățuia, la Rîșca, la Neamțu, la Secu... Și cu acestea n-am epuizat numele monumentelor bisericești în care, prezent personal, a determinat totul pînă în cele mai mici amănunte. Nu accepta proiectele altora, decît atunci cînd răspundeau exact intențiilor și intuițiilor sale despre care i se dusese vestea unei oarecare infailibilități. Cei care au lucrat cu dînsul la proiectarea noului Institut Teologic și a Centrului ecumenic din București știu bine de cîte ori au trebuit să refacă proiectele.

Cîteva generații de acum încolo se vor putea odihni în legătură cu multe din mănăstirile și bisericile pentru care și-a sacrificat odihna, cel care astăzi ne părăsește.

Experiența de profesor l-a făcut imbatabil și în problemele de stabilire a programelor didactice, menite să-i pregătească pe cei care doreau să devină preoți. A schimbat multe accente față de învățămîntul teologic din trecut, aducînd la zi metodele de pregătire a preoților, care să răspundă nevoilor vremii noastre și problemelor ei. Cu prea puține excepții, întreg corpul profesoral al Institutelor și al Seminariilor teologice a fost recrutat dintre tinerii trimiși de Biserică la studii peste hotare.

Pastorala, mai ales, a fost într-una adaptată situațiilor noi ivite în viața parohiilor, Patriarhul Iustin făcînd mereu dovada unei cunoașteri exacte a terenului și chemînd pe preoți, ori de cîte ori a fost nevoie, la cursuri de reciclare, pentru care a sugerat programe analitice adecvate, ca pentru niște medici de școală mai veche care trebuiau puși la curent cu medicamente și metode terapeutice noi. Cele 13 edituri și cele cinci tipografii eparhiale, au lucrat și lucrează din plin. Patriarhul Iustin, urmînd propriul său exemplu, a știut mereu să dea de lucru oamenilor, colaboratorilor, preoților, știind că cine nu merge înainte, nu stă nici măcar pe loc, ci dă înapoi.

Reînnoind tradiția teologică ortodoxă, a inițiat, cu concursul celor mai apropiați colaboratori și cunoscători ai limbilor clasice, traducerea în românește a surselor care, de cele mai multe ori, se prelucrau din intermediare occidentale. E vorba de colecția de traduceri din Sfinții Părinți. Ortodoxia românească și-a întinerit astfel izvoarele și a oferit teologilor români noi posibilități, în confruntările ecumenice, inițiate în secolul nostru. E de presupus că ideea i-a venit Patriarhului Iustin tocmai în legătură cu aceste confruntări, de după al doilea război mondial, în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română printre cei dintîi, dacă nu chiar cel dintîi. Aproape toți dintre noi, am zice, de la dînsul am învățat „meseria" ecumenică, pe care ne-a predat-o cu generozitate și metodă. Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace, Conferințele pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod ortodox, dialogurile bilaterale, toate și-l vor aminti ca pe un ctitor și pe bună dreptate.

A ajuns Patriarh la vîrstă matură, după ce acumulase multă experiență și, alături de Patriarhul Iustinian, ca prim sfetnic al său și vice președinte al Sf. Sinod, situase Biserica în condițiile sociale și politice noi din țara noastră, de după cel de al doilea război mondial. Într-o înțelegere perfectă cu întreaga preoțime și cu toți credincioșii, a găsit o largă înțelegere la noua conducere de stat, dovedindu-se din ambele părți dorința de cooperare pentru refacerea Țării și propășirea ei. Experiența românească, în acest domeniu, poate fi fără îndoială un exemplu pentru multe Biserici, și o încurajare că, în condiții de respect reciproc, de respectare a legilor și de angajare alături de popor pentru făurirea unei vieți mai fericite și pe pămînt, Biserica poate coexista cu statul socialist și poate fi ea însăși un factor de progres, recunoscut ca atare.

Înțelegînd printre cei dintîi că aceasta este calea Bisericii, rămînînd fidelă învățăturii și tradițiilor sale, dar fiind sensibilă și la noul care se instala cu forță revoluționară în lumea noastră, Patriarhul Iustin n-a ezitat să angajeze Biserica pe acest drum, dînd el însuși cel dintîi exemplu. A fost ales și a acceptat să fie membru în Marea Adunare Națională, calitate pe care și-a menținut-o pînă în ultima zi a vieții. În decursul anilor și-a spus acolo cuvîntul, dovedind însuflețire patriotică și implicare în procesul de dezvoltare a Țării. Tot printre cei

dintîi a dat și altora exemplul angajării Bisericii și a angajării personale în Frontul Democrației și Unității Socialiste, răspunzînd cu recunoștință chemării conducătorului Statului nostru de a pune umărul la tot ceea ce se face bun și de folos poporului, activitate de la care Biserica n-a fost exclusă, ci, dimpotrivă, a fost chemată, recunoscîndu-i-se potențele și acele contribuții pe care, de pe poziția sa, le poate aduce binelui obștesc și mai ales păcii între popoare. Patriarhul Iustin a fost de la început membru în Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste și cuvîntul său era întotdeauna ascultat cu interes. El își afirma în felul acesta nu numai convingerile sale, ci și ale Bisericii, izvorînd din învățătura ei, pe care știa mai bine ca oricare altul s-o interpreteze. Cuvîntul său era normativ pentru întreaga Biserică.

Și dacă Statul nostru, prin Președintele său, Domnul Nicolae Ceaușescu, a spus de multe ori că modelul românesc de conviețuire a cultelor și a naționalităților cu socialismul, poate fi dat drept exemplu, Patriarhul Iustin, care a avut o mare admirație față de Președintele Ceaușescu, a spus adeseori că acest lucru se poate confirma în întregime și din partea Bisericii. Dovada respectului de care s-a bucurat la rîndul său și defunctul, o constituie și faptul că Președintele Țării a trimis Bisericii noastre, cu prilejul tristului eveniment, o telegramă de adînc regret, iar o altă dovadă, tot atît de grăitoare, este prezența la această adunare solemnă de doliu a Domnului Gheorghe Rădulescu, Vice-președinte al al Consiliului de Stat, a Domnului Constantin Arsene vicepreședinte al F. D. U. S. și a Dlui Ion Cumpănașu, Președintele Departamentului Cultelor.

Așa se explică de altfel faptul că, într-o societate cu totul nouă, și total diferită de cea de dinainte de război, profesînd o ideologie diferită de cea a Bisericii, într-un regim socialist, Biserica Ortodoxă Română și cultele în general au găsit împreună cu statul acest modus vivendi *realist, care asigură credincioșilor drepturile fundamentale la practicarea credinței și exercitarea cultului.*

Și acest lucru e cu atît mai important, cu cît el s-a petrecut, în ciuda multor pronosticuri negative din timpurile de început și în ciuda celor care, astăzi, monologînd pe unde din afara țării, se prefac a nu înțelege și a nu crede că lucrurile se petrec într-adevăr așa. Dar dacă ar crede și ar înțelege, cum și-ar mai justifica existența acolo? Și-apoi, a înțelege presupune inteligență, oarecare efort și, mai presus de toate, onestitate.

Patriarhul Iustin a contribuit mult, esențial, la deschiderea căilor de situare a Bisericii în condițiile noi la care ne-am referit. Multă lume a fost și mai este încă preocupată în Apus de locul și de viitorul Bisericilor în socialism. Se vehiculează temeri și se fac adesea din nimicuri particulare, survenite din cauza cu totul din afara sferei religioase, generalizări care prevestetsc catastrofe și bănuiesc persecuții! Multă lume s-a mirat de ce Patriarhul Iustin n-a luat niciodată în serios asemenea considerații, și nu le-a replicat celor ce le proferau. De fapt a explicat întotdeauna celor ce doreau cu adevărat să se lumineze. Nu-i lua însă în seamă pe cei pe care îi știa că nu au urechi de auzit și că în fond nu-i interesa decît ceea ce spuneau ei. El și-a continuat, sigur pe sine și încrezător în înțelepciunea conducătorilor statului, drumul pe care s-a angajat de la început și care s-a putut verifica permanent: toate bisericile deschise și cu preoți slujitori, școli teologice suficiente pentru asigurarea generației viitoare de preoți, presă teologică de înaltă ținută și cercetare de specialitate, de mare erudiție, asigurarea materială a clerului, case de odihnă și sanatorii, pensii și loc de cinste în societate, asigurate prin legi și în fapt.

El a considerat, și pe bună dreptate, că își face datoria de Păstor bun și noi toți am știut că este așa. Toate aceste dovezi, enumerate mai sus, au fost mereu și mai sînt și azi ușor controlabile de către oricine, și știu toți cu certitudine că în permanență conștiința lui a fost împăcată.

A fost o personalitate de prim rang, de o structură cum rar se întîlnesc. Ca orice om cu adevărat inteligent, nu refuza umorul, dar structura lui intimă era alcătuită dintr-un eșafodaj de oțel. Simțeai de îndată în el, pe omul cu care nu te puteai juca, pe care nu-l puteai întoarce cum ai fi vrut, pe care îl convingeai greu. Dialogul cu el nu era comod, pentru că nu-și îngăduia să greșească, sau să fie îndrumat pe o cale din care să rezulte o greșeală, sau îndepărtate consecințe nedorite. Dar era deschis oricăror sugestii și, cînd nu te mai așteptai, după ce te-a întors pe toate fețele și-ți credeai partida pierdută, și referatul respins, deodată își însușea ceea ce

păruse a fi refuz fără drept de apel. Însemna că şi-a formulat convingerea că totul era în ordine şi că lipseau capcanele.

Era în general linear. Cei care îl cunoşteau îi puteau bănui dinainte reacţiile. Şi era aşa pentru că opera cu principii şi legi care îi erau cunoscute şi interlocutorului. Dar uneori găsea în el resurse şi pentru soluţii care altora nu le-ar fi trecut prin gînd niciodată. De aceea i s-ar fi atribuit uneori, şi nu fără temei, şi hotărîri care veneau în contradicţie chiar cu logica sa de fier şi cu spiritul său legalist. Aceasta se întîmpla cînd ieşea din linearul cunoscut de toţi, şi oferea surpriza unei soluţii determinate de inima sa, în ciuda faptului că îşi contrazicea raţiunea. Nu de puţine ori am zis, chiar unii dintre noi, colaboratorii săi, că iartă cînd nu trebuie, dar cînd spunea despre un preot vrednic de pedeapsă care are cinci copii, o soţie bolnavă şi că un transfer de pildă, sau o caterisire ar fi o pedeapsă meritată pentru aceştia, toţi conveneam că, vorba lui Pascal, inima are şi ea raţiunile ei, şi ne declaram toţi de acord cu hotărîrile inimii lui. Nu i s-a putut însă reproşa niciodată că a pedepsit pe cine nu trebuia.

Printre noi, sinodalii, Patriarhul Iustin a fost un uriaş frumos şi echilibrat. Nu numai la propriu, prin statura lui bine legată şi armonios alcătuită, ci şi prin întreaga lui statură intelectuală, morală şi sentimentală. A fost omul care n-a fost niciodată, de către nimeni, bănuit de vreo abatere de la normele unei conduite drepte, demne şi morale. Mai degrabă a fost bănuit de rigiditate, nu întotdeauna cu dreptate, pentru că masca cu grijă o inimă bună şi o deschidere atentă către problemele fiecăruia.

Biserica Ortodoxă Română pierde prin trecerea lui la cele veşnice, un adevărat Patriarh. *Cum spuneam şi altădată: părea născut să fie Patriarh. Pînă a fi patriarh, fusese într-un provizorat pe care toată lumea i-l ştia ca atare.*

Amintirea lui printre noi, exemplul său în conducerea Bisericii şi în soluţiile pe care le-a imprimat raporturilor cu statul, în condiţiile regimului nostru socialist, vor rămîne paradigme ale orientării Bisericii în viitor. De la el au învăţat generaţii de preoţi că Biserica, ori va fi slujitoare, ori nu va mai fi. El a optat pentru a fi, *şi opţiunea lui e marea moştenire pe care ne-o lasă, şi pe care toţi o vom respecta. Pleacă dintre noi în ceas de împlinire totală. Îl deplîngem pentru că pleacă, dar îi şi mulţumim pentru ceea ce ne lasă. La toate acestea ne vom gîndi cînd, de acum încolo, vom adăuga în rugăciunile noastre la cei 3 mari patriarhi de dinaintea sa, pe cel de al patrulea la fel de mare, Iustin Patriarhul, părintele nostru.*

Iar creştineşte, cum zice ecfonisul de la slujba înmormîntării, „nefiind om care să fie viu şi să nu greşească, de va fi greşit şi el ceva, ca om, să zicem toţi, acum şi pururea, o rugăciune pentru sufletul său, potrivit tradiţiei noastre: „Dumnezeu să-l ierte şi cu drepţii să-l numere. Să-i dea odihna cea veşnică întru bucuria Părintelui ceresc, pe care l-a slujit cu credinţă, cu speranţă şi cu dragoste". Amin!

A vorbit apoi Î. P. S. Mitropolit Bartolomeu de Philadelphia, în numele Sanctităţii Sale Patriarhul Demetrios I şi al Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice.

Î. P. S. Sa a dat expresie sentimentelor de adîncă compasiune pe care le încearcă ierarhii, clerul şi credincioşii Patriarhiei Ecumenice faţă de Biserica Ortodoxă Română, pentru greaua pierdere suferită prin trecerea la cele veşnice a patriarhului Iustin Moisescu. Biserica Constantinopolului — a arătat Î. P. S. Sa — merge în aceste clipe grele alături de Biserica Ortodoxă Română, împărtăşindu-i durerea şi întristarea pentru că patriarhul Iustin n-a aparţinut numai Bisericii sale ci întregii Biserici a lui Hristos. Adormitul în Domnul a fost un conducător bisericesc pătruns de o adîncă conştiinţă a nevoii de refacere a unităţii creştine. S-a spus cu ocazia alegerii sale ca patriarh că avea o viziune realistă asupra Ortodoxiei. A fost într-adevăr filozoful, mărturisitorul şi apărătorul Ortodoxiei în ţara sa şi în întreaga lume.

Î. P. S. Mitropolit Iuvenalie de Krutitski şi Kolomna a transmis condoleanţe în numele Sanctităţii Sale Pimen, patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii, ca şi al Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse. Preluînd idei din telegrama adresată Bisericii Ortodoxe Române de către S. Sa Pimen, vorbitorul a arătat că „în conştiinţa noastră va rămîne vie figura marelui ierarh adormit în Domnul. El a fost un mare luptător pentru unitatea ortodoxă, mare activist în mişcarea ecumenică, un mare şi neobosit militant pentru pace şi de asemenea, un mare prieten al Bisericii Ortodoxe Ruse. L-am iubit din toată inima şi nu-l vom uita. Acum, la plecarea lui dintre noi, sîntem în durere dar şi în rugăciune. Pierderea acestui mare om nu va face, sîntem siguri, să se împuţineze relaţiile dintre Bisericile noastre. Chiar de mîine va trebui

să continuăm tradiția bunnelor noastre relații și să ne unim eforturile pentru pace, spre a păstra această lume și a o feri de pericolul nuclear".

Din partea Bisericii Ortodoxe din Grecia a participat și a vorbit în cadrul Adunării de doliu, din sala sinodală, Î. P. S. Mitropolit Pantelimon de Corint, care a exprimat condoleanțe în numele primatului Greciei — Î. P. S. Arhiepiscop Serafim, — al întregii ierarhii și al poporului grec. Î. P. S. Sa a caracterizat pe adormitul în Domnul patriarhul Iustin cu aceste cuvinte: „statură înaltă și dreaptă, smerit însă în sufletul său și plin de bunătate. Toate cîte le spunea erau pline de simț practic și de teologie. Personal — a precizat Î. P. S. Pantelimon — am pierdut un părinte iubit și un prieten. Sufletul său se bucură azi de vederea luminii celei necreate a lui Dumnezeu, iar privind în jos, spre cele pămîntești, se bucură de dreapta cinstire pe care i-o dăm noi toți".

Vaticanul și personal papa Ioan Paul al II-lea l-au încredințat cu purtarea mesajului de condoleanțe pe Mons. Meeking Basil din cadrul Secretariatului pentru Unitatea Creștinilor. Vorbitorul a spus între altele: „Papa Ioan Paul al II-lea și Scaunul Romei exprimă Bisericii Ortodoxe Române simpatie, solidaritate și sincere condoleanțe pentru pierderea întîistătătorului ei. Noi, Biserica soră a Romei ne alăturăm Bisericii Ortodoxe Române în a înălța mulțumiri lui Dumnezeu pentru modul în care patriarhul Iustin a condus destinele Bisericii sale. Implorăm lumina Cerului asupra sufletului său mare. Ne reamintim cu respect de înțelepciunea sa, de modul superior în care a păstorit turma cea cuvîntătoare, de multiplele sale daruri pe care le-a pus în slujba Bisericii și a mișcării ecumenice. Știm cît de mult a încurajat patriariul Iustin activitatea și lucrarea ecumenică. Știm cît de mult a pus el resursele sale lăuntrice în slujba acestei mișcări. El a intuit cît de urgent este ca fiii diferitelor Biserici să fie împreună, depășind barierele care ne separă. Patriarhul Iustin a militat pentru apropierea timpului cînd vom putea da mărturie comună în fața lumii despre Învierea Domnului.

Iată de ce sîntem acum părtași la marea durere a ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. Ne rugăm Mîntuitorului Hristos, Domnul sfinților și capul Bisericii, să-i dea bună răsplată robului Său patriarhul Iustin și ca Duhul Sfînt să conducă Biserica văduvită astăzi de păstorul ei și să dea tărie și dragoste poporului Său credincios".

Dr. Glen Garfield Williams a reprezentat la funeralii Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Aducînd mesajul de profund omagiu față de personalitatea celui adormit, vorbitorul a arătat: „atît Conferința Bisericilor Europene cît și Consiliul Ecumenic al Bisericilor au pierdut în patriariul Iustin un părinte venerat și un scump prieten. Pentru noi toți el a fost o prezență mare și binecuvîntată; o bucurie care ne-a încălzit sufletele; un conducător de seamă al mișcării ecumenice; o ființă umană cu inimă caldă. L-am iubit mult pentru înțelepciunea sa. A vorbit rar în întîlnirile ecumenice, dar ori de cîte ori a luat cuvîntul a spus tot ceea ce trebuia să spună. Patriarhul Iustin a fost un om al păcii. A fost un om care nu numai că a vorbit despre pace dar a și reflectat profund asupra semnificațiilor păcii. Ne aducem aminte că adeseori, după ședințe mai dificile, cînd era greu să ajungem la un consens, el se apropia de noi în pauze și ne spunea: părerea mea este că trebuie să abordăm problema aceasta așa. Întotdeauna, calea pe care el o indica era o cale a păcii. Mulțumim lui Dumnezeu pentru ceea ce el a fost pînă acum pentru Biserica sa și pentru mișcarea ecumenică și pentru ceea ce va fi în viitor".

Conferința Creștină pentru Pace a fost reprezentată la funeralii de către Î. P. S. Pancratie, mitropolit de Stara Zagora (Bulgaria) și vicepreședinte al acestei organizații intercreștine cu sediul la Praga.

Î. P. S. Sa a spus între altele: „Conducerea Conferinței Creștine pentru Pace, în cadrul căreia Biserica Ortodoxă Română ocupă un loc de seamă, exprimă sincere condoleanțe clerului și dreptmăritorului popor din țara prietenă — România. Veghind la catafalcul vrednicului de pomenire Iustin — patriarhul ne vin în minte cuvintele Mîntuitorului: „Fericiți sînt făcătorii de pace!" și de asemenea: „Fericiți sînt cei ce au adormit pentru că faptele lor vorbesc despre ei". Într-adevăr, patriarhul Iustin s-a numărat între făcătorii de pace și faptele lui sînt grăitoare în această privință. Întreaga sa activitate a fost axată pe principiul păcii, al dragostei de popor, al responsabilității pentru destinul lumii și al omenirii, acum cînd planează asupra tuturor pericolul războiului nuclear. Patriarhul Iustin a fost mai

mult decît un simplu militant pentru pace. El s-a numărat între pionierii acţiunilor organizate în Europa pentru apărarea păcii, după cel de al doilea război mondial care a adus atîtea suferinţe şi distrugeri. În rîndul luptătorilor pentru apărarea păcii numele său ocupă un loc important. Prin aceasta numele său se înscrie asemenea între cei mai aleşi fii ai lui Dumnezeu. În timpul arhipăstoririi sale, Biserica Ortodoxă Română a tras o brazdă nouă în aria apărării păcii, a dezvoltării şi întăririi relaţiilor de prietenie şi colaborare între oameni şi popoare. Aici, în România iubitoare de pace, la iniţiativa şi cu sprijinul patriarhului Iustin, forul nostru intercreştin de luptă pentru pace a găsit totdeauna teren propice spre a acţiona eficace pentru întărirea păcii, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă lipsită de arme nucleare. Acestea au fost cerinţe pe care patriarhul Iustin le-a exprimat adeseori, în consens cu politica înţeleaptă, leală păcii şi dezarmării, a guvernului român. Faptele sale de jertfelnicie pentru slujirea Bisericii şi poporului său au avut ca fundament apărarea păcii în întreaga lume.

La încheierea Adunării solemne de doliu din sala sinodală, Î. P. S. Teoctist al Moldovei şi Sucevei şi locţiitor de patriarh a mulţumit tuturor vorbitorilor pentru condoleanţele transmise.

La ora 11 a avut loc, în catedrala patriarhală, slujba înmormîntării patriarhului Iustin Moisescu, după ce în prealabil a fost oficiată Sf. Liturghie.

Au slujit toţi membrii Sf. Sinod şi unii dintre invitaţi.

Au luat parte, pe lîngă cei amintiţi la Adunarea solemnă din sala sinodală, şi unii reprezentanţi ai unor ambasade din capitala României.

Erau de faţă de asemenea membrii familiei adormitului în Domnul patriarhul Iustin.

Răspunsurile au fost date de către corul catedralei patriarhale din Bucureşti.

În final a luat cuvîntul Î. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei şi locţiitor de patriarh care a spus:

„Cu inimi cernite de durere, ne aflăm acum în jurul de curînd adormitului în Domnul, Iustin Moisescu, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, spre a-i aduce un pios omagiu pe drumul cel fără de întoarcere. Atotputernicul Dumnezeu, sub rînduiala Căruia stau vremile, oamenii şi toate făpturile, a hotărît sorocul trecerii lui de la cele vremelnice la cele veşnice, atunci cînd nimeni nu se aştepta. De aceea, vestea plecării sale dintre noi ne-a pricinuit tuturor, ierarhi, slujitori şi credincioşi, o adîncă întristare.

Într-o asemenea împrejurare, atît de apăsătoare şi cu anevoie de depăşit, cuvintele nepieritoare ale Sfintei Scripturi vin însă să ne umple golul din inimi cu balsamul lor mîngîietor, îndemnîndu-ne să nu ne întristăm „ca cei care nu au nădejde (I Tes. 4, 13). Într-adevăr, întorcîndu-ne spre iubitul Întîistătător, Patriarhul Iustin, care mai bine de nouă ani a stat cu aleasă destoinicie şi cu deplină responsabilitate la cîrma Bisericii noastre străbune, ne întărim convingerea că firul vieţii sale nu s-a sfîrşit, ci se continuă, asemenea firului de mult preţ ce se deapănă dintr-un caier minunat, a cărui bogăţie nu se termină niciodată. Spunem aceasta gîndindu-ne că viaţa Patriarhului Iustin nu a fost o viaţă singulară, a unui om oarecare, ci însăşi viaţa Bisericii noastre, a poporului şi a ţării, cu care el s-a identificat permanent şi din bogăţia căreia s-a împărtăşit necontenit, ca dintr-un nesecat izvor de apă vie.

Vrednicul de pomenire Patriarhul Iustin a ştiut să ia, din vistieria înaintaşilor săi, o zestre agonisită de generaţii întregi, pe care a îmbogăţit-o cu neobosită rîvnă, spre a o lăsa moştenire de tot mai mare preţ obştei noastre dreptmăritoare. Astfel, el a rămas şi va rămîne în istoria Bisericii noastre drept o personalitate proeminentă, de dimensiuni ecumenice, panortodoxe, pancreştine şi panumane, cunoscută şi apreciată în întreaga lume, un teolog erudit, încercat conducător bisericesc, iscusit gospodar, păstor sufletesc de înaltă sensibilitate, apărător hotărît al dreptei credinţe, păzitor neabătut al tradiţiilor şi datinilor străbune, înflăcărat iubitor de neam şi glie strămoşească, dîrz luptător pentru pace, bunăstare şi propăşire spirituală şi materială, ecumenist de înaltă conduită în slujba unităţii creştine şi a apropierii, colaborării şi înfrăţirii între oameni şi popoare.

La formarea multilateralei personalităţi a celui de care ne despărţim astăzi, au contribuit, în primul rînd, neamul din care a odrăslit, mediul familial în care

a crescut și aleasa sa pregătire intelectuală și spirituală, dobîndită în țară și peste hotare.

Născut în 5 martie 1910, în satul Cîndești de pe plaiurile muscelene, a cunoscut încă din fragedă vîrstă lupta cu încercările vieții. O copilărie nemîngîiată de sprijinul și afecțiunea părintelui său căzut pe cîmpul de onoare în primul război mondial, nu l-a împiedicat să găsească sprijin și mîngîiere în dragostea de carte. Pasiunea pentru studiu, împreunată cu o sîrguință pilduitoare și cu o putere de muncă rar întîlnită, a fost altoiul binecuvîntat care a dus la înflorirea și mai apoi la rodirea îmbelșugată a strădaniilor sale teologice.

Remarcîndu-se, încă din anii de seminar ca un element excepțional din punct de vedere intelectual s-a bucurat de atenția și prețuirea marelui și luminatului patriarh Miron Cristea, care prin aceasta i-a și deschis drumul către desăvîrșirea studiilor teologice la Atena, Varșovia și Strasbourg. Încununat cu cel mai înalt titlul academic de doctor în teologie, elaborează studii și lucrări de excepțională valoare și desfășoară o bogată activitate ca profesor de teologie în strainatate și în țară, pregătind altarelor noastre ortodoxe strămoșești generații de slujitori vrednici și devotați.

În anul 1956, profesorul Iustin Moisescu, care funcționa ca titular al catedrei Studiul Noului Testament la Institutul Teologic Universitar din București, și care primise între timp taina hirotoniei în preot, este chemat la vrednicia de mitropolit al Ardealului. Un an mai tîrziu, trece în scaunul de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, unde păstorește vreme de două decenii, pînă la 12 iunie 1977, cînd este ales în jilțul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Într-adevăr, fiind ales și chemat la slujirea arhierească, „dintre oameni", el „s-a dăruit pentru oameni", cu întreaga sa ființă. A fost chemat la treapta arhieriei atunci cînd împlinise o slujire deosebit de importantă a Bisericii: aceea de formare a viitorilor ei slujitori. De aceea, în momentul alegerii sale ca mitropolit al Ardealului, făcea următoarea mărturisire, care arăta cît de strîns se simte legat de misiunea sa de educator al viitorilor preoți: „Mă desprind astăzi din rostul meu de profesor la Institutul teologic universitar din București, cu părere de rău, fiindcă îndeletnicirea aceasta, căreia i-am închinat viața, în slujba Bisericii, mi-a hărăzit multe bucurii sufletești. Dar mă mîngîi cu gîndul că și de acum înainte voi fi învățătorul păstoriților mei, cu harul și cu puterea Sfîntului Duh, care este asupra mea".

Iar cu prilejul alegerii ca patriarh, spunea în încheierea cuvîntării în care își expunea programul viitoarei activități de călăuzire a Bisericii Ortodoxe Române: „Cutezînd a primi vrednicia de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, mă încredințez acum tuturor celor care își pun nădejdi în rodnica mea arhipăstorire: Bisericii, fiind că în plinătatea ei ecumenică și locală îmi voi desfășura activitatea; țării noastre, fiindcă pe ea o slujesc bisericește; lui Dumnezeu, fiindcă în numele lui Hristos și cu puterea Duhului Sfînt voi păstori turma dată mie spre păstorire".

Cele trei decenii ale slujirii sale chiriarhale — două ca mitropolit și unul ca patriarh — au însemnat și vor însemna peste ani și veacuri o muncă asiduă încununată cu rodnice înfăptuiri, o necontenită strădanie spre mai bine, o pilduitoare dăruire în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor. Păstrarea unității de credință și a disciplinei bisericești, buna desfășurare a vieții religioase în parohii, gospodărirea corespunzătoare a bunurilor bisericești, ocrotirea și păstrarea patrimoniului cultural-național și bisericesc, învățămîntul teologic, administrația bisericească, viața monahală, pregătirea cadrelor bisericești, activitatea misionară și pastorală a slujitorilor Bisericii, grija pentru locașurile de închinare — sînt obiective pe care Patriarhul Iustin le-a avut în permanență pe agenda preocupărilor sale.

La loc de frunte se înscrie, de asemenea, și grija sa deosebită pentru gîndirea patristică și promovarea scrisului nostru bisericesc. Urmărită pe parcursul anilor, continuînd cu perioada de arhipăstorire ca mitropolit și terminînd cu cea de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, grija pentru tiparul teologic oglindește una dintre trăsăturile sale cele mai alese. Prin tipărirea Sf. Scripturi, a cărților de cult și a numeroaselor studii de actualitate pentru viața bisericească, a manualelor pentru elevii seminariști și a cursurilor pentru studenții teologi, ca și prin marea colecție de traduceri din Sfinții Părinți pe care a inițiat-o, Patriarhul Iustin a revitalizat scrisul și gîndirea teologică românească. A fost un mare cărturar dar

nu numai pentru sine, ci şi pentru alţii, ridicînd pe noi trepte de lumină cultura noastră teologică şi contribuind la puternica ei afirmare şi la cuvenita ei cinstire în sînul Ortodoxiei şi al celorlalte confesiuni creştine.

În întreaga sa viaţă, Patriarhul Iustin a îmbinat în mod armonios preocupările sale cărturăreşti cu cele practice. Stau mărturii nedezminţite în această privinţă zecile de mănăstiri şi aşezăminte bisericeşti, adevărate perle ale artei noastre româneşti, înveşmîntate de el în aleasă strălucire, bogatele împliniri administrative şi gospodăreşti şi o întreagă suită de restaurări şi construcţii noi, dintre care ultima, încă în curs de realizare — noul locaş al Institutului Teologic din Bucureşti şi centrul ecumenic — încununează în modul cel mai grăitor aceste strădanii.

Izvorul unei asemenea opere îl constituie ataşamentul sincer şi statornic pe care el l-a nutrit faţă de tot ceea ce poporul nostru a făurit în îndelungata şi adeseori zbuciumata sa istorie şi mai ales în vremile mai noi, cînd Patriarhul Iustin a oferit un strălucit exemplu de implicare patriotică în viaţa şi aspiraţiile poporului român pentru făurirea României noi, libere şi independente. Pe cît de scumpă i-a fost slujirea Bisericii şi păstrarea cu sfinţenie a comorilor ei de învăţătură şi de viaţă, pe atît de mult şi-a legat de inimă slujirea cu credincioşenie a Patriei şi a poporului român, fiind un apărător treaz al neatîrnării şi suveranităţii României socialiste şi al cuceririlor harnicului nostru popor.

În diferite foruri şi congrese mondiale creştine, în Marea Adunare Naţională, în Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, sau oriunde a fost necesar, Patriarhul Iustin Moisescu a tălmăcit vrerea şi năzuinţele slujitorilor şi credincioşilor Bisericii Ortodoxe Române.

Pe linia acestor năzuinţe, în climatul de deplină libertate religioasă instaurat în ţara noastră, s-a afirmat şi ca un consecvent promotor al bunelor relaţii de respect reciproc şi înţelegere frăţească dintre cultele din România, contribuind prin aceasta la sprijinirea efortului general de progres şi prosperitate al întregului nostru popor, precum şi la afirmarea şi consolidarea tot mai puternică a unităţii noastre naţionale.

În marea mişcare ecumenică, Patriarhul Iustin s-a înscris ca un neobosit slujitor al ei, elaborînd cu rară competenţă, cu exigenţă şi fermitate, pe parcursul multor ani, forme şi metode noi de apropiere şi cunoaştere, de iubire şi deschidere creştină, dinamizînd şi ilustrînd astfel prezenţa vie şi activă a Bisericii Ortodoxe Române în lume.

*

S-a scris şi se va scrie mult despre viaţa şi activitatea Patriarhului Iustin, ca despre unele daruri şi realizări care aparţin nu numai făptuitorului lor, ci, în egală măsură, Bisericii pe care el a condus-o şi reprezentat-o în modul cel mai înalt. Va trebui însă, pe lîngă toate acestea, să se scrie şi să vorbească mai mult despre omul în sine şi despre valenţele sale interioare, sau cu un cuvînt, despre profilul său spiritual.

Puţini ştiu cît de bogat în omenie şi generozitate a fost sufletul Patriarhului Iustin şi cît de vibrante au fost grija şi preocupările lui pentru cei din jur. Cunoscător încercat al sufletului omenesc, a ştiut să pătrundă în profunzimile acestuia, să-i simtă frămîntările şi să-i ofere soluţii salutare. Şi-a jertfit continuu timpul, primind şi ascultînd cu răbdare pe cei ce veneau să-i bată la uşă, bine ştiind că în multe cazuri aceştia năzuiau să bată la uşa inimii sale şi încerca un sfînt fior ori simţea că cel ce pătrunsese în cabinetul său de lucru, sugrumat de necaz sau nefericire, ieşea de acolo cu chip luminat, abia stăpînindu-şi sub geană lacrima bucuriei.

S-ar putea adăuga desigur şi alte multe flori la buchetul preţuirii, respectului şi dragostei pe care ierarhii, clerul şi credincioşii Bisericii noastre se simt îndatoraţi să-l ofere acum regretatului lor Întîistătător în acest ceas al despărţirii. La un asemenea lucru sever simţi îndreptăţite nu numai generaţiile prezente, ci şi cele viitoare, pentru că Patriarhul Iustin Moisescu aparţine, prin opera şi personalitatea sa, nu unei singure vieţi, ci unei epoci.

Sîntem mîndri că înalta Conducere de Stat i-a apreciat meritele acordîndu-i numeroase decoraţii, ordine şi medalii, care — împreună cu medaliile, ordinele şi înaltele distincţii bisericeşti ce i-au fost conferite de numeroase Biserici creştine

de peste hotare, de-a lungul anilor — sînt tot atîtea expresii ale sentimentelor de stimă ce cinstesc deopotrivă nu numai persoana sa, ci și Biserica pe care el a păstorit-o cu cinste și dăruire.

Mulțumim cu aleasă recunoștință, din inimă, înalților reprezentanți, înaltelor autorități de stat care au venit să exprime, prin prezența lor la această ceremonie, prețuirea față de regretatul nostru Întîistătător, oglindită și în aceste clipe grele, prin scrisoarea de condoleanțe primită din partea Consiliului de Stat.

Tălmăcind ecoul ei adînc în inimile ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii noastre, rugăm să se transmită personal Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele României — a cărui sensibilitate și întru aceasta se arată pilduitoare — adînca noastră recunoștință și încredințarea continuării drumului slujirii scumpei noastre patrii, așa cum s-a străduit neuitatul nostru Patriarh Iustin.

Mulțumim, de asemenea, distinșilor oaspeți de peste hotare, care au avut bunăvoința să fie alături de noi în aceste momente atît de grele, înconjurîndu-ne cu compasiunea și dragostea lor.

Prețuim cum se cuvine participarea și cuvîntul șefilor de culte din Țara noastră, asigurîndu-i de statornica noastră prețuire și dragoste frățească.

Patriarhul Iustin Moisescu pleacă din mijlocul nostru cu trupul, dar ne va rămîne pururea viu în suflete. Plecîndu-ne fruntea în fața chipului său pămîntesc, făgăduim să-i păstrăm neștearsă amintirea din sufletele noastre și rugăm pe bunul Dumnezeu să-i facă parte de veșnică odihnă în rîndurile sfinților Săi, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfîrșit".

Președintele Departamentului Cultelor, Ion Cumpănașu, care a vorbit în continuare, a relevat faptul că timp de aproape un deceniu, cît s-a aflat în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul Iustin Moisescu și-a făcut un crez de conștiință din slujirea devotată a Bisericii, a patriei și a binelui obștesc, în spiritul celor mai bune tradiții. Vorbitorul a arătat apoi că legătura cu poporul, cu viața, frămîntările și aspirațiile acestuia a fost o constantă a tuturor preocupărilor celui care a vegheat la bunul mers al vieții Bisericii Ortodoxe Române. Fidel acestor convingeri, patriarhul Iustin a îndrumat în permanență clerul și credincioșii ca, beneficiind de drepturile și libertățile conferite de Constituție, să-și îndeplinească cu devotament îndatoririle cetățenești, să sprijine fără preget strădaniile poporului de făurire a unei Românii moderne, prospere, libere și independente.

Președintele Departamentului Cultelor a reliefat că patriarhul Iustin, ierarh-patriot, legat cu trup și suflet de năzuințele poporului român, a înțeles și sprijinit comandamentele noi pe care le trăim, mîndru de progresele uriașe pe care România, sub conducerea înțeleaptă a Președintelui Nicolae Ceaușescu, le-a făcut în ultimele decenii și care au situat țara noastră pe un loc demn în rîndul națiunilor libere și suverane ale lumii.

Prezent în persoană la funeralii, Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare l-a caracterizat pe adormitul în Domnul, patriarhul Iustin, prin aceste cuvinte: „Cel care ne părăsește astăzi a fost un ierarh minunat, patriot devotat, militant multiplu pentru apropierea creștinilor, pentru pace și prietenie între popoare. Ne vom aduce mereu aminte de el ca de unul ce a arătat o mare dragoste frățească pentru noi și pentru Biserica Bulgariei. Din înălțimea slujirii sale nu a contenit a lucra pentru întărirea sentimentelor de frățietate între Bisericile și popoarele noastre vecine și prietene".

În numele celor două eparhii romano-catolice din țară a luat cuvîntul P. S. Episcop Ion Robu, conducătorul Arhiepiscopiei romano-catolice din București. P. S. Sa a arătat că patriarhul Iustin a fost o ilustră personalitate a vieții creștine din România și de peste hotare. El și-a închinat viața slujirii Bisericii și patriei sale. În persoana sa, noi toți am avut un bun prieten, care s-a străduit să păstreze cu toți o strînsă legătură frățească. S-a distins printr-o meritorie activitate de mărire a lui Dumnezeu și slujire a binelui semenilor. În încheiere, P. S. Sa a spus: „Păstrînd în inimile noastre imaginea celui pe care bunul Dumnezeu l-a ales spre a fi nu numai păstor de suflete, ci l-a orînduit prin harul Său de a fi cap al Bisericii Ortodoxe Române timp de 9 ani, acum cînd nu se mai află printre noi, înălțăm rugile noastre fierbinți spre Mîntuitorul nostru: „Doamne, Iisuse Hristoase, Tu care dăruiești credința și speranța în viața veșnică, binevoiește a mîngîia și pe cei îndurerați de moartea Prea Fericitului Iustin Moisescu;

Tu care l-ai spălat cu apa botezului și l-ai însemnat cu Sfînta Ungere, binevoiește a-l număra printre sfinții și aleșii Tăi;

Tu care la ospățul sfînt l-ai hrănit cu Trupul și Sîngele Tău, binevoiește a-l primi la masa împărăției Tale;

Tu care l-ai învrednicit să împlinească în Biserică slujba preoțească, binevoiește a-l face părtaș la Liturghia veșnică din ceruri spre a auzi cuvintele pline de mîngîiere: „Bine, slugă bună și credincioasă... intră în bucuria Domnului tău" (Matei 25, 21).

Dumnezeu să-l odihnească în pace!"

Eminența Sa László Papp, Episcopul Episcopiei Reformate din Oradea, a exprimat în cuvîntul său mulțumiri lui Dumnezeu pentru bunătatea manifestată față de toți, dăruindu-l ca patriarh pe cel ce pleacă spre zilele veșniciei. Cel ce ne-a părăsit — a arătat vorbitorul — a fost și al nostru, al tuturor cultelor religioase din țară. Patriarhul Iustin a contribuit substanțial nu numai la unitatea și armonioasa conlucrare dintre culte dar și la frățietatea și unitatea diferitelor naționalități conlocuitoare din România. „Această unitate de nezdruncinat — a arătat vorbitorul — a accentuat-o Prea Fericitul Patriarh în cuvîntarea sa rostită — drept testament social — la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste din 28 martie a. c., declarînd: „... într-un glas cu Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, zicem și noi fără încetare, cu deplină convingere: „Trebuie făcut totul pentru apărarea dreptului sacru al popoarelor, al oamenilor la existență, la viață liberă și demnă, la pace".

În final, vorbitorul a spus: „Exprimînd acum condoleanțele frățești ale Bisericii Reformate, împreună cu cele ale mele, voi termina cuvîntul meu izvorît din inimă, cu prilejul acestei ultime întîlniri cu patriarhul Iustin, cu un citat biblic, luat din Apocalipsă: „După acestea, n-am uitat și iară, mulțime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere, din tot neamul și semințiile și popoarele și limbile stînd înaintea tronului și înaintea Mielului, îmbrăcată cu veșminte albe și avînd în mînă ramuri de finic. Și mulțimea striga cu glas mare, zicînd: Mîntuirea este de la Dumnezeul nostru, care șade pe tron, și de la Mielul" (7, 9—10).

Să ne dea mîngîiere și tărie conștiința, că Prea Fericitul Patriarh Iustin e acum înconjurat de acest norod al fericiților, unde defunctului nostru mult stimat și iubit i-a fost dată din harul lui Dumnezeu fericirea ce nu poate să fie exprimată cu cuvintele noastre!"

Cuvînt de înaltă cinstire pentru personalitatea conducătorului Bisericii noastre, trecut la cele veșnice, a rostit apoi Eminența Sa Albert Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. din România. Vorbitorul a spus între altele: „Să-mi fie permis ca în numele Bisericii Evanghelice C. A. din Republica Socialistă România să exprim sincerele noastre condoleanțe și adînca noastră compasiune Sfîntului Sinod, Bisericii Ortodoxe Române, care a pierdut patriarhul și conducătorul ei părintesc, atît de mult iubit de cler și de credincioșii ortodocși și atît de mult prețuit de toți care l-au cunoscut din rîndurile celorlalte culte.

Încă din scurta sa perioadă de activitate ca mitropolit al Ardealului, răposatul ne este cunoscut ca un ierarh adînc înrădăcinat în viața poporului său, înzestrat cu o mare putere de muncă, un spirit creativ și o cuprinzătoare cultură teologică, care l-au ajutat să îndemne colaboratorii săi la o vie activitate în slujba înnoirii vieții bisericești, din izvoarele ei proprii, în condițiile noi, create prin transformarea României într-un stat socialist. Felul cum a stabilit el locul pe care Biserica trebuie să-l ocupe în societatea socialistă a fost de folos și celorlalte culte din țară, la formularea contribuției lor pentru edificarea patriei.

Dar ne amintim cu caldă recunoștință și de activitatea răposatului în domeniul ecumenic.

Continuînd opera de deschidere ecumenică a marelui său predecesor, răposatul a ocrotit străduințele de înțelegere reciprocă și de colaborare pe plan local a cultelor din România, străduințe care au culminat în cele trei adunări pentru pace și dezarmare la care reprezentanții cultelor din țară, împreună cu numeroși oaspeți din străinătate, s-au angajat în deplină unitate pentru pacea lumii.

Nu vom uita discuțiile, fie pe plan local, fie în cadrul conferințelor bisericești internaționale, în care marele teolog ortodox a arătat o înțelegere subtilă pentru pozițiile specifice din învățătura altor culte, nepierzînd niciodată din ochi chemarea

spre unitatea fundamentală a credinței creștine în diversitatea confesională a diferitelor Biserici.

Cu astfel de gînduri dorim să exprimăm în fața acestui sicriu recunoștința noastră pentru înțelegerea frățească cu care acela, care a fost patriarhul Iustin, a ținut deschise ușile acestui palat, invitîndu-ne să participăm la străduințele Bisericii Ortodoxe Române pentru unitatea creștină și pentru pacea lumii".

După încheierea cuvîntărilor, sicriul cu corpul neînsuflețit al patriarhului Dr. Iustin Moisescu a fost purtat pe umeri de către preoți, participanți la cursurile de vară de la București. Într-un impresionant cortegiu, în care s-au aliniat membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanții autorităților de stat, oaspeții de peste hotare, membrii familiei, numeroși preoți, călugări și călugărițe, s-a făcut înconjurul catedralei patriarhale, în dangătul clopotelor și în ritmul lent al duioaselor cîntări bisericești de la înmormîntare. Credincioșii care au acoperit dealul Patriarhiei, au privit pentru ultima dată chipul celui care aproape un deceniu a păstorit cu vrednicie Biserica Ortodoxă Română.

S-a intrat apoi în catedrală, unde rămășițele pămîntești ale patriarhului Iustin au fost așezate în cripta aflată alături de a celorlalți doi patriarhi: Miron și Nicodim, spre a rămîne acolo pînă la învierea cea de obște.

Veșnică să-i fie pomenirea!

Redacția

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DIN LUNA MAI 1986 ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

A doua conferință preoțească din acest an în Arhiepiscopia Sibiului a fost programată după cum urmează: în 13 V la prot. Sibiu, în 15 V la protopopiatele Făgăraș și Mediaș, în 20 V la protopopiatele Sf. Gheorghe, Agnita și Rupea, iar în 29 mai 1986 la prot. Brașov.

Din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferința a fost prezidată de următorii delegați chiriarhali: P. C. prof. I. Moldovan la prot. Sibiu, P. C. prof. I. Glăjar la prot. Făgăraș, P. C. cons. Gh. Papuc la protopopiatele Mediaș și Brașov, P. C. prof. D. Abrudan la prot. Agnita și P. C. prof. V. Mihoc la prot. Sf. Gheorghe, iar P. C. prof. I. Mihălțan la prot. Rupea.

La majoritatea protopopiatelor conferința a fost precedată de Sf. Liturghie, iar la celelalte de Te-Deum; la unele dintre protopopiate (Mediaș și Rupea) prezența a fost unanimă.

Ca și altă dată, P. C. protopopi de la cele șapte protopopiate, cît și P. C. delegați chiriarhali în cuvîntările de deschidere au adus în atenția participanților ultimele evenimente mai importante, bisericești și patriotice, din ultima perioadă de timp, subliniind totodată importanța temei care urma a se dezbate, intitulată: *„Pastorație cu prilejul săvîrșirii Sfintelor Taine și ierurgii"*, temă lucrată de toți preoții în caietele de conferințe.

Referatele principale și coreferatele au fost susținute de următori C. preoți: Gh. Boorel (Sebeșul de Jos), Ilie Damian (Alămor) și Mircea Dumitru (Racovița) — la prot. Sibiu; Ioan Lungoci (Bărcut), Silviu Goga (Cincșor) și Gheorghe Leonte (Felmer) — la prot. Făgăraș; Cornel Erneanu (Dumbrăveni) și Ioniță Paraschiv (Calvaser) — la prot. Mediaș; Leb Mircea (Ghijasa de Sus), Vasile Munteanu (Bruiu) și Ioan Hampu (Ghijasa de Jos) — la prot. Agnita; Nicolae Scîrneci (Fîntîna) și Aurel Avram (Dăișoara) — la prot. Rupea; Emilian Tîrnacop (Codlea), Gheorghe Stroie (Feldioara) și Ștefan Tascianu (Brașov-Sf. Nicolae) — la prot. Brașov; Constantin Grigorescu (Mărtănuș) și Constantin Năstase (Ojdula) — la prot. Sf. Gheorghe.

După ce au reliefat, în partea introductivă, cele trei laturi ale lucrării preoțești: sfințitoare, învățătorească și conducătoare, referenții principali și coreferenții, orientîndu-se după schița de plan oficială, au vorbit în primul capitol despre Sfintele Taine și ierurgii ca mijloace de sfințire, de instruire în adevărurile de credință și de îndrumare a vieții religios-morale a credincioșilor, iar în capitolul II despre condițiile pe care trebuie să le întrunească preotul ca săvîrșitor al Sfintelor Taine și ierurgii.

Referatele și coreferatele au vorbit apoi mai pe larg despre pastorația colectivă și individuală pe care preotul o poate face cu prilejul săvîrșiriii Sf. Liturghii, Sf. Taine și ierurgii, cu exemplificări din fiecare categorie de sf. slujbe.

În partea finală s-a vorbit despre slujitorul bisericesc ca factor determinant în pastoraţie, scoţîndu-se în lumină unele dintre îndatoririle fundamentale pe care la are permanent pentru ca Sf. Taine şi ierurgii să fie cu adevărat prilejuri de pastoraţie.

În cadrul discuţiilor care au urmat, foarte bogate şi fructuoase la toate protopopiatele, s-a accentuat cu deosebire latura practică a temei, arătîndu-se, uneori destul de plastic, cît de păgubitoare sînt pentru viaţa credincioşilor unele lipsuri ale preotului în săvîrşirea Sf. Taine şi ierurgii, ca de pildă: graba, lipsa de punctualitate, nerespectarea timpurilor oprite pentru nunţi, parastase etc., lipsa de cumpătare, inconsistenţa unor predici sau cuvîntări ocazionale, aruncarea sf. veşminte la voia întîmplării după înmormîntare, sau altă sf. slujbă, inovaţiile cu vădite tendinţe pecuniare şi altele asemenea acestora, iar pe de altă parte cît de întremătoare sînt efectele Sf. Taine şi ierurgii, adesea sesizabile imediat, cînd săvîrşitorul lor are deplina conştiinţă a responsabilităţii lucrării sale, cînd este pătruns mereu de fiorul sfînt al prezenţei lui Dumnezeu în munca sa, cînd preotul este mereu atent asupra celor dinăuntru şi celor dinafară ale sale, cînd este preocupat permanent în a găsi soluţiile cele mai potrivite la rezolvarea atîtor situaţii care îi vin în cale etc.

S-au dat exemple concrete de felul cum s-au putut evita unele divorţuri în parohii, cum s-au înlăturat duşmănii vechi în parohii, cum au fost readuşi la calea dreaptă credincioşii alunecaţi în patimi grele, cum au revenit la sînul Bisericii străbune fii plecaţi din sînul ei, cum pot unele inovaţii să producă derută între credincioşi, iar nu să-i zidească etc.

În cursul dezbaterilor, delegaţii chiriarhali au răspuns la multele întrebări care s-au pus, iar la sfîrşitul lucrărilor, după ce au explicat noţiunea de pastoraţie şi au arătat asemănările şi mai ales deosebirile care există între Sf. Taine şi ierurgii, cu reamintirea unor temeiuri scripturistice atît pentru unele cît şi pentru altele, au scos în lumină cîteva din înţelesurile mai de seamă pe care tema tratată le are pentru slujitorii bisericeşti de astăzi.

S-a arătat astfel, între altele, că tema are un pronunţat caracter practic, de dinamizare a activităţii pastorale, în vederea păstrării credincioşilor noştri la sînul Bisericii străbune, pe de o parte, iar pe de altă parte, spre a-i ajuta în a se zidi, în a se întări în virtute şi a fugi de păcat, de a-i ajuta în lucrarea lor de mîntuire, de a fi mereu mai umani, mai buni, mai luminaţi, mai generoşi unii faţă de alţii, mai plini de dragoste de Dumnezeu şi de oameni, şi cum Sf. Taine şi ierurgii pot fi prilejuri numai şi numai spre acest scop.

În această ordine de idei, delegaţii chiriarhali au subliniat că este imperios necesar ca slujitorul bisericesc să aibă mereu convingerea că, în lucrarea sa, se află, asemenea lui Moise la Horeb (Ieşire 3, 5), pe un teren „sfînt", să aibă mereu conştiinţa că tot ce face, face în numele lui Dumnezeu, că în tot ce face este implicat Numele Său şi acest Nume nu ne este permis sub nici o formă a-l lua în deşert, ceea ce trebuie să ne ţină, pe noi slujitorii bisericeşti, sub razele unei permanente şi sfinte cutremurări.

Mai concret, delegaţii chiriarhali au arătat că, de pildă, cu prilejul Sf. Liturghii facem pastoraţie cînd venim pregătiţi trupeşte şi sufleteşte pentru această cea mai importantă sf. slujbă a noastră, cînd rostim cu toată evlavia, căldura şi claritatea ecteniile şi toate rugăciunile ei, cînd am generalizat cîntarea în comun, cînd rostim un cuvînt de învăţătură sau o predică catehetică, pregătite cu toată grija etc., Sf. Liturghie după care de obicei credincioşii pleacă de la biserică împăcaţi lăuntric, mai deschişi, mai uşuraţi, mai buni, mai gata spre muncă şi spre lucrul cel bun. Dar nu se face pastoraţie, ci dimpotrivă, atunci cînd din maşină sau autobuz, obosiţi, morocănoşi, intrăm direct în biserică, cînd dăm peste cap sau lungim peste măsură sf. slujbă cu fel de fel de pomelnice, al căror loc trebuie să ştim exact unde este, cînd ne facem canonul pe fugă şi în timpul slujbei, cînd tot în timpul slujbei ne documentăm pentru predică ş. a. m. d.

Se face pastoraţie cu prilejul săvîrşirii Sf. Taine, la Botez de pildă, cînd îl săvîrşim cu toată atenţia, cînd la sfîrşit arătăm ce am făcut printr-un scurt cuvînt de învăţătură, cu sublinierea rolului naşilor; la Sf. Maslu cînd sîntem pătrunşi şi noi, săvîrşitorii, de importanţa momentului, de valoarea rugăciunilor care se rostesc cu voce tare, cînd rostim un scurt cuvînt de învăţătură etc.; la Sf. Spovedanie cînd o facem cu răbdare, cînd trezim conştiinţa vinovăţiei şi dorinţa sinceră de îndrep-

tare, cu aplicarea unui canon prin care să se zidească atît penitentul cît şi alţii dacă este posibil etc. Dar nu se face pastoraţie cînd, de pildă, la Sf. Taină a Cununiei ne permitem glume; cînd spovedania se face în mare grabă, fără ca penitentul să fie cît de cît dezghiocat lăuntric; cînd la Sf. Maslu slujitorii se întrec în a intra unul peste altul şi în a-şi arăta calităţile personale, nu în a respecta disciplina pe care o cere slujba în sobor etc.

Facem pastoraţie cînd la înmormîntare, parastas, sfeştanie şi la alte ierurgii ne prezentăm la ora stabilită, în ţinută corespunzătoare, cînd sf. slujbă curge frumos, cînd preotul şi cîntăreţul, sau preoţii dacă sînt mai mulţi, se înţeleg din priviri, cînd au pregătit cu toată atenţia un cuvînt de învăţătură etc. Dar nu mai facem pastoraţie, cînd întîrziem sau chiar uităm că avem programată o slujbă oarecare, cînd la o înmormîntare de pildă se rostesc 5 predici în loc de una şi bună sau cel mult două, afară de situaţii speciale, cînd în timpul procesiunii vorbim uitînd în ce context ne aflăm, cînd aruncăm sf. veşminte la voia întîmplării într-o valiză împreună cu prinoasele etc.

Facem pastoraţie cînd, la Bobotează, cercetînd credincioşii la casele lor facem acest lucru cu toată răspunderea şi cu toată grija, încă de la intrarea în casă, ştergîndu-ne picioarele, cîntînd cu toată evlavia, stropind cu atenţie, mîngîind un bolnav, cînd este cazul, sau nişte copii, ajutîndu-i chiar atunci cînd sînt mai mulţi, schimbînd cîteva cuvinte cu toţi membrii familiei, încît aspectul financiar să apară doar pe al 4-lea sau al 5-lea plan. Dar nu mai facem pastoraţie cînd începem troparul Botezei de la poartă, iar cînd am intrat în casă l-am terminat, luăm la repezeală obolul credincioşilor şi plecăm.

În final, s-a apreciat ca extrem de bine-venită tema tratată, preoţii dovedind că au înţeles sensurile ei adînci, angajîndu-se ca învăţăturile desprinse din dezbaterea ei să le aplice cu conştiinciozitate, spre o pastoraţie cît mai rodnică, propunînd totodată ca astfel de teme să fie cît mai des programate, ele avînd darul de a ţine trează conştiinţa datoriei.

Arhid. *Gh. Papuc*

IN MEMORIAM:

NICOLAE COLAN
mitropolitul Ardealului

În ziua de 27 aprilie 1986, Duminica Floriilor, s-a slujit în Sfînta Catedrală, în prezenţa Î. P. S. Sale Mitropolitul Antonie, parastas pentru adormitul în Domnul şi vrednicul de pomenire Nicolae Colan, mitropolitul Ardealului.

Ca unul ce i-am fost apropiat am luat cuvîntul cu profundă emoţie în acel moment de sublimă tăcere pe care a impus-o atmosfera duioasă şi lumina strălucitoare a evenimentului pe care l-am prăznuit.

Pentru cei care l-am cunoscut mai de aproape, ecourile virtuţilor sale stăruie în amintirea noastră ca o icoană curată şi înseninătoare care ne aduce frumos aminte că n-avem dreptul să-l uităm.

Între personalităţile bisericeşti, mitropolitul Nicolae Colan se aşează pe o culme înaltă, atît prin structura sa spirituală cît şi prin activitatea luminată de slova cărţilor sfinte.

În Sibiu, numele Nicolae Colan e popular. În Sibiu a fost student în teologie, desăvîrşindu-şi formaţia spirituală, aici a pus început activităţii sale didactice în calitatea de profesor la Institutul teologic, de rector al acestui aşezămînt de cultură ortodoxă şi românească, aici, apoi ca mitropolit al Ardealului.

Dincolo, la Cluj, a fost episcop, în Bucureşti ministru al învăţămîntului şi Cultelor şi membru, apoi, la cel mai înalt for ştiinţific-cultural al ţării, Academia Română.

Mitropolitul Nicolae Colan a făcut faţă marilor sale îndatoriri către Hristos, Biserică şi patrie, stăruind pentru cimentarea unităţii de credinţă, pentru solidarizarea noastră naţională şi contribuind, în mod deosebit, la nobila luptă pentru pacea lumii întregi.

Arhieria a menţinut-o la strălucirea ridicată de iluştrii săi înaintaşi gloriosul Andrei Şaguna şi marele Nicolae Bălan.

S-a legat puternic de pilda marilor săi premergători prin desăvîrşirea operei de progres luminos.

S-a bucurat de încrederea preoţilor al căror binevoitor era încă în calitate de înaintestătător la Asociaţia Clerului, meşteşugarii l-au avut preşedinte al Societăţii meseriaşilor, iar poporul dreptcredincios îl cunoştea de la conferinţele pe care le-a ţinut în numeroase localităţi.

Vicepreşedinte al Societăţii femeilor ortodoxe, conferenţiar permanent al Astrei, predicator iscusit pe amvoanele bisericilor, profesor de Noul Testament, unde a activat cu multă isteţime, comentînd Sfînta Scriptură cu farmecul, talentul şi în duhul Apostolilor, redactor de reviste, ca: „Familia ilustrată", „Revista Teologică", „Renaşterea", autor de scrieri şi patronul atîtor lucrări, a dovedit un farmec deosebit prin strălucirea geniului său literar.

Studiase — illo tempore — şi limba română la universitatea din Bucureşti şi literele la Berlin şi la alte celebre universităţi.

Cartea, „Biblia şi intelectualii", cea intitulată: „Pavel către Filimon", volumul: „La luptă dreaptă", discursul de recepţie la Academia Română intitulat: „Biserica neamului şi unitatea limbii", dovedesc că bunul păstor al turmei sale nu s-a odihnit niciodată.

Pana sa inspirată, sinteza meşteşugită a limbii sale, cu ecouri din graiul dulce al „vechilor Cazanii, pe care-o plîng şi care-o cîntă pe la vatra lor ţăranii", aveau un farmec deosebit şi asigurau o preţuire perpetuă a lucrărilor sale.

Convins că Noul Testament este cea dintîi carte de care omul credincios are trebuinţă, că el este izvorul de lumină din care se inspiră slujitorii lui Hristos, pentru că cuprinde adevărurile după care se călăuzeşte în viaţă, că Noul Testament are puterile lui proprii şi că un credincios care îl citeşte este mult mai pregătit pentru lupta vieţii decît unul înstrăinat de această Carte, mitropolitul Nicolae Colan a ţinut să dea celor de sub ascultarea sa Noul Testament, nădăjduind că se vor găsi destui să-i guste farmecul şi astfel să se deprindă, încetul cu încetul, cu îndrumările lui, cu drumul pe care trebuie să meargă un stegar al lui Hristos.

„În zilele de cumplită vifornită [1] creştinii caută cuvîntul dumnezeiesc cu mai multă sete decît în zilele de pace binecuvîntată".

Iată o altă pricină care a îndemnat pe ierarhul Nicolae să dea la lumină fiilor săi sufleteşti Noul Testament al Domnului şi *Mîntuitorului nostru Iisus* Hristos.

Treaba aceasta a făcut-o în 1942 şi în 1945 — cînd a dat Noul Testament în „mireazma cea dulce a graiului bătrînesc".

Ar fi fost destul această lucrare pentru ca numele mitropolitului Nicolae Colan să fie înscris în cartea vieţii ca ostenitor al unui lucru sfînt.

Erou şi martir în anii Dictatului odios de la Viena, episcopul Nicolae Colan a rămas „dincolo", ca să-i mîngîie şi să-i întărească pe fiii săi sufleteşti în nădejdea unei păci drepte şi a unei vieţi noi.

A suferit umilinţe şi agresiuni, dar le-a înghiţit pămîntul, n-a aşteptat satisfacţii ci a considerat că a ierta este mai mare lucru decît a răzbuna.

Parcă vedem aievea figura luminoasă a mitropolitului Nicolae Colan: constituţie fizică bine organizată, cu trăsăturile nobile ale feţei sale, cu un zîmbet cuceritor, era calculat în mers şi măsurat în vorbe ca un unchiaş înţelept, închis în sine în aparenţă, dar deschis din fire în realitate, discret, reţinut şi simpatic prin sufletul său luminos şi prin ecoul glasului său blînd şi molcom.

În prelegerile sale, în cuvîntările sale de profesor, în scrieri sau convorbiri, strălucesc cugetări care se impun prin valoarea fondului lor etic, social şi patriotic.

Epistolele şi despărţirile sale le încheia, de obicei, cu vorbele: „sănătate şi împlinirea tuturor dorinţelor", sau cu formula: „Doamne ajută" sau „Pace bună!"

În discuţii cu alţii grăia puţin dar bine gîndit, vorbea numai ce era folositor să spună, iar ce-i spuneai înghiţea pămîntul.

În galeria marilor ierarhi ardeleni, blînda figură a mitropolitului Nicolae Colan ocupă un loc important.

Mitropolitul Nicolae Colan este mort doar trupeşte, dar trăieşte mai departe cu generaţiile care vor urma prin ceea ce e valoros şi trainic în activitatea pe care a împlinit-o.

Pr. prof. *Nicolae Neaga*

---

1 Era vorba de anii de după Dictatul de la Viena.

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

Prima conferinţă administrativă din luna aprilie 1986, în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului

În perioada 15—24 aprilie 1986 s-a desfăşurat prima conferinţă administrativă a preoţilor din Arhiepiscopia Clujului.

Tema conferinţei administrative, conform ordinului Sf. Patriarhii nr. 1464/1986, a fost următoarea: „Respectarea de către preoţi a disciplinei în construcţii şi reparaţii, potrivit legilor în vigoare (Decretul nr. 144/1958 şi 117/1973)".

Potrivit programului stabilit, această conferinţă a fost prezidată la cele 9 protopopiate ale Arhiepiscopiei Clujului, după cum urmează:

— La protopopiatul Cluj, marţi, 15 aprilie 1986, de P. S. Sa Episcop-vicar Iustinian;

— La protopopiatul Dej, miercuri, 16 aprilie 1986, de Î. P. S. Sa Arhiepiscop Teofil;

— La protopopiatele Lăpuş, Baia Mare şi Sighetu Marmaţiei (16, 17, 18 aprilie 1986), de P. C. Sa consilier economic — Cosmuţa Ştefan;

— La protopopiatele Năsăud şi Bistriţa (17 şi 18 aprilie a. c.), de P. C. Sa consilier administrativ Octavian Picu;

— La protopopiatul Turda, marţi, 22 aprilie 1986, de P. C. Sa vicar administrativ — Liviu Ştefan;

— La protopopiatul Huedin, joi, 24 aprilie 1986, de P. C. Sa inspector eparhial Petru Varga.

Referatele prezentate au fost urmărite cu deosebit interes de către toţi preoţii prezenţi la conferinţă.

Aşa după cum se observă încă din titlul conferinţei, tema aduce în atenţia preoţilor respectarea disciplinei în construcţii şi reparaţii, potrivit Legilor în vigoare. Ca în orice domeniu de activitate ce se desfăşoară într-o societate organizată, care urmăreşte bunăstarea poporului, conducerea statului nostru socialist, a decretat legi pe care trebuie să le respecte toţi cetăţenii patriei şi în domeniul construcţiilor de orice natură sau destinaţie.

În avîntul creator şi înnoitor al întregii ţări se înscrie şi Biserica Ortodoxă Română prin clerul şi credincioşii ei. Construcţiile de biserici noi sau de case parohiale, reparaţiile sau renovările interioare şi exterioare ale acestor edificii cu anexele lor, vorbesc de la sine de aportul preoţilor şi credincioşilor Bisericii noastre şi-n acest domeniu edilitar-gospodăresc.

Decretul 144 din 1958 privind reglementarea eliberării autorizaţiilor de construcţie, repararea şi desfiinţarea construcţiilor, precum şi cele referitoare la întărirea şi împărţirea terenurilor cu sau fără construcţii, apoi Decretul 545/1958, privind reglementarea amplasării construcţiilor, precum şi a trecerii în proprietatea statului a terenurilor şi construcţiilor necesare efectuării unor lucrări sau a unor acţiuni în interes de stat; Decretul nr. 674/1969, pentru stabilirea unor măsuri pentru îndrumarea, coordonarea şi controlul în domeniul construcţiilor, arhitecturii şi sistematizării; Decretul 117/1973, care completează celelalte decrete, precizînd unele măsuri în legătură cu lucrările privind monumentele istorice sau cele comemorative de război, obeliscurile, plăcile comemorative, etc. sînt decrete normative, de care preotul în calitate de conducător al oficiului parohial şi de administrator al averilor bisericeşti, trebuie să ţină seamă, să le cunoască şi să le respecte cu stricteţe.

Un alt capitol pus în discuţie în cadrul şi în planul conferinţei a fost şi „metodologia privind executarea lucrărilor de pictură bisericească".

Aşa după cum specifică un referat la acest capitol: „Dacă în pictura laică fiecare pictor este liber să picteze ce vrea şi cum vrea, în pictura bisericească, fie pictură murală, fie pictură pe icoane, pictorul trebuie să se încadreze într-o anumită disciplină, într-un anumit stil, să respecte anumite norme şi să se inspire din anumite izvoare (erminii, vieţile sfinţilor, precum şi din picturile tradiţionale, pentru culoare şi stil. Trebuie să exprime plastic doctrina creştină şi modul de viaţă religioasă inspirată din ea şi practicată de credincioşi".

Potrivit reglementărilor legale privind construcţiile, reiese clar că ele urmăresc respectarea unor norme şi măsuri pentru buna desfăşurare a unui plan bine chibzuit pentru dezvoltarea şi înfrumuseţarea patriei, la care trebuie să-şi aducă contribuţia şi cultele recunoscute din R. S. R.

Numărul apreciabil de autorizaţii, care se eliberează an de an în fiecare judeţ al ţării, unităţilor de cult, numărul mare de şantiere parohiale deschise în vederea executării unor lucrări de construcţii, renovări capitale sau parţiale la biserici şi case parohiale cu anexele lor, împodobirea locaşurilor de cult cu pictură bizantină şi tradiţională românească, precum şi starea bună şi aspectul îngrijit al locaşurilor de cult, vorbesc despre posibilităţile legale pe care le au cultele din ţara noastră pentru edificarea, întreţinerea, consolidarea şi conservarea clădirilor necesare.

Liturghii arhiereşti

Duminică, 6 aprilie 1986, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a oficiat Liturghia arhierească la catedrala eparhială.

Cuvîntul de învăţătură l-a rostit P. C. Păr. arhid. Dr. Ioan Zăgrean.

Duminică, 20 aprilie a. c., Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la Catedrala eparhială.

Duminică, 27 aprilie a. c., de Praznicul Floriilor, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a slujit Liturghia arhierească la Catedrala eparhială. Cuvîntul de învăţătură a fost rostit de P. C. Sa Picu Octavian.

P. S. Sa Iustinian a oficiat Sf. Liturghie arhierească la biserica „Schimbarea la Faţă" din Cluj-Napoca. De la centrul eparhial a fost însoţit de către P. C. Sa Pr. Liviu Ştefan — vicar administrativ şi de către P. C. Sa arhid. Iustin Tira, secretar eparhial.

În cuvîntul său de învăţătură, care a fost ascultat cu multă atenţie de către mulţimea de credincioşi, P. S. Sa Iustinian a subliniat importanţa darurilor pe care le aduc credincioşii la Sf. Biserică, despre felul cum trebuie aceştia să-l primească în suflet pe Mîntuitorul Hristos.

Hirotoniri de preoţi

1. Mureşan Ioan Horaţiu, licenţiat, pe seama parohiei Cheia, prot. Turda, jud. Cluj.
2. Pop Ioan, licenţiat, pentru parohia Rebrişoara, prot. Năsăud, jud. Bistriţa-Năsăud.
3. Stanciu Vasile, prof. drd., pe seama capelei Seminarului teologic din Cluj-Napoca.
4. Banc Vasile, licenţiat, pentru parohia Comşeşti, prot. Turda, jud. Cluj.

Prot. *Liviu Ştefan*
vicar administrativ

Praznic la Mănăstirea Nicula

Vestea cea bună, care a marcat atît de profund pentru totdeauna destinul neamului omenesc este prilej de întremare lăuntrică pentru sufletul creştinesc din orice timp. Faptul că acest unic eveniment divin, care stă la răscrucea istoriei, este prăznuit în fiecare an în preajma începutului primăverii astronomice face ca farmecul să-i sporească şi belşugul de haruri să fie mai vădit. Mesajul adus de înger din înălţimile Cerului picură în potirul inimilor noastre roua speranţei şi a încrederii care deşteaptă bobocii iubirii, prevestind rodul din floarea de mîine.

Fecioara Maria, făptura cea mai pură, rînduită să colaboreze la procesul de mîntuire, reînfloreşte pe creştetele noastre coroana demnităţii originare. Vom fi noi oare capabili vreodată să ne împlinim datoria de cinstire faţă de aceea căreia Cel puternic i-a făcut mărire mai presus de orice închipuire? Atunci cînd această întrebare ne scînteiază în minte, ni se revelează şi sensul pelerinajelor la sfintele mănăstiri închinate Maicii Domnului, cu toată podoaba lor de rugăciuni şi cîntări care ţîşnesc din vistieria sufletească a poporului dreptcinstitor...

Aceste simţăminte au fost retrăite şi în acest an la sf. mănăstire Nicula, jud. Cluj.

Ferestruicile vechii mănăstiri, prin care abia încape-un porumbel, par nişte ochi din altă lume în a căror privire prospeţimea licărului nu a obosit cîtuşi de puţin. Ba încă şi-a sporit dimensiunea şi puterea după cum putem vedea din statura impresionantă a bisericii mai noi ce-i stă alături ca o fiică demnă în ţinută sărbătorească. Pe sub poala pădurii, asemenea unui colier alb, se înşiruie chiliile vechi, proaspăt văruite, impunînd prin rostul împlinit dacă nu prin dimensiuni şi caracteristici arhitecturale.

An de an la sărbătorile închinate Maicii Domnului şi îndeosebi la Adormirea Maicii Domnului, mulţimi de credincioşi urcă la sfînta mănăstire pentru a-şi primeni sufletele. Timp de cîteva zile, culminînd cu noaptea din ajunul praznicului, poiana se transformă într-un adevărat paradis în care cîntările şi rugăciunile nu încetează nici o clipă.

La praznicul Buneivestiri din acest an, în minunatul cadru al Mănăstirii Nicula, Sf. Liturghie arhierească a fost săvîrşită după cum s-a mai arătat, de către Î. P. S. Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului, care a rostit şi un ziditor cuvînt de învăţătură.

Tot cu acest prilej, Înalt Prea Sfinţia Sa a hirotonit pe părintele Cleopa Nanu, stareţul acestei mănăstiri, întru arhimandrit.

Noul arhimandrit descinde dintr-o familie onorabilă de ţărani din satul Buceşti, jud. Galaţi. Apare în lume ca al doilea copil, din zece cîţi aveau să înconjoare masa bunilor credincioşi Nicolae şi Sevastiţa, la 20 mai 1928. Studiază primele clase în satul natal, continuă cu Seminarul Teologic de la Neamţu, ca apoi să-şi desăvîrşească studiile teologice la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Intră în monahism în anul 1948 la Mănăstirea Sihastru, din jud. Vrancea. După o experienţă de mai mulţi ani trece în Transilvania, unde i se încredinţează la început parohia Poiana Horii, prot. Huedin, apoi parohia Baba, prot. Tg. Lăpuş, unde dovedeşte multă rîvnă pe toate cele trei planuri ale lucrării pastorale.

Începînd din anul 1979 îi este încredinţată conducerea Mănăstirii Nicula. Abia acum cuvioşia sa intră în mediul caracteristic vocaţiei sale, dovedeşte pricepere în conducerea acestui aşezămînt cu vieţuitori puţini şi treabă foarte multă. Stareţul Cleopa a trebuit ca zi de zi să se împartă între altar, birou şi gospodărie. Între altele, a împrospătat viaţa monahală de aici cu cîţiva călugări noi, a stimulat şcoala de pictură pe sticlă, odinioară vestită prin iconarii populari din satul Nicula şi din jur, azi ajungînd cunoscută pînă în Japonia prin măiestria talentului monahului Ilarion, Mănăstirea Nicula reprezintă şi acum o adevărată oază duhovnicească pentru marele număr de credincioşi care o cercetează an de an.

Pr. *I. Moraru*

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI DE ALBA IULIA

Prima conferinţă administrativă, din anul 1986 tratînd tema stabilită de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române: „Respectarea de către preoţi a disciplinei în construcţii şi reparaţii potrivit legilor în vigoare (Decretul nr. 144/1958 şi 117/1973)", s-a desfăşurat cu preoţii din cadrul celor opt protopopiate ale Eparhiei de Alba Iulia după următorul program:

— La prot. Alba Iulia, judeţul Alba în 2 aprilie. Referent P. C. Pr. Andreicuţ Ioan de la parohia Alba Iulia — Maieri I;

— La prot. Aiud, judeţul Alba în 3 aprilie. Referent P. C. Pr. Ioan Cerghizan de la parohia Ocna Mureş II;

— La prot. Cîmpeni, judeţul Alba, în 8 aprilie. Referent P. C. Pr. Baciu Ioan de la parohia Poiana Sohodol;

— La prot. Tg. Mureş, judeţul Mureş în 2 aprilie. Referent P. C. Pr. Miron Constantin de la parohia Băla;

— La prot. Luduş, judeţul Mureş în 8 aprilie. Referent P. C. Tinca Ilie de la parohia Tăureni;

— La prot. Reghin, judeţul Mureş în 4 aprilie. Referent P. C. Pr. Suciu Lucian de la parohia Nadăşa.

— La prot. Sighişoara, judeţul Mureş în 10 aprilie. Referent P. C. Pr. Dur Traian de la parohia Cuştelnic;

— La prot. Miercurea Ciuc, judeţul Harghita, în 10 aprilie. Referent P. C. Pr. Vijoli Grigore de la parohia Voşlobeni.

Din încredinţarea P. S. Episcop Emilian lucrările conferinţei au fost prezidate de următorii delegaţi chiriarhali: P. C. Pr. Petru Pleşa consilier administrativ bisericesc, la prot. Tg. Mureş şi Reghin; P. C. Pr. Constantin Gane, consilier economic, la prot. Alba Iulia şi Miercurea Ciuc; P. C. Pr. Alex. Nicolae Coman, inspector eparhial, la prot. Aiud, Cîmpeni şi Sighişoara, iar P. C. Prot. Iuliu Bacali la prot. Luduş. Deasemenea la prot. Aiud, Cîmpeni şi Luduş, au participat şi reprezentanţi ai corpului de control C. F. I. din cadrul Eparhiei.

Premergător conferinţei s-a oficiat Sf. Liturghie iar preoţii s-au mărturisit şi împărtăşit. Cu acest prilej s-a ţinut şi o scurtă meditaţie despre „Importanţa Sf. Taine a Mărturisirii în mîntuirea noastră".

Referenţii conferinţei şi cei 46 de preoţi care au luat cuvîntul, au arătat că tema reactualizează preoţimii aspecte legale care nu pot fi nici uitate şi nici neglijate.

„De fapt conferinţa de astăzi — a spus P. C. Pr. Ioan Cerghizan — este o continuare a conferinţei administrative din noiembrie 1985 — „Îndatorirea preotului pentru buna chivernisire a bunurilor parohiale" — şi a conferinţei din martie a. c. — „Dragostea faţă de vatra străbună, trăsătură de seamă a adevăratului patriotism", cu subtitlul „Respectarea legilor ţării".

Situată la confluenţa culturii Orientului bizantin cu ale Occidentului roman, gotic sau baroc, ţara noastră şi-a format şi păstrat de-a lungul mileniilor o cultură autentică şi o artă proprie spiritualităţii româneşti. Iar Sf. locaşuri de închinare pe lîngă rolul lor de izvoare spirituale, de vetre de linişte şi binecuvîntare, au avut un rol şi în sprijinirea culturii şi a artei româneşti de-a lungul veacurilor. Arta scrisului, manuscrisele, miniaturile, cronicile, tipăriturile, pictura sculptura, broderia, etc., s-au dezvoltat nu de puţine ori în tinda bisericilor noastre şi au fost susţinute de clerici luminaţi, cu dragoste de trecut, de neam, de legea şi vatra strămoşească. Iar această dragoste au insuflat-o şi credincioşilor din mijlocul cărora erau şi pe care îi slujeau cu dăruire. Aşa se explică bogăţia de obiecte de cult şi biserici pe care le avem astăzi şi care contribuie la îmbogăţirea patrimoniului nostru cultural naţional, a avuţiei noastre spirituale şi istorice.

S-a evidenţiat de vorbitori grija ce trebuie să o aibă clerul şi credincioşii Bisericii strămoşeşti în păstrarea tezaurului nostru spiritual cît şi în repararea, renovarea, înfrumuseţarea şi întreţinerea locaşurilor de cult. Toate acestea constituind de fapt respectul ce-l datorăm trecutului nu de puţine ori zbuciumat, prezentului bogat în împliniri şi viitorimii care ne va judeca pentru tot ceea ce va primi de la noi, din tezaurul atît de bogat al credinţei noastre milenare.

S-a menţionat de cei ce au luat cuvîntul că trebuie respectată legislaţia civilă şi bisericească în vigoare, metodologia privind elaborarea documentaţiilor tehnico-economice la lucrările de construcţii, reconstrucţii, reparaţii, pictări de biserici, cu respectarea tradiţiei, a erminiei ortodoxe şi cu respectarea legilor privind conservarea şi punerea în valoare a tuturor obiectelor de cult cu privire specială asupra celor ce aparţin patrimoniului cultural naţional.

S-a menţionat de cei prezenţi grija deosebită pe care o acordă P. S. Episcop Emilian parohiilor din Eparhia de Alba Iulia care au avut şi au şantiere la biserici, case parohiale, cimitire, etc.

Diac. *Horea Septimiu Bordean*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. Sfinţiri şi binecuvîntări de biserici

COROD. — Duminică, 16 martie 1986, credincioşii din filia Corod, prot. Satu Mare, aparţinătoare de parohia Apateu, au avut bucuria de a se ruga împreună cu P. S. Episcop Vasile în cadrul Sf. Liturghii şi a slujbei de sfinţire a bisericii lor, pe care din marea lor jertfelnicie şi dragoste faţă de credinţa strămoşească ortodoxă română au înnoit-o în ultimii ani.

Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavril", a fost construită între anii 1912—1915, prin jertfelnicia credincioşilor, în timpul păstoririi preotului Ioan Tîrnoveanu. Înainte de această biserică, a fost alta, de lemn, aşezată în vechiul cimitir, pe locul unde azi se găseşte clădirea şcolii.

În ultimii ani, sub păstorirea preotului Viorel Nichita, pînă la 31 decembrie 1984, şi de atunci sub a actualului paroh, harnicul preot Ioan Iederan, ajutaţi îndeaproape de membrii din filie ai Consiliului parohial şi mai ales din jertfelnicia vrednică de laudă a bunilor credincioşi, bisericii i s-au făcut însemnate lucrări de înnoire. În exterior, s-a reparat acoperişul, s-a făcut subzidire (pentru înlăturarea igrasiei) şi s-a tencuit în terasit. În interior, s-a împodobit cu zugrăveală nouă şi cu mai multe scene biblice (pictură murală), s-a recondiţionat iconostasul şi s-a vopsit din nou întregul mobilier.

Răspunsurile la sf. slujbă au fost date, cu multă simţire, de corul mixt al bisericii „Adormirea Maicii Domnului" din Satu Mare, dirijat de Dumitru Olaru. Ierarhul a lăudat aportul coriştilor la înălţarea sufletească a credincioşilor prezenţi într-un număr foarte mare.

Predica zilei a fost ţinută de părintele consilier eparhial Nicolae Mara.

După otpustul Sf. Liturghii, P. C. prot. Ioan Ţolescu a adresat P. S. Sale un cald cuvînt de bun sosit, iar P. C. paroh Ioan Iederan a dat expresie marii bucurii a credincioşilor şi a păstorului lor sufletesc de a-l avea între ei pe întîistătătorul Bisericii din Eparhia Oradiei, mulţumindu-i respectuos pentru bunăvoinţa de a veni să le binecuvinteze munca şi jertfa şi să le sfinţească biserica. De asemenea, a făcut o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor executate.

Preotul reformat Petkes Gheorghe, în spirit ecumenist, a adus salutul credincioşilor săi din Apateu şi Corod.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a adus cuvinte de laudă credincioşilor, membrilor Consiliului parohial şi păstorilor sufleteşti, pentru reuşita lucrare de înnoire a sfîntului locaş, subliniind că fapta lor este o firească exteriorizare a puternicei lor credinţe în Dumnezeu şi a iubirii de Biserica strămoşească ortodoxă română. P. S. Sa a înmînat scrisori de apreciere şi felicitare preotului-paroh Ioan Iederan şi celor patru membri ai Consiliului parohial, îndemnîndu-i pe toţi cei de faţă să fie în continuare buni fii ai Bisericii strămoşeşti şi harnici cetăţeni ai Patriei, muncind cu rîvnă pe ogoare şi în celelalte locuri de muncă.

Totodată, chiriarhul şi-a manifestat bucuria pentru bunele raporturi ce domnesc între credincioşii şi preoţii celor două biserici, ortodoxă şi reformată, ceea ce contribuie la întărirea unităţii sufleteşti a întregului popor din patria noastră.

SÎRBI. — În cea de a doua duminică din Postul Mare (30 martie 1986), ierarhul — cu un sobor de preoţi şi diaconi — a săvîrşit Sf. Liturghie şi slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia Sîrbi, prot. Marghita, în urma lucrărilor de înnoire exterioară, prin tencuirea în terasit, în 1985, după ce în anul 1981 se terminaseră lucrările de împodobire interioară cu o frumoasă pictură murală în frescă.

Răspunsurile la sf. slujbă au fost date cu multă evlavie şi însufleţire de mulţimea credincioşilor. Diaconul Brete Vasile a fost hirotonit întru preot, pe seama parohiei Someş — Guruslău, prot. Zalău.

Predica zilei a fost rostită de păr. secretar eparhial Liviu Ungur.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, Pr. Prot. Aurel Pop şi preotul-paroh Ilie Bronţ au urat bun venit P. S. Sale, făcîndu-se şi raport de activitate pastorală, inclusiv despre lucrările executate.

În bogatul cuvînt de învăţătură, ierarhul a lăudat tăria credinţei enoriaşilor şi i-a felicitat pentru purtarea de grijă faţă de sfîntul locaş, pe care l-au înnoit aşa de frumos, atît în interior cît şi în exterior. A arătat că trebuie să ne păstrăm, cu statornicie, dreapta credinţă şi să nu ne plecăm urechea la şoaptele celor ce şi-au părăsit legea strămoşească. Mai ales acum, în Postul Mare, este un fericit prilej de a ne întări această credinţă moştenită de la strămoşii noştri, credinţă pe care slujitorii sfintelor biserici au datoria să o propovăduiască păstoriţilor lor. În încheiere, i-a îndemnat pe credincioşi să fie buni fii ai Bisericii, ascultînd şi sprijinul pe harnicul lor preot, şi în aceeaşi măsură să fie şi buni cetăţeni ai Patriei, muncind cu sîrg la semănatul de primăvară.

În după-amiaza aceleiaşi duminici, P. S. Sa a participat la slujba pavecerniţei ce s-a oficiat în biserica „Sf. Ierarh Nicolae" din Oradea, unde de asemenea a ţinut un edificator cuvînt de învăţătură, îndemnînd pe cei de faţă să folosească timpul Postului Mare pentru o pregătire duhovnicească corespunzătoare întru întîmpinarea marelui praznic al Învierii Domnului.

II. Vizite canonice

ORADEA-VELENȚA. — P. S. Episcop Vasile, împreună cu un sobor de preoți și diaconi și în prezența unui foarte mare număr de credincioși, a săvîrșit, duminică, 2 martie 1986, Sf. Liturghie în frumoasa biserică „Sf. Arh. Mihail și Gavril" din cartierul Oradea-Velența, unde și-a avut sediul vechea episcopie a românilor ortodocși din Bihor. Răspunsurile au fost date de corul parohial, iar în timp ce ierarhul „a miruit", credincioșii au cîntat pricesne.

Predica zilei a fost ținută de P. C. insp. eparhial Dorel Rusu, împreună-slujitor la cele două biserici din acest cartier, alături de cei doi parohi, prot. stavrofor Vasile Stanciu și preotul-iconom Marian Ioniță. Cu acest prilej, părintele inspector eparhial a fost distins cu rangul de *iconom,* întru care a și fost hirotesit.

După cuvîntul de bun venit adresat ierarhului de P. C. paroh Vasile Stanciu, P. S. Sa a ținut un amplu și ziditor cuvînt de învățătură, arătîndu-și satisfacția pentru progresul vieții religioase a credincioșilor de aici, prin strădania de zi cu zi a celor trei slujitori de la bisericile din această străveche vatră de credință ortodoxă și de viață românească. De asemenea, a adus cuvinte de apreciere corului pentru contribuția sa la înfrumusețarea sfintelor slujbe. Pe toți i-a îndemnat să stea strîns uniți în jurul sfintelor altare ale bisericilor din acest cartier.

După aceea, păr. Marian Ioniță a mulțumit P. S. Sale pentru alesul cuvînt de învățătură, rugîndu-l să mai vină în mijlocul bunilor credincioși ai acestor biserici.

ORADEA-SELEUȘ. — Duminică, 9 martie 1986, chiriarhul, însoțit de pr. cons. eparhial Ioan Negroiu, a făcut un popas duhovnicesc în mijlocul bunilor credincioși din parohia Oradea-Seleuș, în a căror biserică (slujitori preoții Gheorghe Henț și Mircea Cîmpeanu) a oficiat Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date cu multă însuflețire de toți credincioșii, aflați în biserică.

După otpustul Sf. Liturghii, păr. Mircea Cîmpeanu, noul preot în postul al doilea de paroh, a adresat P. S. Sale un respectuos cuvînt de bun venit, arătînd și starea religioasă a credincioșilor, ca și planurile de îmbunătățire a întreținerii sfîntului locaș.

În cuvîntul de învățătură, ierarhul a apreciat revirimentul vieții religioase a credincioșilor din această parte de oraș, care în ultimii 10 ani s-au înmulțit foarte mult, ceea ce a reclamat înființarea celui de al doilea post de preot, și se bucură că titularul acestuia corespunde așteptărilor. Totodată, și-a exprimat bucuria pentru hotărîrea credincioșilor de a-și împodobi biserica cu pictură, urîndu-le succes deplin.

PAROHIA APA. — În după-amiaza duminicii de 16 martie 1986, chiriarhul s-a rugat împreună cu credincioșii din fruntașa parohie Apa, prot. Satu Mare, în a căror frumoasă biserică a oficiat slujba vecerniei împreunată cu Litia. Totodată, s-a săvîrșit și parastas pentru ctitorii și binefăcătorii bisericii, pentru alți enoriași adormiți în Domnul, în ultima vreme, precum și pentru odihna sufletului vrednicei de pomenire preoteasa Maria Bologa, soția vrednicului preot-paroh iconom-stavrofor Petru Bologa, cu prilejul împlinirii unei jumătăți de an de la trecerea ei la cele eterne.

În bogatul cuvînt de învățătură, ierarhul și-a manifestat bucuria pentru marele număr de credincioși prezenți la aceste sfinte slujbe și i-a felicitat pentru atașamentul lor nețărmurit față de Biserica strămoșească ortodoxă română și față de glia străbună, îndrumați cu deosebit zel, competență și stăruință de harnicul lor păstor sufletesc. Vorbitorul i-a îndemnat pe cei de față, cum a făcut-o peste tot pe unde a slujit, ca să-și împlinească cu conștiinciozitate îndatoririle cetățenești-patriotice, lucrînd cu rîvnă la locurile de muncă. Cu acest prilej, a vizitat din nou, Casa memorială *„Preot Dr. Vasile Lucaciu"*, memorandist și luptător pentru drepturile poporului român din Transilvania, născut chiar în această casă.

TULCA. — La 25 martie 1986, de praznicul Buneivestiri, arhipăstorul a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica din fruntașa parohie bihoreană Tulca, prot. Oradea, răspunsurile fiind date de credincioșii prezenți într-un foarte mare număr.

Cu acest prilej, diaconul Blaga Dumitru a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Bădăcin, prot. Şimleu Silvaniei, iar tînărul Brete Vasile întru diacon. Predica zilei a fost ţinută de părintele secretar eparhial Liviu Ungur.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, parohul Teodor Iga a urat bun venit P. S. Sale şi a făcut un scurt raport despre starea vieţii religioase în parohie, ca şi despre corecta administrare a bunurilor parohiale.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a arătat însemnătatea vestii celei bune, ce i s-a făcut Fecioarei Maria, în iconomia mîntuirii neamului omenesc din robia păcatului. De asemenea, a reliefat vrednicia creştinească şi patriotică a credincioşilor, ca şi a harnicului şi zelosului lor păstor sufletesc, îndemnîndu-i pe toţi să-şi iubească Biserica şi Patria, muncind cu rîvnă pentru bunăstarea poporului.

GURBEDIU. — În după-amiaza aceleiaşi mari sărbători, chiriarhul a oficiat slujba vecerniei în biserica parohială din Gurbediu, unde de asemenea a ţinut un ziditor cuvînt de învăţătură, lăudînd dragostea credincioşilor şi a harnicului lor păstor sufletesc, preotul Florian Dagău, faţă de credinţa strămoşească şi faţă de sfîntul lor locaş de închinăciune, pe care l-au pregătit pentru pictare, urîndu-le succes deplin. La fel, i-a felicitat pentru însufleţirea cu care au dat în comun răspunsurile la sf. slujbă şi pentru multele pricesne cîntate în timpul „miruitului". Totodată, le-a adus cuvinte de apreciere pentru frumoasa casă parohială ridicată în ultimii ani.

ALPAREA. — Duminică, 6 aprilie 1986, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica parohială din Alparea, prot. Oradea, răspunsurile fiind date la unison de credincioşi.

Aflîndu-ne în cea de a treia duminică din Postul Mare, închinată Sfintei Cruci, ierarhul, cu soborul de clerici — înainte de începerea Sf. Liturghii — a scos Sf. Cruce, frumos împodobită, în mijlocul bisericii, după rînduială, în faţa căreia ierarhul, soborul clerical şi credincioşii s-au închinat, sărutînd-o.

Predica zilei a fost ţinută de pr. inspector eparhial Dorel Rusu.

După otpust, pr. Aurel Puşcaş şi preotul-paroh Florian Blaga au urat bun venit chiriarhului, făcînd şi scurtă dare de seamă despre progresul vieţii religioase şi despre gospodărirea bunurilor bisericeşti.

În ziditoru-i cuvînt de învăţătură, ierarhul a adus cuvinte de apreciere credincioşilor pentru tăria credinţei lor şi pentru jertfelnicia întru împodobirea bisericii cu o frumoasă pictură, cu cîţiva ani în urmă, ca şi pentru înnoirea şi modernizarea casei parohiale, în ultimii doi ani de cînd îi păstoreşte cu multă tragere de inimă tînărul preot Florian Blaga. De asemenea, se bucură de hotărîrea de a repara biserica pe dinafară. La fel i-a felicitat pentru frumoasa cîntare în comun.

ORADEA-VII. — În cea de a patra duminică din Postul Mare (a Sf. Ioan Scărarul), ierarhul a poposit din nou în mijlocul bunilor credincioşi din parohia Oradea-Vii (cartierul C. F. R.), în a căror impozantă biserică, măreaţă ca o catedrală, exemplar îngrijită prin hărnicia părintelui paroh iconom-stavrofor Gheorghe Nemeş ajutat îndeaproape de părintele împreună-slujitor Dumitru Megheşan, a săvîrşit Sf. Liturghie în faţa unui mare număr de credincioşi, ce au umplut biserica pînă la refuz.

Predica zilei a fost ţinută de păr. consilier eparhial Ioan Negroiu.

La încheierea Sf. Liturghii, părintele D. Megheşan a rostit un cald cuvînt de bun sosit P. S. Sale şi a înfăţişat bogatele roade pastorale din această parohie.

În amplul cuvînt de învăţătură, chiriarhul a menţionat că la fiecare vizită canonică în această parohie constată un vizibil progres în viaţa religioasă a credincioşilor şi în buna îngrijire a sfîntului locaş, pentru care i-a felicitat pe cei doi păstori sufleteşti, pe membrii Consiliului şi Comitetului parohial, ca şi pe credincioşi.

În cuvinte adînc simţite, părintele paroh Gheorghe Nemeş a exprimat respectuoase mulţumiri P. S. Sale pentru bunăvoinţa de a sluji cel puţin o dată în această sfîntă biserică, în fiecare an, rugîndu-l să le facă această bucurie mare cît de des este posibil.

HIDIŞELUL de SUS. — În data de 20 aprilie 1986, în cea de a cincea duminică a Postului Mare (a Mariei Egipteanca), ierarhul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica din parohia Hidişelul de Sus, prot. Oradea, răspunsurile fiind date de credincioşi. În cadrul Sf. Liturghii, licenţiatul în teologie Bonea Ioan a fost hirotonit întru diacon.

Predica zilei a ținut-o părintele inspector eparhial Dorel Rusu.

Pentru îndelungata (peste 40 de ani) și rodnica păstorire, preotul paroh Constantin Croitoru a fost distins cu rangul de *iconom*, întru care a primit și hirotesia.

După otpust, părintele protopop Aurel Pușcaș și preotul paroh au adresat un cuvînt de bun venit chiriarhului, arătînd și starea religioasă a credincioșilor și stadiul lucrărilor de pictare a bisericii.

În cuvîntul de învățătură, Prea Sfinția Sa și-a arătat mulțumirea, felicitîndu-i pe credincioși și pe preot, pentru lucrarea de împodobire a bisericii cu o frumoasă pictură în frescă, deocamdată fiind gata Sf. Altar, îndemnîndu-i să ducă la bun sfîrșit această lucrare și spunîndu-le că le va acorda și un ajutor bănesc din fondurile Sf. Episcopii. De asemenea i-a îndemnat să muncească cu rîvnă pe ogoare și la celelalte locuri de muncă.

III. Sărbătorirea Duminicii Ortodoxiei

Duminica Ortodoxiei (23 martie 1986) s-a sărbătorit în toate bisericile din eparhie, ca și în întreaga Patriarhie, după cuviință, într-un cadru deosebit de solemn, cu citirea Pastoralei Sf. Sinod, privind augmentarea Fondului Central Misionar.

În orașul de reședință, după ce — înainte de masă — s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în catedrala episcopală și s-a citit pastorala Sf. Sinod, iar P. S. Episcop Vasile a ținut un cuvînt de învățătură despre semnificația acestei zile în istoria Bisericii Ortodoxe, după-masă corul catedralei, dirijat de P. C. preot — Traian Codilă, a oferit un ales program de piese muzicale religioase, adecvate atmosferei ce trebuie să domine perioada Postului Mare, contribuind la înălțarea sufletească a participanților. Ierarhul, și de data aceasta, a adresat cuvînt de învățătură, vorbind despre acțiunea iconoclaștilor din secolele 8 și 9, precum și despre lupta de apărare a cinstirii icoanelor.

Ierarhul i-a îndemnat pe credincioși să rămînă în continuare statornici în dreapta credință a moșilor și strămoșilor noștri.

Cu acest prilej, diaconul Dan Băbuț a fost hirotonit ca preot pentru parohia Domănești, prot. Carei, iar licențiatul în teologie Blaga Dumitru ca diacon.

Un concert asemănător cu cel din Duminica Ortodoxiei a fost dat și în Duminica Floriilor, în aceeași catedrală și de același cor, cînd ierarhul a ținut încă un bogat cuvînt de învățătură, adecvat praznicului, pentru înduhovnicirea credincioșilor.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

IV. Conferințe preoțești

Conferințele administrative ale clerului din Eparhia Oradiei s-au desfășurat între 7—11 aprilie 1986, avînd ca temă: „Respectarea de către preoți a disciplinei în construcții și reparații, potrivit legilor în vigoare (Decretele nr. 144/1958 și 117/1973)".

Ca delegați de la Centrul eparhial au participat: P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar administrativ, la protopopiatele Satu Mare și Carei, P. C. Prot. Nicolae Mara, consilier adm. bis., la prot. Zalău și Șimleu și P. C. Prot. Ioan Negroiu, consilier ec., la prot. Oradea, Beiuș și Marghita.

La deschiderea lucrărilor, P. C. protopopi au salutat pe cei prezenți și au arătat că această conferință are menirea de a accentua obligativitatea preoțimii noastre de a-și desfășura activitatea administrativ-gospodărească numai în cadrul legilor Statului nostru.

Delegații eparhiei au transmis arhiereasca binecuvîntare a Chiriarhului și au prefigurat liniile directoare ale lucrărilor conferințelor, subliniind importanța respectării legilor Statului, a cadrului juridic în care toți cetățenii țării își desfășoară activitatea.

A urmat citirea referatelor, susținute de următorii preoți: Ioan Baidoc la prot. Oradea, Ioan Todor la prot. Beiuș, Gavril Lazăr la prot. Marghita, Ovidiu Bontoș la prot. Satu Mare, Marian Crainic la prot. Carei, Ioan Chindea la prot. Zalău și Ovidiu Supuran la prot. Șimleu.

Pe marginea temei și a referatelor prezentate au luat cuvîntul un număr de 46 de preoți, care au făcut referiri la diferite aspecte teoretice și practice ale activității administrative din parohii. S-a arătat că pe lîngă celelalte îndatoriri ale sale, preotul are obligația să vegheze la păstrarea în bune condiții, repararea și înfrumusețarea lăcașului de cult, ca și a celorlalte bunuri mobile și imobile ale parohiei. Dar în toate lucrările care se fac, trebuie în mod necondiționat să aibă în vedere respectarea prevederilor legale privind disciplina financiară în construcții, reparații, picturi și alte lucrări. De asemenea se vor respecta prevederile Decretului nr. 144/1958, care reglementează eliberarea autorităților de construire, reparare și desființare a construcțiilor, precum și cele referitoare la înstrăinările și împărțirile terenurilor cu sau fără construcții.

Vorbitorii au relevat obligațiile ce revin preoților privind ocrotirea și păstrarea bunurilor Patrimoniului Cultural Național și a fost menționată în această privință Legea nr. 63/1974.

Cinstirea memoriei celor care și-au jertfit viața în lupta pentru libertatea și independența patriei constituie una din tradițiile scumpe ale poporului român, fiind și un mijloc de seamă pentru educarea patriotică. Omagierea și eternizarea memoriei eroilor patriei se face și prin îngrijirea mormintelor și monumentelor înălțate întru cinstirea lor. Prin Decretul Consiliului de Stat nr. 117/1975 se reglementează sarcinile concrete în acest sens, menționîndu-se conlițiile în care aceste morminte sau opere comemorative pot fi strămutate, modificate sau recondiționate.

Toți vorbitorii au subliniat obligativitatea respectării acestor legi, a disciplinei financiare, pentru bunul mers al activității administrativ-gospodărești din fiecare parohie.

Concluzionînd toate cele arătate, delegații eparhiei au făcut aprecieri asupra referatelor și luărilor la cuvînt și au prezentat o serie de instrucțiuni privitoare la disciplina financiară și administrativă, la chivernisirea tuturor bunurilor bisericești. Toate încasările și cheltuielile trebuie să fie bine justificate și riguros folosite, impunîndu-se de la sine corecta gestionare, în concordanță cu prevederile legale. Acest lucru constituie totodată unul din factorii de mare importanță ai succesului pastoral al preotului în parohie.

S-a apreciat că luările la cuvînt au evidențiat dorința sinceră a preoțimii din Eparhia noastră de a munci cu rîvnă și în această latură a slujirii, gospodărind judicios toate bunurile parohiale și respectînd întru totul prevederile legilor Statului nostru socialist.

În încheiere P. C. protopopi au exprimat, în numele preoțimii, asigurarea de integrare deplină, împreună cu corporațiile parohiale, în disciplina administrativă, pentru bunul mers al vieții bisericești în fiecare parohie.

V. Activitatea misionară

Conform hotărîrilor Sfîntului Sinod și potrivit planului de măsuri pe anul 1986, cunoscîndu-se trebuințele duhovnicești ale credincioșilor din Eparhie, în primul semestru al acestui an s-a desfășurat o susținută și bogată activitate misionară.

Sub directa îndrumare a Chiriarhului, s-au luat unele măsuri concrete în vederea îmbunătățirii acestei activități, mai ales în parohiile vacante și acolo unde s-a intensificat prozelitismul sectar.

Permanența Consiliului Eparhial, în ședința din 11 ianuarie a. c., analizînd rolul misiunilor din anul trecut, a stabilit ca P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar administrativ, să organizeze și să răspundă de activitatea misionară din protopopiatele Satu Mare și Carei, P. C. Prot. Nicolae Mara, consilier adm. bis. la prot. Beiuș și Marghita, P. C. Prot. Ioan Negroiu la prot. Oradea, P. C. Prot. Liviu Ungur, secretar eparhial, la prot. Șimleu și P. C. Prot. Dorel Rusu, inspector Eparhial, la prot. Zalău.

În data de 16 ian. 1986 la Centrul eparhial s-a ținut ședința Consiliului eparhial și cu P. C. Protopopi, în cadrul căreia s-a făcut și o analiză a activității pastoral-misionare și s-au stabilit unele măsuri, la nivel de protopopiat și parohii, pentru îmbunătățirea acestei activități.

În același context, la 28 ian. a.c. a avut loc la Centrul eparhial o ședință de lucru cu preoțimea din municipiul Oradea, prezidată de P. S. Episcop Vasile, stabilindu-se următoarele măsuri pentru înviorarea activității misionare:

— bisericile să fie deschise în fiecare zi;
— să fie afișat programul serviciilor religioase;
— să se săvîrșească zilnic în timpul postului Sf. Liturghie și Vecernia;
— preoții să rostească predici și cateheze pregătite temeinic și bine documentate scripturistic și patristic, prin care să se temeinicească în sufletele credincioșilor adevărurile de credință ale Bisericii ortodoxe.

Întru pilduitoare strădanii, Arhipăstorul a săvîrșit Sf. Liturghii arhierești în toate bisericile noastre din Oradea, precum și într-o serie întreagă de parohii, purtînd un bogat și temeinic cuvînt de învățătură, cu îndemnuri de păstrare și întărire a credinței strămoșești și a dragostei de Patrie, manifestate prin continuu efort creator.

Pentru stăvilirea acțiunilor prozelitiste din afară, avîndu-se în vedere că mai ales în județul Bihor se organizează în timpul iernii așa-numitele săptămîni de evanghelizare, membrii Permanenței Consiliului Eparhial au făcut misiuni în următoarele parohii: Aștileu și Josani (16 februarie), Lugașul de Jos, Tinăud, Groși (26 febr.), Gepiș, Miheleu (2 martie), Bălaia, Ineu de Criș, Săbolciu, Husasău de Criș (7 martie), Ineu de Criș (9 martie), Borozel, Valea Mare de Criș (11 martie), Șuncuiuș, Bălnaca, Bratca, Delureni (21 martie), Bălaia, Botean (23 martie), Girișul Negru, Tăut, Batăr, Rîpa, Husasău de Tinca, Miersig (25 martie).

În cadrul acestor misiuni s-a săvîrșit Sf. Liturghie și Vecernia, cu care prilej s-au rostit predici atotcuprinzătoare pentru temeluirea în sufletele credincioșilor a adevărurilor de credință ortodoxe, după care s-au purtat discuții lucrative cu credincioșii și cu membrii Consiliilor parohiale și s-au dat preoților îndrumări privind modalitățile de desfășurare a activității pastorale.

Pe lîngă aceste misiuni, în această perioadă s-au organizat misiuni și de către centrele protopopești în parohii vacante sau acolo unde s-a constatat că preotul paroh trebuie ajutat pentru rezolvarea unor probleme pastorale deosebite. Astfel s-au organizat una sau mai multe misiuni în următoarele parohii:

În județul Bihor: Roit, Sînnicolaul Român, Ciumeghiu, Vadu-Crișului, Livada, Bicăcel, Cărăndeni, Groși, Botean, Cetea, Cefa, Husasău de Criș, Miheleu, Bălaia, Cornițel, Cacuciu Nou, Lorău, Salonta I, Olcea, Șoimuș, Drăgoteni, Hidiș, Gurani, Rîpa, Cornișești, Pietroasa, Brădet, Remetea, Forău, Rotărești, Fînațe, Abram, Tarcea, Iteu, Brusturi, Picleu, Sîrbi, Burzuc, Ciuhoi, Șușturogiu, Spinuș etc.

În județul Satu Mare: Măriuș, Bercu, Noroeni, Nisipeni, Micula, Bercu Nou, Curtuiuș, Satu Mare Ucraineană, Lazuri, Corod, Apateu, Culciu, Cărășeu, Lipău, Valea Vinului, Roșiori, Pomi, Bodești, Bicău, Crucișor, Poiana Codrului, Bîrsău de Jos.

În județul Sălaj: Badon, Rona, Solomon, Titrău, Sîncraiul Almașului, Someș-Guruslău, Valea Loznei, Pericei, Bănișor, Bădăcin, Giurtecel, Ban, Șimleu II, Cehei.

S-a constatat că toate aceste misiuni au avut un important ecou în sufletele credincioșilor, au fost cît se poate de binevenite, cu importante rodiri duhovnicești, întru propășirea vieții religios-morale și păstrarea credincioșilor în staulul dreptei credințe.

Pr. *Dorel Octavian Rusu*

Din relațiile ecumenice

COMITETUL EXECUTIV AL C. E. B. LA KINSHASA, ÎN ZAIR

Între 9—18 martie 1986, la invitația Bisericii kimbanguiste din Zair, a avut loc sesiunea de primăvară a Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor în capitala țării, Kinshasa. Biserica kimbanguistă este o Biserică creștină relativ nouă, apărută în secolul nostru ca urmare a inițiativei și predicării unui credincios local din fostul Congo Belgian, Simon Kimbangu. Biserica a apărut ca instituție recunoscută abia după debarasarea țării de colonialiștii belgieni, după proclamarea independenței ei sub numele autohton de Zair, în anii 1957.

1. Simon Kimbangu, convertit el însuși la creștinism, a știut cum să prezinte noua învățătură africanilor animiști, care, cu greu puteau primi Treimea și pe Iisus, pe care îl credeau a fi doar Dumnezeul albilor colonizatori. De asemenea, spun acum teologii africani, aceștia nu puteau înțelege un Dumnezeu care moare. Cînd însă în numele *acestui* Dumnezeu Simon Kimbangu a vindecat o femeie care era pe moarte, în urma unui mesaj divin, africanii au început să aibă încredere în el, ba chiar au început adevărate pelerinagii spre *Nkamba*, localitatea unde se afla acesta și care va deveni mai apoi centrul spiritual al noii religii, un fel de Meca, de Vatican al Zairului.

Evenimentele acestea se petreceau în anul 1921, începînd din luna aprilie. Pelerinagiile înmulțindu-se, au atras atenția puterii colonialiste, care a văzut în mișcare un pericol pentru stăpînire. Belgienii se temeau ca mișcarea să nu degenereze într-o mișcare de eliberare. La 12 august 1921 Nkamba a fost pusă sub regim militar și pelerinagiile interzise. Dar n-a fost posibil să le oprească. Simon Kimbangu era din ce în ce mai căutat. La 12 sept. 1921 a fost arestat și la 3 octombrie același an a fost judecat de Consiliul de război și condamnat la moarte pentru agitație împotriva statului belgian, deși procurorul ceruse doar pedeapsa cu închisoarea pe viață. Drept urmare, Regele Belgiei a comutat pedeapsa cu detenție pe viață.

Între 1921—1957 sute și mii de credincioși ai noii religii — de fapt o nouă confesiune creștină, fără nume încă — au fost închiși și trimiși la muncă forțată. Biserica aceasta numără acum 150.000 de martiri.

În 1957 Congo belgian și-a căpătat independența, dar Simon Kimbangu, după 30 de ani de detenție, murise în închisoare. Noua Biserică s-a constituit în 1959 sub conducerea celui mai mare fiu al lui Simon Kimbangu, Diagienda Kuntima Kimbangu, deși Simon Kimbangu învățase ca fiecare să rămînă în Biserica în care se afla. El cerea doar o convertire sufletească. Persecuția lui din partea catolicilor și apoi și din partea protestanților i-a împins spre individualizare și spre o organizare proprie. Așa s-a născut o nouă confesiune creștină care s-a numit *„Biserica lui Hristos prin Simon Kimbangu"*, pe scurt Kimbanguistă. Încetul cu încetul și-a stabilit o ierarhie, asemenea celei protestante și o teologie. Elementele acestei teologii ar putea fi o bună bază pentru un dialog cu ortodocșii. De altfel, ei țin în mare cinste și se simt foarte aproape de Biserica ortodoxă coptă din Egipt. Centrul lor bisericesc din Kinshasa se numește „Papa Senuda", numele actualului patriarh și papă al Bisericii copte din Egipt.

Astfel: ei cred în Sf. Treime, cred că mîntuirea se obține prin credință, har și fapte bune, cer respectarea strictă a celor zece porunci, pun mare preț pe pocăință, cred în sfinți ca în intermediari rugători către Dumnezeu, Simon Kimbangu fiind unul din sfinți, au patru Sf. Taine: botez, euharistie, nuntă, preoție. Alte

trei: pocăinţa, maslul şi confirmarea le au în practică dar nu le numesc Taine. Teologia lor e încă rudimentară. Dialogul cu ortodocşii e posibil, dar va fi îngreuiat de faptul că în organizarea şi conceperea ierarhiei au urmat exemplul protestant. Actualul şef spiritual al Bisericii, Diagienda Kuntima Kimbangu a fost laic romano-catolic pînă în momentul alegerii sale în fruntea noii Biserici, dar persecutarea din partea romano-catolicilor a kimbanguiştilor i-a îndreptat spre modelul protestant.

Foarte aproape de ortodocşi sînt prin doctrina despre mîntuire şi despre sfinţi. Dumnezeu — zic ei — nu fac cadouri. Mîntuirea se dă ca urmare a faptelor bune. Sfinţii sînt oameni mai aproape de Dumnezeu, pe care cei vii îi roagă să intermedieze pe lîngă Dumnezeu, ajutorul lor. Cînd ceri la tata ceva — zic ei — şi el se lasă greu convins, o rogi pe mama să intervină şi aşa capeţi totuşi ceea ce ai dorit.

Conducătorii spirituali sînt aleşi. Nu se amestecă în politică, deşi sînt într-un fel Biserica naţională a Zairului, fără să fie majoritari. Majoritari sînt romano-catolicii, rămaşi aşa de pe vremea pe cînd erau colonie belgiană.

În Zair există cca. 4.000.000 de kimbanguişti. Un alt milion există în Congo-Brazaville, Angola, Burundi, Africa Centrală, Gabon. Toţi păstrează amintiri care şi acum le revoltă sufletul, împotriva colonialiştilor. Spun că erau obligaţi cînd treceau prin faţa casei unui alb, să se descopere chiar dacă nu vedeau pe nimeni. Altfel riscau bătaie şi închisoare.

Avînd în vedere că noua Biserică îndeplinea condiţiile de intrare în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, a fost primită în Consiliu şi a fost anul acesta pentru prima oară cînd a găzduit o întîlnire ecumenică. În Zair există şi un grup mai mic *ortodox*, alcătuit în mare parte din greci şi, în mai mică parte, din populaţie locală, totalizînd cca. 20.000 de credincioşi. Ortodocşii sînt păstoriţi de Mitropolitul Timotei, aflat sub jurisdicţia Patriarhiei de Alexandria. Cu prilejul lucrărilor Comitetului executiv au fost vizitate toate Bisericile din Zair.

În afară de lucrările obişnuite, cum ar fi ascultarea raportului financiar, eliberări şi numiri de personal, aprobarea unor întruniri şi conferinţe, pe agenda lucrărilor Comitetului executiv au figurat şi următoarele probleme:

1. *Relaţiile cu Biserica romano-catolică.* A fost ascultat raportul d. Todor Sabev, secretar adjunct al Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi raportul d. Jacques Maury, care a fost reprezentantul Consiliului Ecumenic al Bisericilor la întrunirea din toamna trecută a Episcopilor romano-catolici la Roma, în vederea evaluării urmărilor Conciliului II Vatican. Cele două rapoarte au evidenţiat dorinţa de cooperare a Romei cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor, au apreciat evaluarea pozitivă a perioadei post-conciliare în ceea ce priveşte relaţiile ecumenice, dar au criticat ceea ce am putea numi ambiguitatea Vaticanului în multe privinţe. S-a considerat că Roma se află încă departe de o deschidere adevărată, atîta vreme cît accentuează în continuare *primatul papal* şi *infailibilitatea* şi concepe unitatea ca o întoarcere a tuturor la romano-catolicism. O mai bună apreciere s-a dat faptului că se poate colabora cu Roma cu privire la problemele sociale, problemele păcii, problemele dezvoltării şi, în general, cu privire la tot ceea ce nu implică aspecte teologice fundamentale. S-a dat mandat secretarului general Emilio Castro să facă o vizită Papei Ioan Paul al II-lea, cu care să discute relaţiile dintre Consiliul Ecumenic şi Biserica romano-catolică, şi să stabilească noi căi de cooperare în problemele ecumenismului practic.

2. Günther Gassmann, directorul Comisiei *Credinţă şi Constituţie*, a prezentat raportul acestei Comisii, arătînd că un număr de peste 150 de Biserici au trimis răspunsuri la *Documentul B. E. M.* şi că tehnicienii din cadrul Comisiei lucrează acum la evaluarea lor, prevăzînd o muncă de lungă durată. În legătură cu aceasta am luat cuvîntul şi subsemnatul, în calitate nu numai de membru al Comitetului Executiv, ci şi în calitate de Moderator al Unităţii I-a a Consiliului Ecumenic, din care face parte şi Comisia *Credinţă şi Constituţie*. Am arătat că este necesar să se lucreze cu mai multă perseverenţă, în aşa fel încît în luna iulie 1986, cînd Unitatea I-a va avea o Adunare generală la Potsdam, în R. D. G., să se poată prezenta o evaluare completă, cu propuneri. De asemenea, am propus să se trimită o nouă scrisoare Bisericilor care nu au trimis încă răspunsul, invitîndu-le să o facă cît mai degrabă. Am arătat că *Documentul B. E. M.* este una din cele mai importante acţiuni pe care le-a iniţiat Consiliul Ecumenic în vederea

unităţii Bisericilor şi că el trebuie tratat cu multă seriozitate, repede, fără a fi amînat, aşa se pare a exista o anumită tendinţă, deoarece Bisericile care l-au luat în discuţie aşteaptă să vadă cît mai repede ce rezultate poate aduce. Dacă se va întîrzia prea mult, Bisericile vor putea acuza Consiliul Ecumenic de neglijenţă şi superficialitate, şi-şi vor putea pierde interesul şi încrederea faţă de modul cum rezolvă Consiliul Ecumenic problemele care-i stau în faţă.

S-a dat sarcină Comisiei *„Credinţă şi Constituţie"* să trateze cu toată seriozitatea problema B. E. M. şi, în iulie 1986, să prezinte la Potsdam un raport detaliat şi complet. De asemenea, s-a dat aceleiaşi comisii sarcina de a prezenta proiecte precise în legătură cu încă două teme pe care le are pe agendă, şi anume *„Către o expresie comună a credinţei apostolice"* şi *„Unitatea Bisericii şi reînnoirea comunităţii omeneşti"*. Şi aceste teme urmează a fi prezentate la Potsdam în iulie 1986.

În legătură cu atitudinea Consiliului Ecumenic faţă de unele situaţii din lumea de azi au fost luate în discuţie problemele din Africa de Sud, analizîndu-se declaraţia de la Harare, Zimbawe, alcătuită între 4—6 decembrie 1985, de către reprezentanţi ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi Federaţiei Lutherane Mondiale şi ai Conferinţei Bisericilor din Africa. În această declaraţe s-a propus ca ziua de 16 iunie să fie socotită *Zi mondială de rugăciune şi post* în sprijinul celor care suferă discriminări din partea regimului nedrept din Africa de Sud. S-a făcut apel la toate comunităţile internaţionale să înceteze tranzacţiile bancare cu Societăţi şi instituţii din Africa de Sud. S-a cerut tuturor ţărilor să aplice de îndată sancţiuni globale împotriva Africii de Sud. S-a cerut Bisericilor din toată lumea să susţină mişcările sud-africane, care doresc eliberarea ţării lor. S-au aprobat declaraţiile mişcării sindicale din Africa de Sud, care urmăreşte crearea unui front unit împotriva apartheidului. S-a cerut aplicarea imediată a rezoluţiei 435 a Naţiunilor Unite asupra Namibiei. Comitetul Executiv a aprobat şi şi-a însuşit toate aceste puncte din declaraţia de la Harare, hotărînd ca ea să fie dată publicităţii spre informarea Bisericilor.

Comitetul Executiv a mai luat în discuţie situaţia din Orientul Mijlociu şi din America latină. Aducîndu-se în discuţie, tangenţial, problema *teologiei eliberării*, profesată de unii teologi sud-americani, care s-au pus în conflict cu Vaticanul, Comitetul Executiv a apreciat că teologia eliberării trebuie considerată cu multă seriozitate, ea exprimînd în momentul de faţă voinţa creştinilor din acea zonă de a scăpa de sărăcie şi de exploatare, înţelegînd însă ca această teologie să rămînă pe terenul bisericesc şi să nu se prefacă într-o ideologie politică. S-a exprimat dorinţa ca *Vaticanul şi teologii eliberării* să găsească o modalitate de înţelegere şi de cooperare, evitîndu-se o ruptură care n-ar folosi nimănui şi nici ecumenismului.

4. O altă problemă care a fost pe ordinea de zi a fost aceea a redactării unei declaraţii cu privire la *Anul internaţional al păcii.*

A fost apreciată iniţiativa organizaţiei Naţiunilor Unite de a institui un an internaţional al păcii, acum cu prilejul aniversării celei de-a 40-a sesiuni a Adunării generale a O. N. U. S-a apreciat că această sesiune a asigurat un rol important în această privinţă organizaţiilor non-guvernamentale, inclusiv organizaţiilor bisericeşti. S-a reamintit că cea de-a 6-a Adunare generală de la Vancouver, Canada, a Consiliului Mondial al Bisericilor a accentuat legătura strînsă dintre pace şi dreptate declarînd: *„Popoarele lumii au nevoie de pace şi dreptate. Pacea nu este numai absenţa războiului. Pacea nu poate fi clădită pe nedreptate. Pacea cere o nouă ordine internaţională bazată pe dreptate pentru şi în sînul tuturor naţiunilor, pe respectul pentru fiecare persoană zidită de Dumnezeu. Pacea este, aşa cum a gîndit profetul Isaia, rezultatul dreptăţii"*.

Comitetul Executiv a stabilit următoarele în legătură cu atitudinea ce trebuie să ia Bisericile faţă de *Anul internaţional al păcii:*

a) Să accentueze relaţia dintre cursa înarmărilor, nedreptatea socio-economică şi degradarea naturii;

b) Să accentueze nevoia urgentă de a face pămîntul şi spaţiul curat de arme nucleare şi de alte mijloace de distrugere în masă, şi de a începe de îndată dezarmarea nucleară;

c) Să accentueze preocuparea deosebită faţă de militarizare şi de consecinţele ei;

d) Să accentueze nevoia de a salva ştiinţa şi tehnica modernă de la întrebuinţarea în slujba războiului şi a profiturilor unor interesaţi, şi de a asigura

folosirea ştiinţei şi a tehnicii pentru scopuri paşnice, în interesul omenirii şi pentru eradicarea sărăciei.

e) Să accentueze necesitatea opririi imediate a tuturor experienţelor cu arme nucleare, apreciindu-se faptul că la 20 febr. 1986 Uniunea Sovietică s-a declarat gata să accepte inspecţii unilaterale cu privire la experienţele nucleare.

Comitetul Executiv a apreciat de asemenea propunerile cu privire la dezarmarea nucleară făcute la 15 ianuarie 1986 de Uniunea Sovietică, în legătură cu *Anul internaţional al păcii*, urmărind ca pînă în anul 2000 să fie eliminate toate armele nucleare. Comitetul executiv şi-a exprimat speranţa că toate statele care posedă arma nucleară vor ajunge ca, prin dialog şi negocieri, să elimine aceste arme şi pericolul care ameninţă omenirea. De asemenea, Comitetul Executiv a luat notă, cu apreciere, de eforturile pe care le fac toate statele şi Bisericile, cu privire la eliminarea pericolului unui război, apreciind în acest sens în mod deosebit şi Apelul cultelor religioase din România care a fost lansat la cea de *A doua Conferinţă a cultelor din România,* la sfîrşitul anului trecut, pentru pace şi dezarmare. Texte ale acestui *Apel* au fost distribuite tuturor membrilor Comitetului Executiv.

S-a apreciat, de asemenea, iniţiativa Papei Ioan Paul al II-lea de a chema lumea la un efort mai intens de acţiune şi rugăciune în vederea păcii, în acest an.

Comitetul Executiv a hotărît să recomande tuturor Bisericilor membre ca, în acest an, în ziua de 16 iunie, să se observe o *Zi de rugăciune şi post* pentru pace şi înţelegere între oameni şi, în special, pentru amintirea suferinţelor celor din Soweto, care au fost omorîţi acum 10 ani din pricina luptei lor pentru dreptate şi pace în Africa de Sud.

În declaraţia Comitetului Executiv cu privire la *Anul internaţional al păcii* s-a exprimat dorinţa ca să se dea o atenţie deosebită rădăcinilor care sînt la baza situaţiei internaţionale de astăzi şi care pot duce la război şi, în special, nedreptăţilor economice, opresiunii şi exploatării, şi violării drepturilor umane. Să fie rugate Bisericile ca în acest *An internaţional al păcii* să-şi intensifice eforturile de pace, să dea mărturie pentru pace şi dreptate, prin rugăciuni, şi prin implicarea concretă în orice acţiune menită să promoveze pacea şi înţelegerea dintre oameni.

*

Cu prilejul lucrărilor Comitetului Executiv în Zair, toţi membrii Comitetului Executiv au fost primiţi în audienţă de Preşedintele Zairului, dl. Mobutu Sese Seku în ziua de 13 martie 1986. Membrii Comitetului Executiv au făcut de asemenea o vizită în localitatea Nkamba, la cca. 300 de km. depărtare de Kinshasa, centrul spiritual al Bisericii kimbanguiste.

De asemenea, membrii Comitetului Executiv au făcut o vizită Bisericii kimbanguiste din Republica Populară Congo, în oraşul Brazaville. Cu acest prilej, preşedintele Hans Ioachim Held, secretarul general Emilio Castro şi subsemnatul am fost primiţi în audienţă de preşedintele Consiliului de miniştri al Republicii Populare Congo.

Lucrările Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Kinshasa au arătat încă o dată că toţi membrii Comitetului Executiv şi conducerea de la Geneva a Consiliului Ecumenic stau pe cele mai autentice principii creştine şi pe cele mai raţionale principii de dreptate socială.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

A 47-A CONFERINŢĂ TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ
(Bucureşti 22—23 mai 1986)

Conferinţele teologice interconfesionale au intrat de mult în buna tradiţie a relaţiilor ecumeniste dintre cultele religioase din România. În cadrul acestor conferinţe, la care participă teologi ortodocşi alături de cei protestanţi şi de cei romano-catolici, sînt abordate atît marile probleme ale ecumenismului actual, cît şi cele privind angajarea Bisericilor pe calea slujirii omului de astăzi. Tot în cadrul acestor întruniri au fost aprofundate şi temele propuse spre a fi discutate la întrunirile

marilor organizaţii ecumeniste, cum sînt Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferinţa Bisericilor Europene, Conferinţa Creştină pentru Pace ş. a.

Tema celei de a 47-a Conferinţe teologice interconfesionale, ţinută la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti în zilele de 22—23 mai 1986 s-a intitulat „PACE PE PĂMÎNT".

Această formulare intenţiona şi abordarea temei ce urmează să fie discutată la cea de a IX-a Adunare generală a Conferinţei Bisericilor Europene, care va avea loc între 4—12 septembrie 1986 la Universitatea din Stirling — Scoţia.

În cuvîntul de deschidere a lucrărilor conferinţei de la Bucureşti, Prea Sfinţitul Episcop Vasile Tîrgovişteanul, rectorul Institutului Teologic gazdă, a spus:

„În zilele noastre, cînd lumea este ameninţată de un dezastru nuclear, pacea înseamnă o pîrghie esenţială a progresului şi civilizaţiei omenirii. Alături de toţi cetăţenii Patriei noastre şi de oamenii iubitori de pace de pretutindeni, am primit hotărîrea O. N. U. de a declara anul 1986 *An internaţional al păcii* cu optimism şi încredere. Deşi un singur an raportat la decenii de strădanii pentru dezarmare şi pace este greu de presupus că va aduce schimbări esenţiale, totuşi, el înseamnă o chemare la acţiuni solidare a tuturor factorilor conştienţi de valoarea păcii. Acest an nu este unic, ci unul dintre anii care pot fi folosiţi de către toţi factorii responsabili pentru instaurarea pe pămînt a unei păci trainice.

În calitate de cetăţeni ai Patriei noastre, Republica Socialistă România, şi de creştini, noi sprijinim cu credinţă neîndoielnică toate acţiunile pentru pace ale Conducerii ţării noastre, în întreaga sa activitate de promovare a păcii, cu convingerea fermă că slujim vocaţia de totdeauna a poporului nostru român şi crezul nostru religios.

Pentru noi toţi, în chip deosebit acum, cînd lumea este ameninţată prin acumularea de cantităţi uriaşe de arme nucleare ucigătoare, cînd se menţin focare conflictuale şi se deschid altele noi, iniţiativele pentru pace ale Conducerii Statului nostru, în frunte cu Domnul Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România, cîrmaciul încercat al destinelor poporului român, asigurarea unui climat de pace şi colaborare între oameni şi popoare reprezintă o doctrină profund realistă şi creatoare. Idealurile noastre religioase nu sînt străine de dorinţa de pace a omenirii. În numele acestor idealuri aderăm la recentele apeluri şi declaraţii ale Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste şi a Marii Adunări Naţionale, adresate factorilor competenţi pentru instaurarea păcii pe pămînt, cu convingerea că împlinim una dintre poruncile cele mai de seamă: „Trăiţi în bună pace cu toţi oamenii" (Rom. 12, 17).

Dacă în alte probleme doctrinare există deosebiri între noi, în apărarea şi promovarea păcii constatăm o identitate deplină de păreri. Viaţa este un dar sacru, de o valoare intrinsecă deosebită, şi sîntem datori să o apărăm. A propovădui pacea şi a o apăra înseamnă a aminti mereu că viaţa este un dar sfînt. Omul care are fire raţională şi fuge de viaţă nu poate fi socotit cinstitor de Dumnezeu. A apăra pacea înseamnă a respecta demnitatea omului, care reprezintă scopul universului.

Ştiinţa şi cuceririle sale sînt de apreciat dacă slujesc bunăstarea şi progresul omenirii şi nu războiul, care aduce puhoi de suferinţe. Dacă ştiinţa se află în slujba celui rău, a războiului, ea pune în pericol şi diminuează demnitatea omului. Ea trebuie să fie folosită în scopuri paşnice, să transforme lumea noastră în posibilităţi deschise pentru o viaţă mai bună.

Anul internaţional al păcii considerăm că trebuie să fie nu numai o perioadă de activitate intensă în slujba păcii, dar şi un an de profundă reflectare asupra naturii şi condiţiilor păcii.

Pacea nu se mărgineşte numai la dimensiunea lipsei războiului, ci ea înseamnă şi stabilirea de relaţii constructive de cooperare şi încredere reciprocă. Ea înseamnă îngheţarea bugetelor militare, oprirea experienţelor cu arme nucleare, suspendarea măsurilor cu caracter discriminatoriu în domeniul schimburilor economice internaţionale, încetarea ostilităţilor militare şi reglementarea diferendelor prin mijloace paşnice.

Fiindcă în lume sînt mulţi înfometaţi, se cere o mai bună distribuire a bunurilor materiale în cadrul unei noi ordini economice internaţionale.

În fața acestor realități se impune formarea unei conștiințe responsabile și a unei voințe dîrze a tuturor iubitorilor de pace pentru o lume bazată pe dreptate, libertate, colaborare și întrajutorare.

În fața potopului de înarmări nucleare, corabia de salvare nu se mai poate construi din lemn, ci dintr-o educație pentru pace, care să formeze o conștiință a sensului și valorii vieții tuturor oamenilor".

După alegerea prezidiului conferinței, format din: P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vasile Tîrgovișteanul, rectorul Institutului Teologic Universitar din București; dl. prof. Péntek Árpád, rectorul Institutului Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca; Monsegnorul Trebici Eugen, rectorul Institutului Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia; P. C. Arhid. Prof. Dr. Voicu Constantin, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu; Monsegnorul Feket Alois, prorectorul Institutului Teologic Romano-Catolic — ramura Iași; Dl. Pastor Profesorul Klein Christoph, prorectorul Institutului Teologic Protestant Unic — ramura Sibiu și P. C. Pr. Prof. Radu Dumitru, prorectorul Institutului Teologic Universitor din București, și după desemnarea secretariatului, format din: Conf. Remus Rus; Diac. Asist. Ioan Caraza și Pr. Asist. Viorel Ioniță, s-a trecut la citirea celor trei referate, sub președinția P. C. Arhid. Prof. Rector Constantin Voicu.

Referatul principal, intitulat: „*Slavă lui Dumnezeu și pace pe pămînt*" a fost susținut de P. C. Pr. Prof. Ștefan Alexe de la Institutul Teologic Universitar din București. După cîteva considerații introductive, vorbitorul a prezentat documentul pregătitor pentru cea de a IX-a Adunare generală a Conferinței Bisericilor Europene, care va avea ca temă generală „Slavă lui Dumnezeu și pace pe pămînt".

Reproducînd concluziile documentului, P. C. Pr. Prof. Ștefan Alexe arată că prin această temă „este abordată relația dintre Biserică și lume sub un dublu aspect: mai întîi s-a vorbit de prezența Bisericii în lume pentru a scoate în evidență dimensiunea etică a responsabilității creștine față de creație, apoi s-a vorbit de prezența creației în Biserică pentru a scoate în evidență relația intrinsecă între spiritualitate și responsabilitate, între slavă și pace, prin crucea lui Hristos. Relația dialectică dintre Biserică și lume ca creație a lui Dumnezeu are consecințe vitale pentru protejarea naturii și apărarea păcii și dreptății în lume, pentru înnoirea lumii prin puterea reconciliatoare a Sfintei Treimi, pentru depășirea resemnării și a disperării și mobilizarea împotriva puterilor răului, pentru cooperarea cu adepții altor credințe și ideologii în vederea luptei împotriva distrugerii naturii și pentru apărarea păcii și a vieții; pentru eliberarea creației de sub jugul secularizării și a o integra în mersul ei ca să devină în Hristos un cer nou în împărăția slavei lui Dumnezeu".

După o exhaustivă analiză a expresiilor „slavă lui Dumnezeu" și „pace pe pămînt", în Sf. Scriptură și în Scrierile unor sfinți Părinți și ale unor scriitori bisericești, referentul a formulat următoarele concluzii: „Șirul mărturiilor bărbaților iluștri ai Bisericii cu privire la necesitatea și bunul păcii este lung. Opinia tuturor este că pacea, climatul normal în care se dezvoltă viața, este un dar divin, căci Mîntuitorul Iisus Hristos la a cărei Naștere s-a auzit cîntarea îngerească: „Și pe pămînt pace între oameni bună învoire", a venit ca lumea viață să aibă și încă din belșug să aibă (Ioan 10, 10).

Darul păcii trebuie înmulțit și apărat. De aceea, ne-a bucurat constatarea că reprezentanții pașnicului nostru popor și-au exprimat în cele două documente amintite convingerea nestrămutată că numai pacea poate salva omenirea de la pieire, că numai unitatea într-un singur front al păcii poate avea cîștig de cauză, că numai rațiunea curată va găsi soluțiile cele mai potrivite pentru salvarea planetei noastre de la distrugere. În acest sens, amintim îndemnurile din Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste: „Să punem mai presus de orice deosebiri de concepții politice, filozofice, religioase sau de altă natură, bunul comun cel mai de preț și indivizibil al umanității — Pacea... Să facem să triumfe rațiunea și înțelepciunea politică, să învingă voința popoarelor de a trăi în pace într-o lume fără arme și fără războaie!... Să apărăm dreptul fundamental al oamenilor, al națiunilor la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă, să făurim o pace trainică pe planeta noastră!" Prea Fericitul Patriarh Iustin își exprima hotărîrea de a se strădui din toate puterile pentru înfăptuirea Programului de acțiuni care urmează să se realizeze în cadrul Anului Internațional al Păcii. „Pentru că, încheia Prea Fericirea Sa, într-un glas cu Pre-

ședintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, zicem și noi fără încetare, cu deplină convingere: „Trebuie făcut totul pentru apărarea dreptului sacru al popoarelor, al oamenilor, la existență, la viață liberă și demnă, la pace".

„A planta pacea înseamnă a prinde rădăcini în Dumnezeu". Acest lucru este exprimat de proorocul Isaia, folosind următoarea imagine: „Cît de frumoase sînt pe munți picioarele trimisului care vestește pacea" (Isaia 52, 7). În Predica de pe Munte, Mîntuitorul pune în față răsplata pentru osîrduitori: „Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Mt. 5, 9). De unde concluzia: „Caută pacea și o urmează pe ea" (Ps. 33, 13; I Petru 3, 11)".

Cel de al doilea referat, intitulat *„Fie voia Ta, precum în cer așa și pe pămînt"*, întocmit de către Prof. Dr. Gálfy Zoltán, de la Institutul Teologic Universitar Protestant Unic din Cluj-Napoca, a fost prezentat de către dl. Prof. Péntek Árpád, rectorul acestui institut.

După ce arată în ce constă voința lui Dumnezeu față de oameni și cum se realizează aceasta prin: dreptate, iubire, pace, unitate și comunitate sau koinonia, referentul subliniază ideea că prin rugăciune, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos se va afla lîngă noi pe drumul refacerii unității creștine, așa cum a însoțit pe Luca și Cleopa pe drumul Emausului.

Al treilea referat, intitulat: *„Integritatea creației. Problemele ecologice în lumina referatului biblic al creației"*, a fost susținut de către P. C. Pr. Asist. Nicolae Dură, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. După prezentarea problematicii ecologiei, atît de vaste astăzi, ca și a responsabilității ce revine Bisericilor în conservarea mediului înconjurător, referentul a formulat următoarele concluzii:

„1. Creația a fost adusă la existență de către Dumnezeu Tatăl, a fost restaurată de Dumnezeu-Fiul, este sfințită de Sf. Duh și se află în purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

2. Creația ca lume „bună", adică integră, frumoasă, unitară, a fost oferită de Dumnezeu ca dar omului cu care el forma un tot armonios.

3. Omul, ca partener și colaborator al lui Dumnezeu în lume trebuie să păstreze integritatea creației și să contribuie prin acțiunile sale — în acord cu voia lui Dumnezeu, — la transfigurarea ei.

4. Prin păcat omul din stăpîn, preot și profet al creației a devenit exploatator și jefuitor pătimaș, producînd grave dezechilibre ecologice, dar tot în puterea omului stă posibilitatea de a reface aceste echilibre.

5. Credința creștină îndeamnă ca progresul tehnico-științific să fie dublat de unul spiritual-moral, pentru ca importantele cuceriri ale științei să intre sub comandamentul unei etici superioare, ca acestea să servească binelui și fericirii omului.

6. Păstrarea integrității creației — care înseamnă ocrotirea vieții — trebuie să unească pe toți oamenii, căci aceasta implică responsabilitatea pentru existența noastră și a semenilor de azi și de mîine.

7. Integritatea creației ca dar al lui Dumnezeu și misiune permanentă a omului implică azi, pentru Bisericile noastre, mai multe sarcini:

a) Rugăciuni pentru păstrarea și sfințirea creației;

b) Intensificarea acțiunilor în vederea educării credincioșilor pentru grija față de creație și folosirea resurselor cu cumpătare împotriva oricărei risipe;

c) Solidarizarea deplină cu toți oamenii de bine și cu toți factorii care lucrează pentru păstrarea integrității creației;

d) Apărarea creației — ca și acțiunile pentru dezarmare și pace — este o îndatorire morală fundamentală, deoarece aceasta înseamnă apărarea vieții.

Ca fii ai Bisericii, avem sfînta datorie de a sădi în inimile tuturor semenilor noștri conștiința responsabilității față de întreaga făptură, căci apărînd suportul vieții, slujim lui Dumnezeu care a creat universul și viața noastră.

Ca fii ai acestui neam binecuvîntat să cinstim întreaga creație cu iubirea părinților și a moșilor noștri, cărora pămîntul acesta este trup și dorm în el ca sămînță de înviere.

Să apelăm la conștiința tuturor celor care cred în Hristos-Domnul vieții și să chemăm pe toți oamenii de bine, de pretutindeni, să facă totul pentru viața

lumii, pentru păstrarea creaţiei lui Dumnezeu, spre binele şi fericirea noastră şi a urmaşilor noştri".

La discuţiile care au urmat, sub conducerea d-lui prof. Péntek Árpád, rectorul Institutului Teologic Universitar Protestant Unic din Cluj-Napoca, s-au făcut următoarele completări:

1. *P. S. Episcop Epifanie al Buzăului:* „Despre pace s-a vorbit şi s-a scris foarte mult după cel de al doilea război mondial şi mai ales în ultima vreme, cînd lumea este mai ameninţată ca oricînd, datorită fabricării de noi arme din ce în ce mai distrugătoare.

Declararea anului 1986 ca *Anul Internaţional al Păcii* reprezintă o nouă manifestare pentru apărarea vieţii pe pămînt. Conducerea ţării noastre, în frunte cu dl. Preşedinte Nicolae Ceauşescu, în numele întregului nostru popor a aderat la această iniţiativă a Naţiunilor Unite, menită să determine voinţa tuturor şi să stimuleze acţiunile în soluţionarea salutară a acestui deziderat vital al vremurilor în care trăim şi care este pacea.

Noi, ca slujitori ai lui Dumnezeu şi ai oamenilor ne simţim datori de a fi alături de toţi aceia care militează pentru statornicirea unei păci trainice între naţiuni.

Dreptatea, pacea şi unitatea trebuie precedate de iubire de oameni şi de adevăr. Un fiu al lui Dumnezeu şi urmaş al lui Hristos se poate numi astfel numai dacă trăieşte cu adevărat dragostea creştină.

Pericolul distrugerii echilibrului ecologic datorită armelor nucleare trebuie să constituie un semnal de alarmă pentru toţi aceia care rămîn surzi la chemările oamenilor de bine pentru pace, şi la strigătele copiilor care-şi cer dreptul la viaţă.

Mulţumim referenţilor care, pe temeiul revelaţiei divine, ne-au amintit de datoria noastră de a ne înrola în rîndul celor care luptă pentru bunăstare prin dezarmare, pace şi fericire pe pămînt.

Niciodată nu va fi prea mult cînd vorbim despre pace, pînă ce se va instaura pe pămînt o pace dreaptă şi trainică, şi pînă cînd vom fi scutiţi de coşmarul unei catastrofe nucleare.

Prof. Hermann Pitters a subliniat rolul important pe care conferinţele interteologice l-au avut în promovarea unui spirit de strînsă colaborare ecumenică. Pornind de la acest spirit, nouă ne este mult mai uşor să depunem o mărturie comună în propovăduirea păcii pe pămînt. Acest mesaj al păcii este cu atît mai important în zilele noastre cu cît realităţile lumii contemporane sînt grav ameninţate prin cursa neîncetată a înarmării, mai ales a celei nucleare. De aceea, este necesar ca în gîndirea noastră teologică să ne străduim cu fidelitate să-l preamărim pe Dumnezeu dar şi să slujim lumea.

P. S. Episcop Pimen Suceveanul: „Pacea pe pămînt nu este doar o vestire, ci mai ales un dat ontologic prin întruparea şi lucrarea lui Iisus Hristos, Domnul nostru. Ea mai este şi un dar dumnezeiesc care ne face responsabili în faţa lui Dumnezeu pentru întregul univers. De aceea, pacea reprezintă nu atît o problemă ce trebuie rezolvată, ci un proces îndelungat, iar eforturile noastre pentru pace să dăinuie pînă ce va fi înfăptuită. La aceste strădanii contribuie întreaga suflare românească, sprijinind iniţiativele pentru dezarmare şi pace ale Domnului Preşedinte Nicolae Ceauşescu, ele fiind adevăruri ce rodesc şi mărturisesc că poporul român este un popor al păcii.

P. S. Episcop Iustinian Maramureşanul: „Pacea este însăşi raţiunea existenţei noastre creştine în lume. Este scopul suprem al existenţei noastre pe pămînt.

Fiecare creştin, indiferent de confesiune sau denominaţiune este chemat să realizeze în viaţa sa şi a semenilor săi pacea pe care o doreşte Dumnezeu.

Nu trebuie să ne mulţumim numai cu teorii şi întruniri, trebuie să trecem la fapte, mai ales cînd pericole atît de mari ameninţă pacea şi viaţa. Trecînd la fapte noi putem să facem să înceteze neliniştea ce domneşte astăzi pe tot pămîntul, spaima de moarte şi de război. Trebuie să devenim creştini ai faptei, ca să înflorească pe pămînt iubirea şi astfel vom fi cu adevărat lucrători pentru pace, ziditori ai păcii.

Mărturisesc că toate gîndurile, toate modestele mele puteri, toată fiinţa mea sînt alături de fraţii mei, de cei ce muncesc, luptă şi trăiesc pentru pace.

Pr. prof. Ioan Ică a subliniat, în continuare, legătura strînsă între slava lui Dumnezeu și pacea pe pămînt, legătură reflectată și de cele trei referate care s-au completat reciproc, apoi a arătat că „așa cum s-a spus aici, toate dezechilibrele grave existente azi în lume își au obîrșia în ultimă instanță în dezechilibrele din noasferă, în viața spirituală a omului, în modul său greșit de a stăpîni și folosi uriașele resurse de care dispune omenirea și aici trebuie să se facă ordine, ca omul spiritual-moral să domine și să conducă pe omul tehnic, economic și militar, ca să triumfe în toate rațiunea umană și înțelepciunea politică.

Aici putem aduce noi o importantă contribuție, cu mijloacele noastre specifice, de a face din nou pe om stăpîn pe sine și pe toate, liber de orice patimi imperialiste, în armonie desăvîrșită cu Dumnezeu, cu sine însuși, cu natura și cu toți semenii săi.

Primejdia gravă care amenință azi planeta noastră de a deveni de nelocuit, chiar și fără riscul izbucnirii unui război nuclear, arată cu prisosință necesitatea instaurării unei noi ordini morale și spirituale, pentru a face din nou pămîntul nostru de locuit, lume mai bună, mai dreaptă și mai umană, liberă de arme nucleare, de inegalitate și tot felul de inechități".

Prof. Geréb Zsolt a reliefat în special voia lui Dumnezeu pentru lume care se materializează prin ocrotirea vieții și mediului înconjurător în această lucrare omul avînd un rol de seamă.

Pr. Prof. Mircea Păcurariu a subliniat responsabilitatea umană în ceea ce privește apărarea păcii și a vieții. Acest lucru implică o angajare largă în strădania de înlăturare a iresponsabilității față de creație și viață pe pămînt, pentru păstrarea marilor valori cultural-artistice sau de altă natură, pe care ni le-au lăsat sfîntă moștenire înaintașii noștri. Cît privește lupta pentru pace, în contextul *Anului Internațional al Păcii*, trebuie să ne găsească apostoli neobosiți, căci în acest fel ne împlinim misiunea noastră pe pămînt.

Pr. Asist. Viorel Ioniță a pus în comparație referatele și discuțiile de la această conferință cu documentul pregătitor pentru Stirling, semnalînd pericolul care amenință abordarea separată a celor două elemente ale temei: Slavă lui Dumnezeu și pace pe pămînt, adică disocierea spiritualității de responsabilitate. Vorbitorul a subliniat necesitatea de a nu se rămîne doar la analiză, ci să se treacă la sinteză, adică la evidențierea legăturii dintre cele două dimensiuni ale vieții creștine cuprinse în această temă, ca din această sinteză să se evidențieze sarcinile ce revin Bisericilor pe calea apărării păcii în lumea de astăzi. În acest ultim punct, vorbitorul a evidențiat și necesitatea sublinierii legăturii între pacea lui Hristos și pacea oamenilor, care chiar dacă sînt deosebite nu sînt contradictorii ci complementare.

Pr. Prof. Constantin Galeriu a subliniat unitatea și legătura dintre slava lui Dumnezeu și pacea pe pămînt, dintre spiritualitate și responsabilitate. Slava lui Dumnezeu înseamnă lumină și iubire. Slava și slujirea sînt de conceput într-o unitate de netrecut. Slava lui Dumnezeu descoperă legătura strînsă între doxologie și slujire. Slava se transformă în slujire așa cum Dumnezeu se face om. Aceste două dimensiuni nu pot fi disociate. Din unitatea lor se naște răspunderea noastră ca oameni față de Dumnezeu și semeni și față de întreaga creație. Sarcina noastră este aceea de a păstra și apăra întreaga creație.

Astăzi, nu numai pacea a devenit indivizibilă ci și mîntuirea. Noi nu ne putem mîntui dacă cineva suferă și noi nu suferim împreună cu el. Pacea nu poate fi apărată cu armele, ci prin conștientizarea spiritelor și a celor care mînuiesc aceste arme, ca să se treacă de la punctul culminant al înarmării la dezarmare. Știința trebuie să fie în slujba creației și nu împotriva ei. Permiteți-mi salvarea păcii prin iubire.

Prof. Hans Klein „cele trei referate au avut multe puncte comune, unul dintre acestea: Fundamentarea biblică, lucru deosebit de important pentru un protestant.

După cîteva considerații asupra textelor Sf. Ap. Pavel privitoare la unitatea noastră în botez și în slujirea păcii, arată că este necesar ca toți creștinii să se angajeze atît în suportarea comună a suferinței (marea povară a fost purtată de Hristos), dar pe acest drum sperăm să-l avem pe Hristos sprijin.

După o scurtă introducere, în care a punctat coordonatele discuţiilor, evidenţiind spiritul ecumenist ca şi progresul marcat de aceste conferinţe teologice interconfesionale, *P. C. Pr. Prof. Dumitru Radu*, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti a prezentat următoarele concluzii şi recomandări, făcute de această întrunire:

„Prin referatele susţinute şi discuţiile purtate s-a urmărit aprofundarea teologică a temei în contextul marilor probleme ale lumii contemporane, legate îndeosebi de salvarea vieţii şi existentei întregii creaţii, grav ameninţată astăzi de intensificarea cursei înarmărilor nucleare pe pămînt şi în cosmos, atît prin continuarea experienţelor nucleare, cît şi prin amplasarea de noi arme tot mai sofisticate pe continentul nostru şi în alte zone ale lumii. De aici implicarea responsabilă şi angajarea fermă a Bisericilor alături de toate forţele iubitoare de pace din lume pentru preîntîmpinarea unei catastrofe nucleare mondiale, prin edificarea unei lumi a păcii, fără arme şi fără războaie.

Din aprofundarea acestei importante teme, vitală pentru existenţa şi viitorul omenirii, în referate şi discuţii, Comisia rectorilor şi prorectorilor formulează şi prezintă următoarele concluzii:

1. „Pacea pe pămînt" constituie astăzi problema fundamentală a lumii contemporane, dezbătută nu numai în diferite organisme internaţionale, ci şi în organizaţii intercreştine mondiale şi regionale, este, în acelaşi timp, tema celei de a IX-a Adunări Generale a Conferinţei Bisericilor Europene din septembrie 1986, sub titlul: „Slavă lui Dumnezeu şi pace pe pămînt".

2. Pacea pe pămînt este condiţia fundamentală a vieţii şi existenţei creaţiei înseşi, fiind, de fapt, manifestarea concretă a slavei lui Dumnezeu în relaţiile interumane şi în lumea întreagă, ca reflectare a perfecţiunii lui Dumnezeu în făpturile Sale (Rom. 1, 20).

3. În Hristos Dumnezeu-Omul prin care ni se face cunoscută însăşi viaţa de comuniune a Sfintei Treimi, este dată atît unitatea fiinţială dintre slava lui Dumnezeu şi pacea lumii, cît şi unitatea strînsă dintre spiritualitatea şi responsabilitatea creştină pentru pacea lumii, El fiind, în acelaşi timp, Împăratul slavei şi Domnul Păcii, unind astfel slava lui Dumnezeu şi pacea lumii într-o singură slujire.

4. Bisericile au în Hristos temeiul, puterea, exemplul şi însăşi porunca acestei slujiri inseparabile în scopul realizării păcii lui Dumnezeu în lumea de astăzi, grav ameninţată de primejdia unui cataclism nuclear.

5. Pacea pe pămînt este însăşi voinţa lui Dumnezeu în vederea înfăptuirii încă de aici a Împărăţiei Sale, care înseamnă „dreptate, pace şi bucurie în Duhul Sfînt" (Rom. 14, 17) pentru toţi. Voinţa lui Dumnezeu trebuie să fie şi voinţa noastră, a tuturor, potrivit cuvintelor Mîntuitorului: „precum în cer, aşa şi pe pămînt" (Matei 6, 10).

6. Identificarea noastră cu voia lui Dumnezeu implică angajarea noastră plenară şi tot mai activă în eforturile comune pentru realizarea păcii globale şi indivizibile, care se realizează prin dezarmare generală şi totală în interesul dezvoltării, progresului şi bunăstării tuturor popoarelor.

7. Apărarea păcii astăzi înseamnă însăşi apărarea vieţii şi integrităţii creaţiei lui Dumnezeu, grav ameninţată şi ea atît de experienţele atomo-nucleare, cît şi de intensificarea cursei înarmărilor de tot felul care perturbă deja profund echilibrul ecologic al Terrei şi al mediului nostru ambiant.

8. Omul trebuie să fie „împreună lucrător cu Dumnezeu" (II Cor. 4, 1) la păstrarea unităţii şi integrităţii creaţiei, prin toate acţiunile sale, de a o restaura în armonia şi echilibrul în care a reaşezat-o Hristos însuşi prin lucrarea Sa mîntuitoare.

9. Păstrarea unităţii şi integrităţii creaţiei trebuie să unească pe toţi oamenii şi toate popoarele, aceasta implicînd o responsabilitate atît pentru existenţa noastră, cît şi pentru existenţa generaţiilor ce vor urma.

10. Ca dar al lui Dumnezeu şi misiune permanentă a noastră, a tuturor, integritatea creaţiei implică pentru Biserici următoarele sarcini: rugăciuni păstrarea şi sfinţirea creaţiei, promovarea unei atitudini etice responsabile la cei care dispun şi mînuiesc uriaşele cuceriri ale tehnicii şi tehnologiei moderne atomo-nucleare; educarea credincioşilor pentru grija de creaţie şi folosirea cumpătată a

resurselor ei naturale, împotriva risipei; solidarizarea cu factorii de decizie care lucrează în direcția păstrării integrității creației.

11. Misiunea Bisericilor este astăzi să sprijine inițiativele și strădaniile popoarelor și statelor de statornicire și apărare a unei păci drepte, adică pentru toți, iar, în concret, misiunea Bisericilor din România este de a sprijini, cu toate mijloacele de care dispun, inițiativele și acțiunile poporului și personal ale Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru stoparea cursei înarmărilor nucleare și trecerea imediată la dezarmarea generală și totală, ca singura cale de realizare și statornicire a unei păci trainice în lume și salvare a vieții pe planeta noastră. Bisericile trebuie să se solidarizeze cu toate forțele iubitoare de pace care activează pentru păstrarea unității și integrității creației, aceasta constituind, de fapt, condiția fundamentală a vieții și existenței umane".

Pr. Prof. Dr. *Viorel Ioniță*

Pentru pacea a toată lumea

SĂ FIE PACE PE PĂMÎNT

Sub această deviză s-au continuat lucrările celei de a 47-a Conferințe teologice interconfesionale în cea de a doua zi a lucrărilor acesteia, vineri 23 mai 1986, la Institutul teologic universitar din București. Prezidiul acestei întruniri a avut în frunte pe Î. P. S. Dr. *Nestor Vornicescu*, Mitropolitul Olteniei și a fost format din: P. S. *Vasile Tîrgovișteanu*, Rectorul Institutului teologic universitar din București, Arhid. Prof. *Constantin Voicu*, Rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu; Em. Sa *Nagy Gyula*, Episcopul Bisericii Reformate Cluj-Napoca; Em. Sa *Albert Klein*, Episcopul Bisericii Luterane C. A. Sibiu; Î. P. S. Mitropolit *Timon Gavrilă*, Cultul creștin de rit vechi; Î. P. S. Arhiepiscop *Dyrair Mardichian*, Cultul Armeano-Gregorian; Mons. *Petru Gherghel*, Provicar General; Prof. Dr. *Árpád Péntek*, Rectorul Institutului teologic protestant unic din Cluj-Napoca; Pr. Prof. *Eugen Trebits*, Rectorul Institutului teologic Romano-Catolic din Alba Iulia; Dl. *Mihai Husanu*, Președintele Cultului Baptist; Dl. *Dumitru Popa*, Președintele Cultului Adventist; Dl. *Pavel Bochian*, Președintele Cultului Penticostal; Dl. *Meliton Lazarovici*, Prim delegat al Cultului creștin după Evanghelie; Dl. *Emil Sechter*, Secretar general al Federației Comunităților Evreiești (Mozaice) din România; Dl. *Latif Gemaledim*, Consilier al Muftiatului Constanța.

La masa secretariatului au luat loc: Dl. Conf. Univ. *Remus Rus* și P. C. Pr. Asist. *Viorel Ioniță*.

După un scurt cuvînt introductiv Î. P. S. Mitropolit *Nestor* a prezentat un amplu referat intitulat: „Noi și vibrante chemări pentru pace ale României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu". Î. P. S. Sa a pornit de la cuvîntarea solemnă rostită de către Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, în ziua de 8 mai 1986, și s-a referit la „Declarația fermă și angajantă a Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la Anul Internațional al Păcii — 1986 și la Declarația Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste din martie 1986".

După o succintă prezentare a situației îngrijorătoare creată în lume prin escaladarea cursei înarmărilor, în special a celor nucleare, și după o recapitulare a temeiurilor doctrinare care stau la baza angajamentului Bisericilor în slujba păcii, Î. P. S. Sa a încheiat cu următoarele cuvinte:

„Împărtășind îngrijorarea generală față de situația de încordare și nesiguranță care planează asupra lumii, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh *Iustin*, sublinia recent marea răspundere ce revine tuturor și fiecăruia în parte, necesitatea unor acțiuni ferme și neîntîrziate, care să determine reluarea cursului destinderii și intensificarea tratativelor și a negocierilor diplomatice pentru stingerea focarelor de conflict, pentru salvgardarea păcii mondiale. „Omenirea are datoria sacră să facă uz de dreptul său de a trăi, de dreptul la existență, de dreptul său la viață. „De aceea și noi ne străduim și ne vom strădui, în continuare, și cu mai mult dinamism să ne aducem contribuția noastră la statornicirea unui climat de înțelegere și armonie între popoare și națiuni, de cooperare rodnică între toate statele lumii.

Pacea este izvorul vieții, este idealul pentru împlinirea căruia ne aflăm cu toții în același front, dincolo de deosebirile de credință, de confesiune religioasă. Pacea este comoara de cel mai mare preț, pe care dorim să o dobîndim nu pentru a o ascunde, ci pentru a ne bucura toți de strălucirea ei.

Bisericile și Cultele din întreaga lume, credincioșii tuturor religiilor, ca membri conștienți ai societății contemporane, trebuie să-și afirme în permanență opțiunea

lor fermă în favoarea păcii şi a vieţii. Fiind o opţiune fără alternativă, condiţionînd astăzi însăşi viaţa, pacea este o coordonată fundamentală a sistemului de relaţii social-morale ale omenirii, are, astfel, implicit o dimensiune universală. Noi, creştinii, nu putem despărţi noţiunea de pace de noţiunea de iubire, de noţiunea de bucurie. Prin ele se exprimă plenar, integral — viaţa. Universalismul creştin ne determină să cuprindem în aceste concepte întreaga omenire. În numele acestor concepte — care nu reprezintă simple abstracţiuni — dorim unitatea de acţiune cu toate Cultele, cu toţi oamenii de bună credinţă din întreaga lume, trăim această comuniune în mod plenar şi nutrim convingerea biruinţei luptei noastre comune, a luptei noastre strîns unite — „lupta cea bună" (I Timotei I, 18), către care ne îndeamnă stăruitor învăţătura noastră creştină.

Prezenţa noastră aici, împreună, este o mărturie elocventă a conlucrării active. O mărturie evidentă şi concludentă. Conlucrăm frăţeşte, avînd drept scop să statornicim în sufletele tuturor celor din jurul nostru — celor „de aproape", dar şi celor „de departe" — dorinţa frăţească de conlucrare, încrederea în prezent şi în viitor, cu conştiinţa că atitudinea noastră, şi în aceste împrejurări, de ameninţare a păcii şi a vieţii, semnifică prezenţa şi valoarea soteriologică a învăţăturii scripturistice şi tradiţionale în lume, în această lume profund marcată de propria ei imperfecţiune.

Dar omenirea îşi păstrează potenţialul de încredere şi speranţă, potenţialul său invincibil de apărare a păcii şi a darului dumnezeiesc al vieţii. Acest potenţial îi dinamizează năzuinţele şi faptele, dimensionînd imperativul perioadei istorice în care ne aflăm, pentru pacea şi viaţa noastră, pentru pacea şi viaţa întregii lumi".

În continuare, P. C. Pr. *Gheorghe Bogdan*, Consilier Patriarhal, a dat citire Declaraţiei Apel a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste din martie 1986.

După o scurtă pauză au urmat intervenţiile unor participanţi la această întrunire. Primul vorbitor a fost P. S. Episcop *Vasile* al Oradiei, care după ce a semnalat pericolul ce ameninţă pacea şi viaţa pe planeta noastră, a menţionat că: „Poporul român, prin glasul său cel mai autorizat, al purtătorului său de cuvînt, Domnul Nicolae Ceauşescu, marele erou al păcii, şi-a exprimat permanent, în faţa diferitelor foruri internaţionale dorinţa şi voinţa sa de pace. Domnia Sa declara recent: „România consideră că nu menţinerea şi dezvoltarea armelor nucleare este calea spre securitate, ci distrugerea lor, trecerea la o politică reală de dezarmare, de pace, de colaborare egală între toate naţiunile lumii. Singura alternativă la un război nuclear sau chimic — care ar duce la dispariţia a însăşi vieţii pe planeta noastră — este dezarmarea şi, în primul rînd, dezarmarea nucleară".

P. S. Sa a menţionat apoi temeiurile care îndeamnă Bisericile să sprijine pacea şi a încheiat cu următoarele cuvinte:

„Iată încă o strălucită expresie a vocaţiei de pace a poporului român!"

Ultimele evenimente arată cît de primejdioasă poate fi energia nucleară dezlănţuită şi scăpată de sub control şi cît de mare este răspunderea oamenilor pentru folosirea acestei energii exclusiv în scopuri paşnice, precum şi datoria de a pune în slujba vieţii.

Pacea şi bunăvoirea sînt daruri ale lui Dumnezeu, sînt chemări ale cerului şi ale pămîntului. De felul cum le vom păstra şi cum le vom avea să dăm răspuns înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor".

Excelenţa Sa dl. Episcop *Gyula Nagy*, al Episcopiei Reformate Cluj, a evidenţiat ecoul apelurilor pentru pace menţionate în rîndul credincioşilor Bisericii Sale, arătînd că: „Noi, poporul credincios al Bisericii reformate, preoţii şi întîistătătorii, ne angajăm ca la locurile noastre de muncă să facem totul prin slujba şi prin toată viaţa noastră, pentru *viaţă* şi pentru *pace*".

A urmat la cuvînt P. S. Episcop *Epifanie* al Buzăului, care după o analiză mai amplă a situaţiei actuale grave din lume, ca şi a temeiurilor creştine pentru asigurarea păcii şi apărarea vieţii, care nu se pot realiza decît prin dezarmare, aşa cum propune ţara noastră prin glasul său cel mai autorizat, domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu, a arătat că „subscriem cu toată responsabilitatea noastră la aceste soluţii şi pentru rezolvarea tuturor conflictelor pe calea tratativelor, pentru că aşa ne dictează conştiinţa noastră de creştini şi slujitori ai lui Dumnezeu şi ai Bisericii străbune, pentru că orice război este o rană în trupul omenirii şi o tulburare a ordinii creştine".

Din partea Bisericii Romano-Catolice din România, Mons. *Petru Gherghel*, provicar general, a accentuat în cuvîntul său că: „alături de Președintele României, Excelența Sa Domnul Nicolae Ceaușescu, de poporul nostru și de toate popoarele lumii iubitoare de pace, ne exprimăm adeziunea față de tot ceea ce s-a întreprins și se întreprinde în favoarea păcii, de tot ceea ce s-a afirmat astăzi aici pentru viața lumii și ne rugăm și dorim ca Dumnezeu să binecuvînteze țara noastră, ca să fie așa cum spune poetul: „Iată, vine-un sol de pace", pentru toate popoarele.

Aceleași cuvinte ferme de adeziune patriotică au fost rostite și de următorul vorbitor, dl. Pastor *Pavel Bochian*, președintele Cultului Penticostal din R. S. România, care a declarat că „Pentru biruința păcii și a vieții asupra morții, susținem toate inițiativele de pace și dezarmare ale președintelui țării noastre".

Următoarea intervenție a fost susținută de P. S. *Ioachim Vasluianul*, Arhiereu Vicar al Eparhiei Romanului și Hușilor, care prin cuvinte alese a enumerat motivele ce ne îndeamnă pe noi, oamenii Bisericii să sprijinim apelurile de pace ale țării noastre, ale Președintelui Nicolae Ceaușescu. Încheind emoționantul său cuvînt, P. S. Ioachim arată că: „Acesta este crezul pe care-l mărturisim în acest cadru interconfesional de pace, și cu mîna pe Testamentul sfințit de jertfele înaintașilor noștri, jurăm că vom munci, vom lupta și ne vom ruga pentru ca în pace să ne croim propria noastră istorie contemporană, pentru o Românie mereu prosperă și fericită, pentru securitatea bătrînului nostru continent și pentru împlinirea mesajului divin: „Ca pe pămînt să fie pace și între oameni bunăînvoire" (Luca II, 14).

Cuvîntul d-lui Prof. *Péntek Árpád*, rectorul Institutului teologic universitar protestant unic din Cluj-Napoca s-a încheiat tot printr-un angajament, formulat în următoarele cuvinte: „Văzînd declarația Marii Adunări Naționale a R. S. România cu privire la anul internațional al păcii, precum și vibranta chemare adresată de la Tribuna Adunării solemne organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist, de a se face totul pentru oprirea înarmărilor, pentru dezarmare, pentru înlăturarea gravelor pericole ce amenință liniștea planetei, existența vieții pe pămînt, precum și apelurile repetate ale Adunărilor Cultelor din țară, ne face ca profesorii și studenții Institutului nostru teologic protestant din Cluj-Napoca să întărim solidaritatea mișcării de pace de pretutindeni, împreună cu întregul personal, cuprinși în uriașul front omenesc al păcii, să facem o datorie de onoare de a participa activ la realizarea tuturor măsurilor prevăzute în programul dedicat Anului Internațional al Păcii, cu profunda convingere că îndeplinim o înaltă datorie religioasă și cetățenească față de patrie și popor, față de cauza socialismului și păcii în lume".

În același ton a dat glas simțămintelor sale patriotice și Pr. Prof. *Trebici Eugen*, rectorul Institutului teologic romano-catolic din Alba Iulia, în următoarea formulare: „Doresc din tot sufletul ca inițiativele hotărîte ale Domnului Președinte al patriei noastre să se realizeze, iar Anul Internațional al Păcii să ne aducă rezultate pozitive în salvgardarea păcii pe pămînt".

A urmat intervenția P. C. Pr. *Alexandru Tudor*, Consilier Patriarhal al sectorului Relații externe bisericești, încheiată cu următorul angajament: „În consens credincioșii din România, indiferent de religie, sîntem alături de Domnul Nicolae Ceaușescu în nobila luptă pentru cauza păcii și sîntem împotriva cursei înarmărilor, a cheltuielilor militare, a militarizării cosmosului. Pacea și forțele binelui le slujim în Biserică, dar și în activitatea noastră ca cetățeni ai unei țări iubitoare de pace. În felul acesta slujim chemarea lui Dumnezeu să alegem viața".

P. C. Arhid. Prof. *Constantin Voicu*, Rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu, a evidențiat în cuvîntul său faptul că: „Este meritul României socialiste și a președintelui ei, Domnul Nicolae Ceaușescu, primul șef de stat din lume care a chemat și mobilizat întregul popor la lupta pentru apărarea vieții, pentru dezarmare și pace, de a fi adresat numeroase Apeluri către toate statele și popoarele lumii, pentru a-și uni eforturile și a face totul pentru triumful rațiunii și politicii înțelepte de pace, înțelegere și colaborare între toate națiunile".

Vorbitorul a analizat apoi implicațiile grave ale cursei înarmărilor nucleare și a încheiat cu următoarele considera4ii:

„Potrivit convingerilor noastre religioase starea de inechitate și nedreptate din lume, intensificarea înarmărilor nucleare care ea însăși este un păcat grav și atentat la viața lumii, ca și războiul, nu sînt o fatalitate, întrucît în Hristos, Domnul vieții, care a biruit definitiv moartea și păcatul, prin puterile Duhului lui Iisus

Hristos și voința și eforturile unite ale tuturor, pot fi impuse dezarmarea și pacea, salvînd astfel însăși viața noastră pe pămînt. Iată de ce nu sîntem și nu putem fi pesimiști, oricît de mari ar fi forțele răului și ale distrugerii, ci încrezători în forțele binelui, ne exprimăm și noi deplina convingere că stă în puterea popoarelor ca acționînd unite, cu toată fermitatea, să schimbe cursul evenimentelor, să oprească drumul spre catastrofă și să asigure calea spre destindere, triumful rațiunii, să impună dezarmarea, pacea și conlucrarea pașnică între toate națiunile lumii".

Următorul vorbitor a fost Dl. Pastor Prof. *Christoph Klein*, prorectorul Institutului teologic protestant, ramura Sibiu, care a subliniat că și Biserica Evanghelică din România, pe care o reprezintă, stă „în plină concordanță cu toate propunerile recent lansate de către statul nostru pentru a opri drumul spre o catastrofă nucleară și de a trece în mod real la destindere, la colaborare, la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară".

A vorbit api Prof. Dr. *Lengyel Lorand* din partea Institutului teologic protestant unic din Cluj-Napoca, subliniind că: „Propunerile, inițiativele, acțiunile concrete ale României, ale președintelui țării privind dezarmarea și pacea lumii, au un profund ecou în întreaga lume. Participînd la diferite conferințe și congrese ale diferitelor organizații mondiale bisericești: Nairobi, Dar-es-Salam, Vancouver și recent la o vizită oficială efectuată de o delegație a bisericilor luterane din România pe baza invitației Bisericii din Danemarca — în toate aceste ocazii, trăim clipe de mîndrie patriotică, constatînd ecoul larg și profund al propunerilor, inițiativelor și acțiunilor concrete ale României, ale președintelui țării.

Cu aceste idei doresc să-mi exprim încă odată deplina adeziune în numele episcopului D. Szedressy Paul, al Bisericii Evanghelice S. P. al deservenților și credincioșilor și al meu personal — față de Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste, față de Declarația Marii Adunări Naționale și față de întreaga politică externă și internă a țării noastre privind stăruințele de dezarmare și pacea lumii".

În numele Institutului teologic universitar din București a vorbit, în continuare, P. C. Pr. Asist. Dr. *Viorel Ioniță*, care după ce a apreciat mesajul de pace al României, al președintelui său, Domnul Nicolae Ceaușescu, în lumea de astăzi, după propuneri concrete pe calea asigurării păcii în întreaga lume, a încheiat declarînd că: „împreună cu membrii corpului profesoral, cu doctoranzii și studenții Institutului teologic universitar din București, mă simt pe deplin implicat în apelul vibrant al întregului popor român, adresat prin glasul celui mai iubit fiu al său „către toate popoarele lumii, de a se uni forțele și de a acționa, pînă nu este prea tîrziu, pentru a impune dezarmarea, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la existență, la libertate și la o pace trainică".

În numele Bisericii Unitariene a vorbit Dl. Prof. Dr. *Szabó Arpad* de la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca, menționînd că și această Biserică din România este solidară cu întregul popor român și ia parte la toate eforturile lui pentru pace și progres".

Ultimul vorbitor a fost P. C. Pr. Prof. *Mihai Vizitiu*, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț, care a încheiat intervenția sa cu angajamentul: „Vrem să slujim Biserica, Patria și pe oamenii ei, în pace, nu sub amenințarea armelor. Stăm și vom sta neclintiți, pe temeiul învățăturii noastre creștine, alături de conducătorii patriei noastre și alături de conducătorii Bisericii noastre străbune, urmîndu-i statornic pe calea păcii, educînd și îndemnînd cu căldură pe elevii și pe credincioșii noștri să se roage pentru pace, dar mai ales, să lucreze și să lupte pentru realizarea ei. Ne conjugăm, așadar, eforturile și facem totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru realizarea, menținerea și consolidarea păcii și bunei învoiri între toți oamenii".

Participanții la această întrunire au aprobat apoi următoarele documente:

1. TELEGRAMA ADRESATĂ EXCELENȚEI SALE, DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU, PREȘEDINTELE R. S. ROMÂNIA, PREȘEDINTELE FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE:

Mult Stimate Domnule Președinte,

În numele cultelor din România, pe care le-am reprezentat la cea de a 47-a Conferință teologică interconfesională, cu tema „PACE PE PĂMÎNT", în zilele de 22 și 23 mai 1986, vă rugăm să ne permiteți, mult stimate domnule Președinte, să

reafirmăm adeziunea noastră deplină la întreaga politică a Statului nostru, promovată cu clarviziune și realism de către Domnia Voastră, pentru propășirea Patriei și bunăstarea poporului român, pentru pace și bună conlucrare cu toate popoarele lumii. Totodată vă exprimăm și cu acest prilej mulțumirile noastre profunde pentru condițiile de care toate cultele din România se bucură, ca urmare a politicii înțelepte a Domniei Voastre, pentru desfășurarea activității lor.

Într-o deplină unitate de cuget și simțire cu întregul nostru popor, exprimăm totala adeziune la noile și strălucitoarele inițiative de pace și dezarmare ale României, personal ale Domniei Voastre, care răspund dezideratului suprem al poporului nostru, al tuturor popoarelor lumii — salvarea vieții însăși pe planeta noastră.

Dînd glas sentimentelor noastre de adînc respect și prețuire pentru neobositele strădanii pe care le depuneți în slujba apărării și consolidării păcii mondiale, ne exprimăm mîndria patriotică de a fi cetățenii unei țări care ocupă un loc de frunte între națiunile care luptă pentru realizarea unei lumi fără arme și războaie, pentru asigurarea vieții pe pămînt.

Însuflețiți de înflăcăratele dv. chemări pentru pace și dezarmare, exprimînd deplina adeziune la Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste și Declarația Marii Adunări Naționale, cu privire la Anul Internațional al Păcii, la ideile cuprinse în strălucita dv. cuvîntare cu prilejul marelui eveniment jubiliar al poporului român la 8 mai 1986, noi, reprezentanții cultelor ne însușim cu entuziasm aceste programe de acțiune și împreună cu întregul popor ne vom intensifica strădaniile în activitatea noastră de slujire a binelui și a păcii.

Avînd un mobilizator exemplu în consecventa și eroica activitate a Domniei Voastre, Vă asigurăm, Mult Stimate Domnule Președinte că, dedicați cu abnegație și devotament idealurilor poporului român, nu vom precupeți nici un efort pentru a sprijini, cu mijloacele noastre specifice, pacea și liniștea lumii, că ne vom aduce contribuția la cauza progresului general, la edificarea unei societăți tot mai prospere, pentru o lume fără războaie, pentru salvarea vieții pe pămînt".

2. MOȚIUNE DE ADERARE A PARTICIPANȚILOR LA DECLARAȚIA-APEL A FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE:

„Către Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste

În ziua de 23 mai 1986 a avut loc la București cea de a 47-a Conferință teologică interconfesională a cultelor din România cu tema „Pacea pe pămînt".

Participanții la conferință au dezbătut Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada, de pe alte continente, precum și Declarația Marii Adunări Naționale a R. S. România, cu privire la Anul Internațional al Păcii.

Ei și-au exprimat deplina adeziune la aceste documente care exprimă gîndurile și voința întregului nostru popor, a tuturor cetățenilor țării, indiferent de convingerile lor religioase.

Sîntem mîndri că în acest moment, cînd cursa aberantă a înarmărilor și îndeosebi a celei nucleare, sporește în fiecare zi primejdiile unei conflagrații pe scară planetară, cu urmări catastrofale pentru destinele civilizației, președintele României socialiste Nicolae Ceaușescu a subliniat din nou necesitatea vitală că toți oamenii de bună credință să acționeze acum, pînă nu este prea tîrziu, pentru salvgardarea bunului celui mai de preț al omenirii — pacea.

Așa cum se spune în cuvîntarea Președintelui Statului nostru la recenta Plenară a Frontului Democrației și Unității Socialiste, în Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste și în Declarația Marii Adunări Naționale cu privire la Anul Internațional al Păcii, cea mai importantă și stringentă problemă a zilelor noastre este aceea de a se face totul pentru a se stopa cursa înarmărilor, îndeosebi nucleare, de a se trece la măsuri reale de dezarmare, de a se apăra cu toate forțele dreptul fundamental al oamenilor la viață, la pace.

În calitatea noastră de slujitori ai cultelor simțim vocația împlinită și misiunea noastră desăvîrșită numai atunci cînd munca noastră dă rod în cîmpul fertil al păcii

și colaborării internaționale. Sîntem deplin convinși că, mai ales acum se impune ca, împreună cu întregul nostru popor, cu toți oamenii de pe toate continentele să acționăm strîns uniți pentru a împiedica orice act ce ar putea amenința viața noastră, a copiilor noștri, a semenilor noștri, a tuturor popoarelor. Organizațiile mondiale din cadrul mișcării ecumenice (Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace), din care fac parte și cultele din România, ca și ecumenismul local — prin cea mai reprezentativă formă: conferințele teologice interconfesionale — s-au angajat dintru început în frontul activ al apărării păcii în întreaga lume și a salvării vieții pe planeta noastră.

Susținem fără rezerve Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste cu privire la Anul Internațional al Păcii, precum și recentele demersuri cutezătoare ale Omului păcii, domnul Nicolae Ceaușescu, președintele României, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru a se trece la dezarmare și, în primul rînd la dezarmare nucleară, pentru încetarea experiențelor nucleare, pentru interzicerea folosirii și eliminarea acestor arme din Europa și de pe întreaga planetă, pentru a opri amplasarea de noi rachete și distrugerea celor existente, pentru soluționarea conflictelor dintre state pe cale pașnică, prin tratative, pentru încetățenirea unor raporturi normale de pace și cooperare între toate statele, fiind convinși că aceste acțiuni sînt în deplin consens cu interesele vitale ale poporului nostru, ale întregii omeniri.

Ca întotdeauna, și acum, în Anul internațional al Păcii noi, participanții la această a 47-a Conferință teologică interconfesională, ne unim glasul cu cel al întregului popor român și ne legăm să facem totul, prin mijloacele noastre specifice ca, în lume să triumfe rațiunea și înțelepciunea politică, să învingă voința popoarelor în asigurarea dreptului fundamental al omului la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă pe pămînt".

3. CHEMARE PENTRU PACE ADRESATĂ ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE:

„Reprezentanții cultelor din România, reuniți la București, în ziua de 23 mai 1986, în cadrul celei de a 47-a Conferințe teologice interconfesionale, în spiritul învățăturilor lor de credință, au analizat, în cadrul temei „Pacea pe pămînt", noile inițiative pentru pace și dezarmare ale României, al căror strălucit exponent este Excelența Sa Președintele Nicolae Ceaușescu. Participanții la Conferință și-au exprimat totala adeziune față de Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste din R. S. România, adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada, de pe alte continente, precum și față de Declarația Marii Adunări Naționale a R. S. România, cu privire la Anul Internațional al Păcii, considerînd că, prin aceasta își aduc contribuția lor de slujitori ai altarelor și de teologi, la cauza păcii și a binelui obștesc.

În deplină unitate de cuget și simțire cu toți oamenii doritori de bine din întreaga lume constatăm, cu justificată îngrijorare, accentuarea stării de încordare și conflicte, continuarea periculoasă a cursei înarmărilor nucleare, acumularea tot mai multor factori care amenință viața pe planeta noastră, constituind o sfidare flagrantă a normelor ce guvernează relațiile internaționale și a principiilor cuprinse în Cartea Națiunilor Unite.

În fața acestor primejdii noi, slujitorii altarelor, care propovăduim pacea, dreptatea, egalitatea și fraternitatea între oameni și popoare, ne exprimăm hotărîrea de a acționa cu mijloacele noastre specifice, pentru salvgardarea vieții de pe planeta noastră, știind că viața este darul cel mai de preț făcut de Dumnezeu oamenilor.

Conștienți de misiunea și responsabilitatea noastră în apărarea păcii, în conservarea valorilor universale ale spiritului uman, împreună cu poporul nostru și cu făcătorii de pace din întreaga lume, ne consacrăm lucrarea noastră comună pentru menținerea vieții și păcii pe pămînt.

Cu aceste sentimente, noi, reprezentanții cultelor din România, ne pronunțăm ferm pentru măsuri energice, cu participarea largă a tuturor statelor lumii, în vederea destinderii și dezarmării nucleare, exprimîndu-ne convingerea că Organizația Națiunilor Unite trebuie să acționeze cu mai multă fermitate, pînă nu

este prea tîrziu, în apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la existență liberă, la o pace trainică.

Avem încrederea că Bisericile, religiile și cultele din întreaga lume își vor aduce aportul lor alături de popoarele și statele lumii în cadrul cărora ființează, la stoparea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare nucleară reală, în vederea realizării destinderii și colaborării internaționale, într-o lume a păcii și securității universale.

Dorim ca O. N. U. să-și îndeplinească cu adevărat nobilul său țel înscris în Cartă — de a salva generațiile viitoare din flagelul unui nou război mondial care, de această dată s-ar transforma într-un cataclism care ar pune capăt însăși existenței vieții pe pămînt".

4. CHEMARE ADRESATĂ CONGRESULUI MONDIAL AL ORGANIZAȚIEI ȘI MIȘCĂRILOR PENTRU PACE:

„Participanții la cea de a 47-a Conferință teologică interconfesională din România, desfășurată în zilele de 22—23 mai 1986 la București, în spiritul convingerilor noastre religioase și în numele credincioșilor pe care îi păstorim, conștienți de misiunea și responsabilitatea ce ne revin, considerăm ca o înaltă datorie de a face cunoscută dorința de pace a poporului român, exprimată cu consecvență și hotărîre de președintele țării noastre, domnul Nicolae Ceaușescu și reafirmată în tezele și propunerile cuprinse în Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada, de pe alte continente, precum și în Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la Anul Internațional al Păcii.

Cu profundă îngrijorare constatăm escaladarea, fără precedent, a cursei înarmărilor, mai ales, prin noi experiențe în scopul perfecționării armelor nucleare, prin continua amplasare de asemenea arme în Europa și pe alte continente, prin acțiuni de militarizare a cosmosului. Această intensificare a înarmărilor se conjugă în chip nefericit cu forme de manifestare a politicii imperialiste de forță și dictat, cu amestec în treburile interne ale altor state, cu persistența unor conflicte și focare de tensiune în diferite părți ale lumii, cu creșterea decalajului economic între statele lumii. O astfel de stare gravă poate degenera și duce oricînd la conflicte mai mari și chiar la riscul declanșării unui nou război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară, distrugînd viața și înseși condițiile menținerii vieții pe pămînt.

Considerăm că ține și de misiunea noastră de slujitori ai Altarelor și teologi, responsabilitatea pentru apărarea valorilor universale ale existenței umane, înainte de toate, a vieții — darul și bunul fundamental încredințat de Dumnezeu oamenilor — fără de care celelalte bunuri nici nu se pot concepe. În numele dreptului la viață, dorim să aducem contribuția noastră la lupta nobilă pentru destindere, înțelegere, pace și colaborare, în edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe pămînt.

În spiritul obiectivelor Anului Internațional al Păcii și a Apelului solemn, adoptat prin consens de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, în noiembrie 1985, ne pronunțăm energic și acționăm de pe pozițiile și cu mijloacele noastre specifice pentru încetarea imediată și necondiționată a confruntărilor armate, pentru soluționarea diferendelor pe calea tratativelor, prin mijloace pașnice, pentru renunțarea definitivă la folosirea forței și a amenințării cu forța, de la orice amestec în treburile interne ale altor state.

Întemeiați pe credința noastră că toți oamenii sînt egali înaintea Creatorului, avem convingerea fermă că o pace durabilă a generațiilor prezente și viitoare poate fi clădită numai prin soluționarea justă a problemelor acute din viața internațională, cu participarea directă și egală în drepturi a tuturor statelor, mari și mici, prin instaurarea unei noi ordini economice internaționale, pe baza echității și justiției și prin întărirea încrederii între oameni și respectării neabătute a independenței, suveranității, demnității naționale și a colaborării între state și popoare.

În numele Conferinței noastre, adresăm o fierbinte chemare către Congresul mondial al organizațiilor și Mișcărilor pentru pace, pentru ca, acționînd împreună,

să facem să triumfe în acest An Internațional al Păcii, rațiunea și înțelepciunea, să învingă voința popoarelor, pentru asigurarea dreptului fundamental al oamenilor la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă pe pămînt".

5. CHEMARE PENTRU PACE, ADRESATĂ CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR, CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE ȘI CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE:

„Reprezentanți ai cultelor și învățămîntului teologic din România, reuniți la București în zilele de 22—23 mai 1986, în cadrul celei de a 47-a Conferințe teologice interconfesionale, cu tema generală „Pace pe pămînt", profund îngrijorați de continua agravare și încordare a situației internaționale, în spiritul convingerilor noastre religioase și, în numele credincioșilor noștri pe care îi călăuzim pentru împlinirea menirii lor înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Conștienți de rolul și responsabilitatea noastră într-o lume în care cursul evenimentelor poate fi încă schimbat pentru a opri mersul spre catastrofa nucleară, și de a se trece la destindere, la colaborare, la realizarea unei lumi fără războaie și arme.

Socotim de datoria noastră ca în acest An Internațional al Păcii să adresăm reprezentanților tuturor Bisericilor, religiilor, cultelor religioase din Europa și din întreaga lume, chemarea de a acționa cu fermitate pentru menținerea și apărarea vieții pe pămînt, de a-și spori eforturile pentru educarea responsabilă a credincioșilor în spiritul apărării vieții, al promovării nobilelor idealuri de pace și apropiere între oameni și popoare, al încrederii și respectului unora față de alții.

Întemeiați pe credința noastră că toți oamenii sînt egali în a se bucura de viață, avem ferma convingere că o pace durabilă poate fi asigurată numai prin soluționarea justă a problemelor litigioase din viața internațională, cu participare egală a tuturor statelor lumii, mari și mici, pentru creșterea sănătoasă a generațiilor prezente și viitoare.

Să facem în acest An Internațional al Păcii, să învingă voința popoarelor pentru asigurarea dreptului fundamental al oamenilor la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă pe pămînt.

Cunoscînd cauzele profunde ale înrăutățirii situației internaționale: înarmarea nucleară, lipsa unei ordini economice internaționale, inechitățile politice, economice și sociale, discriminarea rasială, amenințarea cu forța în relațiile internaționale și alte grave pericole la adresa păcii și vieții;

Noi, slujitorii Altarelor din România, responsabili de misiunea și lucrarea noastră, ne adresăm tuturor oamenilor de bine din întreaga lume, reprezentînd Biserici, religii sau culte religioase pentru a cere factorilor de decizie pentru soarta popoarelor să-și valorifice capacitatea morală și politică în a acționa în mod responsabil și eficient în vederea înlăturării marelui pericol nuclear și a păstrării și apărării valorilor universale ale umanității.

În actualele împrejurări, un obiectiv major al relațiilor noastre bisericești și interconfesionale este acela al slujirii năzuințelor legitime ale oamenilor și popoarelor de pace, dreptate, bunăstare materială și spirituală, de progres economic și social.

Avem obligația să promovăm ferm angajamentul și lucrarea noastră în slujba apărării vieții, a relațiilor de prietenie și armonie între oameni și popoare, care să rodească, în sufletele oamenilor de bine spiritul de încredere reciprocă, de speranță fermă în realizarea unei lumi a „păcii fără hotar" (Isaia 9, 6), pe planeta noastră".

Lucrările celei de a 47-a Conferințe teologice interconfesionale s-au concretizat astfel prin aprofundarea temei privind raportul dintre spiritualitatea și responsabilitatea creștină, raport evidențiat de formula doxologică: „Slavă lui Dumnezeu și pace pe pămînt". Teologi ortodocși, împreună cu confrații lor protestanți și catolici, au precizat o serie de puncte comune privitoare la această temă și la implicațiile ei pentru activitatea Bisericilor în lumea de astăzi. Aceste implicații au fost apoi evidențiate prin angajamentul Bisericilor de a sprijini hotărît toate acțiunile întreprinse de patria noastră comună, în frunte cu președintele Nicolae Ceaușescu, pentru ca lumea pace să aibă și să o aibă din belșug.

Pr. Prof. Dr. *Viorel Ioniță*

Din trecutul zbuciumat al Transilvaniei

DIN VREMEA LUI ŞAGUNA

ÎNSEMNĂRI DUPĂ DOCUMENTE INEDITE, PRIVITOARE LA ISTORIA MENTALITĂŢILOR ŞI A VIEŢII CULTURALE ŞI BISERICEŞTI DIN TRANSILVANIA (IV)

În cele ce urmează, continuînd seria textelor şi regestelor din vremea lui Şaguna, ne-am oprit la documente din anul 1847, pe cînd Şaguna nu era încă episcop, ci doar vicar general. Aşa cum am arătat mai înainte (Mitropolia Ardealului nr. 9—10/1985, p. 636), comentariile şi concluziile asupra documentelor ce se publică se vor face mai tîrziu, cînd seria se va închide.

*

62/847

Către protopopul de Braşov Petru Gherman, Tractul III

Binecuvîntate D. Protopoape!

Arătînd încoace parohul nostru din Codlea Petru Vlad că dînsul ar fi silit din partea Binecuv. Tale a da suspensului,[1] quelluialalt[2] preot de acolo George Pascu, jumătate nu numai din veniturile parochiei aceştia din urmă, ci şi din propria sa parochie; se referă[3] Binecuv. Tale că în înţelesul[4] rînduielii Consist. de sub nr. 682, a. cr. recurentul paroh Petru Vlad nu are de a întoarce suspensului de la funcţie preot George Pascu mai mult decît jumătate din veniturile numai din parohia lui George Pascu curgătoare,[5] sau dacă satul Codlea nu este în 2 parohii împărţite, ¼ din veniturile din întregul sat curgătoare, rămînînd ¾ recurentului Petru Vlad.[6]

Al Binecuvînţeniei Tale de binevoitoriu

Sibiu 4 febr. 1847

ss. Andrei Şaguna

---

1 Suspendatului, pentru că era condamnat la 2 ani închisoare (vezi actul nr. 368/1847

2 celuilalt

3 sînteţi îndrumat

4 potrivit cu

5 Veniturile realizate

6 Se vede că pedepsirea preotului Pascu la 2 ani închisoare n-a fost pentru motive însuşite în întregime de Consistoriu, de aceea Şaguna i-a lăsat familiei fie ½ din veniturile parohiei lui, dacă o avea aparte, fie ¼ din veniturile parohiei Codlea, dacă era preot împreună cu Petru Vlad.

*

[Către protopopul de Braşov]
Petru Gherman, Tractul III

Binecuvîntate D. Protopoape!

Îndurîndu-se înălţatul reg. guvern a hotărît prin preţionul său Decret din 12 ian. a. c. nr. 248 ca cererea servitorilor bisericeşti[1] din oraşul Rîşnov spre a se scuti de purtarea greutăţilor comune[2] şi a slujbelor cu plebea[3] la acel Înălţat aşternută,[4] ca netemeinică, să nu se iee în nici o băgare de seamă, şi suplicanţii[5] să poarte acestea — de la care nici servitorii bisericeşti ai altor confesii nu sînt luaţi afară[6] — ca şi pînă acum. Se comite[7] binecuvîntăniei tale: ca această îndurată hotărîre să o faci cunoscută numiţilor servitori bisericeşti din Rîşnov spre cunoştinţă şi îndreptare.

de bine voitoriu

Sibiu 10 febr. 1847

Andrei Şaguna
general vicar

---

1 probabil preoţii
2 probabil unele impozite locale
3 probabil zile de muncă obştească
4 cerere trimisă la Guvern
5 cei care au cerut scutirea
6 nu sînt excepţii
7 se comunică

*

93/847

[Către protopopul din Braşov]
Petru Gherman, Tractul III

Binecuvîntate D. Protopoape!

În urma deschiaraciunei[1] d. director Moyse Fulea, în privinţa cererii preoţilor şi bătrînilor satului Zărneşti, pentru strămutarea cantorilor la bisericile de acolo aflători, încoace făcute, fiind la lumină şi văzîndu-se acea cerere cu totul nefundată şi netemeinică; i se comite[2] Binecuviinteniei tale: că pre sus-numiţii suplicanţi[3] să-i îndrepţi a se îndestula cu dispoziţia lăudatului D. Director în privinţa cantorilor făcută, şi a trăi în linişte şi în pace.

de binevoitoriu

Sibiu, 10 febr. 847

Andrei Şaguna
general vicar[4]

---

1 referatului
2 se porunceşte
3 reclamanţi
4 Adresa pe plic în l. latină

*

[Circulară]

Binecuvîntaţilor D. D. Protopopi!

În urma înduratului decret gubernial din 16 decembrie a. tr. nr. 14157 ni se porunceşte, ca fiindcă în comitatul Hunedorii satul Sent Andraş prin un foc groaznic mai de tot s-au prefăcut în cenuşă şi lăcuitorii lui au ajuns la cea mai de pe urmă sărăcie, spre ajutoriul lor să mijloceşte prin preoţii vouă subordonaţi a să aduna şi de la creştinii noştri mila care să o administraţi crăieştilor perceptori pe lîngă cvitanţie aşişderea.

Nr. 80/847

Prin alt îndurat decret din 16 a. tr. nr. 14320 să poruncește a să aduna milă pentru unele comuni din Helveția care prin potop și prin alte întâmplări naturale (firești) s-au păgubit ca la 673.711 fiorini și 52 creițari despre care asăminea făcînd prin subordonații preoți [colectă] să o administrați căieștilor perțeptori pe lîngă cvitanție.

Al binecuvîntațiilor voastre de bine voitor

Sibiu, 10 februarie 847

Andrei Șaguna
Arhimandrit și general vicar

(s-au primit 13 martie 847)

*

Copia la nr. consistorial 180/847

Binecuvîntaților D. D. Protopopi!

Înălțatul regesc guberniu s-au îndurat a porunci grațiosul Decret din 12 februarie a. c. nr. gubernial 9.673 în urma benignului decret împărătesc din 16 decembrie a. cr. nr. curții 6618 iesit, ca în cauză de căsătorii de cîte ori se vor da afară[1] extracturi matriculare din protocoalele botezaților, cununaților și a bunelor învoiri, spre înconjurarea confuziilor și neînțelegerilor, totdeauna cu cea mai mare acurație să se spună ziua, luna și anul botezului, bunei învoiri, făcutelor 3 vestiri și a cununiei asemenea.

181/847 Prin alt grațios Decret gubernial din 18 februarie a. c. nr. gubernial 1746 în urma rescript. îndurat Decret împărătesc din 24 decembrie a. cr. nr. curții 6669 eșit, să poruncește ca de oarecumva vreo muere pornește proces de despărțenie asupra bărbatului ei, care într-aceia, adecă după începerea procesului s-ar băga sau s-ar prinde în cătane, cercetarea și revizia procesului să ține adevărat de iurisdicția forumului bisericesc, dar bărbatul cătană să se cheame înaintea acestui forum bisericesc prin atărnătoarea iurisdicție militărească. Drept aceea aceasta dacă prea înalte și prea îndurate rânduieli împărătești cu acel adaos să fac cunoscute binecuvîntaților voastre ca pe viitor cu cea mai mare acurație și scumpătate să le împliniți și să le aveți de îndreptar iară.

182/847. Spre împlinirea înduratului alt Decret gubernial din 5 februarie a. c. nr. gubernial 1149 prin care se poruncește a se aduna pe seama locuitorilor din satul Dipșa Isar (?) districtul Bistriții carii prin un foc groaznic s-au păgubit ca la 155.479 fiorini de argint, să faceți la subordinații preoți ca să aduce și de la creștinii noștri, cît va fi cu putință, spre ajutoriul acestor nenorociți oameni din sus-numitul sat Dipșa și, de s-ar aduna bani, binecuvîntațiile voastre să administrați regeștilor prețiptori pe lîngă cuviincioasa cvintație.

Al binecuvințaniilor voastre de bine voitoriu,

Sibiu, 18 martie 847

Andrei Șaguna
general vicar

---

1 se vor elibera

*

Copie nr. 238/847

Binecuvîntaților D. D. Protopresbiteri
din Districtul Brașovului!

Din privința aceea că, după cum este aici din izvoare sigure cunoscut, mulți din preoții binecuvinteniei voastre subordonați, lăsîndu-și parohiile lor călătoresc încoace și încolo, în țară și afară din țară, în neguțătorii și alte speculații umblînd, se poruncește frățiilor voastre sub grea pedeapsă de dări de seamă, să nu mai îndrăzniți a mai înzestra cu înscrisuri [de călătorie] pe asemenea preoți numai din puterea binecuviințeniilor voastre, fără de știrea Consistoriului, ca preoții aceștia

totdeauna să arate Consistoriului motivele pentru care vreau a-şi părăsi parohiile pe mai mult sau mai scurt timp.

Al binecuvînteniilor voastre de bine voitoriu

Sibiu, 24 martie 847

Andrei Şaguna
general vicar

*

Binecuvîntate D. Protopresbitere!

Spre a se putea da de aici ceruta informaţie la înaltul R. guvern în privinţa diferenţei [1] parohului nostru de la Tohanul Nou Stan Băncilă cu locuitorul de acolo Bucur Budocs ca şi cu ceilalţi, de lipsă s-au văzut a se şti ceva mai apriat [2] despre purtarea morală a sus-numitului paroh. Drept aceea se comite [3] Binecuv. Tale ca cît mai curînd să aveţi încoace şi, după cunoştiinţa sufletului, cu ce însuşiri morale este înzestrat numitul paroh Stan Băncilă şi cum e purtarea lui? Dat în şedinţa consist. din 15 aprilie 847.

Al binecuv. tale de bine voitoriu

Andrei Şaguna
general vicar [4]

---

1 certei
2 mai amănunţit
3 se cere
4 Ab Consistorio n. u. Admodum Reverendo Domino Petro German,Protopresbytero Coron. Tractus 3, Corono.

*

Bine încuviinţaţilor d. d. Protopopi,

Cui din binecuvîntaniile voastre nu-i este cunoscută lipsa cea de obşte ce o simţim în privinţa cărţilor trebuincioase pentru instituţia tinerimii noastre în şcoalele elementare ce avem? Iată neguţătoriul de cărţi din Cluj, D. Ioan Tilciu, ne întinde cît de cît mînă de ajutoriu, nu numai în privinţa aceasta de a da publicului nostru românesc o scurtă [istorie] a Ardealului geografic din limba ungurească foarte bine româneşte trecută, pentru tinerimea noastră şcolară mult folositoare, ci şi în privinţa stăvilirii demoralizaţiei ce prin prăpăditoarea beutură de vin ars în poporul nostru tot mai tare să lăţeşte; prin o altă cărticică despre tristele urmări a beuturii vin arsului, pentru poporul nostru nu mai puţin folositoare. Drept aceasta se [recomandă] bineîncuviintăţiilor voastre ca mai întîi pe subordonaţii preoţi, apoi prin aceştia pre dascăli şi pre toţi creştinii noştri cu atîta mai vîrtos să-i îndemnaţi spre aceste mult folositoare cărticele. Preţul lor: cea dintîi 12 kr. argint, iară a doua 10 kr. argint. Asămănat cu folosul ce-l pot aduce, preţul e foarte mic. Vor fi de căpătat în toate librăriile de prin oraşele mai de căpetenie. Dat din şedinţa conzistorială din 22 aprilie 847, în Sibiu ţinută.

Al ... de bine voitoriu

Andrei Şaguna
general vicar

*

368/847

[Către protopopul Braşovului]
Petru Gherman, Tractul III

Binecuvîntate D. Protopopoape!

Înaltul reg. gubernial înştiinţează prin înduratul său Decret din 7 aprilie a. c. nr. 3891 că parohul nostru de la Codlea George Pascu s-au condamnat la prinsoare pe 2 ani. Deci fiind aşa după nr. consistoriului 574.846, zisul George Pascu sub aceea

condiție s-au sfințit preot, ca după apropiata cerere a Binecuv.[1] Tale din 23 oct. a. 844 să-ți fie capelan protopopesc, și numai după aceea s-au aflat lîngă parohul din Codlea Petru Vlad, unde după protocolul regulației numai de un paroh este loc, și unde atît de rău s-au purtat, cît pre calea legii s-au osîndit la pedeapsă capitală; se prescrie[2] Binecuv. tale că cu atît mai vîrtos să asigurezi pre parohul de la Codlea Petru Vlad de a nu mai da de astăzi în colo jumătate din veniturile parohiale condamnatului capelan George Pascu, cît și că la pomenitul sat Codlea numai dînsul singur este paroh legal; din care privință să-i și poruncești că cu toată sîrguința să poarte grijă de cuviincioasă împlinire a tuturor slujbelor preoțești și parohiale acolo, iară în cît[3] pentru condamnatul preot George Pascu, la timp se vor hotărî cele cuviincioase. Dată din ședința consist. din mai 1847, în Sibiu ținută.

Al binecuvîntării tale
de bine voitoriu
Andrei Șaguna
general vicar

1 Binecuvîntăției, formă de reverență ieșită din uz
2 se face cunoscut
3 cît despre

*

334/1847

[Ordin circular către protopopi]

Binecuvîntaților D. D. protopresbiteri!

Poruncindu-se prin grațiosul Decret gubernial din 1 aprilie a. c. nr. 4105, în urma prea înduratului Decret împărătesc din 25 febr. a. c. nr. 807 (ieșit), ca din privința aceea că s-au descoperit la Înaltul loc căsătoria nelegiuită a Anei Batat cu Andrei Csama prin parohul unitariu din Vargyas Stephas Szabo săvîrșită, acest ordinariat să privegheze pentru ca acei stătători înainte bisericești,[1] care sub dare de seamă sînt îndatorați ca anual a corecta matricolele, să poarte grijă ca acestea tocma așa să se întocmescă, precum este poruncit prin mai înaltele normale,[2] aceste îndurate rînduiele, cu acel adaos se fac cunoscute și binecuvîntățiilor[3] voastre spre viitoare îndreptare: ca în tot anul să [meargă] cu documentul matricolelor bisericești atîrnătoare[4] și că cu grijă ca acela tocmai după sunetul mai multor rînduieli mai înalte[5] să se întocmească.

Sibiu, 6 mai 847

de bine voitoriu
Andrei Șaguna
general vicar

Al Binecuvîntățiilor Voastre

Al . . . de bine boitoriu

1 preoții
2 norme
3 formă de reverență, mai rară
4 în cauză
5 după îndrumările superioare

*

306/847

[Ordin circular către protopopi]

Bine încuviințaților d. d. protopresbiteri!

În urma înduratului Decret gubernial din 8 aprilie nr. 3895 a. c. ieșit ca să se adune milă și de la creștinii noștri pe seama prin foc păgubitei comunității din Sent Georg, se poruncește bine încuviințărilor voastre[1] ca spre acest sfîrșit să provocați pe subordonatul popor prin atîrnătorii preoți și mila ce s-ar aduna după modul

cunoscut, s-o administrați respectivilor regești prețeptori pre lîngă chitanție pe care apoi la timp său să o așterneți [2] încoace spre urmare mai încolo cu dînsa.[3]

Dat în ședința consist. 18 mai 847, în Sibiu ținută.

Al bine încuv. voastre
de bine voitoriu

Andrei Șaguna
general vicar

Dat în ședința consist. 18 mai 847, în Sibiu ținută.

1 Formulă de reverență ieșită din uz
2 s-o trimiteți
3 spre a o comunica celor în drept

*

436/847

[Către protopopul Brașovului]
Petru Gherman, Tractul III

Binecuvîntate d. protopoape!

Din actul în origine spre întoarcerea înapoi adăugata [1] expoziție [2] a unor locuitori din Predeal asupra parohului Ioan Tetulcea făcută, vei vedea binecuvîntarea ta [3] mai pe larg în ce se cuprinde realitatea cererilor. Deci binecuv. ta să provoace [4] mai întîi pre suplicante [5] a-și documenta expoziția în chip vrednic de credință, care apoi, așa documentată, să o împărtășești inculpatului paroh spre a-ți da răspunsul (rupt docum.) și apoi toate actele [însoțite de] informații mai [amănunțite în] privința caracterului moral al zisului paroh Ioan Tetulcea, să le așterni încoace spre pertractare mai departe.[6] Din ședința Consist. din 27 mai 847, în Sibiu ținută.

Al binecuvînt. tale
de bine voitoriu

Andrei Șaguna
General vicar [7]

1 Din actul pe care îl înapoiem acum în original
2 expunere, reclamație
3 Formulă de reverență
4 să îndrumeze
5 reclamant
6 a le analiza
7 Adresa pe verso în limba latină

*

529/847

Binecuvîntate D. Protopoape!

La arătarea morții diaconului de la Zărnești Ioan Baiul dta 4 iunie a. c. încoace făcută, vi se referie că mai înainte de toate, pre toți concurenții la această stadie dinpreună cu testimoniile scolastice să-i îndrepți încoace spre a depune examen din studiile teologice în fața Consistoriului. Din ședința consist. din 24 iunie 847 în Sibiu ținută.

Al Binec. Tale
de bine voitoriu

Andrei Șaguna
gen. vicar [1]

1 Ab Consistorio n. u. Admodum Rev. Romino Petro German, Protopresbytero Tractus Coron. 3. Coronae

*

Nr. 551/1847

Binecuvîntaţilor d. d. protopopi şi administratori!

După prea înalta poruncă împărătească din 4 febr., nr. curţii 436, prin înduratul Decret gubern. din 20 aprilie a. c., nr. 4606 acestui Consistorium cu acel adaos împărtăşită, ca robilor[1] din prinsorile[2] acestui Mare Prinţipat[3] cel puţin de două ori pe săptămînă să se facă dumnezeiasca slujbă, cu provocaţie la rînduiala episcopească de sub nr. 29/1834, în urma înduratului Decret gubernial din 2 decembrie 833 nr. 12.645, se porunceşte binecuvîntăţiilor[4] voastre şi prin binecuvîntăţiile voastre tuturor subordonaţilor parohi, ca pe viitor toţi aceia în a căruia parohie se află vreo prinsoare cu robi de ritul grecesc neunit, sub cea mai strînsă dare de seamă[5] să grijiţi ca acelor robi pe lîngă dumineca şi sărbătoarea şi în toată miercurea, afară de dumnezeiasca slujbă să se dea regulat cuviincioasa şi potrivită învăţătură creştinească şi morală. Din şedinţa consistorială din 1 iulie 1847 în Sibiu ţinută.

Al binecuvîntăţiilor Voastre de bine voitoriu

Andrei Şaguna
general vicar

1 deţinuţilor
2 închisori
3 Marele Principat al Ardealului
4 formulă de politeţe ieşită din uz
5 pe răspundere proprie

*

574/847

Binecuviinţate D. Protopoape!

La întrebarea Binecuv. tale dta 30 iunie a. c. cum să urmezi şi ce să răspunzi O. Magistrat din Braşov la cererea sa în privinţa preotului nostru din Codlea George Pascu, Şi se referă: ca să răspunzi acelui Lăudat la numitul sau îndorsatul[1] că Binecuv. Ta din aceea privinţă că postulatului[2] Înaltului Magistrat nici într-un chip nu ţine de sfera activităţii Binecuv. Tale. În privinţa objectului de faţă, meritorie[3] nu le poţi declara. Din şedinţa consist. din 8 iulie 847, în Sibiu ţinută.

Al binecuv. Tale
de bine voitoriu

Andrei Şaguna
general vicar[4]

1 la cererea sa verbală sau scrisă
2 cererea
3 declaraţie valabilă, folositoare
4 Adresa în limba latină: Ab Consistorio n. u. (non unita) Admodum Rev. Domino Petro German, Protopresbytero Tractus Coroni 3, Coronam (Braşov, n. n.)

*

824/847

Binecuvîntate D. Protopoape!

Deoarece de la acest scaun episcopesc, după mai înaltele rînduieli în tot anul vine a se arăta la înălţatul regesc guberniu statistica întregii Eparhii, numărul adecă al tuturor sufletelor de ritul nostru ţinătoare, de la mic pînă la mare: aşadară cu provocaţie la rînduiala consistorială din 6 octombrie 846 nr. 569, se porunceşte binecuvîntării tale împărtăşit cu toată acuraţia, să faci şi pre acest an conscripţia pro-

topopiatului său, și poruncind aspru subordonaților preoți ca să fie cu cea mare băgare de seamă în arătarea numărului familiilor și a sufletelor din parohii, și pînă la sfîrșitul lui noiembrie viitor să o așterni încoace. Din ședința consistorială din 21 octombrie 847 în Sibiu ținută.

Al binecuvințenii tale
De bine voitoriu

Andrei Șaguna
vicar general[1]

---

1 Ab Consistorio n. u. Admodum Rev. Domino Petro German Protopresbytero Coron. Tractus III, Corona

*

834/847

Binecuvîntate d. protopoape!

Arătînd încoace la 25 sept. a. c. moartea parohului nostru din Zărnești Vlad Dan; ți se referă că spre întregirea acestei stații parohiale, să faci după modalitatea prescrisă — candidație așa însă că prima loco să vină candidatul teologul de acolo Ioan Tope, care candidație din toate părțile întărită la timpul său să o așterni încoace. Din ședința cons. din 21 oct. 847, în Sibiu ținută.

Al binecuv. tale
de bine voitoriu

Andrei Șaguna
General vicar[1]

---

1 Admodum Reverendo Domino Petro Gherman Protopresbytero Tractus Coron III, Coronae

*

841/847

[Protopopului Brașovului, probabil Ioan Popasu]

Binecuvîntate d. protopoape!

În diferența[1] dintre resignatul[2] nostru preot din Presmer Nicolae Frateș și unii locuitori de acolo, ieșind la lumină din protocolul investigației mestecate,[3] din 28 aprilie a. c. ca numitul preot resignant Nicolae Frateș, dintre toate învinuirile lui-și făcute[4] într-aceea se află vinovat: că afară de pămîntul de Thoma Csuruial încă în anul 1789 pre sama preoțimei de acolo lăsat, au folosit încă și alte 2 pămînturi, unul pre sama bisericii de Ioan Ille, și altul prre sama școalei de Costandin Caracas în anul 1823 lăsate, și că după ce s-au dat fiului său, atunci învățătoriu fiind — voie și slobozenie a locui în școală, au stricat încuetoarea de la ușă și din școală au făcut depositorium[5] de bucate, fiindcă acea stare dinprejur,[6] că iregularitățile acestea de mai mulți ani încoace s-au întîmplat, și comunitatea și acum numai pentru aceea le-au descoperit, că clientul[7] lor Radul Popovici nu s-au preoțit înaintea fiului incusatului[8] Nicolae Frateș, și aceasta din aceea pricină că numitul Radu Popovici n-au fost isprăvit cursul preoției, prin urmare nu din vreo intenție[9] morală, ci numai din maliție au purces asupra preotului numit, mult desvinovățește pe des pomenitul paroh.

În privința impotațiilor lui-și făcute, s-au hotărît: ca inculpatul preot resignant, în sinodul protopopesc aspru să se înfrunte,[10] și spre despăgubirea bisericii — pentru că au folosit pămîntul susnumit, să plătească în lada ei — a bisericii — trei fl. c. m. — asemenea și pentru pămîntul pre sama școalei testat[11] și de sine în comodul[12] propriu folosit, să plătească pe seama școalei 3 fl. c. m. Lucru lanții[13] însă din aceea privință că n-au putut dovedi cu ce au învinuit pre despomenitul preot, să poarte cheltuielile Comisiei[14] în sumă de 12 fl. 03 kr. cm., din carii 5 fl.

36 cr. cm. Consistoriului bisericesc, iar 6 fl. 27 cr. cm. celui politicesc[15] se cuvin. Deci se face Binecuv. Tale de strînsă datorie[16] a strînge pe de-atîtea ori numitul preot resignant ca, cît mai curînd să depună pentru biserică şi şcoală cîte 3 fl. cm., şi a nu lăsa nimica necercat ce ar putea statornici o pace şi o dragoste împreunată întră preotu şi adversarii lui: şi fiind execuţia speselor comisionale, I. Magistrat de la Braşov încredinţată — despre rezultat şi ieşirea lucrului se va face încoace cuviincioasă relaţie.

Din şedinţa consist. din 21 octombrie 847 în Sibiu ţinută.

Al Binecuv. Tale de bine voitoriu

Andrei Şaguna
general vicar

1 diferendul
2 demisionatul
3 din procesul-verbal al comisiei mixte de anchetă
4 aduse
5 cămară, formă latinească dispărută
6 acea situaţie
7 preferatul
8 inculpatului
9 din vreun motiv de călcare a moralei
10 să fie mustrat
11 lăsat prin testament
12 folosul
13 Faptul că ceilalţi
14 Comisiei de judecată
15 impozit la stat
16 obligaţia

*

876/847

[Către protopopul Ioan Petric, Braşov]

Binecuvîntate d. Protopoape!

Învăţătoriul din Satulung Procopie Deac asupra căruia s-au făcut în mai multe privinţe mai multe plînsori, după arătarea d. director al Şcoalelor naţionale Moise Fulea în privinţa purtării acestui învăţător făcute, aflîndu-se nu numai cu totul nevrednic de dregătoria învăţătorească — ci ca un om imoral(şi cu totul corupt, foarte periculos pentru tinerime prin o hotărîre consistorială, sub acest nr. dlui director Moise Fulea dată, s-au lipsit cu totul din dregătoria sa. Fiind însă că din arătarea direcţiei sus-numită şi aceea iese la lumină, că numitul învăţător Procopie Deac ar fi făcut şi execuţii nedrepte[1] de la părinţii copiilor: se încredinţează Binecuv. Tale, că cerînd ajutoriu din partea jurisdicţiei mireneşti,[2] să cercetezi cu deamănuntul în privinţa aceasta şi, de s-ar afla că au stors cu necuviinţă, numaidecît să se silească a întoarce înapoi, şi despre ducerea la sfîrşit să arăţi încoace. Din şedinţa Consist. din 4 noiembrie 847 an Sibiu ţinută

Al binecuv. tale
de bine voitoriu

Andrei Şaguna
gen. vicar

1 ar fi luat mită sau amenzi pe nedrept
2 în termenii de azi: procuraturii civile

*

889/847

[Protopopului Petru Gherman, Tractul III, Brașov]

Binecuvîntate D. Protopoape!

După prea înduratul decret împărătesc din 30 iulie a. c. nr. curții 3685, prin înduratul Decret gubernial din 28 octombrie a. c., nr. 12.868, acestui Consistoriu intimat,[1] s-au milostivit Prea înălțata sa Maiestate prin prea înalta sa rezoluție împărătească din 24 iulie a. c. a slobozi[2] prea milostiv, ca în alegerea episcopului nostru acea modalitate să se păzească, care au fost și la anul 1810, cu prilejul asemenea alegeri, cu acea schimbare numai, ca restrîngerea în prea înduratul Decret din 25 mai 1809, nr. 1301 cuprinsă, — ca adecă episcopul de ales să se aleagă din sînul clerului alegător — să se păgure[3] și alegerea aceasta să nu se restrîngă numai la cei din Ardeal născuți.

Preaînalta rezoluție împărătească că acel adaos s-au făcut cunoscut acestui Consistoriu, ca de oarece pentru alegerea episcopului, care să se țină în orașul Turda în 1-a. decembrie a. c., după calendarul cel nou și de comisariu sau denumitu cancelariul țării prea luminată Măria Sa Domnul Comite Ladislaus Lazăr, și secretariul de guvern Măria sa domnul Pavel Istvanby, la toți și peste carele protopopii de Eparhia Transilvană ținători, fără de întîrziere astfel de rînduieli să facă, ca aceea protopopie — împreună cu generalul vicar spre alegerea episcopului, care după din adinsa /: pozitiva :/ prea înaltă rezoluție să nu se restrîngă numai la cei născuți fii ai Ardealului neuniții, la timpul hotărît să se afle în orașul Turda, și să se înfățișeze sus lăudatului comisariu gubernial, cancelariului țării, adecă prea luminat Măriei Sale Domnului Comite Ladislaus Lazăr. Deci aceasta prea înaltă mila și hotărîre împărătească, cu acel adaus cunoscut Binecuvinției Tale, ca presus numita, adecă în I decembrie a. c. calendariul cel nou, negrijit să te afli în Turda, spre a te înfățișa înaintea prea luminatei Mariei Sale domnului Comisariu. Din ședința consist. din 9 noiembrie 1847, în Sibiu ținută.

Al binecuvintăției tale
de bine voitoriu

Andrei Șaguna
gen. vicar

1 trimis
2 a permite
3 anuleze

•

[Protopopului Alexie Verzea, Tractul II, Brașov]

Binecuvîntate domnule protopoape!

Prin măritul Decret gubernial din 29 noiembrie 1847 sub nr. 13753 se sloboade[1] ca pe lîngă protopopul și preotul Brețcului Petru Pop să se așeze un capelan prin legiuită candidație și alegere.

Deci spre isprăvirea candidației și alegerii aceștia, au aflat acest Consistoriu episcopesc de bine, a te numi pe Binecuviințenia Ta de suplinitoriu protopopesc, care ieșind în fața locului și isprăvind cele legiuite după orînduielile mai înalte, și după modalitatea și pînă acum observată, la vremea sa mi-așterne lucrul isprăvit acestui Consistoriu episcopesc, spre a lui mai încolo tractare oficioasă.

Dat în ședința consistorială ținută la Sibiu în 3 ianuarie 848. 22 decembrie 847.

Al binecuv. tale de bine voitoriu

Andrei Șaguna
general vicar

1 se permite

•

1847

În vremea lui Şaguna, chiar de la sosirea lui în Transilvania, se cereau multe dispense de cununii, în general între rudenii de sînge de gradul al VI-lea, cerute de pildă de locuitori din *Codlea*, precum Ion Pascu şi Marina Teodor, alt Ion Pascu şi Paraschiva Cîrstea (25 septembrie 1847, 30 sept. 1847), din *Cristian*, precum Ioan Ciorate şi Ana Tantru (29 august 1847), din *Şimon*, precum Teodor Secărea şi Paraschiva Niţu (2 septembrie 1847), din *Peştera* şi *Fundata*, precum Stanciu Ure şi Elisafta Cojan, Iosif Enescu şi Ana Moşoiu (24 august 1847), din *Vlădeni*, precum Iacob Vlad şi Elena Dragoş, Ioan Stoia şi Pelaghia Steblea (2 febr. 1847), etc., aceştia din urmă fiind în gradul de rudenie al V-lea, toate trimise prin protopopul Petru Gherman.

La toate aceste cereri, Şaguna a dat dezlegare de cununie.

Notă: Am notat şi numele celor în cauză pentru eventuale studii de specialitate referitoare la persistenţa şi perpetuarea familiilor în diferite localităţi. Căsătoriile între rudenii se pot explica şi prin numărul mic al locuitorilor din unele sate, dar şi prin dorinţa părinţilor de a-şi împărţi averile, moştenirile, în familie.

*

Nr. 743/1847

Un anume Andrei Deak reclamă pe preoţii Ioan Iatulea şi Ioan Puşcaşu că ar fi îndemnat pe credincioşii lor, *„colibaşii din Törstsváros"*, să nu respecte contractul încheiat cu privire la unele prestaţii faţă de Andrei Deak. Şaguna cere protopopului să se informeze şi să ia declaraţii celor doi preoţi.

Sibiu, 9 septembrie 1847.

*

Nr. 124/1847

Şaguna scrie protopopului de Braşov Petru Gherman al tractului III, să atenţioneze pe preotul Ioan Perşoiu din Bran, *„să se ţină numai de acelea ce privesc dregătoria sa preoţească"*, şi să nu se mai ocupe cu negoţul care îl antrenează în judecăţi civile, făcînd-o adesea şi pe avocatul, în cauze străine de misiunea sa preoţească.

18 februarie 1847, Sibiu

Notă: Adresa către protopopul Gherman în limba latină.

*

Nr. 583/1847

Şaguna cere protopopilor printr-o scurtă circulară să adune milă pentru comuna *Homorod*, care a ars aproape în întregime la 28 martie 1847.

15 iulie 1847, Sibiu

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

NICOLAE IORGA
(1871—1940)

Cîndva, Nicolae Iorga, aflîndu-se într-un mers triumfal prin Țara Făgărașului, era întîmpinat și salutat de locuitorii fiecărui sat. Un preot ortodox l-a întîmpinat cu următoarea alocuțiune: „Vedem și salutăm în persoana Dvs. pe învățatul învățaților, dascălul dascălilor și prim-ministrul miniștrilor. Fiți binevenit și să ne trăiți întru mulți ani cu sănătate!"

Apreciere inedită a personalității lui Nicolae Iorga — cel puțin în forma acestei scurte alocuțiuni — dar conformă cu cele mai competente evaluări. Într-adevăr, personalități ilustre ale poporului român au văzut în Nicolae Iorga „un titan", „un colos... cu valoare de eternitate", „cea mai luminată minte", „cea mai strălucită figură a neamului" românesc, „dascălul neamului", „făuritor de ideal național", „creator de generație și de ideal", „ambasador al culturii românești peste hotare și părintele unirii naționale", iar în presa străină era prezentat ca fiind „una din cele mai de seamă personalități și unul din cei mai buni oameni ai României". În orice caz, a fost cel mai mare istoric român.

Ilustrăm temeinicia acestor aprecieri menționînd că N. Iorga cunoștea șaptesprezece limbi, că i se conferise titlul de doctor honoris causa de către universitățile de la Oxford, Paris, Roma, Geneva, Praga, Varșovia, Viena, Strasbourg, Bruxelles, Stockholm, Cernăuți, Cluj și București, că era membru a numeroase Academii străine și că „scrisul său atingea cifre incredibile: 1359 de volume și broșuri (însumînd 165.656 de pagini) și 25.000 de articole". Cel ce a stabilit aceste date — Barbu Theodorescu, colaboratorul și bibliograful cel mai competent al marelui savant — mărturisește în anul 1976: „Sînt convins că Iorga este savantul care a scris cel mai mult, nu numai dintre români, dar chiar dintre toți cărturarii lumii. În orice caz, nu există o altă bibliografie individuală mai vastă și mai variată decît aceasta". Bogăția operei lui Nicolae Iorga impresionase încă din anul 1911 pînă și pe dascălul său, marele istoric român A. D. Xenopol, autorul primei sinteze a istoriei românilor („Istoria românilor din Dacia Traiană", 14 volume), care zicea: „te întrebi cu inminunare cum a putut un creier să conceapă atîtea lucruri și o mînă să le scrie".

Desigur nu-i vorba numai de cantitate, ci și de calitate și temeinicie. În această privință e vrednică de amintit caracterizarea ce i-o face

G. Călinescu: „N. Iorga a jucat în cultura română în ultimele patru decenii rolul lui Voltaire. Personalitatea lui e covîrşitoare... e un specialist total, un istoric care a absorbit apa tuturor... Cunoaşterea aproape monstruoasă a istoriei universale şi române în cele mai mici detalii, direct de la izvoare, i-a îngăduit istoricului să improvizeze la cerere şi în timp scurt istorii parţiale... sinteze complete exhaustive, uneori disperant de amănunţite, egoiste în note pînă a nu lăsa altuia bucuria unui adaos. Iorga e în istorie un Vergiliu, Sf. Paul şi Beatrice, laolaltă, care te conduce din infernul diplomelor pînă în raza celestă a viziunei totale". De asemenea, în 3 mai 1930, cînd lui N. Iorga i se conferă titlul de doctor honoris causa al Universităţii de Oxford, prof. Poynter elogiază activitatea şi opera lui N. Iorga astfel: „Vă prezint un bărbat în multe învăţat şi a multe scriitor pe care, dacă aş voi să-l numesc Tit Liviu al Daciei sale Transdanubiene, ar fi să ascund ceea ce ar trebui rostit mai înainte de toate, anume că a scris opere istorice în patru limbi, că a mers pînă la izvoarele cele mai ascunse, că a prefăcut în piese de teatru povestiri istorice şi şi-a împletit numele său cu însăşi istoria... Căci nu a descris numai faptele românilor, nu a publicat numai monumentele şi a străbătut cu o curiozitate ca a lui Pliniu arta, sălaşurile şi mănăstirile lor, el urmărind analele turceşti, pe o întindere de cinci secole, în tot atîtea tomuri, le-a înfăţişat, precum a cercetat şi obiceiurile şi aşezămintele tuturor neamurilor din părţile de miază-zi şi soare răsare ale Europei. Căci nimeni nu se bucură în atare privinţă de o mai mare şi mai răspîndită faimă"...

Dar N. Iorga a fost o figură de legendă încă din tinereţe şi chiar din copilărie. Născut în 5/17 iunie 1871, la Botoşani, ca fiu al avocatului Nicu Iorga, de 33 ani şi al Zulniei, de 29 de ani, N. Iorga se trăgea dintr-un neam cu vechi rădăcini în acest oraş, în care tatăl său a ajuns şi subprefect. Mama sa era inteligentă, cultă, cu o memorie neobişnuită, cu o vorbă vioaie şi caldă şi de o vrednicie excepţională. „Multe din însuşirile pozitive ale lui N. Iorga: inteligenţa, vorba convingătoare şi mai ales memoria uimitoare sînt moştenire de la mama sa, „ne spune prof. I. Simionescu, fost preşedinte al Academiei Române. Copil deosebit de precoce, N. Iorga — rămas orfan de tată de la vîrsta de 3 ani, — ştia să scrie şi să citească cu mult înainte de a începe şcoala primară. La vîrsta de 5 ani citea şi vorbea franţuzeşte, limbă învăţată de la mama sa care a şi tradus în româneşte din Musset,Luisse Lambert etc. Şcoala primară o face la Botoşani, ca şi primele cinci clase liceale, fiind crescut de mama sa împreună cu fratele lui Gheorghe. Cursul superior al liceului îl face la Liceul Naţional din Iaşi pe care îl termină cu premiul I, iar bacalaureatul îl ia cu calificativul eminent. La vîrsta de 17 ani şi 3 luni se înscrie la Universitatea din Iaşi unde are ca profesori pe Xenopol, Densuşeanu, Găvănescu, Vîrgolici etc. şi pe care o termină într-un an şi 3 luni luîndu-şi licenţa, specialitatea „literatura grecească", cu calificativul „magna cum laude". În timpul studiilor universitare face lecturi pasionate din Th. Carlyle, H. Taine, Wundt, A. Weber, Fr. Hegel, R. Flint, Th. Mommsen, S. Reinach, E. Curtius, N. J. Grote, Paul Bouget, E. Hennequin, Stuart Mill, M. J. Guyau, Ch. Baudelaire, J. Richepin, Fr. Coppée, S. Prudhomme, Heraucourt, L. Tolstoi, F. Dostoievski. Vor-

bind despre succesul lui școlar presa vremii îi atribuie „dispoziții geniale" și preciza că „va fi un luceafăr genial în domeniul științei". La trei zile după examenul de licență, profesorul său St. G. Vîrgolici îl prezenta lui Negruzzi astfel: „Este un băiat cu desăvîrșire distins.... un adevărat fenomen și ca memorie și ca putere de judecată... Știe foarte bine limbile clasice, cunoaște franceza, spaniola și italiana, mai puțin germana". Un tînăr român, aflat la studii în Paris și care va ajunge profesor universitar de latină, „îl recomandă faimosului latinist Riemann ca pe un „fenomen nenatural", ce „face cinste patriei", asemănîndu-l totodată cu „Biblioteca din Alexandria înainte de a fi arsă de Omar" (Cf. B. Theodorescu).

Dotat cu asemenea însușiri native, cultivate și dezvoltate printr-o muncă neîntreruptă de vacanțe și odihnă și stăpîn pe o cultură enormă, N. Iorga pășește în primăvara anului 1890, după ce se căsătorește cu Maria Tasu, fiica președintelui Curții de Apel, peste granițele țării făcînd o călătorie în Italia, unde vizitează: Veneția, Padova, Vicenza, Verona, Milano, Torino, Geneva, Pisa, Roma, Neapole, Florența și înapoindu-se prin Elveția, ca în toamna aceluiași an să plece la Paris pentru continuarea studiilor ca bursier. Aici se înscrie și urmează l'Ecole Pratique des Hautes Etudes, secția de istorie și filologie, preferînd ca profesori și îndrumători pe Duchesne, Monod și Charles Bémont. După ce obține titlul de „elev diplomat" al acestei școli, trece în Germania, studiază la Berlin, își ia doctoratul în istorie universală la Leipzig în toamna anului 1893 cu prof. A. Birch-Hirschfeld, K. Wachsmuth și Karl Lamprecht. În timpul studiilor sale în străinătate N. Iorga a cercetat cu însetare arhivele europene pentru a descoperi documente privitoare la trecutul poporului român. Așa că „după 4 ani de pelerinaj științific european", N. Iorga se întoarce la București cu „10.000 de cărți" și cu multe „geamantane pline cu copii după documente privind istoria țării sale" (Cf. B. Theodorescu). Concomitent, cărturarul român a continuat să colaboreze cu articole de critică literară studii pe istoria literară și folclor la diferite reviste și ziare din țară ca: Lupta, Timpul, Vatra, Familia, Arhiva și Constituționalul.

La 1 noiembrie 1894 își începe cariera universitară la București, ca profesor la catedra de istorie universală medie, modernă și contemporană. Ani de zile de acum înainte va duce o viață înclinată numai cursurilor la Universitate, cercetărilor în Biblioteca Academiei Române și peregrinărilor științifice, în timpul vacanțelor, în țară și străinătate, pentru a aduna documente privind istoria românilor și a cruciadelor.

Ca profesor N. Iorga a fost apropiat de studenți, s-a bucurat de simpatia și încrederea lor, de admirația și aplauzelor lor. Toți îl socoteau original și genial. Iar mai tîrziu, cînd profesorul s-a aflat în primejdie din partea politicienilor și năimiților lor, studenții au făcut zid de apărare în jurul lui. Pentru toate generațiile de studenți N. Iorga a fost și a rămas o figură legendară.

Ca cercetător, istoric, cărturar, publicist și conferențiar N. Iorga a rămas neîntrecut. Dotat cu o putere de muncă fantastică și cu o memorie uluitoare, N. Iorga, cu o voință de înfăptuire neînvinsă, și-a dedicat

întreaga-i viaţă muncii pentru înălţarea culturală şi morală, socială şi economică a neamului românesc, ca şi pentru a asigura ţării sale un loc de cinste în ştiinţa şi cultura universală. Prin eforturi imense a creat o operă monumentală. A străbătut ca nimeni altul toată ţara, toate ţinuturile locuite de români pentru a le cunoaşte viaţa şi pentru a strînge documente şi mărturii. A scris istorie naţională şi universală alcătuind studii de specialitate, monografii sau largi sinteze, manuale şcolare sau broşuri de popularizare; a publicat documente din arhive, inscripţii, memorii şi mărturii, note de călătorie, corespondenţă privată; a întocmit, alături de istoria românilor, istoriile Bisericii, armatei, agriculturii, comerţului, industriilor, învăţămîntului, presei, vieţii femeilor, costumului şi modelor, diverselor familii de prinţi şi boieri, istoria literaturii române, istoria artelor la români; a înfiinţat şi patronat ziare şi reviste de specialitate, şcoli şi institute culturale, colecţii de texte; a scris versuri, teatru şi critică literară; a ţinut lecţii la Sorbona şi conferinţe în multe citadele ale culturii europene, a conferenţiat în mai toate oraşele ţării, a participat la congrese internaţionale unde a fost şi sărbătorit; ca membru al Academiei Române a luat parte deosebit de activă la lucrările acesteia. Din operele, creaţiile şi intreprinderile lui ştiinţifice amintim: „Istoria românilor“ (10 volume), „La place des Roumains dans l'histoire universelle“ (3 vol.), „Histoire des Roumains et de la Romanité orientale“, „Geschichte des rumänischen Volkes in Rahmen seiner Staatsbildungen“ (2 vol.), „Istoria lui Mihai Viteazu“, „Studii şi documente cu privire la istoria românilor“ (31 vol.), „Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului“ (4 vol.), „Notes et extraits pour servir al l'listoire des Croisades“ (6 vol.), „Geschichte des Osmanischen Reiches“ (5 vol.), „Histore de la vie, Byzantine“ (3 vol.), „Essai de synthèse de l'histoire de l'humanite“ (4 vol.), „Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea“ (3 vol.), „Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea şi legăturile lor“ (3 vol.), revistele: „Neamul românesc“, „Revista istorică“, „Revue Historique du Sud-Est-Européen“, „Floarea darurilor“, „Buletinul Comisiei Monumentelor istorice“, Cursurile Universităţii populare de la Vălenii-de-Munte, Şcoala română din Franţa, Şcoala română din Roma, Institutul român de Arheologie de la Santi-Quaranta; Comisia istorică a României etc. N. Iorga a fost unul dintre fondatorii Institutului Sud-Est European (1913) şi organizatorul primului congres de bizantinologie (1922).

În tot ce a scris şi a conferenţiat ca istoric ca om de ştiinţă, în toate cursurile sale universitare, profesorul N. Iorga a urmărit cunoaşterea adevărului, îmbogăţirea patrimoniului cultural şi „a gîndirii istorice cu o nouă viziune întemeiată pe unele „permanenţe“, coordonate ale dezvoltării istorice, dominată de factorul spiritual“, educarea morală a tinerilor şi a întregii naţiuni, crearea de conştiinţe umane autentice, cultivarea încrederii în viaţă şi în biruinţa neamului său, promovarea optimismului, entuziasmului şi spiritului creator.

Conştient ca nimeni altul de valoarea morală şi educativă a istoriei şi de aportul pe care el, ca istoric cu orizonturi culturale neatinse de alţii, l-ar putea aduce la însănătoşirea vieţii sociale şi politice din ţara noastră în vremea sa şi la înfăptuirea idealului, întregului nostru popor

— făurirea statului național unitar, N. Iorga a socotit de la o vreme intervenția sa în viața politică a țării ca un categoric imperativ moral.

Plecînd de la convingerea sa, nedezmințită niciodată de istorie, că „poporul nostru e bun" și țărănimea noastră alcătuiește „partea cea mai însemnată, mai harnică și mai curată din poporul românesc", N. Iorga, începînd cu anul 1906, s-a angajat ca un adevărat Apostol al neamului în lupta pentru emanciparea țărănimii, „luminarea neamului" și realizarea aspirațiilor lui de unitate politică și statală. Ca luptător pentru cauza țărănimii N. Iorga a criticat nedreptele alcătuiri sociale și economice din vremea sa, moravurile claselor suprapuse, ciocoismul care disprețuia limba și cultura națională, politicienii care favorizau pe stăpînii de pămînt, exploatatori și paraziți care își însușeau truda poporului și compromiteau viitorul țării prin înstrăinarea lor de tradițiile și interesele generale ale țării și a propus reforme, proiecte de legi și planuri, inclusiv împroprietărirea țăranilor cu pămînt, menite să ocrotească și să ridice țărănimea. Neuitate sînt articolele manifest și fulminante pe care le publica în ziarul său „Neamul Românesc" în preajma și în timpul răscoalei țărănești din anul 1907, ca cele intitulate: „Ascundeți țăranii", „Dumnezeu să-i ierte" etc., ca și discursurile sale de la tribuna Parlamentului, rostite în aceeași cauză, ca deputat ales.

În preajma și în timpul primului război mondial N. Iorga s-a angajat total pentru a intui ceasul istoric al poporului român în care acesta să-și declanșeze forțele întru realizarea dreptăților naționale, apoi pentru a crea o stare de spirit în favoarea luptei pentru dezrobirea teritoriilor românești aflate sub stăpînire străină, pentru a demasca propaganda germană și a încuraja pe credincioșii idealului național. Prin micul său ziar, „Neamul Românesc", N. Iorga a susținut moralul populației deznădăjduite, a îmbărbătat soldații aflați în mizerie și le-a hrănit credința în victoria finală, pe care cu atîtea jertfe au și repurtat-o. Făcîndu-și datoria pînă la capăt, N. Iorga a avut „suprema satisfacție de a prezida, în decembrie 1919, dezbaterile Parlamentului României întregite, ce avea să hotărască asupra marilor reforme atît de îndelung și nejustificat amînate" (Cf. I. Constantinescu).

Între cele două războaie mondiale N. Iorga, ca om de cultură și militant politic, ca deputat, ca prim-ministru între 17 aprilie 1931—2 iunie 1932, ca președinte al Ligii Culturale, a continuat să militeze pentru propășirea poporului român conform unui program clar de esență tradițională și țărănească și în același timp definindu-se ca un adept al armoniei istoriei și al raporturilor de prietenie cu toate popoarele. În această perioadă el devine o figură proeminentă a rezistenței europene împotriva hitlerismului și a celei românești împotriva ideologiei și acțiunii Gărzii de fier ca agentură a fascismului și hitlerismului în țara noastră. În apărarea independenței naționale — s-a opus cu prețul vieții dictaturii fasciste și subjugării României de către Germania hitleristă. La 27 noiembrie 1940, N. Iorga este asasinat mișelește de o mînă bestială care făcea jocul puterilor străine. Martir al convingerilor sale, N. Iorga rămîne pentru noi un mit, figura legendară care „ne-a ridicat în fața tuturora icoana ființei noastre etnice nu numai spre a ne închina

ei, ci și spre a-i închina întreaga noastră vlagă, la progresul ei în toate" (I. Simionescu).

Rîndurile de față au fost așternute pe hîrtie nu pentru a spori cele peste 20.000 de articole și cărți ce s-au scris despre N. Iorga, căci în această privință sînt nesemnificative, ci pentru a ne reînprospăta figura lui genială și luminoasă, cu prilejul împlinirii, la 5 mai a. c., a 115 ani de la nașterea lui, în sensul îndemnului Sf. Ap. Pavel: „Aduceți-vă aminte de învățătorii, care v-au propovăduit cuvîntul lui Dumnezeu și privind cum le-a fost sfîrșitul vieții, să le urmați credința" (Evrei 13, 7) și pentru a trezi în inimi un fior de recunoștință prețuită de marele om în sentința sa profetică: „Recunoștința posterității — un giulgiu de aur pe trupul celui asasinat".

Pr. lector *Ioan Glăjar*

Preot asistent Liviu Streza, BOTEZUL ÎN DIFERITE RITURI LITURGICE CREȘTINE. Teză de doctorat în teologie. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985, 276 p.

Ne referim la o lucrare care se înscrie într-o serie de bune elaborări întocmite cu rostul de a se obține titlul academic de *doctor în Teologie*. Deși s-a arătat și pînă acum, nu este totuși fără însemnătate să reținem faptul că lucrările de acest gen, cum este și cea de față, trebuie considerate, în înțelesul cel mai bun al cuvîntului, drept înscrieri dintre cele mai serioase în încercările, de cele mai multe ori foarte lăudabile și nu mai puțin bine intenționate, de a sluji întru îmbogățirea literaturii teologice a Bisericii Ortodoxe Române.

Lucrarea în cauză este rod al unor strădanii, pe o întindere de mai mulți ani, sub supravegherea și îndrumarea unor specialiști de rară competență în materie — ca mult regretatul și eminentul Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, fost titular al Catedrei de Liturgică, Pastorală și Artă creștină de la Institutul Teologic Universitar din București, ca și ucenicul acestuia Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, actualul titular al aceleiași catedre — și ea, lucrarea, și-a asigurat loc în revista „Ortodoxia" nr. 1 și 2/1985, ca acum să apară în extras din această publicație mult prețuită.

Pe o întindere de 276 pagini, în afară de prefață și introducere, materialul inclus în lucrare este sistematizat în trei părți distincte, subdivizate, fiecare din acestea, în mai multe capitole.

Dar să ne referim în direct, la, așa să zicem, arhitectura lucrării.

În partea întîia, sub titlul: *Ritualul și doctrina Botezului în literatura veche creștină* (sec. I—IV)... (p. 11—86), lucrarea prezintă, din perspectivă istorică și documentară, informații amănunțite cu privire la învățătura și rînduiala Tainei Sfîntului Botez, informații care prefigurează Botezul creștin în Testamentul Vechi, apoi specificul asociat botezului Sf. Ioan Botezătorul; Botezul după Sfintele Evanghelii și Epistolele pauline, Botezul în perioadele apostolică, postapostolică, patristică, bizantină, și postbizantină, cu arătarea dispozițiilor canonice referitoare la Botezul în Biserica Ortodoxă.

Cele arătate mai sus, rezumativ, sînt sprijinite pe mărturii autentice cuprinse în scrieri din literatura primelor trei veacuri creștine, ca și în mari opere ale literaturii de referință atît din Răsărit cît și din Apus, opere esențiale privind evoluția istorică a rînduielii și doctrinei Botezului dintru început și pînă în veacul al XV-lea.

Expunerea din această parte a lucrării prezintă claritate și documentație riguros controlată, prezentîndu-se asemenea unei lecturi, din perspectivă teologică, atrăgătoare și direct instructivă. Ea este și „o privire de ansamblu asupra dezvoltării ritualului Botezului din epoca apostolică pînă la forma lui rămasă definitivă în Ortodoxie". Astfel, „rînduiala actuală a Botezului ortodox apare ca o continuitate fidelă a ritului primar. Amplificările în jurul elementelor esențiale rînduielii apostolice nu fac decît să evidențieze și mai clar semnificația teologică a acestora" (p. 86).

A doua parte a lucrării (p. 87—224) se referă la *Slujba Botezului în diferite rituri liturgice de azi*. Partea aceasta deține o însemnătate deosebită și nu atît prin extensiunea ei, ci mai ales pe urma faptului că în ea se insistă, în mod special, asupra Tainei Botezului, asupra Tainei „inițierii creștine, (care) are în Ortodoxie valoarea de Taină indispensabilă mîntuirii, prin care primitorul se naște din nou pentru viața spirituală, devenind membru al Bisericii lui Hristos, iertîndu-i-se

păcatul strămoşesc (la prunci), şi toate păcatele personale, săvîrşite pînă la Botez, (la adulţi)..." (p. 87).

În virtutea celor arătate imediat mai sus, a doua parte a lucrării constituie inima acesteia, esenţa ei, centrul ei, ceea ce face ca ea să intereseze îndeaproape pe oricare credincios creştin, mai întîi însă pe credincioşii Bisericii Ortodoxe, „care a menţinut în interpretarea Botezului vechea concepţie paulină, conform căreia Botezul este moartea împreună cu Hristos şi învierea împreună cu El, realizată prin întreita afundare a candidatului în apă sfinţită" (p. 87).

În partea aceasta se insistă asupra ritualului Slujbei Botezului cu actele şi formulele liturgice, ca şi interpretarea simbolică şi teologică a acestuia, de la slujba Botezului şi simbolismului ei în Biserica Ortodoxă; apoi slujba Botezului în Bisericile Vechi Orientale, aceea a Sirienilor monofiziţi, cea Creştină din Malabar, a nestorienilor (şi cea unită cu Roma); Bisericile: Maronită, Coptă, Etiopiană şi Armeană.

Capitolul III se referă la *Slujba Botezului în Bisericile din Apus* (p. 71—224). Cum era şi de aşteptat, întîlnim mai întîi, aci, referiri la Slujba Botezului în Biserica Romano-catolică. Aceasta, înainte şi după Conciliul II Vatican. Apoi, referiri similare la Bisericile vechilor catolici, la Comuniunea anglicană şi la Bisericile protestante. Nu lipsesc nici referiri cu privire la rînduiala Botezului în unele denominaţiuni creştine.

Acelaşi capitol include consideraţii legate de asemănări şi deosebiri între diferitele Biserici şi confesiuni creştine de azi cu privire la Botez; unele avînd în vedere doctrina Botezului, iar altele ritualul şi practica Botezului.

Trebuie să subliniem că expunerea nu ancorează în generalităţi, ci intră cu competenţă în inima lucrurilor, prezentînd amănunţit, prin elemente documentare esenţiale, tot ceea ce priveşte latura comună, ca şi cea specifică, fiecărei Biserici creştine, privind Taina Botezului, concluzionînd: „Din această comparaţie a diferitelor rînduieli baptismale actuale cu tradiţia apostolică şi implicit cu rînduiala ortodoxă, care păstrează în deplinătatea lor toate elementele acesteia, putem constata următoarele:

— *Unitatea comună* a acestor rînduieli o constituie tocmai elementele păstrate din rînduiala apostolică.

— *Elementele specifice* ale fiecărui rit *nu distrug unitatea de concepţie*, apostolică, a rînduielii baptismale.

— *Deosebirile* dintre aceste rînduieli sînt generate, deci, fie de diferitele *împrumuturi şi adăugiri* din alte rînduieli sau de dezvoltarea excesivă şi multele repetări ale unor acte, cum este cazul în rînduielile Bisericilor Vechi Orientale, fie de anumite *revizuiri*, care, avînd intenţia de a degreva rînduiala de anumite adausuri, fie că au înlăturat mai multe sau mai puţine din elementele rînduielii apostolice, fie că au diminuat semnificaţia originară a acestora" (p. 224).

A treia parte a lucrării include *Consideraţii ecumeniste privind slujba Botezului în diferite rituri liturgice ale confesiunilor creştine de azi*. Este partea cea mai redusă ca întindere (p. 225—245). Se referă la Botez ca Taină a unităţii creştine şi la perspective ecumeniste în dialogul interconfesional de astăzi, adică la ridicarea în plină actualitate a practicii şi doctrinei despre Botez. Sînt prezentate, rînd pe rînd, discuţiile ce s-au purtat şi se poartă în continuare, în cazul diferitelor organizaţii, comitete şi întruniri interconfesionale în legătură cu Sfînta Taină a Botezului, care s-au extins chiar pe plan mondial. La toate acestea, Biserica Ortodoxă Română a dovedit o prezenţă activă şi pozitivă, prin reprezentanţi de mare prestigiu în lumea teologică, cum e cu deosebire aceea a Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului.

„Studiile ecumeniste referitoare la semnificaţia Botezului în Hristos — se arată în lucrare — au aruncat o rază de lumină asupra problemei foarte importante pentru progresul spre *unitate*" (p. 228). De asemenea, s-a arătat că este necesară „*o reevaluare a întregii tradiţii apostolice şi patristice* privind administrarea acestei Sfinte Taine (a Botezului), a elementelor componente ale rînduielii primare şi a semnificaţiilor lor originare, ... păstrate cu fidelitate în rînduiala ortodoxă". De aceea, „o întoarcere spre tradiţia apostolică constituie o întoarcere spre Ortodoxie. *Nu este nevoie, deci, de a se crea o nouă slujbă baptismală, ecumenică.* Rînduiala apostolică a fost dintru început ecumenică şi va rămîne singura în stare să redea pentru toţi semnificaţia deplină a Botezului" (p. 243).

Drept apreciere finală, ne este mulţumitor să arătăm că autorul lucrării a

consultat și a folosit o bibliografie bogată și selectă, dovedind că e stăpîn pe o informație științifică, teologică de primă apreciere. Prin cuprinsul ei și prin onestitatea cu care a fost întocmită, lucrarea impune. Nu-i lipsește nimic, ca să fie bună. Ba chiar foarte bună.

Pr. prof. D. *Călugăr*

Florian Dudaș, MANUSCRISE ROMÂNEȘTI DIN BISERICILE BIHORULUI, Ed. Episcopiei ortodoxe române Oradea, 1985, 272 p. + 75 ilustrații

De numele lui Florian Dudaș se leagă investigațiile în legătură cu temeliile culturii noastre. De data aceasta, după cum ne sugerează chiar titlul lucrării apărută în Editura Episcopiei Oradiei *„Manuscrisele românești din Bisericile Bihorului"* cercetările autorului aprofundează studiul manuscriselor bihorene integrînd acest fenomen cultural specific în spiritul și mișcarea vremii pe de o parte, iar pe de alta, analizînd cu minuțioasă competență activitatea a 71 de copiști materializată printr-un număr de 230 de manuscrise.

S-ar părea că lucrarea recent apărută reprezintă o adevărată încununare a studiilor anterioare referitoare la acest subiect.

În istoria culturii noastre, remarcă autorul, perioada activității copiștilor reprezintă o adevărată „epocă între umanism și iluminism", elementele occidentale aici ca și restul țării luînd o coloratură specifică dictată de contextul social și cultural de la noi. Activitatea copiștilor era pornită și alimentată de năzuințele spre cultură și lumină ale poporului nostru și tocmai de aceea nu a putut fi sporadică.

De altfel se subliniază cadrul în care s-a desfășurat fenomenul cultural al manuscriselor: „Cartea manuscrisă a apărut, a înflorit și s-a răspîndit în Țara Crișurilor chiar în condițiile circulației impresionante în anumite momente a tipăriturilor, *ca o necesitate a vieții spirituale* (s. n.) a poporului și reprezintă în acest context aportul nemijlocit al românilor acestor locuri la dezvoltarea culturiii neamului" (p. 172).

Prețuirea de care s-au bucurat manuscrisele ne relevă și ea aspirația dintotdeauna a poporului spre luminarea care vine din „meșteșugul citirii" cărților folositoare. Acest lucru ni-l dovedește, pe lîngă altele, prețul lor de cost care era pentru vremea respectivă exorbitant.

Din însemnările notate pe unele exemplare, autorul constată „valoarea ridicată, apropiată de cea a tipăriturilor vremii, a manuscriselor copiate pe aceste locuri. În medie, valoarea bănească a unui text continuă el — a fost în decursul vreacului al XVII-lea de 10—12 florini, apropiindu-se spre exemplu, de cea a exemplarelor cunoscutei *Cărți românești de învățătură* a lui Varlaam, aflate în circulație în Transilvania. În anii buni, cu belșug, cu o asemenea sumă se putea cumpăra, de pildă, una sau chiar două perechi de boi, 3—4 vaci, unul sau doi cai ori 10 oi cu miei" (p. 216). Iată, deci, că în ciuda prețului exorbitant, manuscrisele, în lipsa cărții tipărite au constituit un magnet pentru mințile luminate ale vremii.

Se remarcă din lucrare faptul că munca laborioasă a copiștilor nu era făcută oricum și mai ales faptul că nu era în nici un caz doar un mijloc pentru obținerea de profituri economice. De la prima vedere se observă grija cu care au fost copiate manuscrisele, intenția de a imita pe cît posibil cartea tipărită și mai ales miniaturile ce le împodobesc.

Manuscrisul unei cărți era atît de important pentru vremea sa încît odată intrat în posesia cuiva, al unei familii de pildă, el era înscris alături de bunurile cele mai de valoare ale familiei respective. El devenea ceva ce nu trebuia înstrăinat sub nici un motiv, ce trebuia transmis din tată în fiu, iar uneori putea răscumpăra chiar „păcate de moarte" sau restabili legături rupte chiar din motive foarte grave.

În ceea ce privește recrutarea copiștilor, aceștia sînt fie „preoți sătești, de cele mai multe ori de o stare cu poporul ... dieci ridicați prin știința de carte tot din rîndul țărănimii", sau mai ales dintre „dascălii cu o aleasă ținută intelectuală și mai rar monahi și grămătici. Indiferent însă că au fost de obîrșie locală ori au fost peregrini, faptele îi înfățișează în postura de reprezentanți ai culturii românești de pe aceste meleaguri" (p. 173).

O remarcă importantă a autorului este și aceea că „spre deosebire de tipograful tutelat de Biserică și controlat îndeaproape în ce privește conținutul ideologic al operelor de către stăpînire, copistul lucrează liber, neîngrădit întru totul de dogme, stînd cu simțirea și cugetul mai aproape de viața poporului, decît al clasei feudale. Manuscrisele lor înfățișează astfel coordonatele firești, reprezentative ale unei literaturi preferențiale care exprimă mai evident decît cărțile tipărite un gust literar format, capabil nu numai de receptare ci și de selecție, de o „atitudine critică" față de cultura scrisă" (p. 191).

Nu poate fi nesesizat fenomenul ce caracterizează întreaga noastră cultură și care se conturează cu pregnanță din lucrarea de față, anume unitatea ei nu numai în cadrul Bihorului, ci mai ales cu celelalte provincii românești surori. Printre factorii de legătură care au păstrat și întărit această unitate au fost în perioada studiată de autor (sec. XVI—XVIII) și acești copiști, în special cei moldoveni și munteni. Poate chiar mai eficientă în sensul celor de mai sus a fost activitatea copiștilor peregrini.

În ceea ce privește „copiștii ardeleni ... par să fi desfășurat mai mult o peregrinare ocazională de bună vecinătate în vestul Transilvaniei, prilejuită de activitatea de colportaj și profesarea meșteșugului de legător de cărți, în primul rînd de interesul vînzării propriilor texte" (p. 181).

Pe lîngă importanța propriu-zisă a manuscriselor respective, descrierea lor amănunțită relevă notații de-ale cititorilor dintre care unele cu adevărate calități literare, iar altele cu un conținut informatic foarte variat.

73 de ilustrații excelent executate din punct de vedere grafic completează acest material bogat în conținut și cu alese calități stilistice.

Lucrarea surprinde notele esențiale ale unei perioade fundamentale pentru cultura poporului nostru. Ea va prezenta utilitate nu numai pentru specialiști, ci pentru toți cei care sînt interesați de etapele culturii noastre.

M. Boghian

Dan Zamfirescu, ACCENTE ȘI PROFILURI, 1965—1983, București 1983, 509 p.

Volumul exprimă ideile unui scriitor consacrat, curentele ce agită epoca pe care-o descrie, sensurile ce se desprind din evenimente imediate și profilul și însemnătatea unor oameni și evenimente din trecutul istoric și cultural.

Volumul este împărțit în trei părți: I Istorie și cultură. II Sensul istoriei culturale și III Dinamica spiritualității românești și grupează teme a căror diversitate ține de însăși natura preocupărilor autorului.

Valorificînd moștenirea istorică culturală scrie despre: Un drum la Sarmizegetusa, Burebita, simbolul vechimii și măreției vieții de stat la români, Un ctitor de țară și de cultură românească, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Lupta pentru independență... medalioane literare moderne, I. Budai Deleanu, Gheorghe Lazăr, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, Timotei Cipariu, Gheorghe Barit, Vasile Alecsandri, Eudoxiu Hurmuzachi, Titu Maiorescu, A. D. Xenopol, Vasile Pârvan, Hașdeu, M. Eminescu, G. Călinescu, George Ivașcu, Dan Simeonescu, Alexandru Elian, Eugen Barbu, Marin Preda, Paul Anghel ș. a., aducînd o contribuție prețioasă la capitolul „Dinamica spiritualității românești" și pledînd pentru un destin universal al culturii românești.

Dan Zamfirescu e un cărturar în adevăratul sens al cuvîntului, s-a ocupat cu mult succes de literatura noastră veche, de literatura contemporană, s-a făcut cunoscut prin masivul său studiu despre Învățăturile lui Neagoe Basarab.

E un temperament dinamic, scriitorul care se însuflețește pentru idei mari și pentru cauze nobile.

Institutul Teologic Universitar din Sibiu l-a avut printre studenții săi și ce student? Ziua bună s-a cunoscut de dimineață.

Pr. prof. on. *Nicolae Neaga*

Ion Brad, MUNTELE CATÎRILOR, Ed. Eminescu, București, 1980, 264 p. O carte despre Sfîntul Munte Athos și un itinerar istorico-aghiorit

Multe s-au scris despre insula de piatră a Sfetagorei, cum este numit Sfîntul Munte Athos. Documente și hrisoave, chipuri de ctitori și icoane făcătoare de minuni, tămăduiri și iertări de tot felul, împliniri de rugăciuni și răspuns vocației, donații și ajutoare, curiozități din fauna și flora locului și multe altele constituie una dintre părțile atractive ale Cetății monahale a Athosului.

Feeria și panorama, Panaghia, teofania și epifaniile, slujbele permanente dau farmec acestui colț de lume. Niciodată atracția Athosului n-a fost mai puternică decît acum în secolul împlinirii și îndoielilor, în veacul stăpînirii de multe. Milioane de turiști vin din curiozitate și pleacă cu convingeri. Partea feminină dă ocol colosului de piatră, fiecare inimă simțind ceva deosebit.

Monahi pletași care poartă în sine forța lepădării, fiecare cu bocceluța lui în care are înfășurate merinde vegetale sau flori și plante pentru ceaiuri binefăcătoare, sînt obiectivul principal al unui dialog de duh, al unei imagini imortalizate pe peliculă sau a unei fotografii ce va face ocolul lumii într-o revistă de circulație mondială. Așa se prezintă „insula fericiților" și celor ce s-au lepădat de lume.

S-ar părea de domeniul incredibilului descrierea unui asemenea loc, dar nu-i așa, ci totul, acolo, pare normal, numai noi, zbuciumații zilei, creăm o lume a fanteziei, o poveste a viitorului, pe cînd veșnicul Munte Athos își duce existența la fel ca pe „vremea" lui Zeus din Olimp, împăraților bizantini, cuceririlor musulmane, războaielor mondiale sau astăzi într-un regim și o zonă de turism internațional. Perenitatea Sfîntului Munte o dau cei ce s-au izolat de lume și mai ales natura specifică la care pelerinul a adăugat frumusețile sale: locașuri de închinare, de pomenire, de preaslăvire și liniște sufletească.

Aici, în candela reculegerii, strămoșii noștri au turnat untdelemnul bucuriei, ctitoriei și rectitoriei, al rugăciunii pentru biruință, pentru țară și pentru veșnică pomenire. Aici, cum spune cronicarul, biruit-au gîndul, fiindcă mulți dintre ctitori, slujitori, ajutători și închinători n-au văzut aceste locuri, dar au crezut în protectoarea lor, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria.

Imaginile de față sînt completate în cartea de față cu descrierea la fața locului a oamenilor, animalelor, păsărilor, sălbăticiunilor, dar și îndeletnicirea locuitorilor: interiorizarea, vocația și mulțimea rugăciunilor smeriților monahi.

Scriitorul-poet și eseist, despletește metania monahală și descoperă în împletitura ei atîtea enigme ale ființei umane, încît el rămîne uluit de cei ce „cu smerenia cîștigă cele înalte . . .".

Catîrul, dobitocul blestemat în Evanghelie, este un motiv literar. Ne-am aștepta să fim seduși de ficțiune într-o asemenea carte. Dimpotrivă. Fiecare capitol și fiecare pagină ne introduce fie în șeol, fie în sînul lui Avraam după cum au fost vremurile. Merindele „turistului" sînt purtate de animale „încăpățînate", dar pline de „inițiativă" și „cunoscătoare" ale itinerariului atonit atît ziua, cît și noaptea.

Autorul, cunoscător al spiritualității ortodoxe, păstrează rînduiala de la ceasul 9 prin polunojniță pînă la utrenie și obedință. Și face ascultare și cere „evloghie" pentru a studia viața zilnică a acestor viețuitori-gheronți, viață plină de farmec, de compătimire, dar și de admirație. Ca nimeni altul, cercetează cu emoție pravila zilnică punînd în gura unuia sau altuia mărturii de cutremurătoare pagină de istorie. De fapt acesta este și scopul: de a reda publicului larg de cititori informații de istorie pură consemnată în hrisoave, odoare, icoane, inscripții, vase sfinte și în ctitorii de faimă în arta universală.

Eroul acestui roman nu-i un personaj, ci monahul român ce fuge de răutatea lumii sau de stăpînitorii veacului și se adăpostește într-o cetate a sihaștrilor, continuînd să-și arunce binecuvîntările sau blestemele asupra celor buni sau celor nemernici. Autorul „întîlnește" pe călugărul *Tifoen*, nume comun în cinul monahal, cu care începe „fantastica aventură... pe cărările încîlcite ale celor douăzeci de mănăstiri, ale schiturilor, colibelor și sihăstriilor noastre, cîte au mai rămas în picioare . . ." (p. 10).

Cum era de așteptat, Ion Brad ne invită la o plimbare cu *Vaporul lui Manolis* (p. 12—17), o arcă aproape asemenea celei a lui Noe, cu excepția că aici erau numai

ființe umane, care admirau Zograful rectitorit de Mircea cel Bătrîn și înfrumusețat de Ștefan cel Mare. Nu știau nimic turiștii, dar românul-monah lăcrima în inima sa și admira pe cei care mai cunosc ceva istorie! (*Spune, fiule!*, p. 18—25). Or, un aprod al istoriei atonite este Tifoen, un fiu rătăcit printre stîncile „aghiorite". El istorisește, parcă ar recita catismele Psaltirii și Doamne miluiește (de 40 de ori), despre atîtea „învieri din morți" și minuni mai ales în evlavia slavă a Rusikonului, Ivirului, Xiropotamului etc. Asupra Xiropotamului „fiul" lui Tifoen, adică pelerinul-turist, vine cu amănunte, arătînd dragostea de a ctitori a românilor; vameșul Păun din Moldova, în 1607 și mai ales ieromonahul-cărturar Chezarie Daponte. Tot aici, înainte, Alexandru, fiul lui Mircea cel Mare își asigura, prin danie, pomenire veșnică. Însuși Mihai Viteazul, la Simonpetra, ca și înaintașul său Neagoe Basarab, își asiguraseră aici „sărindarele" veșniciei. Alte mănăstiri de aici erau rezervele mănăstirilor românești închinate, schituri, sihăstrii sau chiar lavre. De aceea, strălucirea Athosului este candela ctitoricească a domnilor români (*Contesa înviată din morți*, p. 26—34).

Dar nu numai locașurile și împrejmuirea lor, ci și grădinile și izvoarele constituie curiozități pentru străini și dau atmosfera propice pentru rugători și nevoitori: Prodromul, Marea Lavră. Aici s-au unit în cuget și simțiri, în rugăciune pentru unitatea de credință, români împrăștiați pretutindeni și „deschiliniți" de vitregia timpului și răutatea oamenilor. De aici au venit formați întîii „eremiți" care au ajuns ierarhi și învățători în Țările române. Aici și aiurea „duhul curăției și al dragostei" a inspirat încredere și vecinilor noștri, pentru ei — la Athos, Neamț, Govora, Dealu — s-au tipărit cărți „pentru toată suflarea creștinească".

Muntele Athos a fost vizitat de valahi, înainte de a deveni cetate monahală bărbătească. „„Cîndva, pe la 885, ca să nu mai tulbure liniștea primilor monahi, împăratul Vasile Macedoneanul dădu poruncă să nu-i mai lase cu turmele și cu cirezile lor pe acolo... Dar valahii se furișează din nou, ba își mai aduseră cu ei și muierile și copiii. Încît, împărații Constantin Monomahul și Alexie Comnenul îi izgoniră cu sila... Numai că porunca lor se lovi de împotrivirea călugărilor, carele, cum zic cronicarii, se plînseră că nu mai pot trăi fără valahi..." (p. 44). (Și primii monahi au fost tot valahi, n. n.). De la un motiv literar, de la o preocupare turistică, autorul redă cititorului o istorie captivantă (*Stîncile eremiților*, (p. 35—44). Și firele acestei istorii sînt astăzi ca niște unde radio, după ce un mileniu și jumătate au funcționat numai ca unde biomagnetice și apoi ca file de cronici și hatișerif. Dovadă, mănăstirile: *Karacalu* rectitorită de Petru Rareș, Al. Lăpușneanu și alți donatori și din Țara Românească și îți faci cruce în gînd cînd o vizitezi, fiindcă „astăzi este un ospiciu de nebuni" (p. 47); *Ivir*, rectitorită de Mihnea Vodă-Turcitul și, întreținută de-a lungul veacurilor de români prin mănăstirile închinate (Bolintin, Glavacioc); *Stavronichita*, îngrijită de Șerban-Vodă; *Pantocratorul* cu noii ctitori Barbu Craiovescu din Țara Românească și Gavril Logofătul din Moldova etc. și mai ales *Vatopedul* „micul Paris" unde abundă daniile lui Ștefan cel Mare și Neagoe Basarab și susținută apoi de monahii Goliei, Coziei și Argeșului. „Într-adevăr Muntele este un candelabru imens, cu mii de brațe încleștate de toartele cerului" (p. 53).

Așa arată Muntele Athos descris de un vizitator.

Să intrăm acum în lăcașuri și în chilii. Să lepădăm grija cea lumească și să putem să ne apropiem de monahi și preocupările lor. Unii sînt bucătari și grădinari, alții cîntăreți și declamatori, slujitori și ostenitori, croitori și cizmari, frizeri și spițeri, farmaciști și terapeuți, scriitori și copiști, dar mai ales pictori, sculptori, restauratori de icoane, argintari, aurari. Îndeletniciri de milenii, dar acestea sînt săvîrșite cu „frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste" ceea ce îi scoate din obișnuit. Ei mănîncă să trăiască, se roagă să se liniștească, slujesc ca să se mîntuiască, priveghează pentru toți cei ce n-au timp de rugă, și, n-au auzit de așa ceva (*Croitorul mincinos*, p. 54—62). Ispita a fost înlăturată și dreptatea restaurată, acesta este crezul unui atonit stabilit (*La început a fost ispita*, p. 63—70). Acest crez trebuie valorificat pînă devine natură a monahului, înțelepciune proprie, iluminare interioară, o filozofie aparte (*Filozofule, bietul de tine!*, p. 71—78).

Și cum ajutoarele nelipsite în Athos sînt catîrii, de acum autorul face o adevărată apologie acestora. El găsește un leitmotiv pentru a lăuda „virtutea" și ascultarea acestor animale și necesitatea lor absolută (p. 79—86).

De acum, cunoscător al toponimiei, al daniilor și ctitorilor, al chipurilor dătătoare de lumină, al icoanelor taumaturge, autorul se ocupă de preocupările monahilor români și străini în afară de Sfînta Liturghie și a celor Șapte laude. El surprinde cu abilitate „minunile" ascunse în chiliile vechi ale generațiilor de monahi (*Chilia scriitorului*, p. 87—96), diverse preocupări din domeniul răbdării (*Paradisul orologiilor*, p. 117—131), îndeletniciri de veacuri, dar modernizate (*Ciban, călugăr, tractorist*, p. 211—220), talente nebănuite (*Singurătatea copacilor*, p. 184—194; *Orbul și testamentul lui Avram Iancu*, p. 170—183) și multe alte surprize și curiozități (*Marea lavră a Țării Românești*, p. 155—169; *Arhiereul*, p. 221—234; *Izvorul din mijlocul casei*, p. 195—210; *Cîinii viitorului*, p. 146—154; *Lingurarul și turistul american*, p. 131—145).

Și dacă a plecat de la Aristotel, autorul se oprește din neobișnuita sa excursie la *Moartea ultimului catîr* (p. 235—249) și *Telefonul fatal* p. 250—262).

*

Cartea este unică în literatura română. Așa cum am mai spus, este o mică enciclopedie, fiindcă se ocupă și de două civilizații suprapuse (greacă și latină), de date din imperiile bizantin și otoman, dar nu uită pămîntul sfînt românesc care a hrănit din bogățiile sale trăitorii Sf. Munte și a luminat „Sfetagora" cu luminile minții și bunătății valahe.

La tot pasul, autorul compară minunățiile atonite cu locurile strămoșilor noștri (p. 84), călugărul adevărat sfîrșind tot în duhul alor săi (p. 191); mai mult, monahul român este mîngîiere pentru ceilalți de alte neamuri (p. 93, 147) și în România, toți monahii străini se simt mai bine ca acasă (p. 107).

Ion Brad, fiu al Transilvaniei, zugrăvește o nouă icoană a Sf. Munte; Domnia Sa urzește lucrarea la picioarele Panteonului. Fiecare frază este o metopă a vieții monahale și în această metopă introduce și multe lucruri inedite. Dovadă, lăudînd operele de artă, descrie o *Evanghelie din sec. XII* scrisă la noi și dăruită Sf. Munte (p. 163, 215 etc.). Vorbind filozoful (autorul însuși) cu monahul Tifoen (fostul mirean Teodor-Toader, p. 160) descoperă „fluierul fermecat", adică fluera și testamentul lui Avram Iancu, de o copleșitoare frumusețe (p. 183).

Sincer și interesant ca orice român de valorile noastre, scriitorul reușește să facă din cartea sa o chemare permanentă la menținerea tradiției românești aghiorite.

Cartea se recomandă de la sine și, poate, mulți văzînd titlul nu știu ce comoară ascunde. „Muntele catîrilor" este lada fetei din poveste...

Diac. Conf. *P. I. David*

† Preotul NICOLAE ŢEŢIU

Părintele Nicolae Ţeţiu, pensionar, fost preot-paroh în parohia Corbi, protopopiatul Făgăraş, judeţul Braşov, a adormit în Domnul în ziua de 6 noiembrie 1985, după o lungă stare de slăbiciune, neputinţă şi în cele din urmă boală, slujba înmormîntării săvîrşindu-i-se în ziua de 9 noiembrie 1985 de către un sobor impresionant de preoţi în frunte cu P. C. Păr. Romul Zaharie, protopopul Făgăraşului şi în prezenţa unui public numeros alcătuit din rudenii şi foştii săi enoriaşi, ca şi din enoriaşii parohiilor vecine.

Păr. N. Ţeţiu se născuse în 15 mai 1907, la Corbi, fiind unul din cei trei copii ai părinţilor săi Vasile şi Sofia, agricultori şi credincioşi ortodocşi. Şcoala primară a făcut-o în satul natal. Între 1919—1923 a fost elev la Liceul „Radu Negru" din Făgăraş, de unde a trecut la „Şcoala Normală de Învăţători" din Blaj, pe care o absolvă în iunie 1926 obţinînd diploma de învăţător. În anul şcolar 1926/1927 funcţionează ca învăţător în com. Prejmer, jud. Braşov. Începînd cu anul şcolar 1927/1928 trece la şcoala primară din satul său natal, Corbi, unde funcţionează ca învăţător pînă la 1 septembrie 1950.

În 4 noiembrie 1928 se căsătoreşte cu tînăra Maria Cucu din Ucea de Jos, căsătorie fericită şi binecuvîntată de Dumnezeu cu doi copii: Nicolae şi Magdalena.

În baza „Testimoniului de cualificaţiune preoţească nr. 7445 din 10 iulie 1928", eliberat de Arhiepiscopia Sibiu, în care se arată că tînărul învăţător Nicolae Ţeţiu „s-a pregătit pe cale particulară din studiile teologice... şi se declară calificat de a putea fi instituit... la o parohie", este hirotonit preot pe seama parohiei Corbi, satul său natal. Aici îşi începe activitatea de preot-paroh în 5 decembrie 1928 şi o continuă pînă la pensionarea ce are loc în 31 mai 1977, cînd este distins cu titlul onorific de „iconom". După pensionare, în anii 1979—1983, slujeşte ca suplinitor în filia Luţa, Prot. Făgăraş. Din cei 55 de ani de muncă, deci, 2 ani a funcţionat ca învăţător, 22 de ani a activat ca învăţător şi preot în acelaşi timp, iar 31 de ani a slujit ca preot.

Dar nu numai că anii de activitate au fost mulţi, ci ei au fost şi încărcaţi de sarcini şi rodnici. Să ne gîndim numai la faptul că în cei 23 de ani cît a funcţionat ca învăţător în Corbi, dînsul a fost singurul învăţător pentru toţi copiii din sat, din toate cele 7 clase primare ale şcolii locale de atunci.

Iată de ce atîtea promoţii de şcolari, azi oameni maturi, mulţi din ei maiştri, ingineri, doctori, preoţi etc. se simt obligaţi în conştiinţă ca să-şi plece fruntea în semn de recunoştinţă cînd se vorbeşte de învăţătorul lor, preotul Nicolae Ţeţiu. Mai mult, părintele şi învăţătorul N. Ţeţiu a făcut parte din acei preoţi şi învăţători vechi care au ţinut şi gospodărie ţărănească, muncind la cîmp şi la pădure alături de enoriaşii săi. A crescut vite, a umblat cu carul şi cu plugul, a tras coasa, a mînuit sapa etc. Cu alte cuvinte şi-a cîştigat pîinea cea de toate zilele prin sudoarea frunţii proprii, în toate şi pentru toate fiind, împreună cu preoteasa sa, pildă vie şi puternică de hărnicie şi seriozitate.

După oficierea slujbei de înmormîntare, au predicat: P. C. Prot. R. Zaharie, al Făgăraşului, Păr. Lector I. Glăjar, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu şi P. C. Pr. Nicolae Albăceanu, succesorul celui adormit şi actual paroh în Corbi.

Primul vorbitor a conturat chipul blînd, cuminte și demn de preot al celui adormit, i-a elogiat viața și slujirea preoțească, a arătat prestigiul de care se bucura în rîndul celorlalți preoți din cuprinsul Protopopiatului Făgăraș și a transmis familiei îndoliate condoleanțele și binecuvîntările Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului; al doilea vorbitor a evocat și evidențiat vredniciile de învățător ale celui trecut la cele veșnice; iar al treilea a prezentat aspecte din activitatea pastorală, realizările pe plan administrativ-bisericesc și raporturile cu enoriașii, ale înaintașului său.

Fiecare vorbitor a prezentat membrilor îndoliatei familii (din care fac parte, pe lîngă cei amintiți, și ginerele Sorin, nora Maria și nepoții Corina și Ciprian), toți oameni de frumos prestigiu în societate, condoleanțe, compasiunea lor și mîngîieri potrivite pentru ceasul despărțirii.

Sicriul cu corpul neînsuflețit al regretatului părinte N. Țețiu a fost depus în cripta familiei din curtea bisericii din Corbi.

Bunul Dumnezeu să-l odihnească cu drepții în lăcașurile Sale veșnice!

Pr. lector *Ioan Glăjar*